D
7

APPIAN
IBERIC

31

North Library.

Press mark, 10. C. 13.

Entd. in Catalogue,

(1860)

10·C·XIII

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΗΣΙΟΥ, ΑΓΑΘΑΡ-
ΧΙΔΟΥ, ΜΕΜΝΟΝΟΣ
ἱστορικῶν ἐκλογαί.

ΑΠΠΙΑΝΟΥ Ἰβηρικὴ καὶ Ἀννιβαϊκή.

Ex Cteſia, Agatharchide, Memnone excerptæ hiſtoriæ.
Appiani Iberica. Item, De geſtis Annibalis.

Omnia nunc primùm edita. Cum Henrici Stephani caſtigationibus.

EX OFFICINA HENRICI
Stephani Pariſienſis typographi.

AN. M. D. LVII.

HENRICVS STEPHANVS Carolo Sigonio S. D.

MEMINISTINE Carole, uir chariſſime, quum anno ſuperiore tecum Venetijs bibliothecam Beſſarionis unà cum duobus Venetis patricijs ingrederer, quis à nobis habitus fuerit ſermo? Henrice (aiebas) ſi quidem tantum laboris atque temporis, tantum etiam pecuniarum in congerendos ex omnibus noſtræ Italiæ bibliothecis libros impendis, eo animo ut aliquando ex longa iſta peregrinatione domum reuerſus, eos typis tuis excuſos edas: tuis conatibus faueo, & tuam iſtam laudo atque amplector diligentiam. Sin futurum eſt (quod quidam de te ſuſpicātur) ut tu his ſolus, quaſi in ſinu, aut cum paucis amicis gaudeas, nec publicæ literatorum utilitatis interim rationem ullam habēdam tibi putes: ego certè tantum otij ad conquirēdos iſtos ſcriptores & tantum nummorum ad emendos tibi inuideo. Tum ego ad hæc, Equidem longè falleris mi Carole, ſi me eum eſſe exiſtimas cui aliud nunc in ſerendo propoſitū ſit quàm ut, quūprimum potero, ea quæ mihi aliquo cū fœnore ager reddiderit, metam: & quidem qualem ſementem fecerim, talē etiam meſſem colligam. Quale enim iſtud eſſet, ex ſatis pecunijs non alium me quàm oblectationis fructum decerpere? Ita tamen, ut ingenuè fatear, illam quoque mihi ſpectandam eſſe duco, ut, dummodo ſortem qualem depoſui recipiam, uoluptatem (cuius ego quaſi primitias ex iſta mea merce perceperim) in fœnus mihi ex parte, aut omnino etiam cenſeri minimè recuſem. His tum, aut ual de his affinibus uerbis ora-

tionem me tuam excipere memini. Quæ ego uerène & ex animo, an mente ſimulata loquerer, ſi antea dubitaſti, at nunc locus dubitationi ſupereſſe nullus poteſt. Vides enim ut iſtos hiſtoriarum libellos (qui non infimū ſanè in mea bibliotheca locum obtinebant) inde in publicum literatorum, ac præſertim hiſtoriæ amantium, uſum deprōpſerim. Quam tu quum non ames ſolùm, ſed ab ea redamaris etiā (quippe quæ, quòd eius ueritatis diligētiſſimus indagator fueris, & à multis eā mēdacijs uindicaueris, multum tibi debeat ac ſemper debitura ſit) cui potius quàm tibi dicandos illos eſſe putauiſſem? Verùm, ut in alijs omnibus rebus, ita etiam in hiſtoriæ lectione, ἄλλος ἄλλοις καρδίην ἰαίνεται· nimirum prout uel μοναρχία, uel ἀριστοκρατία, uel δημοκρατία magis alicuius iudicio probatur, magiſque erga hāc uel illam eius propenſa eſt uoluntas. Ad me certè quod attinet, Perſicarum rerum hiſtoria, non ob aliud quàm quòd μοναρχικὸς eſſem, mirificè mihi ſemper placuit. Non aliunde autem μοναρχικὸν potius quàm ἀριστοκρατικὸν aut δημοκρατικὸν factum fuiſſe me exiſtimo, quàm quòd ἐν μοναρχουμένῃ χώρᾳ non ſolùm naſci, ſed educari etiam mihi contigiſſet. Quum igitur Perſica hiſtoria neſcio quomodo impenſius quàm alia delectarer ulla, accuratiſſimè quæ ad eam pertinebant omnia ſemper conquiſiui: ijs etiam quæ de ea paſſim apud authores Græcos pariter atque Latinos leguntur, unum in locum, in memoriæ ſubſidium, collectis. Quum autem res Perſicas cum ab alijs, tum uerò à Dinone & Cteſia memoriæ mandatas fuiſſe, ex Strabone, Plutarcho, Athenæo, & quibuſdam alijs intellexiſſem,

utrũque illorum ſcriptorum, aut ſaltẽ ex utroque aliquid conſequi mihi ſemper optatiſſimum fuit. Sed quum timerem ne uoti immodicus, ut quidam dixit, iudicarer: illius uela contrahens, meam, quæ antea circa duos occupata erat, ad unum, uidelicet ad Cteſiam, cœpi reſtringere diligentiam. Qua quidem tantum effeci tandem, ut ex hoc authore non plura quidem quàm olim concupiuiſſem, ſed plura quàm ſperare mihi fas eſſe iã putarem, & ea etiam de quibus ne cogitaram quidem, nanciſcerer. Etenim quum primò quidem περσικὰ eius integra in manus meas peruenire ualde optauiſſem, mea poſtea ſic ratio fuit, ut ſi uel qualeſcunque ex illis ſcriptis ἐκλογὰς (quales ex nonnullis alijs authoribus, quorum libri ſunt amiſſi, habebam) adipiſci poſſem, præclarè mecum agi exiſtimare deberem. Hæc quũ ita apud me ſtatuiſſem, ecce, cum hiſtoria Perſica, etiam Indica non inuenta reperta eſt. Imò uerò unde has ἐκ τῶν Κτησίου περσικῶν καὶ ἰνδικῶν ἐκλογὰς habui, inde etiã hæc ex Agatharchidæ & Memnonis ſcriptis, quaſi ex abũdanti, accepi, adeò ut planè (quod aiunt) μεῖζον fuerit τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον. Nam uel unum Memnonem mihi fœliciſſimum ἕρμαιον obtigiſſe perſuaſum habeo. Qui utinam totus, aut pro eo Nymphis (qui eandem ante illũ literis prodiderat hiſtoriã,) ad nos perueniſſet. Sed eius ſaltẽ hiſtoriæ partẽ longè, ut auguror, utiliſſimam, & eam quidem minus κατ᾽ ἐπιτομὴν, quàm quæ ex alijs duobus hiſtoricis, excerptam, nacti ſumus. Quam etiam tibi uel eo nomine quòd cum rerum Romanarum mentione coniuncta ſit, multo fore cæteris gratiorem ſuſpicor. Quarum quoniam non tu ſolùm ſed & alij

multi plenã & certam cognitionem (quatenus ex ijs qui
extant authoribus capi poteſt) conſequi ualde deſiderãt:
ut tibi & omnibus eodem quo tu deſiderio incenſis ali
quid gratificarer, Appiani quoque duobus libris longè
omnium ad eam rem commodiſſimis locum in hoc uolu
mine dare non dubitaui. Vnum doleo, mi Carole, melio-
ribus exemplaribus in Appiano præſertim uti me non
potuiſſe. Et reliqua quidem cæterorũ antigrapha unde
habuerim, noſti: Appiani autem exemplar, ne ſis ne-
ſcius, ab Arnoldo Arlenio (cui & aliorum quorundam
ſcriptorum editionem literati acceptam ferre debent)
accepi. ſed id certè adeò deprauatum, ut ille quo mihi
ipſum tempore primùm dedit, nihil minus quàm fore
ut unquam tanto cum literatorũ fructu ederẽtur hi duo
Appiani libri, ſperare auderet. Nec uerò tũ ei illos me
excuſurum recepi, tanta & ipſe deprauatione deter-
ritus: uerùm ut, ſi illos edere & aliorum omnium
ſtudijs utiles efficere non poſſem, meis ſaltem aliquod
ex ijs emolumentum non inuideret, rogaui. Et, ut uerum
fatear, quum de illis corrigendis omnino deſperaſſem,
nempe de eorum etiam editione deſperare mihi neceſſe
erat. Sed enim ego tãdem, qui à docto audita hæc memi
niſſem uiro, ἁλωτὰ γίγνεται πόνῳ καὶ ἐπιμελείᾳ πάντα, ad eo-
rum emendationem aggredi cœpi. & initio quidẽ di-
ci non poteſt quantum quàm paruo cum fructu labora-
uerim, quoties ungues roſerim, & acriter quidem in-
terdum (dum aliud cogito) momorderim, quoties terrã
immerentem pedibus tundere ſolitus ſim, quoties libra-
rium deuouerim, quoties librum tandem iratus abiece-
rim: quoties denique ipſi etiam Arnoldo (quod ille bili

meæ condonet uelim) licet abſenti, grauiſſimè ob eius δῶρον, quod ἄδωρον eſſe dicebam, ſuccenſuerim. Sed tā-dem noua quadam patientia armatus (nunquam enim me tam patientem tam corrupti exemplaris lectorem præbueram) duos illos libros percurro totos: & primùm quæcunque ex locorum collatione emendare poſſum, emendo: deinde & ex coniectura locos aliquot etiam ex deploratiſſimis ſano. Poſtremò quum ad quos ueluti ſcopulos offendere ſoleret librarius, uſu longo obſer-uaſſem, ideóque eos ſemper multo antè præuidens, ſu-ſpectos haberem: certam quandā, qua ab illis eum auer-terem, rationē iniui. Scopulos autem hîc appello (tibi e-nim meam ἀλληγείαν explicare uolo) eas omnes uoces quæ ſunt, prout uel hoc uel illud ſignificant, διπλογρα-φούμεναι: illa itē omnia quæ uel coniunctim uel ſepa-ratim, ſed diuerſo ſenſu, legūtur. Is enim, quiſquis fuit, qui librum hūc ex uetuſtiſſimo deſcripſit, quòd, ut opi-nor, legere eum non potuerit, in ijs uocabulis quæ duo-bus modis (ſed non eadem ſignificatione) ſcribi poſſunt, ſemper eam quæ loco omnino repugnaret, ſcripturam ſequutus eſt. in ijs item quæ modò coniuncta, modò diſ-iuncta, ſed non uno ſenſu, reperiuntur, in præpoſterè omnia coiūgendo aut diſiungendo conſtantiſſimus fuit. Hæc ego quū diligēter ac laborioſè certê obſeruaſſem, hanc adhibere cautionem cœpi, ut quemadmodum ea-dem praua cōſuetudine in diuerſis locis peccaſſet, itidē & ego eadem arte in illis uti poſſem corrigendis. Adhibui uerò & alias quaſdam τέχνας & μηχανὰς, quibus in-expugnabilia alioqui errorum monſtra nō in hoc libro ſolùm, ſed & in alijs κατεστρατήγησα: eas ab huius ſeculi (quod ad doctrinam attinet) clariſſimo lumine Petro

Daneſio olim præceptore meo edoctus. qui uir quàm fœlici ad eluendas abſtruſiſſimas etiam librorū labes & maculas præditus ſit ingenio, nō Gallia ſolùm noſtra, ſed & tua Italia optimè iampridem nouit. Ab eo autem quum diſceſſi, nullos qui maiori cum dexteritate & fœlicitate id præſtent, inuenio, quàm duos magni apud nos nominis uiros, Adrianum Turnebum & Ioannem Auratum: quos, pro ſua modeſtia, primum illi à me datum eſſe locum, nequaquam moleſtè laturos eſſe certò ſcio. Sed caue Sigoni ne in ea ſis opinione, ut me in ipſo contextu alia errata emendaſſe exiſtimes, quàm ea in quibus meæ caſtigationi ne is quidem qui uel à limine ſolùm Græcas literas ſalutaſſet (niſi quodam contentionis & reprehenſionis ſtudio) repugnare potuiſſet. Nā quæcunque menda talia non erant, ea in contextu reliqui: nequaquam tantum, ut uel literam unam aut accentum immutare auderem, mihi ſumens. ſed aliquot adiunctis libro paginis, in ijs, quæ certiſſima mihi eſſe uideretur eorum caſtigatio, & quibus etiam coniectura mea argumentis niteretur, expoſui. Quū autē uererer ne nimiū religioſi alicuius lectoris conſcientiæ ſcrupulū ob emendatos illos in contextu locos iniicerem, eorū unà (licet, uti dixi, nemo meæ in illis caſtigationi refragari poſſe uideretur) omnibus reddendam eſſe rationem, & mendoſam exemplaris lectionem prius, deinde à me emendatam proferendam eſſe cenſui. Superſunt tamen pauculi loci, quos aut meliori alicui exemplari (præſertim eos in quibus uerba etiam nonnulla deſunt) aut uni ex tribus illis à me modò nominatis uiris ſeruari debere iudicaui. Porrò hos libellos, niſi adiuncta eorum in-

terpretatione Latina (quam inuitus nunc differo) foras dare non ſtatueram. Cuius expectatio quanuis aliquãdiu eorum editionem remorata ſit, nunc tamen in lucem ſat citò, ſi ſat bene, prodire illos exiſtimo. Vale mi Carole. Bernardinum Lauredanum, & Michaelem Sophianum, cæteróſque communes amicos uerbis meis ſalutes uelim.

HENRICI STEPHANI DE Cteſia hiſtorico antiquiſſimo diſquiſitio.

QVI melius, qui certius de rebus Perſicis ſcribere potuerit quàm Cteſias, arbitror fuiſſe neminem. Quod quo magis mihi perſuadeo ſempérq; perſuaſi, eo certè magis (vt homo Perſicæ hiſtoriæ ſtudioſiſſimus) aliquam eius ſcriptorum partem in quopiam bibliothecæ angulo reperire poſſe deſidero ac ſemper deſideraui. Nam iſtæ ex eius ſcriptis ἐκλογαὶ tantum abeſt vt deſiderio meo ſatiſfaciant, vt illud, non aliter quàm ex longo contractam ſitim paucula aquæ guttæ, multo vehementius accendãt. Vt autem Cteſiæ tantum tribuam cum alia multa faciũt, tum verò quòd illum à Xenophõte laudatiſſimo authore laudari videam. Eum enim cuius vnius ex omnibus ab illo citetur teſtimonium, vt locupletiſſimum, laudari certè, & magnificẽtiſſimè quidem, interpretor. Vnde fit etiã, vt Plutarcho, modeſtiſſimo alioqui & prudentiſſimo ſcriptori, ſuccenſeã: qui ita huius hiſtorici mores exagitat, vt omnibus modis ſuſpectã nobis eius reddere velle videatur fidem. Sed quum duo in hiſtorico requirantur, & poſſe & velle de rebus verè ſcribere: primùm, an id præſtare potuerit,

videamus: deinde de eo, an voluiſſe veriſimile ſit, diſputabimus. At illud vel ipſe Plutarchus nobis teſtabitur: & teſtatus erat ante eum laudatiſſimus, vti dixi, ſcriptor Xenophon. Reſpondeāt igitur pro me ambo: Xenophon quidem in libro Κύρου ἀναβάσεως primo, his verbis, vbi narrat vulneratum à Cyro Artaxerxem regem, eius fratrem, καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός. καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. & pauciſſimis interiectis verbis, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει· παρ᾽ ἐκείνῳ γὰρ ἦν. Plutarchus autem initio Ἀρτοξέρξου (ita enim illic nominatur, conſentientibus etiam veteribus exemplaribus) hæc ſcribens, ἀλλὰ τὸν Κτησίαν οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τοὔνομα τοῦ βασιλέως παρ᾽ ᾧ διέτριβε, θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας. Et pagina illius libri ſecunda, Κτησίας δὲ, ὃν οὔτε ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός ἐστι, παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὔτε ἑκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον ὡς ἐπράχθη διηγούμενος. Ex his igitur quum res omnes compertas exploratáſque Cteſiam habere potuiſſe, (præſertim quum medicorum apud reges multo maior tūc tēporis quàm nunc authoritas eſſet) & vt de compertis atque exploratis verè ſcribere potuiſſe intelligamus: nunc an eū (vt φιλαλήθη, id eſt veritatis amatorē) id etiā voluiſſe probabile ſit, conſideremus. Nimirum & de hoc ἁπλοῦς ὁ λόγος. Nam ſi mentiri volebat Cteſias, nempe aſſentationis ſtudiū in cauſa fuiſſe dicamus neceſſe eſt. Si aſſentator erat, certè mentiendo, eius auribus à quo plurimum cōmodi expectabat, aliquid dare, eiúſq; ambitioni ſubſeruire ſibi propoſitū habebat. A quo autē plura quàm à rege ſuo aut à regis matre ſperare eum par erat? Supereſt igitur vt Cteſiam, dum Artaxerxi & Paryſatidi ſtatuit adulari, falſam illis laudem in hiſtoria ſua plerūque affinxiſſe exiſtime-

mus. Atqui tantum abeſt vt iis, ac Paryſatidi præſer-
tim, falſam laudem affinxerit, vt veram potius detra
xiſſe, ex iis paſſim quæ de ea commemorat, omni-
bus videri poſſit. Et de his quidem ita loquor, quaſi
ante illorum obitum hiſtoriam ſuam edidiſſe Cteſiã
conſtet. Nam ſi poſt eorũ obitum in lucẽ ab eo pro-
latam fuiſſe credamus, quomodo eum huius culpæ,
imò vel huius ſuſpicionis dicere affinẽ fuiſſe aude-
bimus? Quod autẽ ad res Indicas attinet, profectò
mendacii illũ multis in locis nemo non facilè ſuſpe
ctũ habuerit: ſed quotuſquiſque eſt qui conuincere
queat & coarguere? Neſcio (reſpondebit quiſpiã) quis
eo tẽpore potuerit: at nũc poſſunt mercatores noſtri
qui illuc & ipſi nauigant. Ain' tu? at vnde illis, vt, quũ
ſint ἀναλφάβητοι, ideóque iudicio eo quod literis &
doctrina quæritur, omnino careant: obſeruare & ob-
ſeruata aliis poſtea cõmemorare eadem quæ viri do-
cti, poſſint? Ne longè abeamus, vnde homini omniũ
literarum rudi, vt ligni παρήβου dicti naturam ita ani
maduertiſſe, & animaduerſam ita queat deſcribere
vt hoc in libello à Cteſia deſcriptã habemus? vt omit
tam illud quod pro artis ſuæ (quũ medicus eſſet) ſoler
tia, vt obſeruauit, ita & obſeruaſſe debuit: nimirum
illud lignum δίδοται τοῖς κοιλιακοῖς βοήθημα. vel tale
quid quale alio quodam loco narratur? nẽpe aut mi
ram cuiuſdam radicis ad corrigendum nimium la-
ctis vſum virtutem: aut, quod de aſinorũ ſylueſtriũ
cornu refert? qui è poculis ex eorũ cornu cõfectis bi
berint, neq; ſpaſmo eos, neq; comitiali morbo cor-
ripi: ſed neque, dũmodo aut vinũ aut aquam aut po-
culẽtũ aliquid aliud ex huiuſmodi poculis bibant,
illos hauſto aut antè aut pòſt minimè interire vene-
no? Nequaquã profectò ab imperitis iſtis mercato-
ribus expectãda hæc narratio fuerit. quid igitur illi

narrabunt? nimirum ſe vidiſſe ſylueſtres aſinos cornu in fronte geſtantes, quod cuius coloris eſſet diſcernere non potuerint, ſed nec ſatis eius magnitudinem cõſiderauerint. Hãc autem vim huic cornu eſſe inſitam, tam ſunt neſcii, quàm ii qui nunquã ne Indorum quidem nomen audiuerũt. Hæc autem à me idcirco hîc dicuntur, lector, vt quoties in quoſdam homines incides, qui plus fidei de illis rebus, mercatoribus etiam literarum imperitis, quàm vel doctiſſimis antiquis ſcriptoribus adhibendũ eſſe credunt, in prõptu tibi quod illis nugatoribus reſpõdeas, eſſe poſſit. Quòd ſi quis me roget, an nec Cteſiæ, nec aliis vetuſtis authoribus rerum huiuſmodi hiſtoriã deſcribẽtibus derogãdam arbitrer eſſe fidem, ille à me hoc reſponſum feret: me domi & in patria mea tot tantáque rerum videre paſſim miracula, vt quũ illos qui de peregrinarum regionum miraculis ſcripſerũt lego: tum demum velim, Scepticam vſurpans ἐποχὴν, dicere οὐ μᾶλλον, id eſt οὐ μᾶλλον πιστεύω, ἢ οὐ πιστεύω. ſi tantùm illa excipias quæ ita à ratione abhorrent, vt ne ipſe quidem ſenſus communis ea quenquã patiatur admittere. Quid ſi verò, quo magis tales ſunt res aliquæ, eo etiã magis inter miracula, ſed non inter incredibilia tamen referẽdæ ſint? Nam vel iſtud quale ſit conſidera. Fuerunt nonnulli priſco ſeculo homines, qui quod de quadam Indica aue narrabatur, eam videlicet in India, Indicum, illinc in Græciã tranſportatam, Græcum ſermonem diſcere, & hominum more articulatas diſtinctáſque voces tandem proferre: hoc vt planè abſurdum & ineptum commentum, exſibilandum explodendúmque eſſe dixerint. Quinam? nempe non alii quàm quibus huiuſmodi auem ex Indicis oris aduectam videre nunquã contigiſſet. Nam Ouidius & Statius, fortaſſe &

ipſi,hominem id commemorantem,vt apertè mendacem,aliquando riſu exceperant:at poſtquā ipſam illis datū fuit auem cernere & audire,quā ea de re famæ & aliorū ſermoni adhibere fidem noluerāt, eam ſuis ipſorum oculis adhibere coacti fuerunt.Et,vt illos taceamus,hodiéque vulgaris eſt adeo illa auis,vt extare aliquem qui dicat incredibile eſſe quod de illa narratur, id demum nobis planè ſit incredibile. Quem enim, pſittacum (quem βίτlακον Cteſias hîc appellat) præter illum Veronenſem Claudiani ſenem,aut aliquem illi ſimilem, nunquam vidiſſe putabimus? Finge tamen reperiri ſenem aliquem (& reperiuntur forſitan aliquot ex illis etiam qui in vrbibus degunt)qui nunquā eam volucrē viderit,aut, ſi viderit,loquentem certè nunquam audierit:an eū qui hāc illi aui inditā eſſe naturam affirmabit,fidem apud huiuſmodi hominem impetraturū reris? Hoc certè ſi credis,longè falleris. His igitur tandem hūc ſermonem claudamus verbis. Quemadmodum ſi pſittacus nūquam ex India aduectus ad nos fuiſſet, auem apud Indos eſſe humanas voces ſonantem nemo crederet : nunc verò , quoniam vulgaris eſt illa, vix quiſquam hoc miraculi loco habet: itidem etiā multa de aliis Indicis animalibus referri,& de plantis atque arboribus, nominatim etiā de quibuſdam radicibus , item de aquis , de metallis, de aliis denique multis illi regioni peculiaribus rebus commemorari, quæ multorum fidem ſuperant: at ſi tam facilis illarum rerum ,quàm pſittaci , aſportatio eſſet, tam facilè firma ab omnibus perſuaſione reciperentur, quàm ea quæ de pſittaco ſcripta ſunt, recipiuntur. Ergo quod Plutarchus Cteſiæ Perſicis tribuit μυθῶδες (apud eum corruptè legitur θυμῶδες) ego id in eum,ne in Indicis quidem, nedum in Perſicis,

cadere exiſtimo. At erat φιλολάκων. Fuerit verò
φιλαθηναῖος, fuerit φιλοθήβαιος. quid tum? Hoc certè
vt aliquo in loco Lacedæmoniorum auribus aut A-
thenienſium aut Thebanorum potius quàm verita-
ti ſeruiret, facere potuiſſe dixerim: at ex vna hiſto-
riæ particula totam illam mendacii arguere, hoc e-
go iniquiſſimi iudicis eſſe cenſuerim. Sed Plutarchũ,
aliquo præiudico fortaſſe præoccupatum, quicquid
libuerit, impunè ſcribere ſinamus, & de Cteſiæ Per-
ſicis, penes ipſos Perſas: de Indicis, penes Indos eſto
fides. Hic certè libellus, qualis qualis eſt, ſi aliud
quo commendaretur, non haberet, vel hoc vnum
abũdè ad eius cõmendationem valere poſſet, quòd
aliquot cum ab aliis, tum verò à Plinio citati in eo
reperiantur loci. Sunt verò & maximè memorabiles
in eo & minimè tamen vulgares hiſtoriæ. quarum
vnam, lector, Latino ſermone interpretatam, pro-
feram: διήγημα certè huiuſmodi quod rhetori cui-
piam χρείας pulcherrimæ argumentum, poetæ, ioco-
ſo quidem, facetorum epigrammatum: ſeuero au-
tem, grauiſſimæ tragœdiæ ampliſſimam ſuppedita-
re poſſit materiam. Mortuo, inquit, Megabyzo, v-
xor eius Amytis, libidinoſa matre filia libidinoſior,
ſummè virorum erat appetens, & ſuam vndique ex-
plebat libidinem. Fortè accidit vt ægrotaret, nõ gra-
ui morbo illa quidem: ſed qui tamen medici deſide-
raret opem. Eam igitur inuiſens Apollonides medi-
cus Cous, quum iampridem eius eſſet amore corre-
ptus, conualituram illam (vtpote quæ hyſterica
eſſet) ſi cum viro congrederetur, affirmauit. Hac
arte fit voti compos Apollonides, & amata potitur
Amytide. Verùm tabeſcentem eam paulatim quũ
cerneret, à congreſſu abſtinere cœpit. Illa autẽ tan-
dem quum matri ſuæ rem totam aperuiſſet, eam, ne

hanc quam ab Apollonide acceperat, inultam impu-
nitámque dimitteret iniuriam, rogauit. Mater, quæ
audiuerat, ad Artaxerxen defert: narrátque vt cōgreſ
ſu eius vſus eſſet, nec, niſi ea indignis prius abuſus
modis, illo abſtinuiſſet. Rex matri de his agendi vt
vellet, poteſtatem permittit. Illa igitur comprehen-
ſum & in vincula coniectum Apollonidem duos mē
ſes in tormentis & cruciatibus habuit: tandem verò
viuum etiam defodit. Hic iam mihi lector (quod in
legendis hiſtoricorum ſcriptis longè & iucundiſſi-
mum & vtiliſſimum eſt) hiſtoriam cum hiſtoria cō-
fer, Perſicam nimirum cum Romana. Amytin cum
Meſſalina, Regis Perſarum filiam cum imperatoris
Romani coniuge mihi compara: & muliebre vtro-
bique, quaſi in ſpeculo quodā, contēplare ingeniū.
-- Claudius audi Quæ tulerit. dormire virum quum
ſenſerat vxor, Auſa Palatino, &c. ſatis enim tibi no-
tos eſſe puto verſus. Aptiſſimè autem, meo quidem
iudicio, hoc par mulierum copulauerimus: vt quas
perſonas & longa temporum intercapedo & longū
locorum interuallum & linguæ magna diſcrepantia
diſſociauerūt, generis nobilitas (licet in altera maior)
& morum fœditas ac turpitudo minimè nobili vin-
culo nobis conſocient atque coniungant. Et de Meſ-
ſalinæ quidem vt audias libidine, tibi lōgè abeundū
nō fuerit. Amytin autem præterquam Cteſiæ, etiam
Dinonis grauiſſimi authoris hoc infamatam reperi
elogio, Αμύτις, καλλίστη τῶν ἐν τῇ ἀσίᾳ γυναικῶν ϗ ἀκολα
στάτη. id eſt, Amytis omnium Aſiæ fœminarum vt
pulcherrima, ita libidinoſiſſima. Hiſtoriam cum hi-
ſtoria contuliſti, lector: nunc autem poetæ quomo-
do cum hiſtoricis conferri debeant, & vt cum illorū
ſententiis horum pulchrè teſtimonia conſonent, cō
ſidera. Nimirum quod à poeta Latinorum omniū

ingenioſiſſimo pronuntiatum eſt,litem magnam pu
dicitiæ cum forma eſſe,non minus verè quàm elegā
ter eſſe dictū,iam antea tibi,vt opinor, perſuaſeras:
ſed ita verū tamen hoc eſſe,vt non in omnes hāc ca-
dere ſuſpicionem exiſtimare deberemus. At nūc hæ
te docēt hiſtoriæ,nō obſcuras tantū,nō priuatas tan-
tùm affines huic culpæ eſſe perſonas,verū etiā impe-
ratrices, eorum etiā qui reges regum vocabantur(&
meritò quidē vocabātur)filias. Sed cur ego tā me-
morabilē vndique hāc tibi reddere conor narratio-
nem?nimirum quòd illa vel certiſſimū Cteſiæ φιλα-
ληθείας datura ſit teſtimonium. Quem enim miſſum
me facere velle ſimulauerā, nūc quaſi ex inſidiis re-
petere libet ſermonem. Ecquis vnicuique erga ſuam
artem & erga eiuſdem artis ſocietate iunctos (quòd
eiuſdem velut ſacri ſint cultores) naturaliter quoſdā
amoris excitari neſcit igniculos? Niſi igitur Cteſiæ
amica quidem ars ſua,amicus verò Apollonides,ſed
amica magis hiſtoriæ veritas fuiſſet, hæccine cum
tāto vtriuſque narraſſet dedecore? At ego (dicet for
taſſe Plutarchus)iſtud factū lōgè aliter interpretor.
Nam vt κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει,ſic etiam ἰατρὸς ἰατρῷ.
hinc illa diffamatio. Itáne tandē hæc eius diffaman-
di ſtudio commemoret, quem aliquot in locis non
multo antè ſpōte laudauerit? Quo te iá vertes Plutar
che? Video video quo euadere velis. Paſſim ab Hero
doto diſſētit. Patrē fabularū mihi narras. tādē te tuo
cōfodiſti gladio. Nimirū verax Cteſias mēdaci He-
rodoto repugnat. Quid tu autē ad hæc, lector? nōne
iam tibi teneri Plutarchus videtur? Hoc ſi tibi per-
ſuaſi,Cteſiæ τὸ φιλάληθες admirare mecū potiꝰ,quàm
cū Plutarcho τὸ φιλοψευδὲς reprehēde. Aut,ſi tibi pa-
ria in vtrāque partē rationum vidētur eſſe momēta,
ſaltē te neutrum ſerua,& vti dixi,de Cteſiæ Perſicis,
penes Perſas,de Indicis,penes Indos fides eſto. Vale.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΗΣΙΟΥ
τοῦ κνιδίου περσικῶν ἐκλογαί.

ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ κνιδίου τὰ περσικὰ ἐν βιβλίοις ἐστὶ κγʹ· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἓξ τά τε ἀσσύρια διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν περσικῶν, ἀπὸ μέντοι τοῦ ζʹ τὰ περσικὰ διεξέρχεται· καὶ ἐν μὲν τῷ ζʹ καὶ ηʹ καὶ ιʹ καὶ ιαʹ καὶ ιβʹ καὶ ιγʹ διέξεισι τὰ περὶ Κύρου καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ Ξέρξου σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς, καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μέν ἐστιν αὐτοῦ, φησὶ δὲ αὐτὸν, τῶν πλειόνων ἃ ἱστορεῖ, αὐτόπτην γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν περσῶν, ἔνθα τὸ ὁρᾶν μὴ ἐνεχώρει, αὐτήκοον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τἀναντία ἱστορεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων διαφωνεῖ. ἤκμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου, εἰς ὃν ἡ περσικὴ βασιλεία κατῆλθεν, ἐτύγχανε. φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγους, ὡς οὐδὲν αὐτῷ Κῦρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· τοῦτον δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυΐγαν καλεῖ. φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κύρου Ἀστυΐγαν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κριοκράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπιτάμα. ἐπιστάντα δὲ Κῦρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ στρεβλώσεων Σπιτάμαν τε καὶ Ἀμύτιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην, περὶ Ἀστυΐγα. τὸν δὲ, ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ἵνα μὴ δι' αὐτὸν στρεβλωθείησαν οἱ παῖδες. ληφθέντα δὲ, πέδαις παχείαις ὑπὸ Οἰβάρα δεθῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Κύρου μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι, καὶ τὴν θυγα-

τέρα Ἀμύτιν πρῶτον μὲν μητρικῆς ἀπολαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ Κύρῳ, Σπιτάμα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνῃρημένου, ὅτι ἐψεύσατο, ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυΐγαν. Ταῦτα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδοτος. Καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώμαλος ἡ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυΐγαν μὲν, πατέρα Κύρου γεγενημένον, Ἀμύτιν δὲ, μητέρα καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἑκόντες Ἀμύτι καὶ Κύρῳ παρέδοσαν. καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τὸν Σακῶν μὲν βασιλέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθρης. ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ ἀνδρὸς, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ, ἀνδρῶν μὲν στράτευμα, τριάκοντα μυριάδας ἐπαγομένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κύρον καὶ συλλαμβάνει ζωγρείαν μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων, Παρμίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφὸν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖδας· δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείθη, ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἀφείθησαν. Καὶ ὅτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροῖσον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως τε τῇ βουλῇ Οἰβάρα προσώπων εἴδωλα ξύλινα ἀνὰ τὸ τεῖχος φανέντα, εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦντας, ἥλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε πρὸ τῆς ἁλώσεως δίδοται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λόγῳ, δαιμονίου φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον. ὅπως τε δολοῤῥαφοῦντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ' ὀφθαλμοὺς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα, ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως τε, ἁλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει· καὶ ὡς τρὶς ἐν τῷ ἱερῷ πεδηθεὶς ὑπὸ Κύρου, λύεται τρίτον ἀοράτως. καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν φυλακὴν Οἰβάρα ἐμπεπιστευμένου. ὅπως τε οἱ συνδούμενοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς καταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτι ἀναληφθεὶς ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ

σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιείπετο. καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην, ἐγγὺς ἐκβατάνων, ἐν ᾗ ἦσαν ἱππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτασταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. ἔτι δὲ διαλαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κῦρος ἐν πέρσαις Πετησάκαν τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ βαρκανίων Ἀστυΐγαν. ἐπόθει γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυγάτηρ Ἀμύτις τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβάρας βουλεύει Πετησάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυΐγαν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι. ὃ καὶ γέγονε. δι' ἐνυπνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετησάκας, πολλάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύρου ἐκδίδοται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ δέρμα περιδείρασα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβάρας δὲ δεδιὼς μὴ τὰ ὅμοια πείσεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκαρτερήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυΐγας δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέοντες γὰρ αὐτοῦ, φασί, μέχρι Πετησάκα πάλιν ἥξειν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύλαττον τὸν νεκρόν. Κῦρος δὲ στρατεύει ἐπὶ δέρβικας, Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ δέρβικες ἱστῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἱππεῖς Κύρου τρέπουσι. καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ ἰνδὸς ἀνήρ· συνεμάχοντο γὰρ καὶ ἰνδοὶ τοῖς δερβίκεσιν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον· οὗτος ὁ ἰνδὸς πεπτωκότα Κῦρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον, εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελόμενοι αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ᾔεσαν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ περσῶν πολλοὶ καὶ δερβίκων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων σακῶν δισμυρίους ἱππέας. καὶ πολέμου συρραγέντος περσῶν καὶ δερβίκων, νικᾷ κατακράτος ὁ περσικὸς καὶ σακῶν στρατός· ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ

τῶν Δερβίκων βασιλεὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ. ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμύριοι, Περσῶν δὲ ἐννεακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ. Κῦρος δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσην μὲν τὸν πρῶτον υἱὸν, βασιλέα καθίστη· Τανυοξάρκην δὲ τὸν νεώτερον ἐπέστησε δεσπότην Βακτρίων τε τῆς χώρας, καὶ Χοραμνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιτάμα παίδων, Σπιτάδην μὲν, Δερβίκων ἀπέδειξε σατράπην, Μεγαβέρνην δὲ, Βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι προσέταττε. καὶ Ἀμόργην φίλον τούτοις, τῶν δεξιῶν ἐμβαλλομένων, ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν ἐμμένουσι τῆς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίας ἀγαθὰ ηὔχετο, ἐπηρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰπὼν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέρᾳ, βασιλεύσας ἔτη λ'. ἐν οἷς ὁ ια' Κτησίου λόγος τοῦ Κνιδίου. Ἄρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. οὗτος βασιλεύσας, ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βαγαπάτου τοῦ ἡμιάρρενος εἰς Πέρσας ταφῆναι νεκρόν· καὶ τἄλλα ὡς ὁ πατὴρ ὥρισατο, διῳκήσατο. μέγιστον δὲ παρ' αὐτῷ ἠδύνατο Ἀρτασύρας ὑρκάνιος· τῶν δὲ ἡμιαρρένων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βαγαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' αἴγυπτον, καὶ τὸν αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβαφέως τοῦ ἡμιάρρενος, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ αἰγυπτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τάς τε γεφύρας καὶ τἄλλα τῶν αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι ὕπαρχος αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφέως ἀνεψιοῦ συνέθετο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφώνως ὕστερον. ζωγρείαν δὲ λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο, ἢ ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις αἰγυπτίοις, οὓς αὐτὸς ᾑρετίσατο, ἐποιήσατο. καὶ τὴν αἴγυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ, αἰγυπτίων

μετὰ μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ δύο. Μάγος δέ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, ἁμαρτήσας καὶ μαστιγωθεὶς ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμβύσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ. καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, ὡς εἰ κληθείη ἥκειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμβύσης ἥκειν τὸν ἀδελφόν. ὁ δέ, χρείας ἄλλης ἀπαιτούσης μένειν, ἀνεβάλετο. παῤῥησιάζεται τῇ διαβολῇ πλέον ὁ μάγος. Ἀμύτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσην τὸν υἱὸν μὴ πείθεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μάλιστα. διαπεμψαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν ἀδελφόν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἧττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὸ μελέτημα ἔσπευδε. καὶ λαμβάνει πέρας ἡ πρᾶξις. ὁ γάρ τοι μάγος βουλῆς τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλεύει τοιοῦτον. ὅμοιος ἦν αὐτὸς ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοξάρκῃ. βουλεύεται οὖν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασιλέως καθάπτοντα, τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον· ὥστε καὶ τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τανυοξάρκης· καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰζαβάτου. τούτοις γὰρ μόνοις Καμβύσης ἐθάῤῥησε τὴν πρᾶξιν. Λάβυζον δὲ τὸν ἡμιαῤῥένων τὸν πρῶτον οἳ ἦσαν Τανυοξάρκεω, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης καὶ τοὺς ἄλλους, ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον, τοῦτον, ἔφη, νομίζετε Τανυοξάρκην. ὁ δὲ Λάβυζος, θαυμάσας, καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομίζομεν; τοσοῦτον ἐλάνθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ

Αμυτις τὸ δρᾶμα διὰ Τιβέθεως τοῦ ἡμιάῤῥενος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγχανε. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ πιοῦσα φάρμακον, τελευτᾷ. θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερείων σφαζομένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ· καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίκτει αὐτῷ ἡ Ρωξάνη παιδίον ἀκέφαλον· καὶ πλέον ἀθυμεῖ. καὶ οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον· καὶ ἐφίσταται αὐτῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μιαιφονίας· καὶ πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων ξυλάριον μαχαίρᾳ, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν εἰς τὸν μῦν, καὶ ἑνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας δυοῖν δέοντα εἴκοσι. Βαγαπάτης δὲ καὶ Αρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσην τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν μάγον. καὶ ἐβασίλευσαν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ Καμβύσου σῶμα Ιζαβάτης ἦλθεν εἰς Πέρσας. τοῦ μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρκου, ἧκεν Ιζαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερόν· κἀκεῖθέν τε συλληφθεὶς, ἀπετμήθη. ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ονόφας, Ιδέρνης, Νορονδαβάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Αταφέρνης, καὶ Δαρεῖος Υστάσπεω. τούτων ἀλλήλοις πίστεις δόντων, προσλαμβάνεται καὶ ὁ Αρτασύρας, εἶτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια, εὑρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὑρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπάτης λάθρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρύσεον συντρίψας, καὶ λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτά. Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου

μηχανῇ τινι καὶ τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χειμερίσαντος. ἄγεται τοῖς πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφονίας, καθ' ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνῃρέθη. Δαρεῖος προστάσσει τάφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσῷ ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν, ὑπό τε τῶν χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. οἱ δὲ γονεῖς ἀνελθεῖν βουληθέντες, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶδον οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσον καὶ ἐτελεύτησαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν. καὶ ἀπετμήθησαν αἱ κεφαλαὶ, τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. ὅτι ἐπιτάσσει Δαρεῖος Αριαράμνῃ τῷ σατράπῃ καππαδοκίας, ἐπὶ σκύθας διαβῆναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ διαβὰς πεντηκοντόροις λ΄, ἠχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῶν σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσει εὑρὼν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρκης δὲ ὁ σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς, ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον· καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στράτευμα δὲ ἀγείρας Δαρεῖος, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν βόσπορον καὶ τὸν ἴστρον, διέβη ἐπὶ σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας ἡμερῶν ιέ. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· ἐπικρατέστερα δ' ἦν τὰ τῶν σκυθῶν. διὸ καὶ φεύγων Δαρεῖος διέβη τὰς γεφυρώσας· καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ ὅλον διαβῆναι στράτευμα. καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρκου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ εὐρώπῃ, μυριάδες ὀκτώ. Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβὰς, χαλκηδονίων οἰκίας καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμελέτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν περῶν Δαρεῖος κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου διὸς, ἠφάνισαν. Δάτις δὲ ἐπανιὼν ἐκ πόντου, καὶ τοῦ μηδικοῦ στόλου ἡγούμενος, ἐπόρθει νήσους καὶ τὴν ἑλλάδα. ἐν μαραθῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβάρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα πέρσαις

αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας, καὶ θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τελευτᾷ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' περὶ τῆς βασιλείας, βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας, καὶ ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε.

Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πατὴρ παρὰ τῷ πατρί, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιαρρένων δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατάκας. γαμεῖ δὲ Ξέρξης Ὀνόφα θυγατέρα Ἄμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς Δαρειαῖος. καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν, Ἄμυτις, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδογούνη.

Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τε Χαλκηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν, ὡς ἤδη εἴρηται, ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος, καθεῖλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνεῖλον, καὶ οὐδὲ τὸν νεκρὸν ἔδοσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ Μαρδονίου. καὶ τὴν πύελον ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ καὶ ἐγέγραπτο, πληρῶσαι.

Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἐκβάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλωνίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν ἀναίρεσις. οὕτως καὶ περὶ τούτων φησὶ Κτησίας, καὶ οὐχ ὡς Ἡρόδοτος. ἃ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει, πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν. ἐπεὶ τά γε ἄλλα Μεγάβυζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμύτι, τοῦ Ξέρξου. οὕτως μὲν ἥλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλών. δίδωσι δὲ αὐτῷ Ξέρξης ἄλλα τε πολλά, καὶ μύλην χρυσῆν, ἐξ ἕλκουσαν τάλαντα. ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων παρὰ Πέρσαις ἐστί.

Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν Περσικήν, ἄνευ τῶν ἁρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγνὺς τὴν ἀ-

βυδον. Δημάρατος δὲ ὁ λακεδαιμόνιος παρεγένετο ἤδη πρότε-
τον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ ἀπεῖργε τῆς εἰς Λακε-
δαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσβάλλει ἐν θερμοπύλαις
Λεωνίδᾳ τῷ στρατηγῷ τῶν λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου,
ἔχοντος μυρίους. καὶ κατεκόπη τὸ περσικὸν πλῆθος, τῶν λα-
κεδαιμονίων δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἶτα προσβαλεῖν
κελεύει μετὰ δισμυρίων. καὶ ἧττα γίνεται κἀκείνων. εἶτα μα-
στιγοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμεῖν· καὶ μαστιγούμενοι, ἔτι ἡττῶντο.
τῇ δὲ ὑστεραίᾳ κελεύει μάχεσθαι μετὰ πεντακισμυρίων· καὶ
ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ἔλυσε τότε τὸν πόλεμον. Θώραξ δὲ ὁ θεσ-
σαλὸς καὶ Τραχινίων, οἱ δυνατοὶ, Καλλιάδης καὶ Τιμα-
φέρνης, παρῆσαν στρατιὰν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τού-
τους τε καὶ τὸν Δημάρατον καὶ τὸν Ἡγίαν τὸν ἐφέσιον, ἔμα-
θεν ὡς οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν λακεδαιμόνιοι, εἰ μὴ κυκλωθείησαν.
ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων διὰ δυσβάτου στρατὸς περ-
σικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ νώτου γίνονται τῶν
λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες, ἀπέθανον μαχόμενοι ἀν-
δρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πάλιν στράτευμα πέμπει κατὰ
πλαταιέων, μυριάδας ιβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπι-
στήσας. θηβαῖοι δὲ ἦσαν οἱ κατὰ πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινοῦν-
τες. ἀντιστρατεύει δὲ Παυσανίας ὁ λακεδαιμόνιος, τριακο-
σίους μὲν ἔχων σπαρτιάτας, χιλίους δὲ τῶν περιοίκων, ἐκ δὲ
τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἕξ. καὶ νικᾶται κατακράτος ἡ
περσικὴ στρατιὰ, καὶ φεύγει τραυματισθεὶς καὶ Μαρδόνιος.
οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν πα-
ρὰ Ξέρξου· κἀκεῖ, φησὶ, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσούσης πα-
χείας. ἐφ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς
ἀθήνας ἐλαύνει· καὶ ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα
τριήρεις, φεύγουσιν εἰς σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κε-
νὴν αἱρεῖ, καὶ ἐμπίμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως. ἐν αὐτῇ

γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος κἀκείνων νυκτὶ φυγόντων, κἀκείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς ἀττικῆς, ὃ ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ σαλαμῖνα, πεζῇ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμιστοκλέους ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται· εἶτα ναυμαχία περσῶν καὶ ἑλλήνων γίνεται· περσῶν μὲν, ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνόφα· ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν ἕλληνες, καὶ διαφθείρονται περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες. καὶ φεύγει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις μάχαις ἀπέθανον περσῶν ιβʹ μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας εἰς τὴν ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς σάρδεις, ἔπεμπε Μεγάβυζον τὸ ἐν δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος παρῃτεῖτο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνοῦχος, ὕβρεις τε φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλήσων. καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφε. Ξέρξης δὲ ἀπὸ βαβυλῶνος εἰς πέρσας παραγίνεται, καὶ Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος (ἣ θυγάτηρ, ὡς προείρηται, Ξέρξου ἐτύγχανεν) ὡς μεμοιχευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιπλήττεται Ἄμυτις λόγοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν. Ἀρτάπανος δὲ μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος μετὰ Σπαμίτρου τοῦ ἡμιάρρενος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βουλεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρειαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνεῖλε. καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἴη φονεὺς τοῦ παιδός· καὶ ἀποθνήσκει. καὶ βασιλεύει Ἀρτοξέρξης, σπουδῇ Ἀρταπάνου· καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει κοινωνὸν τῆς βουλῆς Ἀρτάπανος Μεγάβυ-

ζον, ἤδη λελυπημένον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἀμύτι, διὰ τὴν τῆς μοιχείας ὑπόληψιν. καὶ ὅρκοις ἀλλήλους ἀσφαλίζονται. ἀλλὰ μηνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖται Ἀρτάπανος ᾧ τρόπῳ ἔμελλεν ἀναιρεῖν Ἀρτοξέρξην. καὶ γίνεται πάντα δῆλα τὰ εἰργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ Δαρειαίῳ. καὶ ἀπόλλυται πικρῷ τε καὶ κακίστῳ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, ὃς ἦν κοινωνὸς ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου· σκαφεύεται γάρ, καὶ οὕτως ἀναιρεῖται. μάχη δὲ γίνεται μετὰ τὸν θάνατον Ἀρταπάνου, τῶν τε συνωμοτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων περσῶν. καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ οἱ τρεῖς τοῦ Ἀρταπάνου υἱοί. τραυματίζεται δὲ καὶ Μεγάβυζος ἰσχυρῶς· καὶ θρηνεῖ Ἀρτοξέρξης καὶ ἡ Ἄμυτις καὶ ἡ Ῥοδογούνη, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἄμιστρις. καὶ μόλις πολλῇ ἐπιμελείᾳ περισώζεται Ἀπολλωνίδου ἰατροῦ τοῦ κῴου. ἀφίσταται Ἀρτοξέρξου Βάκτρα, καὶ ὁ σατράπης ἄλλος Ἀρτάβανος· καὶ γίνεται μάχη ἰσοπαλής. καὶ γίνεται πάλιν ἐκ δευτέρου. καὶ ἀνέμου κατὰ πρόσωπον βακτρίων πνεύσαντος, νικᾷ Ἀρτοξέρξης, καὶ προσχωρεῖ αὐτῷ πᾶσα βακτρία. ἀφίσταται αἴγυπτος, Ἰνάρου λυβίου ἀνδρὸς καὶ ἑτέρου αἰγυπτίου τὴν ἀπόστασιν μελετήσαντος. καὶ εὐτρεπίζεται τὰ πρὸς πόλεμον. πέμπουσι καὶ ἀθηναῖοι, αἰτησαμένου αὐτοῦ, τεσσαράκοντα νῆας. καὶ μελετᾷ αὐτὸς Ἀρτοξέρξης ἐκστρατεῦσαι. καὶ τῶν φίλων οὐ συμβουλευόντων, πέμπει Ἀχαιμενίδην τὸν ἀδελφόν, τεσσαράκοντα μὲν μυριάδας ἐπαγόμενον στράτευμα πεζικόν, νῆας δὲ π΄. συμβάλλει πόλεμον Ἴναρος πρὸς Ἀχαιμενίδην· καὶ νικῶσιν αἰγύπτιοι, καὶ βάλλεται Ἀχαιμενίδης ὑπὸ Ἰνάρου, καὶ θνήσκει, καὶ ἀποπέμπεται ὁ νεκρὸς αὐτοῦ εἰς Ἀρτοξέρξην. ἐνίκησεν Ἴναρος τε κατὰ θάλασσαν, Χαριτιμίδου εὐδοκιμήσαντος, ὃς τῶν ἐξ ἀθηνῶν τεσσαράκοντα νηῶν ἐχρημάτιζε ναύαρχος· καὶ ν΄ περσῶν νῆες, αἱ μὲν εἴκοσιν, αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐλήφθησαν, αἱ

δὲ λʹ διεφθάρησαν. εἶτα πέμπεται κατὰ Ἰνάρου Μεγάβυζος ἐπαγόμενος ἄλλο στράτευμα πρὸς τῷ ὑπολειφθέντι, μυριάδας εἴκοσι, καὶ νῆας τʹ. καὶ ἐπιστάτην αὐτοῖς Ορίσκον. ὡς εἶναι χωρὶς τῶν νεῶν, τὸ ἄλλο πλῆθος νʹ μυριάδας. Ἀχαιμενίδης γὰρ ὅτε ἔπεσεν, ιʹ μυριάδες αὐτῷ, ἐξ ὧν ἦγε μʹ, συνδιεφθάρησαν. γίνεται οὖν μάχη κρατερά, καὶ πίπτουσιν ἀμφοτέρωθεν πολλοί, πλείους δὲ αἰγύπτιοι. καὶ βάλλει Μεγάβυζος εἰς τὸν μηρὸν Ἴναρον, καὶ τρέπεται· καὶ νικῶσι πέρσαι κατακράτος. φεύγει δὲ πρὸς τὴν βύβλον Ἴναρος (πόλις ἰσχυρὰ ἐν αἰγύπτῳ αὕτη) καὶ οἱ ἕλληνες δὲ μετ' αὐτοῦ, ὅσοι μὴ ἐν τῇ μάχῃ καὶ μετὰ Χαριτιμίδου ἀπέθανον. προσχωρεῖ δὲ αἴγυπτος πλὴν βύβλου πρὸς Μεγάβυζον. ἐπεὶ δὲ ἐκείνη ἀνάλωτος ἐδόκει, σπένδεται πρὸς Ἴναρον καὶ τοὺς ἕλληνας ἑξακισχιλίους ὄντας καὶ ἔτι πρός, ὁ Μεγάβυζος, ἐφ' ᾧ μηδὲν κακὸν παρὰ βασιλέως λαβεῖν, καὶ τοὺς ἕλληνας ὅτε βούλοιντο, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν. καθίστησι δὲ τῆς αἰγύπτου σατράπην Σαρσάμαν· καὶ λαβὼν Ἴναρον καὶ τοὺς ἕλληνας, παραγίνεται πρὸς Ξέρξην, καὶ εὑρίσκει λίαν κατὰ Ἰνάρου τεθυμωμένον, ὅτι τὸν ἀδελφὸν Ἀχαιμενίδην ἀπεκτονὼς εἴη. διηγεῖται τὰ γεγονότα πάντα Μεγάβυζος, καὶ ὡς πίστεις δοὺς Ἰνάρῳ καὶ τοῖς ἕλλησι, βύβλον εἴληφε. καὶ ἐξαιτεῖται λιπαρῶς βασιλέα περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας· καὶ λαμβάνει. καὶ ἐξάγεται τέλος τῇ στρατιᾷ ὡς Ἴναρος καὶ οἱ ἕλληνες οὐδὲν κακὸν πείσονται. Ἄμυτις δὲ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς Ἀχαιμενίδου δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τιμωρήσαιτο Ἴναρον καὶ τοὺς ἕλληνας· καὶ αἰτεῖται ταῦτα βασιλέα, ὁ δὲ οὐκ ἐνδίδωσιν· εἶτα Μεγάβυζον, ὁ δὲ ἀποπέμπεται. εἶτα ἐπεὶ διώχλει τὸν υἱόν, κατειργάσατο· καὶ πέντε παρελθόντων ἐτῶν, λαμβάνει τὸν Ἴναρον παρὰ βασιλέως καὶ τοὺς ἕλληνας· καὶ ἀνεσταύρωσε μὲν ἐπὶ τρισὶ σταυροῖς· πεντήκοντα δὲ ἑλλήνων, ὅσους λαβεῖν ἴσχυσε,

τούτων ἔτεμε τὰς κεφαλάς. καὶ ἐλυπήθη λύπην σφοδρὰν Μεγάβυζος, καὶ ἐπένθησε· καὶ ᾐτήσατο ἐπὶ Συρίαν τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπιέναι. ἐνταῦθα λάθρα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων προέπεμπε, καὶ ἀπῄει· καὶ ἀπέστη βασιλέως. καὶ ἀθροίζει μεγάλην δύναμιν, ἄχρι πεντεκαίδεκα μυριάδων, χωρὶς τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν. καὶ πέμπεται Οὔσιρις κατ' αὐτοῦ σὺν εἴκοσι μυριάσι. καὶ συνάπτεται πόλεμος, καὶ βάλλουσιν ἀλλήλους Μεγάβυζος καὶ Οὔσιρις, ὁ μὲν ἀκοντίῳ· καὶ τυγχάνει Μεγαβύζου εἰς τὸν μηρόν, καὶ τιτρώσκει ἄχρι δακτύλων δύο· ὁ δὲ ὡσαύτως ἀκοντίῳ τὸν τοῦ Ουσίριος μηρόν· εἶτα βάλλει εἰς τὸν ὦμον· κἀκεῖνος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου. καὶ περισχὼν Μεγάβυζος προστάσσει ἀναλαβεῖν καὶ περισῶσαι. ἔπιπτον δὲ πολλοὶ τῶν Περσῶν· καὶ ἐμάχοντο ἀνδρείως οἱ τοῦ Μεγαβύζου παῖδες Ζώπυρος καὶ Ἀρτύφιος. καὶ νίκη γίνεται Μεγαβύζῳ κραταιά. περιποιεῖται Οὔσιριν ἐπιμελῶς, καὶ ἀποπέμπει τοῦτον αἰτησάμενον πρὸς Ἀρτοξέρξην. πέμπεται δὲ κατ' αὐτοῦ ἑτέρα στρατιά, καὶ Μενοστάνης ὁ τοῦ Ἀρταρίου παῖς. ὁ δὲ Ἀρτάριος, σατράπης μὲν τῆς Βαβυλῶνος, Ἀρτοξέρξου δὲ ἀδελφός. καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ φεύγει ἡ Περσικὴ στρατιά. καὶ Μενοστάνης βάλλεται εἰς τὸν ὦμον ὑπὸ Μεγαβύζου· εἶτα εἰς τὴν κεφαλὴν πξύεται οὐ καιρίαν. φεύγει δὲ ὅμως αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ νίκη λαμπρὰ γίνεται Μεγαβύζῳ. Ἀρτάριος δὲ πέμπει πρὸς Μεγάβυζον, καὶ παραινεῖ σπείσασθαι βασιλεῖ. ὁ δὲ δηλοῖ σπείσασθαι μὲν βούλεσθαι καὶ αὐτόν, οὐ μέντοι παραγενέσθαι πρὸς βασιλέα, ἀλλ' ἐφ' ᾧ μένειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ. ἀπαγγέλλεται ταῦτα βασιλεῖ. καὶ συμβουλεύουσιν Ἀρτοξάρης τε ὁ Παφλαγὼν εὐνοῦχος, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἄμιστρις, σπουδῇ σπείσασθαι. πέμπεται οὖν Ἀρτάριός τε αὐτός, καὶ Ἄμυτις ἡ γυνή, καὶ Ἀρτοξάρης, ἐτῶν ἤδη ὢν εἴκοσι, καὶ Πετίσας ὁ Οὐσίριος καὶ

Σπιταμᾶ πατήρ. πολλοῖς οὖν λόγοις καὶ ὅρκοις πληροφορή-
σαντες Μεγάβυζον, μόλις ὅμως πείθουσι πρὸς βασιλέα πα-
ραγενέσθαι. καὶ βασιλεὺς τέλος ἔπεμπε, παραγενομένῳ συγ-
γνώμην ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων. ἐξέρχεται βασιλεὺς ἐπὶ
θήραν, καὶ λέων ἐπέρχεται αὐτῷ. μετεώρου δὲ φερομένου τοῦ
θηρίου, βάλλει ἀκοντίῳ Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖ. καὶ ὀργίζεται
Ἀρτοξέρξης ὅτι πρὶν ἢ αὐτὸς τύχῃ, Μεγάβυζος ἔβαλε. καὶ
προστάσσει τὴν κεφαλὴν τὸν Μεγάβυζον ἀποτμηθῆναι.
Ἀμίστριος δὲ καὶ Ἀμύτιος καὶ τῶν ἄλλων τῇ παραιτήσει, τοῦ μὲν
θανάτου ῥύεται, ἀνάσπαστος δὲ γίνεται εἰς τὴν ἐρυθρὰν ἔν
τινι πόλει ὀνόματι Κύρται. ἐξορίζεται δὲ καὶ Ἀρτοξάρης ὁ
εὐνοῦχος εἰς Ἀρμενίαν, ὅτι πολλάκις ὑπὲρ Μεγαβύζου βασι-
λεῖ ἐπαρρησιάσατο. ὁ δὲ Μεγάβυζος πέντε διατρίψας
ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἔτη, ἀποδιδράσκει, ὑποκριθεὶς τὸν πισάγαν.
πισάγας δὲ λέγεται παρὰ Πέρσαις ὁ λεπρὸς, καὶ ἔστι πᾶσιν ἀ-
πρόσιτος. ἀποδρὰς οὖν παραγίνεται πρὸς Ἄμυτιν καὶ τὸν οἶκον,
καὶ μόλις ἐπιγινώσκεται. καὶ δι᾽ Ἀμίστριος καὶ δι᾽ Ἀμύτιος κατα-
λάσσεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ποιεῖ αὐτὸν, ὡς τὸ πρόσθεν, ὁμοτρά-
πεζον. ζήσας δὲ ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἀπέθανε. καὶ κάρτα
ἠχθέσθη βασιλεύς. τελευτήσαντος δὲ Μεγαβύζου, κάρτα
ἦν Ἄμυτις ἀνδράσιν ὁμιλοῦσα. καὶ πρό γε ταύτης, καὶ ἡ μήτηρ
Ἄμιστρις ὁμοίως. ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης ὁ ἰατρὸς ὁ Κῷος, ἐπεὶ ἀσθε-
νὰς εἶχεν Ἄμυτις, εἰ καὶ βληχρῶς καὶ οὐκ ἰσχυρῶς, ἐκεῖνος δὲ
ἠράσθη αὐτῆς, ἔφη εἰς τὴν ὑγείαν αὐτὴν ἐπανελθεῖν ἐὰν
ἀνδράσιν ὁμιλήσῃ. τοῦ γὰρ ὑστέρης εἶναι τὸ νόσημα. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ
ἐξεγένετο τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ ὡμίλει αὐτῇ, ἡ δὲ ἄνθρωπος
ἐμαραίνετο, ἀπέστη τῆς συνουσίας. τελευτῶσα δὴ οὖν ἐπήγγειλε
τῇ μητρὶ, ἀμύνασθαι Ἀπολλωνίδην. ἡ δὲ ἀπήγγειλε πάντα
Ἀρτοξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ὅπως τε ὡμίλει, καὶ ὅπως ἀπέστη ὑ-
βρίσας, καὶ ὅπως ἡ θυγάτηρ ἐπήγγειλεν Ἀπολλωνίδην ἀμύνα-

θαι. ἐκεῖνος δὲ τῇ μητρὶ τὸ πειρασάμενον αὐτῇ παρέτλειν ἐπιτρέπει. ἡ δὲ, λαβοῦσα ἔδησε τὸν Ἀπολλωνίδην, δυσὶ μησὶ κολάζουσα· ἔπειτα ζῶντα κατώρυξεν, ὅτε καὶ Ἄμυτις ἀπέθανε. Ζώπυρος δὲ ὁ Μεγαβύζου καὶ Ἀμύτιος παῖς, ἐπεὶ αὐτοῦ ὅ τε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν, ἀπέστη βασιλέως· καὶ εἰς ἀθήνας ἀφίκετο, κατὰ τὴν τῆς μητρὸς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίαν. εἰς καῦνον δὲ ἅμα τοῖς ἑπομένοις εἰσέπλευσε, καὶ ἐκέλευσε παραδιδόναι τὴν πόλιν. καύνιοι δὲ αὐτῷ μὲν παραδιδόναι τὴν πόλιν ἔφασκον, ἀθηναίοις δὲ τοῖς συνεπομένοις, οὐκέτι. εἰσιόντι δὲ Ζωπύρῳ εἰς τὸ τεῖχος λίθον Ἀλκίδης καύνιος ἐμβάλλει εἰς τὴν κεφαλήν· καὶ οὕτως Ζώπυρος ἀποθνήσκει. Ἄμιστρις δὲ ἡ μάμμη τὸν καύνιον ἀνεσταύρωσεν. ἀποθνήσκει δὲ καὶ ἡ Ἄμιστρις, κάρτα γραῦς γενομένη. καὶ Ἀρτοξέρξης δὲ ἀποθνήσκει, μ´ καὶ β´ ἔτη βασιλεύσας.

Ἀρτοξέρξου δὲ τελευτήσαντος, Ξέρξης ὁ υἱὸς βασιλεύει, ὃς μόνος ἦν γνήσιος ἐκ Δαμασπίας· ἣ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ καὶ Ξέρξης ἐτελεύτησεν, ἀπεβίω. Βαγόραζος δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἀπήγαγεν εἰς πέρσας. ἑπτακαίδεκα δὲ νόθους υἱοὺς εἶχεν ὁ Ἀρτοξέρξης, ἐξ ὧν ἐστι καὶ Σεκυνδιανὸς, ὁ ἐξ Ἀλογούνης τῆς βαβυλωνίας, καὶ Ὦχος, καὶ Ἀρσίτης, ὁ ἐκ Κοσμαρτιδήνης, καὶ αὐτῆς βαβυλωνίας. ὁ δὲ Ὦχος ὕστερον καὶ βασιλεύει. ἔτι δὲ παῖδες αὐτοῦ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ Βαγαπαῖος καὶ Παρύσατις, ἐξ Ἀνδίας, καὶ αὐτῆς βαβυλωνίας. αὕτη ἡ Παρύσατις Ἀρτοξέρξου καὶ Κύρου μήτηρ ἐγένετο. τὸν δὲ Ὦχον ζῶν ὁ πατὴρ, ὑρκανίων σατράπην ἐποίησε, δοὺς αὐτῷ καὶ γυναῖκα Παρύσατιν ὄνομα· ἥτις ἦν Ξέρξου μὲν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ οἰκεία. ὁ δὲ Σεκυνδιανὸς προσποιησάμενος Φαρνακύαν τὸν εὐνοῦχον, ὃς ἦν μετὰ Βαγόραζον καὶ Μενοστάνη καὶ ἑτέρους τινὰς, μεθύοντος ἐν ἑορτῇ τινι τοῦ Ξέρξου, καὶ

καθεύδοντος ἐν τοῖς βασιλείοις, εἰσελθόντες ἀποκτείνουσιν αὐτόν, τεσσαρακοστῆς καὶ πέμπτης ἡμέρας διαγενομένης ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. συνέβη οὖν ἀμφοτέρους ἅμα εἰς Πέρσας ἀποκομισθῆναι. αἱ γὰρ ἄγουσαι τὴν ἁρμάμαξαν ἡμίονοι, ὥσπερ ἀναμένουσαι καὶ τὸν τοῦ παιδὸς νεκρόν, οὐκ ἤθελον προβαίνεσθαι. ὅτε δὲ κατέλαβε, σὺν προθυμίᾳ ἀπῄεσαν.

Βασιλεύει δὲ Σεκυνδιανός, καὶ γίνεται ἀζαβαρείτης αὐτῷ Μενοστάνης. ἀπιὼν δὲ Βαγόραζος, καὶ ὑποστρέψας πρὸς Σεκυνδιανόν, ἐπεὶ παλαιὰ αὐτοῖς ἔχθρα ὑπετύφετο, ὡς δῆθεν ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, τοῦ πατρὸς λιπὼν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, προστάξει βασιλέως λιθόλευστος ἐγεγόνει. ἐφ' ᾧ ἡ στρατιὰ εἰς λύπην κατηνέχθη. ὁ δὲ δῶρα αὐτῇ ἐδίδου. οἱ δὲ ἐμίσουν αὐτόν, ὅτι τε τὸν ἀδελφὸν Ξέρξην ἀπεκτόνει, καὶ ὅτι Βαγόραζον. διαπέμπεται Σεκυνδιανὸς προσκαλούμενος Ὦχον. ὁ δὲ ὑπισχνεῖται μέν, οὐ παραγίνεται δέ. καὶ γίνεται τοῦτο πολλάκις. τέλος περιβάλλεται Ὦχος πολλὴν στρατιάν, καὶ ἐπίδοξος ἦν βασιλεύειν. ἀφίσταται Αρβάριος ὁ τῶν ἱππέων Σεκυνδιανοῦ ἄρχων πρὸς Ωχον· εἶτα Αρξάνης ὁ Αἰγύπτου σατράπης· καὶ Αρτοξάρης δὲ ἐξ Αρμενίας ἧκε πρὸς Ὦχον. καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ τὴν κίταριν, οὔτι ἑκόντι. Βασιλεύει Ωχος, καὶ μετονομάζεται Δαρειαῖος. καὶ μετέρχεται ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις, ὑποθήκῃ Γαρυσάτιδος, τὸν Σεκυνδιανόν· πολλὰ Μενοστάνους παραινοῦντος Σεκυνδιανὸν μὴ πιστεύειν τοῖς ὅρκοις, μηδὲ σπένδεσθαι τοῖς ἐξαπατῶσι· πείθεται δ' οὖν ὅμως, καὶ ἁλίσκεται, καὶ εἰς τὴν σποδὸν ἐμβάλλεται καὶ ἀπόλλυται, βασιλεύσας μῆνας ἕξ, ἡμέρας πεντεκαίδεκα.

Βασιλεύει οὖν μόνος Ωχος, ὁ καὶ Δαρειαῖος· εὐνοῦχοι δὲ τρεῖς ἠδύναντο παρ' αὐτῷ, μέγιστον μὲν Αρτοξάρης, δεύτερος δὲ Αρτιβαρξάνης, καὶ τρίτος, Αθῷος. ἐχρῆτο δὲ μάλιστα τῇ γυναικὶ συμβούλῳ· ἐξ ἧς πρὸ τῆς βασιλείας δύο ἔσχε

τέκνα,

τέκνα, Ἄμιστριν θυγατέρα, καὶ Ἀρσάκαν υἱόν· ὃς ὕστερον μετω-
νομάσθη Ἀρτοξέρξης. τίκτει δὲ αὐτῷ ἕτερον υἱὸν Βασιλεύου-
σα, καὶ τίθεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου Κῦρον. εἶτα τίκτει
Ἀρτόστην, καὶ ἐφεξῆς μέχρι παίδων δεκατριῶν. καί φησιν ὁ
συγγραφεύς, αὐτὸς παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Παρυσάτιδος
ταῦτα ἀκοῦσαι. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα τῶν τέκνων ταχὺ ἀπεβίω·
οἱ δὲ περιγεγονότες, οἵ τε προῤῥηθέντες τυγχάνουσι, καὶ ἔτι τέ-
ταρτος υἱός, Ὀξένδρας ὠνομασμένος. ἀφίστανται δὲ βασιλέως,
Ἀρσίτης οἰκεῖος ἀδελφὸς ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος, καὶ
Ἀρτύφιος ὁ Μεγαβύζου. πέμπεται Ἀρτασύρας κατ' αὐτῶν,
καὶ πολεμεῖ Ἀρτύφιον. καὶ δυσὶ μάχαις Ἀρτασύρας ἡττᾶται,
εἶτα πάλιν συμβαλών, νικᾷ Ἀρτύφιον· καὶ ὑπάγεται τοὺς σὺν
αὐτῷ Ἕλληνας δώροις, καὶ καταλιμπάνονται αὐτῷ Μιλή-
σιοι μόνοι τρεῖς. τέλος ὅρκους καὶ πίστεις λαβὼν παρὰ Ἀρτα-
σύρα, ἐπεὶ ὁ Ἀρσίτης οὐκ ἐφαίνετο, προσεχώρησε βασιλεῖ.
Παρύσατις δὲ βουλεύεται βασιλεῖ ὁρμῶντι πρὸς τὸν Ἀρτυ-
φίου θάνατον, μὴ ἀνελεῖν τέως (ἔσεσθαι γὰρ τοῦτο ἀπάτην, καὶ
εἰς τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἀρσίτου) ἐπειδὰν δὲ κἀκεῖνος ἀπα-
τηθεὶς ἁλῷ, δεῖν τότε ἄμφω διαχρήσασθαι. καὶ γέγονεν οὕτως,
ἀποδοθείσης τῆς συμβουλῆς. καὶ ἐμβάλλεται εἰς τὴν σποδὸν
Ἀρτύφιος καὶ Ἀρσίτης. καίτοι Ἀρσίτην ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐβού-
λετο ἀπολέσαι, ἀλλ' ἡ Παρύσατις, τὰ μὲν πείθουσα, τὰ δὲ βια-
ζομένη, ἀπώλεσε. κατελεύσθη δὲ καὶ Φαρνακύας, ὁ συνα-
νελὼν Σεκυνδιανῷ Ξέρξην. ἀνῃρέθη δὲ καὶ Μενοστάνης ὑφ'
ἑαυτοῦ, ἤδη πρὸς θάνατον συλλαμβανόμενος. ἀφίσταται
Πισούθνης· καὶ ἀποστέλλεται κατ' αὐτοῦ Τισσαφέρνης, καὶ
Σπιθραδάτης, καὶ Παρμίσης. ἀντεπεξῄει δὲ Πισούθνης, ἔχων
καὶ Λύκωνα τὸν Ἀθηναῖον ἅμα Ἕλλησιν ὧν ἐκεῖνος ἦρχε. λαμ-
βάνουσι δὲ οἱ τοῦ βασιλέως στρατηγοὶ χρήμασι Λύκωνα καὶ τοὺς
Ἕλληνας, καὶ ἀφιστῶσι Πισούθνου. εἶτα δόντες αὐτῷ πίστεις καὶ

λαβόντες, ἄγουσι παρὰ βασιλέα. ὁ δὲ εἰς τὴν σποδὸν ἐνέβαλεν, Τισσαφέρνη δοὺς τὴν Πισσούθνου σατραπείαν. ἔλαβε δὲ Λύκων καὶ πόλεις καὶ χώρας ὑπὲρ τῆς προδοσίας. Αρτοξάρης δὲ, ὃς μέγα ἠδύνατο παρὰ βασιλεῖ, ἐπιβουλεύει βασιλέα, θέλων αὐτὸς βασιλεῦσαι, ἐκτομίας ὑπάρχων. πώγωνα γὰρ καὶ ὑπόρρινα προσέταξεν αὐτῷ γυναικὶ κατασκευάσαι, ἵνα ὡς ἀνὴρ φαίνοιτο. δι' ἧς καὶ καταμηνύεται, καὶ συλλαμβάνεται· καὶ παραδίδοται Παρυσάτιδι, καὶ ἀναιρεῖται.

Αρσάκης δὲ ὁ τοῦ βασιλέως παῖς, ὁ καὶ ὕστερον μετονομασθεὶς Αρτοξέρξης, γαμεῖ τὴν Ιδέρνεω θυγατέρα Στάτειραν· τὴν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρα, ὁ τοῦ Ιδέρνεω υἱός. Αμιστρις ἦν ἡ θυγάτηρ. τῷ δὲ ταύτης νυμφίῳ ὄνομα Τεριτούχμης· ὃς καὶ τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, ἀντ' αὐτοῦ σατράπης κατέστη. ἦν δὲ ὁμοπατρία αὐτοῦ ἀδελφὴ Ρωξάνη, καλὴ τῷ εἴδει, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐμπειροτάτη. ἐρῶν δὲ ταύτης ὁ Τεριτούχμης καὶ συγγινόμενος, ἐμίσει Αμιστριν. καὶ τέλος ἐμβαλεῖν αὐτὴν εἰς σάκκον, καὶ κατακεντηθῆναι ὑπὸ τριακοσίων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὴν ἀπόστασιν ἐμελέτησεν, ἐβουλεύσατο. ἀλλά τις Οὐδιάστης ὄνομα, ἰσχὺν ἔχων παρὰ Τεριτούχμῃ, καὶ γράμματα παρὰ βασιλέως, πολλὰς ὑποσχέσεις ἔχοντα εἰ περισωθείη αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ, δεξάμενος, ἐπιτίθεται καὶ ἀναιρεῖ Τεριτούχμην, γενναίως ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἀνδρισάμενον, καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντα· μέχρι γὰρ λʹ καὶ ζʹ φασὶν αὐτὸν ἀποκτεῖναι. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Οὐδιάστου Μιτραδάτης, ὑπασπιστὴς ὢν Τεριτούχμου, καὶ μὴ παρὼν, ἐπεὶ ἔμαθε, πολλὰ τῷ πατρὶ κατηράσατο, καὶ πόλιν Ζάριν καταλαβὼν ἐφύλαττε ταύτην τῷ παιδὶ τοῦ Τεριτούχμεω. ἡ δὲ Παρύσατις τὴν τε μητέρα τοῦ Τεριτούχμεω, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Μιτρώστην καὶ Ηλικον, καὶ τὰς ἀδελφὰς δύο οὔσας, χωρὶς τῆς Στατείρας, ζώσας ἐκέλευσε καταχῶσαι, τὴν δὲ Ρωξάνην, ζῶσαν κατατεμεῖν.

καὶ ἐγένετο. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε τῇ γυναικὶ Παρυσάτιδι, ποιῆσαι ὁμοίως καὶ Στάτειραν τὴν Ἀρσάκου γυναῖκα τοῦ παιδός. ἀλλ' ὅ γε Ἀρσάκης πολλὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα δάκρυσι καὶ κοπετοῖς ἐξιλεωσάμενος, ἐπεὶ ἡ Παρύσατις ἐπεκάμφθη, συνεχώρησε· καὶ Ὦχος ὁ Δαρειαῖος, εἰπὼν Παρυσάτιδι, πολλὰ μεταμελήσειν αὐτήν.

Ἐν δὲ τῇ ιθ' ἱστορίᾳ διαλαμβάνει ὡς Ὦχος ὁ Δαρειαῖος ἀπέθανεν, ἀσθενήσας ἐν Βαβυλῶνι, ἔτη βασιλεύσας λε'. καὶ βασιλεύει δὲ Ἀρσάκης ὁ μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης· καὶ ἐκτέμνεται ὁ Οὐδιάστης τὴν γλῶτταν, καὶ ἐξέλκεται ταύτην ἐξόπισθεν, καὶ θνήσκει. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Μιτραδάτης, ἀντὶ τοῦ πατρὸς καθίσταται σατράπης. ἐπράχθη δὲ ταῦτα σπουδῇ Στατείρας. καὶ ἠνιᾶτο Παρύσατις. διαβάλλεται Κῦρος ὑπὸ Τισσαφέρνους πρὸς Ἀρτοξέρξην τὸν ἀδελφόν, καὶ καταφεύγει Παρυσάτιδι τῇ μητρί· καὶ ἀπολύεται τῆς διαβολῆς. ἀπελαύνει Κῦρος ἠτιμωμένος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν σατραπείαν, καὶ μελετᾷ ἐπανάστασιν. διαβάλλει Σατιβαρζάνης Ὀρόντην, ὡς Παρυσάτιδι μίγνυται, καίτοι λίαν αὐτῆς σωφρονούσης. καὶ ἀναιρεῖται Ὀρόντης. καὶ ὀργίζεται ἡ μήτηρ τῷ βασιλεῖ, ὅτι Παρύσατις φαρμάκῳ διαφθείρει τὸν Τεριτούχμεω υἱόν. καὶ περὶ τοῦ θάψαντος τὸν πατέρα διὰ τοῦ πυρός, παρὰ τὸν νόμον. ἔξω καὶ ἔλεγχος Ἑλλανίκου καὶ Ἡροδότου, ὡς ψεύδονται. ἀπόστασις Κύρου ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ συναγωγὴ ἑλληνικοῦ στρατεύματος καὶ βαρβαρικοῦ, καὶ στρατηγῶν Κλέαρχος ἑλλήνων. ὅπως τε Συέννεσις ὁ Κιλίκων βασιλεὺς ἄμφω συνεμάχει Κύρῳ τε καὶ Ἀρταξέρξῃ. ὅπως τε Κῦρος τῇ ἰδίᾳ στρατιᾷ καὶ Ἀρτοξέρξης πάλιν τῇ οἰκείᾳ παρῄνεσαν. Κλέαρχος δὲ ὁ λακεδαιμόνιος, ὃς ἦρχε τῶν ἑλλήνων, καὶ Μένων ὁ θετταλός, οἳ μετὰ Κύρου ἦσαν, ἀεὶ διάφοροι ἀλλήλοις ἐτύγχανον· διότι τῷ μὲν Κλεάρχῳ ἅπαντα ὁ Κῦρος συνεβούλευε, τοῦ δὲ Μένωνος λόγος οὐδεὶς ἦν. ηὐτομόλουν δὲ ἀπὸ μὲν Ἀρτοξέρξου

πρὸς Κῦρον πολλοί, πρὸς δὲ Ἀρτοξέρξην ἀπὸ Κύρου οὐδείς. διὸ καὶ ὁ βάρβαρος προσχωρῆσαι Κύρῳ μελετήσας, καὶ διαβληθεὶς, εἰς τὴν σποδὸν ἐνεβλήθη. προσβολὴ Κύρου πρὸς τῆς βασιλέως στρατιᾶς, καὶ νίκη Κύρου. ἀλλὰ καὶ θάνατος Κύρου, ἀπειθοῦντος Κλεάρχῳ. καὶ αἰκισμοὶ τοῦ σώματος Κύρου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀρτοξέρξου. τήν τε γὰρ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα, μεθ' ἧς τὸν Ἀρτοξέρξην ἔβαλεν, αὐτὸς ἀπέτεμε καὶ ἐθριάμβευσεν. ἀναχώρησις Κλεάρχου τοῦ λακεδαιμονίου, ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ ἕλλησι τῆς νυκτός, καὶ τῆς τῶν Παρισάτιδος πόλεων μιᾶς κατάληψις. εἶτα σπονδαὶ βασιλέως πρὸς τοὺς ἕλληνας. ὡς Παρύσατις εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, πενθοῦσα Κῦρον, καὶ μόλις ἐκομίσατο τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, καὶ ἔθαψε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς σοῦσα. τὰ περὶ Βαγαπάτου τοῦ ἀποτεμόντος, προστάξει βασιλέως, τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ σώματος Κύρου. ὅπως ἡ μήτηρ μετὰ βασιλέως κύβοις ἐπὶ συνθήκαις παίξασα, καὶ νικήσασα, ἔλαβε Βαγαπάτην. καὶ ὃν τρόπον τὸ δέρμα περιαιρεθεὶς ἀνεσταυρώθη ὑπὸ Παρυσάτιδος· ὅτε καὶ τὸ πολὺ ἐπὶ Κύρῳ πένθος αὐτῇ ἐπαύσατο, διὰ τὴν πολλὴν τοῦ Ἀρτοξέρξου δέησιν. ὡς Ἀρτοξέρξης δῶρα ἔδωκε τῷ ἐνέγκαντι τὸν Κύρου πῖλον, καὶ ὡς τὸν Κᾶρα τὸν δοκέοντα Κῦρον βαλεῖν Ἀρτοξέρξης ἐτίμησε. καὶ ὡς Παρύσατις τὸν τιμηθέντα Κᾶρα αἰκισαμένη, ἀπέκτεινεν. ὡς Ἀρτοξέρξης παρέδωκεν αἰτησαμένῃ Μιθραδάτην Παρυσάτιδι, ἐπὶ τραπέζης μεγαλαυχήσαντα ἀποκτεῖναι τὸν Κῦρον. κἀκείνη λαβοῦσα, πικρῶς ἀνεῖλε. ταῦτα καὶ ἡ ιθʹ καὶ ἡ κʹ ἱστορία.

Ἐν δὲ τῇ καʹ καὶ βʹ καὶ γʹ, ἥτις καὶ τῆς ὅλης πέρας ἐστὶν ἱστορίας, τάδε περιείληπται. ὡς Τισσαφέρνης ἐπιβουλεύει τοῖς ἕλλησι, καὶ προσεταιρισάμενος Μένωνα τὸν θεσσαλὸν, δι' αὐτοῦ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις ἐχειρώσατο,

τοῦ Κλεάρχου καὶ περιειδομένου καὶ ἀποκρυομένου τὴν ἐπιβουλήν.
ἀλλά τό,τε πλῆθος διὰ Μένωνος ἀπατηθὲν, κατηνάγκασε καὶ
ἄκοντα Κλέαρχον πρὸς Τισαφέρνην παραγενέσθαι, καὶ Πρό
ξενος ὁ βοιώτιος, αὐτὸς ἤδη παραλοὺς ἀπάτῃ, συμπαρῄνει.
ὡς εἰς Βαβυλῶνα πρὸς Αρτοξέρξην Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλ
λους ἀπέστειλεν ἐν πέδαις· καὶ ὡς ἐπὶ θέαν Κλεάρχου ἅπαν-
τες συνερρύησαν. ὡς Κτησίας αὐτὸς ἰατρὸς ὢν Παρυσάτιδος
πολλὰ Κλεάρχῳ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντι πρὸς ἡδονὴν καὶ
θεραπείαν δι᾽ αὐτῆς ἔπραξε· καὶ τῶν δεσμῶν ἂν Παρύσατις
ἔλυσεν καὶ ἀφῆκεν, εἰ μὴ Στάτειρα τὸν ἄνδρα Αρτοξέρξην ἀνέ
πεισε τοῦτον ἀναιρεθῆναι. καὶ ἀνῃρέθη Κλέαρχος· καὶ τέρας ἐπὶ
τῷ σώματι συνέστη· αὐτόματος γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ τάφος, μεγίστου
πνεύσαντος ἀνέμου, ἐπὶ μέγα ἠρμένος, ἐπισυνέστη. ἀνῃρέ-
θησαν δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀναπεμφθέντες ἕλληνες, πλὴν Μένω-
νος. λοιδορία Παρυσάτιδος πρὸς Στάτειραν, καὶ ἀναί-
ρεσις διὰ φαρμάκου, οὕτω διασκευασθέντος τὸν τρόπον· (ἐφυ-
λάττετο γὰρ Στάτειρα λίαν μὴ παθεῖν ὃ πέπονθε) μαχαι-
ρίου τὸ ἓν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ· τὸ δὲ λοιπὸν οὐ
μετεῖχε. τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρὸν, μέγεθος ὅσον ᾠόν·
(ῥυνδάκην Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον καλοῦσι) τέμνεται δὲ δίχα, καὶ
τὸ μὲν καθαρεῦον τοῦ ἰοῦ ἥμισυ αὐτὴ λαβοῦσα Παρύσατις
ἐσθίει, τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ, ὀρέγει Στατείρᾳ.
ἡ δὲ, ἐπεὶ ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἥμισυ, μηδὲν
συνιδεῖν δυνηθεῖσα, καὶ αὐτὴ συνεσθίει τοῦ θανάτου τὸ φάρ-
μακον. ὀργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μητέρα,
καὶ σύλληψις τῶν εὐνούχων αὐτῆς καὶ αἰκισμὸς καὶ ἀναί-
ρεσις· καὶ ἔτι σύλληψις Γίγγης ἣ ᾠκείωτο Παρυσάτιδι, καὶ κρί-
σις ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ ἀθώωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη
δὲ παρὰ βασιλέως· καὶ αἰκισμὸς Γίγγης, καὶ ἀναίρεσις· καὶ ὀρ-
γὴ διὰ τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱόν, κἀκείνου πρὸς τὴν

μητέρα. καὶ τὸ χῶμα δὲ τὸ Κλεάρχου, δι' ἐτῶν ὀκτὼ, μεστὸν ἐφάνη φοινίκων, οὓς ἦν κρύφα Παρύσατις, καθ' ὃν καιρὸν ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, διὰ τῶν εὐνούχων καταχώσασα. αἰτίαι δι' ἃς Εὐαγόρᾳ βασιλεῖ σαλαμῖνος βασιλεὺς Ἀρτοξέρξης διηνέχθη. καὶ ἄγγελοι Εὐαγόρα πρὸς Κτησίαν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν παρὰ Ἀβουλίτου τὰς ἐπιστολάς. καὶ Κτησίου πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ, περὶ τοῦ διαλλαγῆναι αὐτὸν Ἀναξαγόρᾳ τῷ κυπρίων βασιλεῖ. τῶν παρὰ Εὐαγόρα ἀγγέλων εἰς κύπρον ἄφιξις, καὶ τῶν παρὰ Κτησίου γραμμάτων ἀπόδοσις Εὐαγόρα. καὶ Κόνωνος πρὸς Εὐαγόραν λόγος ὑπὲρ τοῦ πρὸς βασιλέα ἀναβῆναι, καὶ Εὐαγόρα ἐπιστολὴ περὶ ὧν ἠξιώθη ὑπ' αὐτοῦ. καὶ Κόνωνος πρὸς Κτησίαν ἐπιστολή. καὶ βασιλεῖ παρὰ Εὐαγόρα φόρος. καὶ τῶν ἐπιστολῶν Κτησίᾳ ἀπόδοσις. Κτησίου λόγος πρὸς βασιλέα περὶ Κόνωνος, καὶ ἐπιστολὴ πρὸς αὐτόν. τῶν παρὰ Εὐαγόρου δώρων ἀπόδοσις Σατιβαρζάνῃ, καὶ τῶν ἀγγέλων τῶν εἰς κύπρον ἄφιξις. καὶ Κόνωνος ἐπιστολὴ πρὸς βασιλέα καὶ Κτησίαν. ὡς ἐτηρήθησαν οἱ παρὰ λακεδαιμονίων ἄγγελοι πεμφθέντες πρὸς βασιλέα. βασιλέως ἐπιστολὴ πρὸς Κόνωνα καὶ πρὸς λακεδαιμονίους, ἣν Κτησίας αὐτὸς ἐκόμισεν. ὡς ὑπὸ Φαρναβάζου ναύαρχος Κόνων ἐγένετο. Κτησίου εἰς κνίδον τὴν πατρίδα ἄφιξις καὶ εἰς λακεδαίμονα, καὶ κρίσις πρὸς τοὺς λακεδαιμονίων ἀγγέλους, ἐν ῥόδῳ. καὶ ἄφεσις ἀπὸ ἐφέσου μέχρι βάκτρων. καὶ ἰνδικῆς ἀριθμὸς, σταθμῶν, ἡμερῶν, παρασαγγῶν. κατάλογος βασιλέων ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως, μέχρι Ἀρτοξέρξου. ἐν οἷς καὶ τὸ τέλος.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΤΗΣΙΟΥ ΙΝΔΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΑΙ.

Κτησίου τὰ ἰνδικὰ ἐστὶν ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, ἐν οἷς μᾶλλον ἰωνίζει. λέγει περὶ τοῦ ἰνδοῦ ποταμοῦ, τὸ μὲν στενὸν αὐτοῦ, εὖρος.

τεσσαράκοντα σταδίων εἶναι, τὸ δὲ πλατύτατον, καὶ διακοσίων. λέγει περὶ αὐτῶν τῶν ἰνδῶν, ὅτι πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων. περὶ τοῦ σκώληκος τοῦ ἐν τῷ ποταμῷ· ὃ καὶ μόνον τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ γίνεται. περὶ τοῦ μὴ οἰκεῖν ἐπέκεινα αὐτῶν ἀνθρώπους. ὅτι οὐχ ὕει, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ποτίζεται ἡ ἰνδική. περὶ παντάρβας τῆς σφραγῖδος· καὶ ὡς οζ΄ σφραγῖδας ἀπορριφείσας καὶ τιμίους λίθους εἰς τὸν ποταμὸν, ἅπτινα ἦν τοῦ βακτρίων καπήλου, αὐτὴ ἀνείλκυσεν ἐχομένας ἀλλήλων. περὶ τῶν τειχοκαταλυτῶν ἐλεφάντων. περὶ τῶν μικρῶν πιθήκων τῶν ἐχόντων οὐρὰς τετραπήχεις. περὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τῶν μεγίστων. περὶ τοῦ ὀρνέου τοῦ βιττάκου, ὅτι γλῶσσαν ἀνθρωπίνην ἔχει καὶ φωνήν· μέγεθος μὲν ὅσον ἱέραξ, πορφύρεον δὲ πρόσωπον· καὶ πώγωνα φέρει μέλανα· αὐτὸ δὲ κυανεόν ἐστιν ὡς τὸν τράχηλον, ὥσπερ κιννάβαρι. διαλέγεται δὲ αὐτὸ ὥσπερ ἄνθρωπον, ἰνδιστί· ἂν δὲ ἑλληνιστὶ μάθῃ, καὶ ἑλληνιστί. περὶ τῆς κρήνης τῆς πληρουμένης ἀνὰ ἔτος ὑγροῦ χρυσίου· ἐξ ἧς ἑκατὸν πρόχοαι ὀστράκινοι ἀνὰ ἔτος ἀρύονται. ὀστρακίνους δὲ δεῖ εἶναι, ἐπεὶ πήγνυται ὁ χρυσὸς ἀπαρυόμενος. καὶ ἀνάγκη τὸ ἀγγεῖον θλᾶν, καὶ οὕτως ἐξάγειν αὐτό. ἡ δὲ κρήνη, τετράγωνός ἐστιν, ἑκκαίδεκα μὲν πηχῶν ἡ περίμετρος, τὸ δὲ βάθος, ὀργυιά. ἑκάστη δὲ πρόχοη, τάλαντον ἕλκει. καὶ περὶ τοῦ ἐν τῷ πυθμένι τῆς κρήνης σιδήρου, ἐξ οὗ καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἓν παρὰ βασιλέως, καὶ ἓν παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι πηγνύμενος ἐν τῇ γῇ, νέφους καὶ χαλάζης καὶ πρηστήρων ἐστὶν ἀποτρόπαιος. καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ταῦτα φησὶ, βασιλέως δὶς ποιήσαντος. περὶ τῶν κυνῶν τῶν ἰνδικῶν, ὅτι μέγιστοι εἰσὶν, ὡς καὶ λέοντι μάχεσθαι. περὶ τῶν ὀρῶν τῶν μεγάλων, ἐξ ὧν ἥτε σάρδω ὀρύσσεται, καὶ οἱ ὄνυχες, καὶ αἱ ἄλλαι σφραγῖδες. ὅτι ἀλέα πολλὴ, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος δεκαπλασίων τὸ μέγεθος ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις αὐτὸς ἑαυτοῦ φαίνεται. καὶ πολλοὶ ἐνταῦθα ὑπὸ πνιγὸς φθείρονται. καὶ θάλασσαν φησὶν αὐτόθι οὐδὲν ἔλαττον τῆς ἑλληνικῆς. τὸ δὲ ἄνω

αὐτῆς ἕως τεσσάρων δακτύλων, θερμὸν εἶναι, ὥστε μὴ ἰχθὺν ζῶν προσπελάσαντα τῷ θερμῷ, ἀλλὰ κάτωθεν διαιτᾶσθαι.

Ὅτι ὁ ἰνδὸς ποταμὸς ῥέων διὰ πεδίων καὶ δι' ὀρέων ῥεῖ· ἐν οἷς καὶ ὁ λεγόμενος ἰνδικὸς κάλαμος φύεται, πάχος μὲν ὅσον δύο ἄνδρε περιωργυιωμένοι περιλάβοιεν· τὸ δὲ ὕψος, ὅσον μυριοφόρου νεὼς ἱστός. εἰσὶ καὶ ἔτι μείζους ἢ ἐλάττους, οἵους εἰκὸς ἐν ὄρει μεγάλῳ. εἶναι δὲ τῶν καλάμων καὶ ἄρρενας καὶ θηλείας. ὁ μὲν οὖν ἄῤῥην, ἐντεριώνην οὐκ ἔχει, καὶ ἔστι κάρτα ἰσχυρός· ἡ δὲ θήλεια ἔχει. Καὶ περὶ τοῦ μαρτιχόρα τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος θηρίου· ὡς τὸ πρόσωπον ἐοικὸς ἀνθρώπῳ, μέγεθος μὲν ἐστὶν ὥσπερ λέων, καὶ χρόαν ἐρυθρὸς ὡς κιννάβαρι· τρίστιχοι δὲ ὀδόντες. ὦτα δὲ ὥσπερ ἀνθρώπου, καὶ ὀφθαλμοὺς γλαυκούς, ὁμοίους ἀνθρώπῳ· τὴν δὲ κέρκον ἔχει οἵαν περ σκορπίος ὁ ἠπειρώτης, ἐν ᾗ καὶ τὸ κέντρον ἔχει, μείζω ὑπάρχουσαν πήχεως. ἔχει δὲ καὶ ἐκ πλαγίου τῆς κέρκου ἔνθα καὶ ἔνθα κέντρα. ἔχει δὲ καὶ ἐπ' ἄκρῳ, ὥσπερ σκορπίος, κέντρον· καὶ τούτῳ μὲν ἐὰν προσέλθῃ τις, κεντεῖ τῷ κέντρῳ, καὶ πάντως ὁ κεντηθεὶς ἀποθνήσκει· ἐὰν δέ τις πόρρωθεν μάχηται πρὸς αὐτόν, καὶ ἔμπροσθεν ἱστὰς τὴν οὐρὰν, ὥσπερ ἀπὸ τόξου βάλλει τοῖς κέντροις, καὶ ὄπισθεν ἐπ' εὐθείας ἀποτείνων. βάλλει δὲ ὅσον πλέθρον εἰς μῆκος· καὶ πάντας οὓς ἂν βάλῃ, πάντως ἀποκτείνει, πλὴν ἐλέφαντος. τὰ δὲ κέντρα αὐτοῦ ἐστὶ τὸ μὲν μῆκος, ὅσον ποδιαῖα, τὸ δὲ πλάτος, ὅσον σχοῖνος λεπτότατος. μαρτιχόρα δὲ, ἑλληνιστὶ ἀνθρωποφάγον· ὅτι πλεῖστα ἐσθίει ἀναιρῶν ἀνθρώπους. ἐσθίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. μάχεται δὲ καὶ τοῖς ὄνυξι καὶ τοῖς κέντροις. τὰ δὲ κέντρα πάλιν, φησὶν, ἐπειδὰν ἐκτοξευθῇ, ἀναφύεσθαι. ἔστι δὲ πολλὰ ἐν τῇ ἰνδικῇ. ἀποκτείνουσι δὲ αὐτὰ τοῖς ἐλέφασιν ἐποχούμενοι ἄνθρωποι, κἀκεῖθεν βάλλοντες. περὶ τῶν ἰνδῶν, ὅτι δικαιότατοι· καὶ περὶ τῶν ἐθῶν καὶ νομίμων αὐτῶν. περὶ τοῦ ἱεροῦ χωρίου τοῦ ἐν τῇ ἀοικήτῳ, ὃ ἐπ' ὀνόματι τιμῶσιν ἡλίου καὶ

σελώνης. ἐν ᾧ διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς Σαρδοῦς τις παραγίνεται. καὶ ὅτι λʹ ἡμέρας ὁ ἥλιος ψύχει ἐκεῖσε τοῦ ἐνιαυτοῦ, διὰ τὴν ἑορτήν, ἵνα μὴ ἄφλεκτοι αὐτὴν τελέσωσι, καὶ ὑποστρέψωσιν. ὅτι βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὑετοὶ οὐκ εἰσὶν ἐν τῇ ἰνδικῇ, ἄνεμοι δὲ πολλοί, καὶ πρηστῆρες πολλοί· καὶ ἁρπάζουσιν ὅ,τι ἂν λάβωσιν. ὁ δὲ ἥλιος ἀνίσχων, τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας ψῦχος ποιεῖ, τὸ δ' ἄλλο, λίαν ἀλεεινὸν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν τῆς ἰνδικῆς τόπων. ὅτι ἰνδοὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰσὶ μέλανες, ἀλλὰ φύσει. εἶναι γάρ φησιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας λευκοτάτους πάντων, εἰ καὶ ἐπ' ἔλαττον. ἰδεῖν δὲ καὶ αὐτὸν τοιαύτας ἰνδὰς δύο γυναῖκας καὶ πέντε ἄνδρας. ὅτι πιστοῦται τὰ περὶ τοῦ ἡλίου βουλόμενος, ὡς ἐν λʹ ἡμέραις ἐν ἰνδίᾳ ψύχει, λέγει ὅτι καὶ τὸ πῦρ ἐκ τῆς αἴτνης ῥέον τὸν μέσον χῶρον, ἅτε δικαίων ἀνδρῶν ὄντα, οὐ φθείρει, φθεῖρον τὰ ἄλλα. καὶ ἐν ζακύνθῳ κρήνας ἰχθυοφόρους εἶναι ἐξ ὧν αἴρεται πίσσα. καὶ ἐν νάξῳ κρήνην, ἐξ ἧς οἶνος ἐνίοτε ῥεῖ καὶ μάλα ἡδύς. καὶ ὅτι πῦρ ἐστὶν ἐγγὺς φασήλιδος ἐν λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλὰ ἀναφλέγει· φορυτῷ δὲ σβέννυται. ὅτι μέσῃ τῇ ἰνδικῇ ἄνθρωποι εἰσὶ μέλανες, καὶ καλοῦνται πυγμαῖοι, τοῖς ἄλλοις ὁμόγλωσσοι ἰνδοῖς· μικροὶ δέ εἰσι λίαν· οἱ μακρότατοι αὐτῶν, πήχεων δύο· οἱ δὲ πλεῖστοι, ἑνὸς ἡμίσεος πήχεως. κόμην δὲ ἔχουσι μακροτάτην, μέχρι καὶ ἐπὶ τὰ γόνατα, καὶ ἔτι κατώτερον, καὶ πώγωνα μέγιστον πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὰν οὖν τὸν πώγωνα μέγαν φύσωσιν, οὐκέτι ἀμφιέννυνται οὐδὲν ἱμάτιον, ἀλλὰ τὰς τρίχας, τὰς μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὄπισθεν καθιέντες πολὺ κάτω τῶν γονάτων· τὰς δὲ ἐκ τοῦ πώγωνος, ἔμπροσθεν μέχρι ποδῶν ἑλκομένας. ἔπειτα περιπυκασάμενοι τὰς τρίχας περὶ ἅπαν τὸ σῶμα, ζώννυνται, χρώμενοι αὐταῖς ἀντὶ ἱματίου. αἰδοῖον δὲ μέγα ἔχουσιν,

ὥστε ψαύειν τῶν σφυρῶν αὐτῶν, καὶ παχύ. αὐτοὶ δὲ σιμοί τε καὶ αἰσχροί. τὰ δὲ πρόβατα αὐτῶν, ὡς ἄρνες καὶ αἱ βόες καὶ οἱ ὄνοι, σχεδὸν ὅσον κριοί· καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν καὶ οἱ ἡμίονοι καὶ τὰ ἄλλα κτήνη πάντα, οὐδὲν μείζω κριῶν. ἕπονται δὲ τῷ βασιλεῖ τῶν ἰνδῶν, τούτων τῶν πυγμαίων ἄνδρες τρισχίλιοι. σφόδρα γάρ εἰσι τοξόται. δικαιότατοι δέ εἰσι, καὶ νόμοισι χρῶνται ὥσπερ καὶ οἱ ἰνδοί. λαγωοὺς δὲ καὶ ἀλώπεκας θηρεύουσιν, οὐ τοῖς κυσιν, ἀλλὰ κόραξι καὶ ἰκτῖσι καὶ κορώναις καὶ ἀετοῖς. ὅτι λίμνη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, σταδίων ὀκτακοσίων ἡ περίμετρος, ἐν ᾗ, ἀνέμου μὴ πνέοντος ἐπάνω τῆς λίμνης, ἔλαιον ἐφίσταται. καὶ πλοιαρίοις πλέοντες δι' αὐτῆς, ἐκ μέσης αὐτῆς σκαφίοις τοῦ ἐλαίου ἀπαρύονται καὶ χρῶνται. χρῶνται δὲ καὶ σησάμῳ. ἔχει δὲ ἡ λίμνη καὶ ἰχθύας. καὶ τῷ καρυΐνῳ δὲ χρῶνται· κρεῖσσον δὲ τὸ λιμναῖον. ἔστι δὲ αὐτόθι ἄργυρος πολὺς, καὶ ἀργύρεα μέταλλα, οὐ βαθέα, ἀλλὰ βαθύτερα εἶναι φασὶ τὰ ἐν βάκτροις. ἔστι δὲ καὶ χρυσὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χώρᾳ, οὐκ ἐν τοῖς ποταμοῖς εὑρισκόμενος καὶ πλυνόμενος, ὥσπερ ἐν τῷ πακτωλῷ ποταμῷ· ἀλλ' ὄρη πολλὰ καὶ μεγάλα, ἐν οἷς οἰκοῦσι γρύπες, ὄρνεα τετράποδα, μέγεθος ὅσον λύκος· σκέλη καὶ ὄνυχες, οἷάπερ λέων· τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι πτερὰ, μέλανα, ἐρυθρὰ δὲ τὰ ἐν τῷ στήθει. δι' αὐτοὺς δὲ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσι χρυσὸς πολὺς ὤν, γίνεται δυσπόριστος. ὅτι τὰ πρόβατα τῶν ἰνδῶν καὶ αἱ αἶγες, μείζους ὄνων εἰσὶ, καὶ τίκτουσιν ἀνὰ τέσσαρα καὶ ἕξ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔχουσι δὲ οὐρὰς μεγάλας· διὸ τῶν τοκάδων ἀποτέμνουσιν, ἵνα δύνωνται ὀχεύεσθαι. ὗς δὲ οὔτε ἥμερος, οὔτε ἄγριος ἐστὶν ἐν τῇ ἰνδικῇ. οἱ δὲ φοίνικες οἱ ἐν ἰνδοῖς καὶ οἱ τούτων βάλανοι, τριπλάσιοι τῶν ἐν βαβυλῶνι. καὶ ποταμόν φησιν ἐκ πέτρας ῥέοντα μέλι. πολλὰ δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν καὶ τῆς περὶ τὸν σφῶν βασιλέα εὐνοίας, καὶ τῆς τοῦ θανάτου καταφρονήσεως. λέγει δὲ ὅτι πηγή ἐστι, καὶ

ἐπειδὰν δέ τις ἀρύσῃ τὸ ὕδωρ αὐτῆς, πήγνυται ὥσπερ τυρός. τούτου οὖν τοῦ πηκτοῦ ὅσον τρεῖς ὀβολοὺς ἐὰν τρίψας δῷς ἐν ὕδατι πιεῖν, ἐξαγγέλλει πάντα ὅσα ἔπραξε. παραφρονεῖ γὰρ καὶ μαίνεται ταύτην τὴν ἡμέραν. χρᾶται δὲ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐφ' ὧν κατηγορουμένων τἀληθὲς εὑρεῖν ἐθελήσῃ. κἂν μὲν ἐξείπῃ, προστάσσεται ἀποκαρτερῆσαι· ἂν δὲ μηδὲν ἐξελεγχθῇ, ἀφίεται. Ὅτι φησὶν ὡς Ἰνδῶν οὐδεὶς κεφαλαλγεῖ, οὐδὲ ὀφθαλμιᾷ, οὐδὲ ὀδονταλγεῖ, οὐδὲ ἑλκοῦται τὸ στόμα, οὐδὲ σηπεδόνα οὐδεμίαν ἴσχει. ἡ δὲ ζωὴ αὐτῶν, ρκ' καὶ λ' καὶ ν', καὶ σ' οἱ τὰ πλεῖστα βιοῦντες. Ἔστιν ὄφις σπιθαμιαῖος ἐν αὐτοῖς, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ, ὡς ἡ καλλίστη πορφύρα· ἡ δὲ κεφαλή, λευκοτάτη· ὀδόντας δὲ οὐδ' ὅλως ἔχει. θηρεύεται δὲ ἐκ τῶν καυματωδεστάτων ὀρέων, ὅθεν ἡ σαρδὼ ὀρύσσεται. οὗτος δάκνει μὲν οὔ, ὅπου δ' ἂν καταμέσῃ, τοῦτο τὸ χωρίον πάντως σήπεται. ποιεῖ δὲ φάρμακον διπλοῦν, ἀπὸ τῆς οὐρᾶς κρεμάμενος, ἠλεκτροειδὲς καὶ μέλαν. καὶ τὸ μὲν, ζῶντος ἀπορρεῖ· τὸ δὲ μέλαν, θανόντος. καὶ τὸ μὲν, ὅσον σήσαμον διδόμενον, ὃ ζῶντος ἔρρευσεν, αὐτίκα φθείρει, τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ πιόντος διὰ τῶν ῥινῶν ἀπορρεύσαντος· τὸ δὲ ἄλλο διδόμενον, εἰς φθίσιν ἀπάγει, καὶ δι' ἐνιαυτοῦ μόλις διόλλυσιν. Καὶ ὄρνεον φησὶν ἐπικαλούμενον δίκαιρον, ὅπερ ἑλληνιστὶ δίκαιον σημαίνει· τὸ μέγεθος, ὅσον περδίκος ᾠόν· οὗτο τὸν ἀπόπατον κατορύσσει, ἵνα μὴ εὑρεθῇ. εὑρισκόμενον δὲ ἂν πιθῇ αὐτοῦ ὅσον σησάμου, ἕωθεν ὕπνος ἐπιλαμβάνει, καὶ καθεύδει, μηδὲν αἰσθανόμενος· τοῦ δύοντος τοῦ ἡλίου, τελευτᾷ. Τὸ ξύλον ἐπὶ πάρηβον καλούμενον, τὸ μέγεθος ὅσον ἐλαία· ἐν τοῖς βασιλείοις μόνον εὑρίσκεται κήποις· οὔτε ἄνθος φέρει, οὔτε καρπόν· δεκαπέντε δὲ μόνας ῥίζας ἔχει, καὶ ταύτας παχείας κατὰ γῆς· ἔστι δὲ τὸ πάχος αὐτοῦ ὅσον βραχίων, τὸ λεπτότατον· αὕτη ἡ ῥίζα, ὅσον σπιθαμή, λαμβανο-

μένη. οὗ δὲ ἂν προσαχθῇ, ἅπαντα ἕλκει πρὸς ἑαυτὴν, χρυσὸν, ἄργυρον, χαλκὸν, λίθους, καὶ τἄλλα πάντα, πλὴν ἠλέκτρου. εἰ δὲ ὅσον πήχεως ἡ ῥίζα ληφθῇ, ἕλκει καὶ ἄρνας καὶ ὄρνεα. ταύτῃ γὰρ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὀρνέων θηρεύουσι. καὶ ἐὰν βούλῃ καὶ ὕδωρ πῆξαι ὅσον χόα, τῆς ῥίζης ἐμβαλὼν ὅσον ὀβολὸν, πήξεις αὐτό· καὶ ἐὰν οἶνον, ὡσαύτως. καὶ ἕξεις τῇ χειρὶ αὐτὸν, ὥσπερ κηρόν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ διαχεῖται. δίδοται δὲ κοιλιακοῖς βοήθημα. ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς διαρρέων διὰ τῆς ἰνδικῆς, οὐ μέγας μὲν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δύο σταδίοις τὸ εὖρος· ὄνομα δὲ τῷ ποταμῷ, ἰνδιστὶ μὲν ὕπαρχος, ἑλληνιστὶ δὲ, φέρων πάντα τὰ ἀγαθά· οὗτος τοῦ ἐνιαυτοῦ λʹ ἡμέρας ἤλεκτρον καταρρεῖ. φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι δένδρα εἶναι ὑπερέχοντα τοῦ ὕδατος (ὕδατι γὰρ ῥεῖται τὰ ὄρη) εἶτα ὥρα ἐστὶν ὅτε δάκρυα φέρει, ὥσπερ ἀμυγδαλῆ, ἢ πίτυς, ἢ ἄλλο τι δένδρον· μάλιστα δὲ εἰς λʹ ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. εἶτα ἀποπίπτει τὰ δάκρυα ταῦτα εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πήγνυται. τῷ δένδρεῳ δὲ τούτῳ ὄνομά ἐστιν ἰνδιστὶ σιπταχόρα· ἑλληνιστὶ σημαίνει, γλυκὺ, ἡδύ. κἀκεῖθεν οἱ ἰνδοὶ συλλέγουσι τὸ ἤλεκτρον. φέρειν δὲ καὶ καρπὸν τὰ δένδρα βότρυς, ὥσπερ ἄμπελος· ἔχειν δὲ τὰς ῥῶγας ὥσπερ κάρυα τὰ ποντικά. ἐν τοῖσδε τοῖς ὄρεσι φησὶν ἀνθρώπους βιοτεύειν κυνὸς ἔχοντας κεφαλήν. ἐσθῆτας δὲ φοροῦσιν ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων. φωνὴν δὲ διαλέγονται οὐδεμίαν, ἀλλ' ὠρύονται ὥσπερ κύνες. καὶ οὕτως συνιᾶσιν αὐτῶν τὴν φωνήν. ὀδόντας δὲ μείζους ἔχουσι κυνὸς, καὶ τοὺς ὄνυχας ὁμοίως κυνῶν, μακροτέρους δὲ καὶ στρογγυλωτέρους. οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι, μέχρι τοῦ ἰνδοῦ ποταμοῦ. μέλανες δέ εἰσι καὶ δίκαιοι πάνυ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰνδοὶ οἷς ἐπιμίγνυνται· καὶ συνιᾶσι μὲν τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ δύνανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τῇ ὠρυγῇ καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις σημαίνουσιν, ὥσπερ οἱ κωφοὶ καὶ ἄλαλοι. καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἰνδῶν καλύστριοι, ὅπερ ἐστὶν ἑλληνιστὶ κυ-

νοκέφαλοι. τὸ δὲ ἔθνος ἐστὶν ἕως δώδεκα μυριάδων. παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τούτου τοῦ ποταμοῦ ἐστὶ τεφικὸς ἄνθος πορφυροῦν· ἐξ οὗ πορφύρα βάπτεται οὐδὲν ἧττον τῆς ἑλληνικῆς. ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀνθηρεστέρα. ὅτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία τὸ μέγεθος ὅσον κάνθαρος, ἐρυθρὰ ὥσπερ κιννάβαρι· πόδας δὲ ἔχει μακροὺς σφόδρα. μαλακὸν δέ ἐστιν ὥσπερ σκώληξ. καὶ γίνεται ταῦτα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἤλεκτρον φερόντων. καὶ τὸν καρπὸν κατεσθίει αὐτῶν καὶ διαφθείρει, ὥσπερ ἐν τοῖς ἕλλησιν οἱ φθεῖρες τὰς ἀμπέλους. ταῦτα οὖν τὰ θηρία τρίβοντες οἱ ἰνδοὶ, βάπτουσι τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας, καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν βούλωνται· καί εἰσι βελτίω τῶν παρὰ πέρσαις βαμμάτων. ὅτι οἱ κυνοκέφαλοι οἰκοῦντες ἐν τοῖς ὄρεσιν, οὐκ ἐργάζονται, ἀπὸ θήρας δὲ ζῶσιν. ὅταν δὲ ἀποκλείνωσιν αὐτὰ, ὀπτῶσι πρὸς τὸν ἥλιον. τρέφουσι δὲ καὶ πρόβατα πολλὰ, καὶ αἶγας, καὶ ὄνους. πίνουσι δὲ γάλα καὶ ὀξύγαλα τῶν προβάτων. ἐσθίουσι δὲ καὶ τὸν καρπὸν τοῦ σιπταχόρου, ἀφ' οὗ τὸ ἤλεκτρον· γλυκὺς γάρ· καὶ ξηραίνοντες αὐτοὺς, σπυρίδας συῤῥάπτουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἕλλησι, τὴν ἀσταφίδα. οἱ δὲ κυνοκέφαλοι σχεδίαν ποιησάμενοι, καὶ ἐπιθέντες, ἀπάγουσι φόρτον τοῦτον. καὶ τῆς πορφύρας τὸ ἄνθος καθαρὸν ποιήσαντες καὶ τοῦ ἠλέκτρου ξ' καὶ σ' τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ· καὶ ὅσῳ τὸ φοινίκιον βάπτεται τοῦ φαρμάκου, ἕτερα τοσαῦτα. καὶ ἠλέκτρου χίλια τάλαντα ἀπάγουσι κατ' ἐνιαυτὸν τῷ ἰνδῶν βασιλεῖ. καὶ ἕτερα δὲ κατάγοντες πωλοῦσι τοῖς ἰνδοῖς, πρὸς ἄρτους καὶ ἄλφιτα καὶ ξύλινα ἱμάτια. πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη, οἷς χρῶνται πρὸς τὴν τῶν θηρίων ἄγραν, καὶ τόξα καὶ ἀκόντια. πάνυ γὰρ καὶ δεινοί εἰσιν ἀκοντίζειν καὶ τοξεύειν. ἀπολέμητοι δ' εἰσὶ, διὰ τὸ οἰκεῖν αὐτοὺς ὄρεα ἄβατα καὶ ὑψηλά. δίδωσι δὲ αὐτοῖς διὰ πέμπτου ἔτους δῶρα ὁ βασιλεὺς, λ' μὲν μυριάδας τόξων, καὶ ἀκοντίων τοσαύτας, πελτῶν δὲ δώδεκα· καὶ ξίφη δὲ πεντακισμύρια.

τούτοις τοῖς κυνοκεφάλοις οὐκ εἰσὶν οἰκίαι, ἀλλ' ἐν σπηλαίοις διαιτῶνται. θηρεύουσι δὲ τὰ θηρία, τοξεύοντες καὶ ἀκοντίζοντες, καὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι· ταχὺ γὰρ τρέχουσι. λούονται δὲ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἅπαξ τοῦ μηνὸς, ὅταν τὰ καταμήνια αὐταῖς ἔλθῃ, ἄλλοτε δ' οὔ. οἱ δὲ ἄνδρες, οὐ λούονται μὲν, τὰς δὲ χεῖρας ἀπονίζονται. ἐλαίῳ δὲ χρίονται τρὶς τοῦ μηνὸς, τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινομένῳ, καὶ ἐκτρίβονται δέρμασι. τὴν δὲ ἐσθῆτα ἔχουσιν οὐ δασεῖαν, ἀλλὰ ψιλῶν τῶν μασθλημάτων, ὡς λεπτότατα ποιεῖν, καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν. οἱ δὲ πλουσιώτατοι αὐτῶν, λινᾶ φοροῦσιν· οὗτοι δ' εἰσὶν ὀλίγοι. κλίναι δὲ αὐτοῖς οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ στιβάδας ποιοῦνται. ἐκεῖνος δ' αὐτῶν πλουσιώτατος νομίζεται εἶναι, ᾧ ἂν πλεῖστα πρόβατα ᾖ· ἡ δὲ ἄλλη οὐσία, παραπλησία. οὐρὰν δὲ ἔχουσι πάντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὲρ τῶν ἰσχίων, οἵαν περ κύων· μείζονα δὲ καὶ δασυτέραν. καὶ μίσγονται ταῖς γυναιξὶ τετραποδιστὶ, ὥσπερ οἱ κύνες· ἄλλως δὲ μιγῆναι αὐτοῖς ἐστιν αἰσχρόν. δίκαιοι δέ εἰσι καὶ μακροβιώτατοι πάντων ἀνθρώπων. ζῶσι γὰρ ἔτη ρʹ καὶ οʹ, ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ σʹ. ὑπὲρ δὲ τούτους, ἑτέρους φασὶ βιοτεύειν, ἄνω τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ· οὗτοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, μέλανες μέν εἰσιν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰνδοί· ἐργάζονται δὲ οὐδὲν, οὐδὲ ἐσθίουσι σῖτον, οὐδὲ πίνουσιν ὕδωρ· πρόβατα δὲ πολλὰ τρέφουσι, καὶ βοῦς καὶ αἶγας καὶ ὄϊς· πίνουσι δὲ τὸ γάλα, ἄλλο δὲ οὐδέν. ὅταν δὲ γένηται τινὶ αὐτῶν παιδίον, οὐ τέτρηται τὴν πυγὴν, οὐδὲ ἀποπατεῖ· ἀλλὰ τὰ μὲν ἰσχία ἔχει, τὸ δὲ τρῆμα συμπέφυκε· διὸ ἀποπατοῦσι μὲν οὔ, οὐρεῖν δὲ ὥσπερ τυρὸν αὐτούς φασιν οὐ πάνυ παχὺν, ἀλλὰ θολερόν. ἐπὰν δὲ πρωῒ πίωσι τοῦ γάλακτος, καὶ εἰς μέσον ἡμέρας αὖθις πιόντες, ῥίζαν φασὶ παρ' αὐτοῖς εἶναι γλυκεῖαν, ἥτις οὐκ ἐᾷ τὸ γάλα πήγνυσθαι ἐν τῇ κοιλίᾳ· ταύτην οὖν τρώγοντες, εἰς ἑσπέραν ἔμετον ποιοῦνται, καὶ ἐξεμοῦσιν ἅπαντα εὐκόλως.

ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἄγριοι

ἐν τοῖς ἰνδοῖς, ἴσοι ἵπποις, καὶ μείζους· λευκοὶ δέ εἰσι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν πορφυροῖ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι κυανέους. κέρας δὲ ἔχουσιν ἐν τῷ μετώπῳ, ἑνὸς πήχεως τὸ μέγεθος. καὶ ἔστι τὸ μὲν κάτω τοῦ κέρατος, ὅσον ἐπὶ δύο παλαιστὰς πρὸς τὸ μέτωπον, πάνυ λευκόν· τὸ δὲ ἐπάνω ὀξύ ἐστι τοῦ κέρατος· τοῦτο δὲ φοινικοῦν ἐστιν, ἐρυθρὸν πάνυ· τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἐν τῷ μέσῳ, μέλαν. ἐκ τούτων οἱ πίνοντες (κατασκευάζουσι γὰρ ἐκπώματα) σπασμῷ, φασὶν, οὐ λαμβάνονται, οὔτε τῇ ἱερᾷ νόσῳ· ἀλλ' οὐδὲ φαρμάκοις ἁλίσκονται, οὔτ' ἂν προπίωσιν, οὔτ' ἂν τῷ φαρμάκῳ ἐπιπίωσιν ἢ οἶνον, ἢ ὕδωρ, ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν ἐκπωμάτων. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὄνοι καὶ ἥμεροι καὶ ἄγριοι, καὶ τὰ ἄλλα μώνυχα θηρία πάντα ἀστραγάλους οὐκ ἔχουσιν οὐδὲ χολὴν ἐπὶ τῷ ἥπατος· οὗτοι δὲ καὶ ἀστράγαλον καὶ χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος ἔχουσι. τὸν δὲ ἀστράγαλον, κάλλιστον ὧν ἐγὼ ἑώρακα, οἷόνπερ βοὸς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· βαρὺς δὲ ὡς μόλιβδος· τὴν δὲ χρόαν, ὥσπερ κιννάβαρι, καὶ διὰ βάθους. ταχύτατον δέ ἐστι τὸ ζῷον τοῦτο καὶ ἀλκιμώτατον· οὐδὲν δὲ οὔτε ἵππος, οὔτε ἄλλο τι διωκόμενον καταλαμβάνει. ἄρχεται δὲ, τρέχον, βραδύτερον· ὅσον δ' ἂν πλέονα χρόνον τρέχῃ, ἐντείνεται δαιμονίως, καὶ μᾶλλον καὶ θᾶσσον τρέχει. ἄλλως μὲν οὖν ἀθήρατόν ἐστι τὸ ζῷον τοῦτο· ὅταν δὲ τὰ τέκνα μικρὰ ὄντα περιάγωσιν ἐπὶ τὴν βοτάνην, καὶ ὑπὸ ἱππέας πολλῆς περιληφθῶσιν, οὐ βούλονται φεύγειν καταλιπόντες τοὺς πώλους, ἀλλὰ μάχονται καὶ κέρασι καὶ λακτίσμασι καὶ δήγμασι, καὶ πολλοὺς καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας ἀπολλύουσιν· ἁλίσκονται δὲ καὶ αὐτοὶ, τοξευόμενοι καὶ ἀκοντιζόμενοι· ζῶντας γὰρ οὐκ ἂν λάβοις. τὰ δὲ κρέα διὰ τὴν πικρότητα, ἄβρωτά ἐστιν. θηρεύεται δὲ τῶν κεράτων καὶ τῶν ἀστραγάλων ἕνεκεν. Ὅτι ἐν τῷ ποταμῷ τῶν ἰνδῶν, σκώληξ γίνεται, τὸ μὲν εἶδος, οἷόνπερ ἐν ταῖς συκαῖς εἴωθε γίνεσθαι· τὸ δὲ μῆκος, πήχεων ἑπτά· καὶ μείζους δὲ καὶ ἐλάττους· τὸ δὲ

πάχος δεκαετέα παῖδα μόλις φασὶ ταῖς χερσὶ περιλαβεῖν. ἔχουσι δὲ ὀδόντας δύο, ἕνα ἄνω, καὶ ἕνα κάτω· καὶ ὅ, τι ἂν λάβωσι τοῖς ὀδοῦσι, κατεσθίουσι. καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ ποταμοῦ διαιτῶνται, τῇ δὲ νυκτὶ ἐξέρχονται. καὶ τούτων ὃς ἂν ἐντύχῃ τινὶ ἐν τῇ γῇ βοῒ ἢ καμήλῳ, καὶ δάκνῃ, συλλαβὼν ἕλκει εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πάντα κατεσθίει πλὴν τῆς κοιλίας. ἀγρεύεται δὲ ἀγκίστρῳ μεγάλῳ, ἔριφον ἢ ἄρνα ἐνδησάντων τῷ ἀγκίστρῳ, καὶ ἁλύσεσι σιδηραῖς ἐναρμοσάντων. ἀγρεύσαντες δὲ, τριάκοντα ἡμέρας κρεμῶσιν αὐτὸ, καὶ ἀγγεῖα ὑποτιθέασι. καὶ ῥεῖ ἐξ αὐτοῦ ὅσον δέκα κοτύλας ἀττικὰς τὸ πλῆθος· ὅταν δὲ παρέλθωσιν αἱ τριάκοντα ἡμέραι, ἀπορρίπτουσι τὸν σκώληκα. καὶ τὸ ἔλαιον ἀσφαλισάμενοι, ἄγουσι τῷ βασιλεῖ μόνῳ τῶν ἰνδῶν· ἄλλῳ δὲ οὐκ ἔξεστιν ἐξ αὐτοῦ ἔχειν. τοῦτο τὸ ἔλαιον ἐφ᾽ ᾧ ἂν ἐπιχυθῇ, ἀνάπτει, καὶ καταφλέγει ξύλα καὶ ζῶα. καὶ ἄλλως οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ τε καὶ παχεῖ. ὅτι ἐστὶ δένδρα ἐν ἰνδοῖς ὑψηλὰ ὥσπερ κέδρος ἢ κυπάριττος, τὰ δὲ φύλλα ὥσπερ φοῖνιξ, ὀλίγον πλατύτερα· καὶ μασχαλίδας οὐκ ἔχει· ἀνθεῖ δὲ ὥσπερ ἡ ἄρσην δάφνη, καρπὸν δ᾽ οὐκ ἔχει· ὀνομάζεται δὲ ἰνδιστὶ μὲν, κάρπιον, ἑλληνιστὶ δὲ μυρορόδα· ἔστι δὲ σπάνια· ῥέουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ, ἠλαίου σταγόνες, οὓς ἐρίῳ ἀναψῶντες ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἀποπιέζουσιν εἰς ἀλαβάστρους λιθίνους. ἔστι δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ἀτρέμας ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπαχυ, ὄζει δὲ πάντων ἥδιστον. ὄζειν δέ φασιν αὐτὸ καὶ ἐπὶ πέντε σταδίους. μόνῳ δὲ βασιλεῖ κτητόν ἐστι τοῦτο καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ. ἔπεμψε δὲ ἐξ αὐτοῦ ὁ ἰνδῶν τῷ περσῶν βασιλεῖ. καί φησιν ἰδεῖν αὐτὸ Κτησίας καὶ ὀσφρανθῆναι ὀσμῆς οἵας οὔτε εἰπεῖν ἦν, οὔτ᾽ εἰκάσαι. ὅτι τὸν τυρὸν καὶ τὸν οἶνον πάντων φησὶ γλυκύτατον, ὡς αὐτὸς (φησὶ) φαγὼν, διὰ πείρας ἔμαθεν. ὅτι κρήνη ἐν ἰνδοῖς, φησὶν, ὅσον πέντε ὀργυιῶν ἡ περίμετρος, τετράγωνος δέ· ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ ἐν πέτρᾳ· βάθος δὲ εἶναι

δὲ εἶναι μέχρι τοῦ ὕδατος, τριῶν πηχῶν· τὸ δὲ καθ' ὕδατος, τριῶν ὀργυιῶν. λούονται δὲ ἐν αὐτῷ οἱ ἐπισημότατοι τῶν ἰνδῶν, καὶ ἄνδρες καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες. κολυμβῶσι δὲ, ἐπὶ πόδας ῥίπτοντες ἑαυτούς· ὅταν δὲ εἰσπηδῶσιν, ἐκβάλλει αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἄνω. οὐκ ἀνθρώπους δὲ μόνον ἀναρρίπτει, ἀλλὰ καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν ἢ ζῶον ἐκρίπτει εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ ζῶν καὶ τεθνηκός· καὶ ἁπλῶς, πάντα τὰ ἐμβαλλόμενα, πλὴν σιδήρου καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ· ταῦτα δὲ δέχεται κάτω. ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ πάνυ ψυχρὸν καὶ ἡδὺ πιεῖν· ψόφον δὲ παρέχει μέγαν, ὥσπερ ὕδωρ ζέον ἐκ λέβητος. καθαίρει δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀλφοὺς καὶ ψωριῶντας. καλεῖται δὲ ἰνδιστὶ, βαλλάδη, ἑλληνιστὶ δὲ ὠφελίμη. εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἰνδικοῖς, ὅπου ὁ κάλαμος αὐτῶν φύεται, ἄνθρωποι, τὸ πλῆθος αὐτῶν ἄχρι καὶ τριῶν μυριάδων· τούτων αἱ γυναῖκες ἅπαξ τίκτουσιν ἐν τῷ βίῳ· καὶ τὰ τικτόμενα ὀδόντας ἔχει καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω πάνυ καλούς· καὶ τὰς τρίχας τάς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς ὀφρύσι, πολιὰς ἔχει πάντα ἐκ γενετῆς, καὶ τὰ θήλεα καὶ τὰ ἄρρενα. μέχρι μὲν οὖν τριάκοντα ἐτῶν λευκὰς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας δι' ὅλου τοῦ σώματος· ἄρχονται δὲ ἐκεῖθεν μελαίνεσθαι· ἑξήκοντα δὲ ἐτῶν γενομένων, ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάσας ἔχοντας μελαίνας. ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἀνὰ ὀκτὼ δακτύλους ἐφ' ἑκατέρᾳ χειρί, ὡσαύτως ἀνὰ ὀκτὼ καὶ ἐπὶ τοῖς ποσὶ, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσαύτως. εἰσὶ δὲ σφόδρα πολεμισταὶ, καὶ βασιλεῖ τῷ ἰνδῶν ἕπονται τοξόται τούτων πεντακισχίλιοι καὶ ἀκοντισταί. τὰ δὲ ὦτα φησὶ τηλικαῦτα ἔχειν, ὥστε τοὺς βραχίονας αὐτῶν ὑπ' αὐτῶν καλύπτεσθαι μέχρι τῶν ἀγκώνων, καὶ ὄπισθεν τὸν νῶτον ἅπαντα συγκαλύπτειν· τὸ δὲ οὖς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου θιγγάνει. ταῦτα γράφων καὶ μυθολογῶν Κτησίας, λέγει τἀληθέστατα γράφειν, ἐπάγων ὡς τὰ μὲν αὐτὸς ἰδὼν γράφει, τὰ δὲ παρ' αὐ-

τῶν μαθὼν τῶν εἰδότων· πολλὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα παραλιπεῖν, διὰ τὸ μὴ δόξαι τοῖς μὴ ταῦτα τεθεασαμένοις, ἄπιστα συγγράφειν.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΑθαρχίδου περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογαί.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

ΟΤΙ Πτολεμαῖόν φησι τὸν μετὰ τοῦ Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήραν συστήσασθαι· ἀλλὰ γὰρ τῶν ὁμοιοτρόπων· καὶ τὰ τῇ φύσει κεχωρισμένα, τῇ προνοίᾳ συναγαγεῖν ὑπὸ μίαν οἴκησιν. σκεπτέον δὲ τί φησιν ἐνταῦθα ὁ ἱστορικός. τὸ γὰρ καὶ πρὸ τῶν Πτολεμαίων ἐλέφασι πολλοὶ χρονήθεσι καὶ ἐν πολέμῳ ἐχρῶντο, ὡς Πῶρός τε ὁ ἰνδὸς ὁ πρὸς Ἀλέξανδρον πολεμήσας, καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι. ἢ ὅτι Πτολεμαῖος οὗτος πολὺ πρῶτος περὶ ταύτην ὤφθη τὴν σπουδὴν, ἢ πρῶτος τῶν μετ' Ἀλέξανδρον, ἢ τῶν αἰγύπτου βασιλέων πρῶτος.

Ὅτι τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν τὸ ὄνομα ἑλκύσασθαι φησὶν, οὔτε ὅτι τοῦ ἀραβίου καλουμένου κόλπου τὰ μὲν πρὸς ἑσπέραν ὄρη, δριμείας καὶ διαπύρου τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος βαλούσης, ἄνθρακος φαντασίαν ἀποδίδωσι· τὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς, θῖνες ἄμμου γεώδεις ὑπέρυθροι, παρὰ πολλὰ στάδια τῆς αὐτόθι παραλίας ἐκκέχυνται· οὐ μόνον οὐκ ἐκ τούτου ἐρυθρὰ κέκληται. εἰ γὰρ καὶ ὁ παράπλους μέν ἐστι στενός, τῶν δὲ λόφων

καὶ θινῶν ἐφ' ἑκάτερα τοῦ κόλπου παντὸς ὑπερκειμένων, ἣ πίπτουσα παρὰ ἀμφοτέρων εἰς τὸν πόρον τῶν ἠπείρων αὐγή, τῇ χέρσῳ παρεγγυᾷ τὴν θάλατταν ὁμοίαν, τῆς μὲν ἰδέας πᾶσιν ὁρωμένης, τοῦ δὲ πάθους οὐ πᾶσι γινωσκομένου· ἀλλ' οὖν οὐ διὰ τοῦτο φησὶ τὴν κλῆσιν λαβεῖν τὴν θάλατταν, εἰ καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ τοῦτο πολλοῖς ἔδοξεν. οὕτω μὲν οὖν ὁ πρῶτος, εἰ καὶ μὴ ἀληθής, τῆς αἰτίας λόγος. δεύτερος δὲ ὁμοίως ἔχων· τὸν ἥλιον ἐκεῖσέ φησιν ἐπιτέλλοντα, οὐχ ὡς παρ' ἡμῖν λαμπραῖς ταῖς ἀκτῖσιν εἰς τὸν πόρον βάλλειν, ἀλλὰ παρομοίαις αἵματι. ἐξ ὧν τοῖς ὁρῶσιν ὕφαιμον παρασκευάζειν τὸ πάθος τὴν τῆς θαλάττης ἔμφασιν, καὶ ἐκεῖθεν ἐρυθρὰν κατονομάζεσθαι.

τρίτος δέ ἐστιν ὁ ἀργολικὸς λόγος, ὃς ἐστι, φησί, τῇ μὲν τόλμῃ μέγας, τῇ δὲ δόξῃ, κενός. οἱ γὰρ περὶ Κλεινίαν ἰσοελκεῖ φασίν, ἀπὸ τῆς ποιητικῆς ἐξουσίας καὶ αὐτοὶ ἄδειαν λαβόντες, ἐξ Ἄργους εἰς Αἰθιοπίαν (ἐκαλεῖτο δὲ τότε Κηφηνία) παραγεγονότα ἐπὶ λύσει τῆς Κηφέως θυγατρὸς τὸν Περσέα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Πέρσας μεταστάντα, Πέρσαις μὲν ἀπό τινος τῶν ἐγγόνων, τῆς κλήσεως μεταδοῦναι, Ἐρύθραν δὲ γεννῆσαι υἱόν, καὶ ἐξ ἐκείνου τῇ θαλάσσῃ τὴν κλῆσιν παρασχεῖν. τοιοῦτος μὲν καὶ ὁ ἀργολικὸς περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης σχεδιασμός. τέταρτος δὲ καὶ ἀληθής, ἐστὶν ὃν αὐτὸς μεμάθηκεν παρὰ Πέρσου· Βόξος δ' ἦν τούτῳ ὄνομα, φησίν, ὃν καὶ ἑλληνίσαι γλῶτταν καὶ γνώμην, τὰς Ἀθήνας, λιπόντα τὴν πατρίδα, ἐμβιῶναι. ἔλεγε δὲ ὁ τοῦ Πέρσου λόγος ταῦτα. γίνεταί τις κατ' εὐτολμίαν καὶ πλοῦτον εὐδοκιμῶν, Ἐρύθρας ὄνομα, γένος μὲν Πέρσης, υἱὸς δὲ Μυοζαίου· κατοικεῖν δὲ θαλάττης μὲν οὐ πόῤῥω, κατεναντίον δὲ νήσων ἐρήμων οὐσῶν (οὐ νῦν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Μήδων ἡγεμονίας. τότε γὰρ καὶ ὁ Ἐρύθρας ἐγνωρίζετο) ὃς τοῦ μὲν χειμῶνος ἐν Πασαργάδαις ἐποιεῖτο τὴν οἴκησιν, ἔαρος δὲ μετέβαινεν ἐπὶ τὴν ἰδίαν κλῆσιν, τῆς τε ἄλλης ἕνεκα χρείας, καὶ

χαίρειν τινὰ τῷ βίῳ διὰ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ἀπονέμειν. τούτου φορβάδων ἀγέλῃ μείζονι λέοντες ἐπορούσαντες, τινὰς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, αἱ δὲ περισωθεῖσαι, τῷ δέει τῆς ὄψεως οἶστρον λαβοῦσαι, ἐπὶ τὴν θάλατταν ἠλαύνοντο. καὶ (ἦν γὰρ αὔρα κατὰ τύχην ἀπόγαιος) ἀμεγέθης ἐμπεσοῦσαι τοῖς ῥείθροις μετὰ πλώσεως, τὰ μὲν πρῶτα παρὰ τὴν γῆν ἀνήχοντο, τοῦ δὲ δείματος οὐ λήγοντος, ἐξεκυμαίνθησαν· καὶ μόλις ἐπὶ τὸ τῆς ἀντικρὺ νήσου πέρας διεσώθησαν, ἑνὸς τῶν αἰπόλων, νεανίου καὶ τόλμῃ διαφέροντος, συμπαραιωρηθέντος, δή ποτε ἄλλης τῆς ἄμφων ἀντεχομένου. ὁ οὖν Ἐρύθρας ζητῶν τὰς οὐ φαινομένας φορβάδας, πρῶτος τῆς ἐκεῖσε σχεδίαν ἐπήξατο, μεγέθει μὲν σύμμετρον, τῇ δυνάμει δὲ στερίφην· καὶ λαβὼν στάσιν οὐρίου τε συμμέτρου πνεύματος, ἀφῆκεν εἰς τὸν πόρον. ταχὺ δὲ τοῦ κύματος αὐτὸν περαιώσαντος, εὗρε μὲν τὰς ἵππους, εὗρε δὲ τὸν νομέα. θαυμάσας δὲ τὴν νῆσον, καὶ πόλισμα ἐπὶ λιμένος εὐκαίρου ἱδρύσατο, καὶ ἐκ τῆς ἀντιπέραν τοὺς ἀποροῦντας βίου μετενεγκὼν ἐπόλισεν. ἐκεῖθέν τε καὶ τὰς ἄλλας νήσους, ἐρήμους οὔσας ἀνθρώπων, οἰκήσεσιν ἐξημέρωσεν· καὶ τηλικαύτην δόξαν ἐκ τῶν πραχθέντων πολλοῖς ἐνεποίησεν, ὥστε τὴν ἐκεῖσε θάλατταν, οὖσαν ἄπειρον μεγέθει, πάντας ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἐπονομάζειν ἐρυθράν. τὰ μὲν οὖν αἴτια τῆς κλήσεως, ἔχοντα διαφοράν. μέγα γὰρ τὸ παραλλάττον, Ἐρύθρα θάλατταν εἰπεῖν, ἢ θάλατταν ἐρυθράν. τὸ μὲν γὰρ τὸν κυριεύσαντα σημαίνει τῆς θαλάττης ἄνδρα, τὸ δὲ τὴν πυῤῥότητα δηλοῖ τῆς ῥηθείσης φύσεως, ἐν τούτοις. ἔστι δέ, φησί, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ χρώματος τὴν κλῆσιν κατασκευάζον, ψεῦδος (οὐ γάρ ἐστιν ἐρυθρά) τὸ δ' ἀπὸ τοῦ δυναστεύσαντος, ἀληθές, ὡς ὁ πέρσης λόγος ἐπιστώσατο.

Ὅτι οὐδὲ ἀπό τινος τῶν τοῦ Περσέως ἐγγόνων ἀξιοῖ τοῦτο (καίτοι πολλῶν ἄλλων λεγόντων) τὴν κλῆσιν τοὺς πέρσας κληρώσασθαι.

μιμεῖται γὰρ ἐκείνους σφᾶς αὐτοὺς Πέρσας παροξυτόνως ὀνομάζειν, ἀλλὰ Περσαῖς, ἐπὶ τέλους τῆς περισπωμένης τιθεμένης.

Οὐ τὰ κατὰ τὸν Περσέα εἰς ψεῦδος καὶ δι' ἄλλων πολλῶν ἀπάγειν σπουδάζων, προστίθημι καὶ ταῦτα, Πλὴν εἰ μὲν τραγικῶς ὁ Περσεὺς ἐστράτευται τὸ πρόσωπον περιθέμενος καὶ τὴν ἅρπην λαβὼν, καὶ περὶ τῶν ἑξῆς ἐπιτρέψας ὑποκριτῇ καὶ χορῷ διαλύεσθαι, καὶ τὰ τῆς δυπλογίας εἰς μῦθον ὡς οἱ πολλοὶ συγκεχωρήκασιν, ἐπιδραμούμεθα τῶν τοιούτων τὰ κεφάλαια διὰ βραχέων· Κένταυρον γεγονέναι, Γηρυόνην, Κύκλωπα, Χρύσην, Κίρκην, Καλυψὼ, Μινώταυρον, Σκύλλαν, Χίμαιραν, Πήγασον, Λαιστρυγόνας, Κέρβερον, Γλαῦκον θαλάττιον, Ατλαντα, Πρωτέα, Νηρέα, Νηρεΐδας, τοὺς παῖδας τοῦ Αλωέως, ἐννεοργυίους μὲν αὐξηθέντας μῆκος, ἐννεαπήχεις δὲ εὖρος. ἔτι δὲ γένος μὲν ἀναφῦναι καθ' Ησίοδον, πρῶτον μὲν χρυσοῦν, ἔπειτα ἀργυροῦν, εἶτα χαλκοῦν. πάλιν, ἵππους μὲν γενέσθαι περὶ τῶν μελλόντων συλλαλοῦντας Αχιλλεῖ, Σφίγγα δὲ τῶν Θηβαίων παισὶν αἴνιγμα προβάλλουσαν, Σειρῆνας δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν ἀκροωμένων ᾀδούσας, Νιόβην δὲ καὶ Πολυδέκτην διὰ φόβον ἀπολιθουμένους. ἐπὶ δὲ τούτοις, τοὺς Οδυσσεῖ συμπλεύσαντας, ἐκ μὲν ἀνθρώπων, εἰς σῦς, ἐκ συῶν δὲ εἰς ἀνθρώπων μεταβῆναι διάθεσιν. ἔτι, Τάνταλον τιμᾶσθαι μὲν διὰ σωφροσύνην, συνέστιον ὄντα θεοῖς, τιμωρεῖσθαι δὲ δι' ἀκολασίαν, ἐν ἀέρι φερόμενον. ἑτέρους εἰς ᾅδου καταβαίνοντας διὰ προαίρεσιν, τοὺς μὲν, ὅπως ὑπὲρ τῶν ζώντων τοῖς νεκροῖς μάντεσι χρήσαιντο· τοὺς δὲ, ἵνα τὴν Περσεφόνην, ὡς ἔρημον ὑπάρχουσαν, βίᾳ νυμφεύσωσι. καὶ κῴδιον ἐπὶ προβάτου γενέσθαι χρυσόμαλλον. μηλέας ἐν τῇ Λιβύῃ πεφυκέναι μῆλα φερούσας χρυσᾶ. σῶμα ἔμψυχον πάντα τὸν βίον διακαρτερεῖν ἄγρυπνον. Βορέαν καὶ νότον μετὰ τῶν ἄλλων ἀνέμων ἐν ἀσκῷ πνίγεσθαι συγκεκλεισμένους. πρὸς

τούτοις, Πασιφάην μὲν ταύρῳ, Τυρὼ δὲ ποταμῷ μίγνυσθαι, πρὸς οὐδὲν γένος τὴν ἀνάγκην ἐχούσας ἀλλόφυλον. καὶ Φιλομήλαν μὲν ἀηδόνος ἐξαλλάξαι μορφήν, Τηρέα δὲ ἔποπος, Ἑκάβην δὲ εἰς κυνὸς οἰκουροῦ καταστρέψαι φύσιν. ἐπὶ τούτοις, τὴν Ἰὼ γεγονέναι μὲν ποταμοῦ θυγατέρα, ταυροκέρῳ δὲ μορφῇ διαπλεῦσαι βοὸς οἰστρώσης τὸ ποντικὸν πέλαγος· ἀφ᾽ ἧς καὶ τὸν Βόσπορον εἰληφέναι τὴν κλῆσιν. ἔτι, Καινέα τὸν Λαπίθην τὸ μὲν ἀπ᾽ ἀρχῆς γενέσθαι παρθένον καὶ γυναῖκα· ἡβήσαντα δὲ, εἰς ἄνδρα μεταστῆναι· τὸ δ᾽ ὕστατον, εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τῶν Κενταύρων καταδῦναι, ταῖς ἐλάταις τυπτόμενον, ὀρθόν τε καὶ ζῶντα. καὶ Λήδαν μὲν ἀντὶ τῆς καθηκούσης γυναικὶ τεκνώσεως, ᾠοῦ τεκεῖν φύσιν, ἐξ οὗ τὸ περιμάχητον εἶδος, τὴν Ἑλένην λέγω, τυπωθῆναι. τὴν δὲ Ἕλλην καὶ Φρίξον ἐπὶ κριοῦ τοῖς ποσὶ πετομένους, τὸν πόρον κατανύσαντας, τὴν ἐφ᾽ ἑκάτερα θάλατταν, ἑλλήσποντον ἀφ᾽ ἑαυτῆς προσαγορεῦσαι. τὸν δὲ Ηρακλέα καὶ τὰ πελάγη μὲν, οὗ μέγιστοι χειμῶνες, ἐν λέβητι διαπλεῖν· τὴν δὲ Λιβύην, ἄσπορον, ἄνυδρον, ἀπόρευτον ὑπάρχουσαν, μόνον διεξέρχεσθαι· τῷ δὲ Ἄτλαντι τὸν τηλικοῦτον διαδέξασθαι κόσμον, πρόσταγμα μὲν οὐκ ἔχοντα, χάριν δὲ τιθέμενον. καὶ τῷ μὲν Ὀρφεῖ κιθαρίζοντι, διὰ φιλομουσίαν τὰ ὄρη καὶ τὰς πέτρας ἀκολουθεῖν· κρέα δὲ ὀπτώμενα τῶν ἡλίου βοῶν φωνὴν προΐεσθαι τοῖς ἀνθρώποις συνετήν. τῶν δὲ μετηλλαχότων τὸν βίον ἐπὶ χολῆς πρὸς Ὀδυσσέα διεξέρχεσθαι παντοδαπὴν ἀδολεσχίαν, ἐκ τῆς ἀμόρφου σκιᾶς τὸ τῆς ὄψεως γινώσκοντας ἰδίωμα· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πίνειν, οὐ κοιλίας, οὐ βρόγχους ἔχοντας· ἑτέρους δὲ φοβεῖσθαι τὸν σίδηρον, οὐκέτι δυναμένους τρωθῆναι· τινὰς δὲ πέτρον κυλίειν, τῶν σωμάτων πάλαι κατακεκαυμένων· ἄλλους δὲ δικάζειν ἑτέροις τεθνηκόσιν, ἀδικήματος οὐδενὸς ὑπάρχοντος· τὸ δ᾽ ἔσχατον, τῶν οὐκέτι ὄντων

τοὺς τόπους ἐν πορθμίδι διαπλεῖν, ἔχοντας Χάρωνα ναύκληρον καὶ κυβερνήτην, ἵνα μὴ καταστραφέντες, ἐκφορᾶς ἐπιδέωνται πάλιν. καὶ τὴν μὲν Ἄλκηστιν καὶ Πρωτεσίλαον καὶ Γλαῦκον τετελευτηκότας, πάλιν ἀναστῆναι· τὴν μὲν, ὑφ' Ηρακλέους ἀναχθεῖσαν· τὸν δὲ, διὰ τὸν τῆς γυναικὸς ἔρωτα· τὸν δὲ, ὑπὸ τοῦ μάντεως τοῦ συγκατορυχθέντος. τοῦ δὲ Αμφιαράου ζῶντος τὸ σῶμα καταδέξασθαι μετὰ τῶν ἵππων καὶ τοῦ δίφρου τὴν γῆν. ἔτι τίνων ὀδόντας ἐκ Κάδμου σπαρῆναι δράκοντος· ἐκ δὲ τούτων ὁπλίτας ἀνατεῖλαι μαχομένους ἀλλήλοις. τὸν δὲ Τάλων τὸν φύλακα τοῦ Μίνω, τρὶς μὲν ἐν ἡμέρᾳ πᾶσαν περιπολεῖν τὴν κρήτην, τηλικαύτην οὖσαν, τὴν δὲ ζωὴν μόνον τῶν ἐμψύχων τοῦτον ἐν τῷ σφυρῷ κεκτῆσθαι. καὶ τοῦ Μίνω δὲ ἀμήχανον εἶναι παραλῦσαι τὸν βίον, εἰ μή τις αὐτῷ ζέον ὕδωρ καταχέαι. πρὸς τούτοις, ὑπὸ μὲν τῆς Μηδείας γέροντα κριὸν ἐπῳδαῖς μεταπεσόντα, νέον γενέσθαι πάλιν· ὑπὸ δὲ τῶν Πελιάδων κατεψηθῆναι τὸν πατέρα Πελίαν, ἵνα γένηται νέος. τὰς δὲ Φορκίδας, τρεῖς μὲν οὔσας γραίας, ἑνὶ δὲ χρωμένας ὀφθαλμῷ, διεξάγειν τὸν βίον, ἄλυτον παρ' ἀλλήλων κατὰ μέρος ἀμειβομένας πίστιν. ἔτι δὲ, τοὺς τὴν ἀρκαδίαν οἰκοῦντας καὶ τὴν ἀττικὴν, γηγενεῖς τε εἶναι καὶ παρὰ φύσιν γεγονέναι. καὶ τὴν μὲν ἐν Αὐλίδι σφαγεῖσαν, ἐν Ταύροις ἀναφανῆναι ζῶσαν· τὴν δ' ἐν πελοποννήσῳ καταποντισθεῖσαν, ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀκρισίου τῇ παραλίᾳ τῇ σεριφίων ἀβλαβῆ μετὰ τοῦ βρέφους προσπεσεῖν. τὸν δ' ὑπὸ Μενελάου κατὰ τὴν μονομαχίαν ἤδη χειρούμενον, ἐξαίφνης ἁρπαγέντα, ἐν τῷ θαλάμῳ γενέσθαι, πρὸς συνουσίαν ἕτοιμον ὄντα, τῶν δεινῶν ἁπάντων ἐπιλελησμένον· τοῦ δὲ δουρείου τὸ κύτος οὐκ ἐφ' ἁλώσει συμπαγῆναι πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ προδοσίᾳ τῶν περὶ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν Νεο-

πόλεμον. τοιαύτην ὁ τρόπος ὑπογράφει τὴν λήθην καὶ τοῦ κατασκευάσαντος τεχνίτου, καὶ τῶν ἐμβατῶν ἀριστέων, καὶ τῶν ὑποδεξαμένων εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἐπὶ τούτοις, ὅτι τὸν τηλικοῦτον οὐρανὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ διατριβόντων θεῶν τοῖς ἰδίοις ὁ Ἄτλας ὤμοις ὑπειληφὼς, ὅμως τὰς καλουμένας Ἀτλαντίδας ἐτεκνοποιήσατο. ὅπερ ἀμήχανον.

Ὅτι τὴν ἅπασαν οἰκουμένην ὠκεανὸς περικυκλοῖ, φρουρῶν καὶ συνέχων τοῖς ἑαυτοῦ ῥεύμασιν· οὗ φησὶ πέραν οἰκεῖν τὰς Γοργόνας Ἡσίοδος. Ὅτι τῶν ἡρώων τινὲς ἀπαθῆ τὴν διαμονὴν τῶν σωμάτων διαφυλάττουσι πάντα τὸν χρόνον ἐν ταῖς μακάρων νήσοις· ἃς οὐδεὶς κυρίως ἱστόρηκεν. καὶ ταῦτα μὲν εἰς ἄπορον καταστρέφοντα δόξαν, πολλαῖς καὶ τῶν γυναικῶν εὔλογον παραδίδωσι χλευασμόν. τῶν δ' αὖ θεῶν πῶς παραδεξώμεθα, τὸν μὲν, ἐν μηρῷ καταρραφέντα τραφῆναι· τὴν δὲ, τῇ τοῦ Διὸς κεφαλῇ κοιλίᾳ χρήσασθαι· τὸν δὲ, ἄνευ τοῦ πατρὸς τελειωθῆναι (λέγω δὴ τὸν Ἥφαιστον) τὸν δὲ ἥλιον, διὰ τὰς Ἀτρέως εἰς Θυέστην πράξεις, τὴν μὲν δύσιν, ἀνατολὴν ποιῆσαι, τὴν δὲ ἀνατολὴν, δύσιν; πρὸς δὲ τούτοις, Ἀπόλλωνα μὲν καὶ Ποσειδῶνα ἐν Τροίᾳ θητεύσαντας ἐνιαυτὸν, οἰκοδομίας ἀποστερηθῆναι μισθὸν τε βουτροφίας, ταῖς δεινοτάταις ὑπὸ Λαομέδοντος περιπεσόντας ἀπειλαῖς· Διόνυσον δὲ ὑπὸ Λυκούργου διὰ φόβον καταδιωχθέντα εἰς τὴν θάλατταν, πρὸς Θέτιν καταφυγεῖν. πρὸς δὲ τούτοις, ἔριν ὑπὲρ κάλλους καταστῆναι θεαῖς, ὧν ἑκάστη μὲν ἐδέκαζε τὸν κριτὴν τοῖς παρ' ἑαυτῇ δώροις, ἵνα παρίδῃ τὸ δίκαιον· οὐδεμιᾷ δὲ παρηκολούθει τὸ συμπεσούμενον ἐκ τῆς κρίσεως τέλος. ἔτι, τὸ μὲν Ἀθηνᾶς μέγεθος εἰς χελιδόνος συγκαταβαίνειν ὄγκον, τὸ δὲ τοῦ Διὸς ἀξίωμα εἰς κύκνου καταλλαγῆναι τάξιν· τὸ δὲ τῆς Δημήτρας κάλλος εἰς τὴν αἰσχίστην μεταστῆναι διάθεσιν· τὸν δὲ νομιζόμενον μέγι-

τὸν Δία ἐπιβουλευθῆναι μὲν ὑπὸ τοῦ ἀναγκαιοτάτου τῆς γυναικὸς ἀδελφοῦ, σωθῆναι δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθίστων, λέγω δὴ τῶν Τιτάνων· οὓς ἀναβάντας ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἐκεῖσε φυλακῆς, ἐπεὶ τὴν χρείαν παρέσχοντο, φοβήσαντες τοὺς περὶ τὸν Ποσειδῶνα, καταβῆναι πάλιν ἑκουσίως εἰς τὸν ἀχέροντα καὶ τὸν ᾅδου τόπον. ἔτι, τὴν μὲν Ἀφροδίτην τιτρωσκομένην ὑπὸ θνητῆς δυνάμεως, τὸν δ' Ἄρην δεσμούμενον ὑπὸ Ὤτου καὶ Ἐφιάλτου· τὸν δὲ Ἅδην, ἐν ᾧ τόπῳ τὴν βασιλείαν εἶχεν, ἐκεῖσε ὑφ' Ἡρακλέους τοξευθέντα ταῖς μεγίσταις ἀλγηδόσι περιπεσεῖν· τὸν δὲ Ἥφαιστον, ἀπὸ τοῦ κατ' τὸν οὐρανὸν ἀπορριφθέντα ὕψους, εἰς λῆμνον ἐνεχθῆναι, διακείμενον ἐσχάτως. τῆς δ' Ἥρας ὑπὸ τοῦ Διὸς κρεμαμένης ἐκ τῶν ποδῶν ἐκδεθῆναι παμμεγέθεις ἄκμονας. καθόλου δὲ θεοὺς μοιχεύοντας, κεραυνουμένους, κυλλόποδας, κλέπτειν εἰθισμένους, ἀνθρώπων ἀσθενεστέρους, πρὸς χεῖρας λοιδοροῦντας, ἀδικοῦντας, μεμψιμοιροῦντας πέρας, οὐθενὸς πάθους ἐκτὸς καθεστῶτας, ὑφ' ὧν ἡμεῖς ὀχλούμενοι, τοὺς θεοὺς ἐπικαλούμεθα. οἱ οὖν τὰ τοιαῦτα πραγματευόμενοι, πόρρω τῆς ἀληθείας ἱστάμενοι, οὐκ ἂν ἑτέροις ταύτην εἰσηγεῖσθαι κριθεῖεν ἂν ἀξιόλογοι. διὰ τούτων καὶ τοσούτων Ἀγαθαρχίδης τὰ περὶ τὸν Περσέα εἰς ὁμοίους ἀπάγων μύθους, οὐδὲ τὴν ἐρυθρὰν ἐκ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ κληθῆναι δίδωσιν.

Ὅτι αὐτὸς, φησὶν, ἑαυτῷ αἴτιος καθίσταται ἐλέγχων ὁ τὴν τῶν μυθοποιῶν ἐξουσίαν εἰς πραγματικὴν μετάγων ἐνέργειαν· ἧς ἄν τις ἀφέλῃ τὸν ἔλεγχον, οὐδὲν ἀτελέστερον καταλείψει γένος τῆς πίστεως ἠρμένης. ἐπεὶ διὰ τίνα αἰτίαν Ὅμηρον οὐκ εὐθύνω, Διὸς καὶ Ποσειδῶνος φράζοντα διαφορὰν, ἀδύνατον ἀνθρώπῳ πίστιν παραδοῦναι· οὐδ' Ἡσιόδῳ μέμφομαι, δηλοῦν τολμῶντα θεῶν γένεσιν· οὐδ' Αἰσχύλον ἐπιπλήττω, πολλοῖς διεψευσμένον, καὶ πολλὰ συγγράφοντα τῶν

ἀσυγχωρήτων· οὐ δὴ Εὐριπίδου κατηγορῶ, τῷ μὲν Ἀρχελάῳ περιτεθεικότος τὰς Τημένου πράξεις, τὸν δὲ Τειρεσίαν βεβιωκότα παρεισάγοντος πέντε γενεῶν πλέον· οὐδὲ τοῖς ἄλλοις εἰς ἐπιτίμησιν ἄγω, διασκευαῖς ἐν τοῖς δράμασι χρωμένοις ἀδυνάτοις; ὅτι πᾶς ποιητὴς ψυχαγωγίας ἢ ἀληθείας ἐστὶ στοχαστής.

Ὅτι καὶ τὴν ἰνδικὴν χώραν ἐλέφαντας τρέφειν φησὶ καὶ τὴν αἰθιοπίαν, ἣ τοῖς θηβαίων ὁρίοις ἐστὶν ὅμορος· καὶ δὴ καὶ τὴν λιβύην.

Ὅτι τέτταρες τόποι τὴν αἴγυπτον περιειλήφασιν· ἀπὸ μὲν τῆς ἄρκτου τὸ πέλαγος, ἀπ' ἀνατολῆς δὲ καὶ δύσεως, ἐρημίαι· ἀπὸ δὲ τῆς μεσημβρίας, αἰθίοπες.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

ΟΤΙ Πτολεμαῖος, φησὶν, εἰς τὸν κατ' Αἰθιόπων πόλεμον ἀπὸ τῆς ἑλλάδος πεντακοσίους συνέλεξεν ἱππεῖς. ὧν τοῖς προκινδυνεύειν μέλλουσι καὶ καθηγουμένοις, τὸ πλῆθος οὖσιν ἑκατὸν, ὁπλισμοῦ περιέθηκεν τρόπον. στολὰς γὰρ αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἵπποις ἀνέδωκε πιλητὰς, ἃς οἱ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην προσαγορεύουσι κασᾶς· ὥστε πᾶν κρύπτειν σῶμα, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν.

Ὅτι ἀπὸ μεμφιτῶν ἄστεος εἰς τὴν θηβαΐδα πέντε εἰσὶ μεταξὺ νομοὶ ἐθνῶν, ἔχοντες πολυάνθρωπον τάξιν. πρῶτος μὲν, ὁ ἡρακλεοπολίτης· δεύτερος, ὁ λυκοπολίτης· τρίτος, ὁ ὀξυρυγχίτης· τέταρτος, ὁ ἑρμουπολίτης· πέμπτος, ὃν οἱ μὲν φυλακὴν, οἱ δὲ σχεδίαν καλοῦσιν. ἐν ταύτῃ τῶν ἄνωθεν καταγομένων εἰσπράττονται καὶ πλέασι τὸ τέλος. τοῖς δὲ εἰρημένοις ὑπερβάλλοντι τόποις, ἀρχὴ τῆς θηβαΐδος ἡ λύκων πόλις.

εἶτα Ἀφροδίτης ἄλλη. πρὸς δὲ τούτοις πανῶν, ἔπειτα φοινὶς· μετὰ ταύτην βοπὸς, ὑφ' ἣν Διὸς πόλις, ἣν καλοῦσι μικράν. μετὰ δὲ τὸν προσηγορευμένον τεντυρείτην νομὸν, Ἀπόλλωνος ὀνομάζεται πόλις· ἧς ἐπάνω μὲν κοπτὸς, ἔπειτα ἐλεφαντίνη, εἶτα αἰθιόπων χώρα, κορτία προσέτι. τὰ μὲν οὖν ἀπὸ μέμφεως ἕως αἰθιοπίας, εἴρηται.

Ὅτι πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καθ' ὃν ὁ νεῖλος πολλὰς ἐκτροπὰς καὶ παραφορὰς ποιούμενος, ὅμως ἐκεῖσε ἀποκάμπτει περιφανῶς, καὶ ποιεῖται κατὰ τὴν δεξιὰν ῥύσιν τῶν ἀγκώνων τὴν μεγάλην κλίσιν, ἔκ τε τοῦ πελάγους κόλπος εἰς τὴν ἤπειρον ἀνατείνεται πολὺς, ὥστε τὴν μεταξὺ διάμετρον τῶν ὑδάτων τοῦ τε ἁλμυροῦ καὶ ποτίμου παραπλήσιον πηλῷ πολλῷ τὴν συστολὴν λαμβάνειν. κατὰ γοῦν τὴν εἰρημένην θάλατταν πλησίον ἐστί τινα τῶν καλουμένων νησίων πλῆθος ἔχοντα μετάλλων, τῇ χρόᾳ μὲν ὄντα καθ' ὑπερβολὴν μέλανα, μαρμάρου δὲ ποιοῦντα τοιαύτας ἐν ἑαυτοῖς ἐκφύσεις, ὥστε πᾶν λείπεσθαι τὸ διαμιλλώμενον, τῆς λευκότητος κρίσιν οὐκ ἐχούσης.

Ὅτι οἷς ἐσχάτοις, φησὶ, κατέχει ἀκλήρημα, τούτους ἡ τυραννὶς εἰς τὴν τῶν χρυσωρυχίων ἀπάγει πικροτάτην δουλείαν· τοὺς μὲν, ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ ταλαιπωρουμένους, τοὺς δὲ χωρὶς τῶν εἰρημένων. ὑπερβολὴν οὖν οὐδενὶ τὸ πάθος δυστυχήματι καταλιπεῖν ἐκτραγῳδήσας, τὸν τρόπον ἀπαγγέλλει τῆς περὶ τὸ χρυσίον ἐργασίας. τῶν ὀρῶν, φησὶν, ἐν οἷς ὁ χρυσὸς εὑρίσκεται, τὰ μὲν ἀπότομα καὶ τελέως σκληρὰν ἔχοντα φύσιν, ἐμπρήσαντες ὕλῃ, καὶ χαῦνα τῷ πυρὶ ποιήσαντες, οὕτως αὐτοῖς προσάγουσι τὴν πεῖραν. τὰ δ' ἀνειμένα τῇ πέτρᾳ, σιδήρῳ λατομικῷ κερματίζονται. καθηγεῖται δὲ τῶν ἄλλων τεχνίτης ὁ τὸν λίθον διαιρῶν· ὅταν δὲ οὗτος τοῖς μεταλλεύουσι τὰς ὁδοὺς ὑποδείξῃ, τὸ πᾶν ἔργον καταμερίζεται

τῇ τῶν ἀτυχούντων ἀνάγκη. τοῦτον τὸν τρόπον οἱ μὲν εὔρωστοι καὶ νέοι τύπτουσι σιδηραῖς κόπτισι τὴν χώραν τὴν μαρμαρίζουσαν, οὐ τέχνῃ τὴν πληγήν, ἀλλὰ βίᾳ· καὶ τέμνουσι διὰ τῆς πέτρας ὑπονόμους πλείονας οὐκ εὐθεῖς, ἄλλοτε μὲν ἄνω τῆς χρυσίτιδος ἀποδυούσης λίθου, ποτὲ δὲ κατωτέρω· πάλιν δὲ εἰς τὴν εὐώνυμον κλίσιν· ἐνίοτε δὲ σκολιὰν καὶ διεστραμμένην, καὶ παραπλησίαν ταῖς τῶν δένδρων ῥίζαις. οὗτοι μὲν οὖν λύχνους προσδεδεμένους τοῖς μετώποις ἔχοντες, λατομοῦσιν, ἀκολουθοῦντες τῇ φλεβί, τῷ λευκανθίζοντι. καὶ πολλαχῶς καταχηματίσαντες τῶν σωμάτων τὰς θέσεις, καταβάλλουσι τὰ θραύματα εἰς ἔδαφος, οὐ πρὸς τὴν ἰδίαν ἕξιν τε καὶ δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς ὀφθαλμὸν ἐπιστάτου, πληγῆς τὴν ἐπιτίμησιν οὐδέποτε χωρίζοντος. οἱ δὲ ἄνηβοι παῖδες εἰς τοὺς ὑπὸ τούτων ὀρυχθέντας ὑπονόμους εἰσδυόμενοι, καὶ τὴν χάλικα τὴν ῥιπτουμένην ἐπιπόνως συλλέγοντες, ἐκτὸς τοῦ στομίου κομίζουσι. παρὰ δὲ τούτων οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ τῶν ἀσθενῶν οἱ πολλοὶ τὸν λίθον μεταφέρουσι, μετακομίζουσι δὲ οὗτοι τοῖς καλουμένοις ἐποπτεῦσιν· οἱ γὰρ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν καὶ τοῖς εἴδεσι καρτεροί, ὅλμοις λιθίνοις παρειληφότες ὑπέρῳ σιδηρῷ πίσσουσιν ἐπιστρεφῶς, καὶ ποιήσαντες τὸ μέγιστον τοῦ ὕφος ὀρόβῳ παραπλήσιον, πρὸς τὴν αὐτὴν χώραν ἀπομετροῦσιν ἑτέροις. ἔσχατος δὲ ἐστὶν ὁ πόνος τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τὰς φυλακὰς συναπηγμένων ἀνδράσιν ἢ γονεῦσιν. μύλοι γὰρ ἑξῆς πλείους βεβήκασιν, ἐφ' οὓς τὸν ἐπτισμένον ἐπιβάλλουσι λίθον· καὶ παραστᾶσαι τρεῖς ἑκατέρωθεν πρὸς τὴν μίαν κώπην, οὕτως ἐζωσμέναι δυσπροσόπως, ὥστε μόνην τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος κρύπτειν, ἀλήθουσιν. ἀλήθουσι δὲ ἕως ὑπὸ τὸν τῆς σεμιδάλεως τόπον ἀχθῇ τὸ παραδοθὲν μέτρον. οὗτοι πάντες οἱ τὸν εἰρημένον τῆς τύχης κλῆρον ὑπελθόντες, ποθεινότερον ἔχουσι τοῦ βίου τὸν θάνατον. παρὰ δὲ τοῦ θῆλεος γύοις

διαδέχονται μὲν τὸ κατειργασμένον οἱ καλούμενοι σηλαγ-
γεῖς, εἰσὶ δ' οὗτοι, τεχνῖται πρὸς τὸ πέρας ἄγειν δυνάμενοι
τὴν βασιλικὴν χρείαν. ἡ δὲ ἐργασία, τοιαύτη· καταβάλλουσι
τὴν ἀληλεσμένην μάρμαρον ἐπὶ σανίδος πλατείας μὲν καὶ
κατεξυσμένης εἰς λεῖαν τομὴν, οὐκ ἐν ὀρθῇ δὲ χώρᾳ βε-
βηκυίας, ἀλλὰ μικρὰν ἐχούσης ἐπίκλισιν. εἶτα καταχέοντες
ὕδωρ, τρίβουσι ταῖς χερσὶ, τὰ πρῶτα μὲν κούφως, ἔπειτα δὲ
μᾶλλον. ὅθεν, οἶμαι, τὸ μὲν γεῶδες ἐκτηκόμενον συναπορρεῖ
κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τοῦ σανιδώματος· τὸ δ' ἰσχῦον καὶ δυνατὸν
ἐπὶ τοῦ ξύλου μένει ἀκίνητον. πολλάκις δὲ τοῖς ὕδασιν ἀπο-
πλύνας ὁ καλούμενος σηλαγγεὺς, μεταλαμβάνει σπόγγους
μαλακοὺς καὶ πυκνούς. οἷς ἐφαπτόμενος τῆς μαρμάρου κού-
φως, καὶ θλίβων ἐπὶ ποσὸν, τὸ μὲν ἐλαφρὸν καὶ χαῦνον ἐμ-
πλεκόμενον τοῖς ἀραιώμασιν ἀπὸ τῆς σπόγγος διαφέρει καὶ
ἐκρίπτει, τὸ δὲ ἐμβριθὲς καὶ στίλβον ἐπὶ τῆς σανίδος ἀπο-
κεκρυμμένον ἀπολείπει, δυσκίνητον διὰ βάρος τῆς τοιαύτης
φύσεως ὑποκειμένης. οὕτως οὖν ἐστὶν ὁ σηλαγγεὺς περικα-
θάρας τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ παραδίδωσι τοῖς ἑψηταῖς.
οἱ δὲ, λαβόντες μέτρῳ τε καὶ σταθμῷ τὸ συνηγμένον εἰς ἄγγος
κεραμεοῦν ἐνέβαλον, καὶ μίξαντες κατὰ λόγον τοῦ πλήθους
μολίβδου βῶλον, καὶ χόνδρους ἁλῶν, καὶ κασσιτέρου βρα-
χὺ, καὶ κρίθινον πίτυρον, κἄπειτα ἐπιθέντες ἐπίθεμα καλῶς
ἡρμοσμένον, καὶ πάντοθεν χρίσαντες, ἕψουσιν ἐν καμίνῳ πέν-
τε ἡμέρας, καὶ τὰς ἴσας νύκτας, οὐδὲν διαλείποντες. τῇ δ'
ἐχομένῃ σύμμετρον τῇ πεπυρωμένῃ προσάγοντες ψῦξιν, εἰς
ἀγγεῖον κατήρασαν· ἄλλο μὲν τῶν συνεμβεβλημένων οὐθὲν
εὑρίσκοντες, αὐτὸ δὲ τοῦτο χρυσίου τὸ χῆμα, βραχεῖαν εἰλη-
φὸς ἀπουσίαν ἀπὸ τοῦ ψήγματος. ἡ μὲν οὖν πρὸς τοῖς με-
τάλλοις ἀπώλεια τῶν πολλῶν σωμάτων πρὸς τὸ ῥηθὲν τέ-
λος κομίζεται τὴν διέξοδον, σχεδὸν αὐτῆς τῆς φύσεως δη-

κινούσης ὅτι τοῦ χρυσίου συμβέβηκεν ὑπάρχειν καὶ τὴν γένεσιν ἐπίπονον, καὶ τὴν φυλακὴν σφαλεράν, καὶ τὴν σπουδὴν μεγίστην, καὶ τὴν χρῆσιν, ἡδονῆς καὶ λύπης ἀνὰ μέσον κειμένην· τὴν τ' ἐργασίαν, τρόπον τινὰ τοῦ γένους ἀρχαιοτάτην. εὕρηται μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν προτέρων τοῦ τόπου βασιλέων, τῶν μετάλλων ἡ φύσις. διέλιπε δὲ ἐνεργοῦσα, ποτὲ μὲν αἰθιόπων ἐπὶ τὴν αἴγυπτον πλήθους συνελθόντος, καὶ πολλὰ τὰς πόλεις ἔτη φρουρήσαντος (ὑφ' ὧν καὶ τὰ μεμνόνεια συντελέσθαι φασί) ποτὲ δὲ μήδων καὶ περσῶν ἐπικρατησάντων. εὑρίσκονται δὲ ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἐν τοῖς χρυσίοις τοῖς ὑπ' ἐκείνων κατασκευασθεῖσιν λατομίδες μὲν χαλκαῖ, διὰ τὸ μήπω τὴν τοῦ σιδήρου κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐγνῶσθαι χρείαν· ὀστᾶ δὲ ἀνθρώπων ἄπιστα τῷ πλήθει, πτωμάτων (ὅπερ εἰκὸς γίνεσθαι) οὐκ ὀλίγων ἐν τοῖς χαύνοις καὶ πλακώδεσιν ὑπονόμοις γενομένων. τηλικαῦτα δὲ ὀρυγμάτων μεγέθη καὶ διατείνοντα βάθεσιν ἐπικαρσίοις ἕως αὐτὴν τὴν θάλατταν.

Ὅτι περὶ τὴν νότιον τῆς αἰγύπτου κλίσιν τέσσαρα ἐστὶ φῦλα τὰ μέγιστα, τὸ μέν, τοῖς ποταμοῖς παρεζευγμένον, ὃ σπείρει σήσαμον καὶ κέγχρον· τὸ δέ, περὶ τὰς λίμνας οἰκοῦν, ὃ τοῦ καλάμου καὶ τῆς ὕλης ἅπτεται τῆς ἁπαλῆς· τὸ δέ, εἰκῆ πλανώμενον, σαρκὶ καὶ γάλακτι παραπέμπον τὸν βίον· τὸ δὲ ἐκ τῆς παραλίας ὁρμώμενον, τοὺς ἰχθύας ἀγρεῦον. τοῦτο δὲ τὸ γένος ἔχει μὲν οὔτε πόλεις, οὔτε χώρας, οὔτ' ἄλλης ἐντέχνου κατασκευῆς ὑπογραφὴν οὐδεμίαν· ἔστι δὲ τῶν ὑπολοίπων, ὡς ἔνιοί φασι, μέγιστον. ἀπὸ γὰρ αὐταίων οἳ τὸν ἔσχατον μυχὸν κατοικοῦσιν, ὃν τῇ μεγάλῃ συμβέβηκε συγκλείεσθαι θαλάττῃ, μέχρι τῆς ἰνδικῆς καὶ κεδρωσίας, ἔτι δὲ γερμανίας καὶ περσῶν, καὶ τῶν τοῖς εἰρημένοις γένεσιν ὑποκειμένων νήσων, ἰχθυοφάγοι πάντῃ κατοικοῦσι, γυμνοὶ μὲν ὄντες αὐτοὶ γυμνὰς δὲ ἔχοντες τὰς γυναῖκας, κοινὴν δὲ τέκνων γένεσιν· ἔτι δὲ ἡδονῆς μὲν καὶ

πόνου φυσικὴν ἔχοντες γνῶσιν, αἰσχρῶν δὲ καὶ καλῶν οὐδὲ τὴν
ἐλαχίστην εἰσφερόμενοι ἔννοιαν. τούτοις δὲ τὰ μὲν ἀγχιβαθῆ
πάντ' ἐστὶν πρὸς τὸν βίον ἀλλότρια, παραπλησίως δὲ τὰ
παρακείμενα μακραῖς ᾐόσιν. θήραν γὰρ οὔτε ἰχθύος, οὔτ'
ἄλλου γένους ὁμοιοπαθοῦς ἀδροτέραν παραδίδωσιν ἡ τοιά-
δε χέρσος. αἱ δὲ οἰκήσεις πᾶσιν ἔγκεινται τοῖς εἰρημένοις πα-
ρὰ τὰς ῥαχίας. αἳ καὶ κοιλάδας βαθείας ἔχουσι καὶ φάραγ-
γας ἀνωμάλους, καὶ στενοὺς αὐλῶνας, καὶ σκολιὰς ἐκτροπάς.
ὧν πρὸς τὴν χρείαν ὑποκειμένων οἰκείως, ἀναθέμενοι πέ-
τροις αὐτοπαγεῖς ἐπὶ τῆς κοιλίας οἱονεί τινας ἀραιούς· ὅταν
οὖν ἐκ πελάγους ἡ πλημμυρὶς ἐπὶ τὴν χέρσον φέροιτο
(ὃ ποιεῖ δὶς ἑκάστης ἡμέρας, πρὸς ὥραν ἐνάτην τε καὶ
τρίτην) ἡ μὲν θάλαττα πᾶσαν τὴν ῥαχίαν ἐπικαλύπτει,
συναπάγουσα ἐκ τοῦ πόρου πρὸς τὴν ἠιόνα βίᾳ καὶ τῶν
ἰχθύων οὐκ ὀλίγους, οἳ τέως μὲν ἐν τῇ παραλίᾳ μένουσιν,
νομῆς χάριν πλανώμενοι περὶ τὰς ὑποδύσεις· ἐπὰν δὲ αὖ-
θις ἀναδύῃ τὸ τῆς ἀμπώτεως, τὸ μὲν ὑγρὸν διὰ τῶν λίθων καὶ
τῶν φαράγγων ἀπορρεῖ εἰς τὸν ἐπιφερῆ καὶ κατεπείγοντα τό-
πον· οἱ δὲ ἰχθύες ἐν τοῖς κοιλώμασιν ὑπολειπόμενοι, ἕτοι-
μον θήραμα καὶ τροφὴ γίνονται τοῖς ἰχθυοφάγοις. ἀλλ' οἱ μὲν
ἄλλοι ἰχθύες, ὡς ἔφημεν, ἀπετῶς καταγωνίζονται· ἐπὰν
δὲ πέσωσι κύνες τε καὶ φῶκαι μείζους καὶ σκορπίοι, σμύ-
ραιναί τε καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, μετὰ κινδύνων ἡ συμ-
πλοκὴ γίνεται. ὅταν δὲ θηρεύσωσιν ὅσους δηποτοῦν, με-
τενέγκαντες ἐπὶ τὰς πέτρας τὰς κειμένας πρὸς μεσημβρίαν
οὔσας διαπύρους, ταύταις δὲ ἐπέρριψαν· χρόνον δὲ οὐ πο-
λὺν ἐάσαντες, στρέφουσιν ἐπὶ τοὔμπαλιν ἅπαντες. εἶθ' ὅταν
λάβωνται τῆς οὐρᾶς, καὶ τὸν ὅλον ὄγκον σείσωσιν, ἐκ ταύτης
ὁ μὲν σαρκώδης τόπος ἅπας ἐκπίπτει, θρυπτόμενος διὰ τὴν
εἰρημένην θερμασίαν· τὴν δ' ἄκανθαν σωρεύουσιν αὐτοί.

ἀφ' ἧς ἐκ πλείονος τόπου κολωνοὶ παμμεγέθεις ὁρῶνται. τὰς δὲ σάρκας τῶν ἰχθύων εἰς λεωπέτρας συναγαγόντες, πατοῦσιν ἐκτενῶς ἐπὶ χρόνον οὐκ ὀλίγον, καὶ μίξαντες τὸν σπόρον τοῦ παλιούρου. τούτου γὰρ συμμιγέντος κολλῶσιν, εἰς μὲν τὸ πᾶν πολὺ μᾶλλον γίνεται, δοκεῖ δ' οἱονεὶ ἡδύσματος ἢ παρεμπλοκῆς τάξιν ἔχειν· ἐπὰν δὲ ἱκανὸν χρόνον τοῖς ποσὶ δεψήσωσι, πλινθίδας παραμήκεις ποιήσαντες, πάλιν εἰς τὸν ἥλιον τιθέασιν· ὧν ξηρασίαν λαβουσῶν, καθίσαντες εὐωχοῦνται πάντες, οὐ πρὸς μέτρον καὶ σταθμὸν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑκάστου βούλησιν καὶ χάριν.

Ὅτι πρὸς τοὺς αἰφνιδίους χειμῶνας, οἳ τὴν ἀπὸ τῶν ἰχθύων αὐτοὺς θήραν ἀφαιροῦνται, τοιόνδε τι μηχανῶνται. πλανώμενοι παρὰ πᾶσαν τὴν πλησίαν παραλίαν, κόγχους συνάγουσι (μέγιστοι δὲ τυγχάνουσιν, ὥστε τοῖς μὴ ἰδοῦσιν, ἄπιστον αὐτοῖς τοῦ μεγέθους τὴν ὑπερβολὴν εἶναι) ὧν τὸ κρέας ὠμὸν, τῆς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἔχουσιν. τῆς δὲ χρείας τῆς ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἔτι τούτοις παραμενούσης, τοὺς εἰρημένους κόγχους συλλέγουσιν· καὶ τούτοις φύκει τε προσφάτῳ καὶ ἰχθύων τῶν ἐλασσόνων κεφαλαῖς ἐν ὀρύγμασι καταθέντες, διατρέφουσιν· τῆς δὲ ἐνδείας αὐτοὺς κατεχούσης, ταῦτα, ὡς εἴρηται, ποιοῦνται σίτησιν. εἰ δέ ποτε ἑκατέρα αὐτοὺς σίτησις ἐπιλείψει, ἀπὸ παντὸς τοῦ ἀκανθῶν σωροῦ τὰς ἐγχύμους αὐτῶν καὶ προσφάτους ἐπιλέγοντες ἀφαιροῦσι κατ' ἄρθρον. κἄπειτα τὰς μὲν κόπτοντες ἐπὶ πετρώδους τόπου, τὰς δὲ κατεργαζόμενοι διὰ τῶν ὀδόντων, τοῖς φωλεύουσι τῶν θηρίων τὴν αὐτὴν διάθεσιν λαμβάνουσι. ποτῷ δὲ πολὺ θαυμασιωτέρῳ χρῶνται. ἐπὶ μὲν γὰρ τέτταρας ἡμέρας πρὸς ταῖς θήραις γίνονται, καὶ πρὸς ᾠδαῖς ἀνάρθροις καὶ πρὸς ταῖς συνουσίαις ταῖς παιδιᾶς χάριν γινομέναις, ὑπ' οὐδενὸς περισπώμενοι, διὰ τὴν εὐκοπίαν τῆς τροφῆς.

τροφῆς. τῆς δὲ πέμπτης ἐπιβαλούσης, ἐξορμῶσιν εἰς τὴν ὑπώρειαν, ποτοῦ χάριν, εἰς τὰς συῤῥύσεις τῶν νομάδων, πρὸς ἃς καὶ τὰ κτήνη ποτίζουσιν. ἑσπέριος δὲ ἡ πορεία γίνεται. καταλύσαντες δὲ εἰς τὰς ποτίστρας τῶν νομάδων, τοῦ κοιλώματος κύκλῳ περιέστησαν· εἶτ' ἀπερεισάμενοι τὰς χεῖρας εἰς τὴν γῆν, καὶ θέντες τὰ γόνατα, βοηδὸν πίνουσιν, οὐ πρὸς μίαν ἀναπνοῆς ὁρμὴν, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοὺς ἀναπαύοντες. πληρώσαντες δὲ τὰς κοιλίας τῶν ὑγρῶν, καθάπερ ἀγγεῖα, πρὸς θάλατταν μόλις ἀποχωροῦσιν. εἶτα ἐπανελθόντες, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἕκαστος οὔτε ἰχθύος οὔτε ἄλλου τινὸς γεύεται, κεῖται δὲ ὑπεργέμων καὶ δύσπνοις· ὥστε εἶναι τρόπον τινὰ τῷ μεθύοντι παραπλήσιον, τὸ βάρος. ἀπὸ δὲ τῆς ἐχομένης ἐπὶ τὴν εἰρημένην δίαιταν ἐπανάγει. καὶ τοῦτο κύκλῳ διὰ βίου γίνεται, πρὸς ἀσχολίαν καὶ μέριμναν οὐδενὸς ἀποβλεπόντων αὐτῶν πράγματος. καὶ νοσήμασι μὲν διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς διαίτης, σπανίοις περιπίπτουσι, τοσούτῳ δ' ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν ἐτῶν, ὅσῳ περ ἀπονωτέραν τῶν λοιπῶν ἔχουσι τὴν ἀναστροφήν. ἀλλ' οἱ μὲν ἐντὸς τῶν στενῶν τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἰχθυοφάγοι, οὕτω καταγίνονται· οἱ δὲ τὴν ἐκτὸς παραλίαν κεκτημένοι, ἄγρας μὲν ἐνδελεχῶς τοιαύτης εὐποροῦσιν, ὑγροῦ δὲ ἁπλῶς οὐ δέονται. προσενεγκάμενοι δὲ τὸν ἰχθὺν ἔγχυλον, ὥστε μικρὰν εἶναι τῶν ὠμῶν τὴν παραλλαγὴν, οὐχ ὅτι ποτὸν ἐπιζητοῦσιν, ἀλλ' οὐδὲ ἔννοιαν ἔχουσι τοῦ γένους. φέρουσι δὲ ἀλύπως ἅπερ αὐτοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἡ τύχη παραδέδωκεν.

Ὅτι τοὺς ἐν τοῖς εἰρημένοις τόποις οἰκοῦντας φησὶ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἔτι μηδὲ πρὸς τὰ μέγιστα τῶν παρ' ἡμῖν δεινῶν ὁμοίαν ἡμῖν ἔχειν τὴν ἔννοιαν. οὔτε γὰρ σίδηρον κατ' αὐτῶν ἐπαιρόμενον φεύγειν, οὔτε περιπηλακισμῷ ἐρεθίζεσθαι, οὔτε τοὺς μὴ πάσχοντας τοῖς πάσχουσι συναγανακτεῖν, ἀλλ' εἴ τι

γένοιτο περὶ αὐτοὺς ἐξ ἀλλοφύλων τοιοῦτον, βλέπουσι μὲν οὗτοι ἀτενῶς εἰς τὸ γινόμενον, καὶ τὰς κεφαλὰς πυκνὰ διανεύουσιν, τῶν δὲ εἰθισμένων ἀνθρώπῳ πρὸς ἄνθρωπον οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην διδόασιν ἔννοιαν. ὅθεν, φησὶν ὁ συγγραφεύς, ἔγωγε νομίζω μηδὲ χαρακτῆρα εὔγνωστον ἔχειν αὐτούς, ἐθισμῷ δὲ καὶ νεύματι ἤχοις τε καὶ μιμητικῇ δηλώσει διοικεῖν πάντα τὰ πρὸς τὸν βίον.

Περὶ τῶν ἀδίψων ἰχθυοφάγων καὶ τῶν φωκῶν ξένον.

Ὅτι, φησὶ, πλησίον τῶν ἀδίψων ἰχθυοφάγων οἱ κατοικοῦντες, ὥσπερ ἀπαραβάτων σπονδῶν μεταξὺ τεθεισῶν αὐτῶν τε καὶ τῶν φωκῶν, οὔτε αὐτοὶ τὰς φώκας σίνονται, οὐδ᾽ ὑπ᾽ ἐκείνων οὗτοι βλάπτονται· ἀλλὰ καὶ ἀλλήλων θήρας ἀνεπιβουλεύτους τῷ θηράσαντι ἑκάτερον γένος συντηρεῖ· καὶ συναναστρέφονται οὕτως ἀλλήλοις, ὡς μόλις ἂν εὑρεθεῖεν πρὸς ἀνθρώποις συμβιοῦντες ἄνθρωποι.

Ὅτι τῶν ἰχθυοφάγων, φησὶν, οἱ μὲν σκηνώμασι τοῖς σπηλαίοις, οὐ τετραμμένοις πρὸς μεσημβρίαν, διὰ τὸ πνιγῶδες, ἀλλὰ τοῖς ἀπεστραμμένοις αὐτὴν, χρῶνται· οἱ δὲ ὑπὸ ταῖς τῶν ἰχθύων πλευραῖς, φυκία ἐπιβάλλοντες αὐταῖς· οἱ δὲ, τὰς τῶν ἐλαιῶν κορυφὰς ἀλλήλαις συνάπτοντες, εἶτα χρῶνται σκηνώμασιν. τὴν δὲ τοιαύτην ἐλαίαν καρπὸν φέρειν φησὶ κασταναϊκῷ καρύῳ προσεμφερῆ. τὸ δὲ τέταρτον τῶν ἰχθυοφάγων γένος τὴν οἴκησιν ἔχει τοιαύτην· ἄμμου φόρτος ἄπλετος ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ὄρει παραπλήσιος σεσώρευται, καὶ ταῖς πλευραῖς ὑπὸ τοῦ προσβάλλοντος ἀεὶ κύματος σκληρῶς πεπιλημένος, ὥστε ὁμογενοῦς ὄγκου καὶ μίαν φύσιν ἔχοντος, διὰ τὴν μίξιν καὶ συμπλοκὴν τῆς ἄμμου, μηδὲν παραλλάσσειν. εἶτα ὑπονόμους αὐτοῖς ἀνδρομήκεις ὀρύττουσι, τὸν μὲν κατὰ κορυφὴν ὄγκον ἐῶντες ὠχυρῶσθαι καὶ στέ-

ζεῖν διὰ τῆς εἰρημένης συνδέσεως, ἐκ δὲ τοῦ κάτωθεν ἐδά-
φους παραμήκεις αὐλῶνας κατασκευαζόμενοι, πρὸς ἀλ-
λήλους πάντοθεν συντετρημένους, ἐν οἷς τέως μέν τινος τὰ
πρὸς τὸν ἄνεμον φωτίσαντες, ἄγουσιν ἡσυχίαν· ἐπὰν δὲ
πλημμυρὶς ἐπέλθῃ, τὰ πρὸς τὴν ἄγραν, ὡς καὶ προεί-
ρηται, παρασκευάζονται. τοὺς μέντοιγε τελευτῶντας αὐ-
τῶν οὐδεμιᾶς ἀξιοῦσι προνοίας, ἀπαθῆ πρὸς τὸν ἐκ δό-
ξης ἔλεον κεκτημένοι τὴν γνώμην. διὸ καὶ κεῖσθαι ἐρριμ-
μένους ἐῶσιν, ἕως ἂν ἄμπωτις ἐπιγενομένη τροφὴν εἰς
τὴν θάλασσαν κομίσῃ τούτοις τοῖς ἰχθύσιν. Ὅτι φησὶν
ἐνίους τῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης σιτουμένων, μετὰ τῶν ἄλλων,
καὶ τοῦτο ἔχειν παραδοξότερον, καὶ εἰς λογικὴν καταχω-
ρῆσαι πίστιν οὐ ῥᾴδιον. οὔτε γὰρ πόθεν εἰς τὸν χῶρον ἐν ᾧ οἰ-
κοῦσιν, ἀφίκοντο, ἔστιν ἐπιγνῶναι· οὔτε ὅπως λισσῆς μὲν
πέτρας ἄνωθεν ἐπεζευγμένης, ἐκ πλαγίου δὲ κρημνῶν
ἀφαιρουμένων τὰς παρόδους, τὴν δὲ ἀπέναντι πᾶσαν ὁ-
ρίζοντος· ὃ καὶ πεζῇ μὲν ἐλθεῖν παντελῶς, ὡς εἶπον, ἀδύνα-
τον, σχεδίαις δὲ ὁμοίως, ἀπορίᾳ τῶν παρ' ἡμῖν, ἐξίσου ἄ-
πορον. τούτων δὲ ὑφεστώτων, φησί, λοιπὸν εἰπεῖν ὡς αὐθι-
γενεῖς εἰσι, λύμην τοῦ πρώτου σπέρματος οὐ λαβόντες,
ἀεὶ δὲ ὑπάρχοντες, ὃν τρόπον ἔνιοι τῶν καλουμένων ὡ-
ρίσαντο φυσικῶν. Ὅτι τῶν στενῶν ἐπέκεινα, φησί, τῶν
συγκλειόντων τήν τε Ἀραβίαν καὶ τὴν ἀπέναντι χώραν,
νῆσοι κεῖνται σποράδες, ταπειναὶ πᾶσαι, μικραὶ τοῖς με-
γέθη, τὸ πλῆθος ἀμύθητοι, καρπὸν οὐδένα γεννῶσαι πρὸς
τὸν βίον, οὔτε ἥμερον, οὔτε ἄγριον· ἀπέχουσαι μὲν τῆς εἰ-
ρημένης ἠπείρου σταδίους ὡς ἑβδομήκοντα, τετραμμέναι
δὲ πρὸς τὸ δοκοῦν πέλαγος παρεκτείνειν τὴν Ἰνδικὴν καὶ
Γεδρωσίαν. ἐνταῦθα κῦμα μὲν οὐ γίνεται, ἀλλὰ ἄλλη
μὲν ἄλλης προκαθημένη τὸν κλύδωνα τοῖς ἀκρωτηρίοις

λαμβάνει. ἀέρων δὲ τὸν ἄριστον δοκοῦσιν ἔχειν. ταύταις ἄνθρωποι κατανέμονται ἀριθμουμένοις σύμμετροι, ζῶντες δὲ βίον τοιοῦτον· ἐν τῷ παρήκοντι πελάγει τραχεῖ καὶ χειμερίῳ ὑπάρχοντι τελέως, γίνεται τῷ πλάτει καὶ τῷ μεγέθει πλῆθος ἄπιστον χελωνῶν, ἃς θαλαττίας πάντες νομίζομεν. αὗται νυκτὸς μὲν ἐν τῷ βυθῷ νέμονται, ἡμέρας δὲ εἰς τὴν ἐν ταῖς νήσοις ἡσυχίαν καὶ γαλήνην ἀφικόμεναι κοιμῶνται, καὶ τοῦτο ποιοῦσι πρὸς τὸν ἥλιον μετέωροι, ταῖς κατεσκευασμέναις πορθμίσιν ὁμοιοπαθεῖς. ταύτας κατ' ἐκεῖνο καιρὸν οἱ ἐπιχώριοι τέχνῃ καὶ σπουδῇ καὶ μερμίθαις εἰς τὴν χέρσον ἐκβαλόντες, τὰ μὲν ἐντὸς ἅπαντα σιτοῦνται, βραχὺ παροπτήσαντες ἐν τῷ καύματι χρόνον· τοῖς δὲ κύτεσι χρῶνται τὰς σκηνώσεις καθιστῶντες, οἱονεὶ καλύβας ἐφ' ὑψηλοῖς τόποις πρηνεῖς καθιστάντες. καὶ πρὸς τοὺς διάπλους δὲ καὶ ὑδρείας ἕνεκα κέχρηνται αὐτοῖς· ὥστε εἶναι τὸ αὐτὸ ναῦν, οἰκίαν, ἀγγεῖον, τροφὴν τοῖς εἰρημένοις ἀνθρώποις.

Ὅτι οὐ πολὺ διεστῶτες τοῦ εἰρημένου γένους, σύμμετροι τῷ ἀριθμῷ βίον ἔχουσι τοιοῦτον. ἐκ τῶν ἐκριπτουμένων εἰς τὴν χέρσον κητῶν ἀποζῶσιν· σπανιζούσης δὲ αὐτοῖς τῆς τοιαύτης σιτήσεως (γίνεται δὲ πολλάκις) ἐκ τῶν ὀστῶν τοῖς τε χόνδροις καὶ τὰ ἄκρα τῶν πλευρῶν κατεργαζόμενοι, τὴν ἔνδειαν, εἰ καὶ χαλεπῶς, ὅμως παραμυθοῦνται. τὰ μὲν οὖν τῶν ἰχθυοφάγων γένη, φησίν, ἃ κατειλήφαμεν (μυρίων ὄντων ἃ τὴν ἡμετέραν διέφυγε γνῶσιν) τοσαῦτα. Ὅτι τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡμῖν ἐφεστώσης ἔν τε τοῖς περιττοῖς καὶ τοῖς ἀναγκαίοις, τὰ εἰρημένα γένη τῶν ἰχθυοφάγων, τὰ μὲν ἄχρηστα περιγεγράφασιν ἅπαντα, φησί· τῶν δὲ καθηκόντων οὐδὲν ἐλλείπουσιν, τῇ θείᾳ πρὸς τὸ ζῆν ὁδῷ βραβευόμενοι πάντες, οὐ τῇ παρασοφιζομένῃ ταῖς δόξαις τὴν φύσιν. οὐ γὰρ ἀρχῆς ἱμειρόμενοι, τύχης ἀγωνίᾳ φιλονείκῳ καὶ δυστυχεῖ

συνέχονται· οὐδὲ πλεονεξίας ἐρῶντες, πολλὰ μὲν ἄλλοις δρῶσιν, πολλὰ δὲ πάσχουσι τῶν οὐκ ἀναγκαίων· οὐδ' ἔχθρας ἐνιστάμενοι μείζοις ἐπὶ βλάβῃ σώματος πολεμίου. οὐ σφάλλονται δὲ ἐν ἀτυχίαις οἰκείων, οὐδὲ ναυτιλλόμενοι, κέρδους ἕνεκα τὸ ζῆν ὑποτείναντες, προσπταίσμασι τοῦ βίου μεριζοῦσι τὴν λύπην· ἀλλὰ μικρῶν δεόμενοι, μικρὰ καὶ πενθοῦσι· τὸ μὲν ἀρκοῦν κτώμενοι, τὸ δὲ πλέον οὐ ζητοῦντες. ἐνοχλεῖ δὴ ἕκαστον οὐ τὸ ἀγνοούμενον εἰ μὴ πάρεστιν, ἀλλὰ τὸ βουλητὸν, ὅταν ὑστερίζῃ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιθυμίας σπευδούσης. οὐκοῦν ἐκεῖνος πάντ' ἔχων ἃ θέλει, ἀτυχήσει κατὰ τὸν τῆς φύσεως λογισμὸν, οὐ κατὰ τὸν τῆς δόξης. νόμοις δὲ οὐ δικαιοῦνται. τί γὰρ δεῖ προστάγματι δουλεύειν τὸν χωρὶς γράμματος ἀγνωμονεῖν δυνάμενον; Ὅτι μετὰ τοὺς ἰχθυοφάγους, παρὰ τὸν ἀσταβόραν ποταμὸν, ὃς φέρεται μὲν διὰ τῆς αἰθιοπίας καὶ τῆς λιβύης, ἔστι δὲ τοῦ νείλου πολλῷ ταπεινότερος, συμβάλλων δὲ τὴν οἰκείαν ὁρμὴν τῷ μείζονι ῥεέθρῳ, νῆσον ποιεῖ τῇ περιῤῥύσει τὴν μερόην· παρὰ γοῦν τὸν εἰρημένον ποταμὸν ἐπ' ἀμφοτέροις κατοικεῖ τοῖς χείλεσιν ὄχλος, οὐ πολὺς μὲν, τῷ δὲ βίῳ τοιοῦτος. ἐκ τοῦ παρήκοντος ἕλους τὰς ῥίζας τῶν καλάμων ὀρύττει, κἄπειτα πλύνας καθαρῶς, ἐκκόπτει λίθοις πρὸς μέρος. ποιήσας δὲ λεῖον καὶ κολλῶδες, ἀνέπλασεν ἐκ μαγίδος εἰ καὶ οὐ χειροπληθεῖς ὄγκους· εἶτα ἐν τῷ καύματι παροπτῶν, ταύτην ἔχει προσφοράν. ἔχουσι δὲ οὗτοι κακὸν ἄφυκτον, τοὺς ἐν τοῖς ἕλεσι λέοντας, ἐπιτιθεμένους αὐτοῖς. ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς γίνεταί τι κωνώπων πλῆθος ἄπλετον, τηλικαύτην ἔχον δύναμιν ὥστε τὸν λαὸν εἰς τὰς λιμνώδεις ὑγρασίας ἀπελθόντα, ἐκεῖ μένειν ἀφανῆ. ὑφ' ὧν καὶ οἱ λέοντες ἐκτοπίζονται· οὐχ οὕτως ὑπὸ τοῦ δηγμοῦ δηλούμενοι, καίπερ ὄντος ἐπαχθοῦς, ὡς τὸν ἀπὸ τῆς φωνῆς ἦχον ἀλλόφυλον

ἀδυνατοῦντες φέρειν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀπηγγέλθω τοῦ παραδόξου χάριν. τί γὰρ ἰδιώτερον ἢ λέοντας μὲν ἐκχωρεῖν κώνωψιν, ἀνθρώποις δὲ σώζεσθαι ὑπὸ τοιούτου κινδύνου;

Ὅτι τοῖς εἰρημένοις, φησί, τῶν ὑλοφάγων, καὶ τὰ σπέρματα σιτουμένων ἐγγίζει γένος βραχεῖαν ἔχον τὴν παραλλαγήν. οἱ μὲν γάρ, τὸν πίπτοντα καρπὸν ἀπὸ τῶν δένδρων σιτοῦνται, καὶ ὑπὸ τὴν θερείαν· τὸ δὲ λοιπόν, τῆς πόας ἅπτονται τῆς ἐν τοῖς σκιεροῖς ἄλσεσι γινομένης, στερεᾶς τε τὴν φύσιν, καὶ καυλὸν ἐκτρεφούσης παρόμοιον ταῖς καλουμέναις βουνιάσιν· οἱ δέ, τῆς ὕλης τὴν ἁπαλὴν σιτοῦνται. οὗτοι τὰς μὲν νύκτας κοιμῶνται, τόπον ἀπὸ τῶν ἐκεῖ θηρίων πρὸς ὀχύρωσιν ἐξειλεγμένοι καὶ φυλακήν, ἅμα δὲ ἡλίῳ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐπὶ τὰ δένδρα πάντες ἀναβαίνουσι, σπουδῇ καταλαβεῖν ζητοῦντες τοὺς ἄκρους κλῶνας. κἀκεῖθεν τὴν ἁπαλωτάτην ὕλην ἀμέλγοντες ἀμαρῶς σιτοῦνται. τοιαύτην δὲ ἐκ τοῦ παντὸς βίου πεποίηνται τὴν ἕξιν, ὥστε καὶ τὰ τῆς ἀναδρομῆς ἄπιστον ἔχειν τὴν θέαν, καὶ τὴν συντονίαν οὐ χειρῶν μόνον καὶ δακτύλων καὶ ποδῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μερῶν τῶν ὑπολοίπων ἁπλῶς. μεταπηδῶσι γὰρ ἀπόρως ἀπ' ἄλλου πρὸς ἕτερον ἀκρέμονα. καὶ τοὺς κλάδους ἀλλήλων πολλάκις ἐν τοῖς ἐπισφαλεστάτοις τόποις ἀφαιροῦνται. καὶ τοιαῦτα ἐνδείκνυνται, ὥστε τὸν ἰδόντα, αὐτὸν μὲν ἐκπλήττεσθαι, μὴ μέντοι θαρρεῖν εἰς τοὺς ἀπείρους ἐξαγγέλλειν. καὶ πάντα δὲ κλάδον τοῖς ὀδοῦσιν εὔχυλον κατεργάζονται, καὶ ταῖς κοιλίαις ἀπόρως πέπτουσιν, καὶ τὸ σφαλὲν ἄνωθεν σῶμα, διὰ τὴν ἰσχνότητα, οὐ βαρείας τυγχάνει τῆς πληγῆς. οὗτοι δὲ γυμνοὶ μέν εἰσι πάντες, χρῶνται δὲ κοινοῖς τέκνοις καὶ γυναιξίν. πολεμοῦσι δὲ περὶ τῶν τόπων ἀλλήλοις. μεταλλάττουσι δὲ οἱ πλεῖστοι λιμῷ πιεζόμενοι, γλαυκωμάτων περὶ τὰ γ' ἔτη τοῖς ὄμμασιν ἐπιτρεχόντων.

Περὶ τῶν λεγομένων κυνηγετῶν.

Ὅτι μετὰ τοὺς εἰρημένους εἰσὶν οἱ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις λεγόμενοι κυνηγέται· οὗτοι διὰ τὴν τῶν θηρίων φορὰν, ἣν ὁ τόπος ἄπλετον φέρει, ἐν τοῖς δένδρεσι μὲν σκηνοῦσιν, ἐξ ἐνέδρας δὲ ἀγρεύοντες τὰ θηρία, βορὰν ἑαυτοῖς ταῦτα ποιοῦνται. εἰσὶ καὶ τοξείας ἐπιστήμονες. ἐπὰν δὲ θήρας ἀπορῶσιν, τοῖς δέρμασι τῶν προτεθηραμένων τὴν ἔνδειαν ἀναπληροῦσιν, βρέξαντες τὰς βύρσας καὶ ἐπ᾽ ἀνθρακιὰν κούφην ἐπιβαλάντες, εἶτα ἀποδίσαντες καὶ εἰς διαίρεσιν ἀγαγόντες.

Περὶ τῶν ἐλεφαντοφάγων.

Ὅτι μετὰ τοὺς εἰρημένους, πολὺ τούτων ἀφεστῶτες καὶ πρὸς ἑσπέραν μᾶλλον ἀνατείνοντες εἰσὶν οἳ ἐκ τῆς τῶν ἐλεφάντων θήρας τὸν βίον ποιοῦνται· οἱ μὲν, ἀπὸ δένδρου ἐφ᾽ ᾧ κάθηνται, σκοποῦντες τὰς παρόδους τῶν θηρίων, ταῖς μὲν χερσὶ τῆς οὐρᾶς λαβόμενοι, τοῖς ποσὶ δὲ πρὸς τὸν μηρὸν τὸν ἀριστερὸν ἐπιβαίνουσιν· εἶτα πελέκει, ὃν ἐπιτήδειον καὶ ἕτοιμον ἔχουσι, τὴν δεξιὰν ἰγνὺν, πυκναῖς ταῖς πληγαῖς χρώμενοι, νευροκοποῦσιν. οὕτω δὲ ἐκτενῶς τῇ μὲν καταφέροντες, τῇ δὲ τῆς οὐρᾶς κρατοῦντες, ὡς ἄθλου προκειμένου τῆς ψυχῆς. ἢ γὰρ ἀποκτεῖναι χρὴ ἢ τελευτᾶν, ἄλλην τοῦ καιροῦ διέξοδον οὐκ ἔχοντος. ἐπὰν τὸ ζῶον ἐκ τῆς πληγῆς καὶ τῆς αἱμορραγίας πέσῃ, οἱ συνθηραταὶ παραγίνονται ἐπὶ τὸ πτῶμα, καὶ τοῦ θηρίου ζῶντος ἔτι παρατέμνοντες ἐκ τῶν ὀπισθίων τὰς σάρκας, εὐωχοῦνται. τὸν ἔσχατον τοῦ καταπονηθέντος οὕτως ὑπομένοντος θάνατον. ἀλλ᾽ οἱ μὲν μετὰ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου ἐλεφαντοθῆραι, τοιοῦτοι· ἕτεροι δὲ θηρῶσιν αὐτοὺς οὕτως· τρεῖς ἄνδρες ἓν μὲν ἔχοντες τόξον, ὀϊστοὺς δὲ πλείους κεχρισμένους τῇ χολῇ τῶν ὄφεων, ἑστᾶσιν ἐν δρυμῷ παρὰ τὰς τῶν θηρίων διεξόδους. ἐπὰν οὖν προσάγῃ τὸ ζῶον, ὁ μὲν εἷς κατέχει τὸ

τόξον τῷ ποδὶ προσβεβληκότος· οἱ δὲ δύο, τὴν νευρὰν ἑλκύσαντες ἐκ τῆς ἁπάσης βίας ἀφῆκαν τὸ βέλος, ἕνα σκοπὸν ἔχοντες ἐπὶ μέσην τὴν πλευρὰν ὥστε διανῦσαι τῆς προσοχῆς ἐντός, καὶ τοὺς κυρτοὺς τεμεῖν καὶ τρῶσαι τόπους. ἐκεῖθεν τὸ τηλικοῦτον θηρίον ἐλαυνόμενόν τε καὶ παραιτούμενον διαλύεται καὶ πίπτει. τρίτον δέ ἐστι γένος ἐλεφαντοφάγων, οἳ, ἐπειδὰν οἱ ἐλέφαντες τῆς νομῆς ἐμφορηθέντες, πρὸς ὕπνον τραπέσθαι ζητῶσιν· (οὐκ ἐπὶ γῆς δὲ ἀναπεσόντες ὑπνοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς παχυτάτοις καὶ μεγίστοις δένδρεσι προσανακλίνοντες ἑαυτούς· ὥστε τοὺς μὲν πόδας τοὺς πλησίον τοῦ στελέχους πρὸς τὴν ἐλαφρῶς ὑπερείδεσθαι, τὴν δὲ πλευρὰν τὸ πᾶν σῶμα ἐκδεχομένην, ὀχεῖσθαι πρὸς τῇ φύσει τοῦ ξύλου· καὶ οὕτω τὸν τρόπον τῆς καταφορᾶς τυγχάνειν οὐκ εἰλικρινοῦς, ἀλλὰ παρεψυσμένης, διὰ τὸ προσοικεῖσθαι τοῖς βαθέσιν ὕπνοις ἀγωνίαν ἰσχυράν, φθορᾶς ὑποκειμένης παραχρῆμα τῷ σφαλέντι, διὰ τὴν ἔκλυσιν τὴν φυσικήν·) οἱ οὖν ἀπὸ τούτων θήρας τὸν βίον ποιούμενοι, τοὺς δρυμοὺς περιπλανώμενοι, καὶ τὴν τοῦ θηρίου κοίτην ἐπισημηνάμενοι, ἐκ τοῦ ὄπισθεν τοῦ δένδρου πίπτων πρίουσιν, ἕως ἂν μήτε κλίνῃ τὸ πᾶν, μήτε ἰσχύον ἄγαν καὶ ἰσχυρὸν ἀπολείποιτο· μένει δὲ ἑστηκὸς ἐπὶ βραχείας ῥοπῆς. τὸ δὲ ζῶον ἀπὸ τῆς νομῆς ἐπὶ τὸν συνήθη τῆς κοίτης τόπον ἀνακλινόμενον, αἰφνίδιόν τε πίπτει τοῦ ξύλου κλασθέντος, καὶ πρόκειται τοῖς θηράσασι δεῖπνον ἕτοιμον. τὰς γὰρ ὀπισθίας κόψαντες οὔ ποι σάρκας, καὶ ποιήσαντες ἔξαιμον τὸ ζῶον, εἶτα νεκρόν, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν ἕκαστος τὰ μέλη διαιροῦσιν. Ὅτι τούτοις τοὺς κυνηγοὺς Πτολεμαῖος ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀποσχέσθαι τοῦ φόνου τῶν ἐλεφάντων παραινῶν, ἵν᾽ ἔχοι αὐτὸς ζῶντας, καὶ πολλὰ καὶ θαυμαστὰ αὐτοῖς ὑπισχνούμενος, οὐ μόνον οὐκ ἔπεισεν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν τὴν ὅλην ἀλλάξασθαι βασιλείαν πρὸς τὸν ἐφεστῶτα βίον, εἰπόντων ἀπόκρισιν ἤκουσεν.

Περὶ αἰθιόπων τῶν σιμῶν, καὶ τῶν στρουθοφάγων.

Ὅτι τῶν κυνηγῶν τούτων, οὓς οἱ νομάδες ἀκαθάρτους καλεῖν εἰώθασι, τὸ μὲν πρὸς ἑσπέραν ἀπόσπασμα, αἰθιόπων νέμεται οὓς καλοῦσι σιμούς· τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, οὐ μέγα ἔθνος, οἱ καλούμενοι στρουθοφάγοι, οἳ ταύτας τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ῥοπάλοις θηρεύοντες, ἐκ τούτων βιοῦσιν· σιτούμενοι μὲν τὰς σάρκας, ἐνδύσει δὲ καὶ στρωμνῇ τοῖς αὐτῶν χρώμενοι δέρμασιν, πολεμούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν σιμῶν. οὗτοι τοῖς τῶν ὀρύγων κέρασιν, ὅπλοις χρῶνται, μεγάλοις καὶ τμητικοῖς οὖσιν. τρέφει δὲ ἡ χώρα πολυπληθὲς τὸ ζῶον τοῦτο.

Περὶ ἀκριδοφάγων.

Ὅτι τῶν εἰρημένων οὐ πολὺ διεστῶτες εἰσὶν οἱ ἀκριδοφάγοι· τὸ δὲ ἔθνος, βραχύτεροι μὲν τῶν λοιπῶν, ἰσχνοὶ δὲ τοῖς εἴδεσιν, μέλανες δὲ ἐξαισίως. ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὅτε λίβυες παρ᾿ αὐτοῖς καὶ ζέφυροι πνέουσιν, παμμεγεθῶν ἀκρίδων πλῆθος ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνιστορήτου μετὰ τῶν ἀνέμων παραγίνεται χώρας· τῇ μὲν δυνάμει τῆς πτήσεως, τῶν ὀρνίθων μικρὸν παραλλάττον, μακρὸν δὲ τῷ σώματι. ἀπὸ τούτου τοῦ ζώου τρέφονται πάντα τὸν χρόνον, ἄλλως τε τούτοις καὶ τεταριχευμένοις χρώμενοι. καπνῷ δὲ ταύτας θηρῶσιν, ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπὶ γῆν καταφέροντες. οὗτοι κοῦφοι μὲν εἶναι λέγονται καὶ τοῖς ποσὶν ὀξύτεροι, ζῶσι δὲ οὐ πλεῖον τεσσαράκοντα ἐτῶν, ξηρᾶς κοινωνοῦντες τελείως τροφῆς. τελευτῶσι δὲ τὸν βίον ἀθλιώτερον. ἅμα γὰρ πλησιάζειν τὸ γῆρας, ἐγγίνεται τοῖς σώμασιν αὐτῶν πτερωτὰ γένη φθειρῶν· ὅμοια μὲν τῷ τύπῳ τοῖς κρότωσι, βραχεῖ δὲ ἐλάττω τῶν ἐν τοῖς κυσὶ φαινομένων· ἀρχόμενα μὲν ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας, ἐπινεμόμενα δὲ συντόμως μετὰ τοῦ παντὸς προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν· οἱ τὰ μὲν πρῶτα τοῖς ὑπὸ ψώρας ἠρεθισμένοις ὁμοίως διάκεινται· ὕστερον δ᾿ ἐπιπόνως ἑαυτοὺς σπαράττουσιν· εἶτα τοῦ πάθους εἰς

ἀκμὴν ἑλκομένου, καὶ μετὰ τῆς τῶν θηρείων ἐκφύσεως καὶ λεπτῶν ἀναχεομένων ἰχώρων, ἀκαρτερήτους ὑφίστασθαι τοὺς ἀθλίους δριμύτητας συμβαίνει. ὅτι μὲν εἴτε τοὺς χυμοὺς, εἴτε τὴν τροφὴν, εἴτε τὸν ἀέρα τῆς κακίας ἔχοντες αἴτιον, οὕτως ἀπόλλυνται.

Ὅτι τῶν ἀκριδοφάγων, φησὶν, ἀστυγείτων χώρα πολλὴ καὶ νομὰς ἔχουσα ποικιλίᾳ διαφερούσας. ἔρημος δὲ τελείως καὶ πᾶσι τοῖς περιοίκοις ἄβατος, οὐκ ἀπ' ἀρχῆς σπανίσασα ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλ' ὑπὸ πλήθους ἀπίστου σκορπίων καὶ φαλαγγίων, ἃς τετραγνάθους ἐπονομάζουσιν ἔνιοι. τοῦτο γὰρ τὸ φῦλον ἔκ τινος ἐπομβρείας λέγουσιν ἐπιπολάσαι· καὶ τῶν ἐνοικούντων πρὸς τὸ κακὸν ἀντισχεῖν οὐ δυναμένων, ἀλλὰ φυγῇ τῶν ἐκπεσόντων τοῦ ὀλέθρου, τὴν σωτηρίαν ἀντὶ τῆς πατρίδος ἡγουμένων, ἔρημον, ἐξ ἐκείνου, γένους ἀνθρώπων τὴν χώραν ὑπολειφθῆναι. καὶ μυῶν δὲ πλῆθος ἀρουραίων ὡς τοῖς περὶ ἰταλίαν, καὶ στρουθοὶ τὰ σπέρματα κατεσθίοντες, ὡς περὶ μηδίαν, καὶ βάτραχοι, ὃ γέγονεν περὶ τοὺς αὐταριάτας· καὶ ὑπὸ λεόντων ἐπιπολασάντων πόλεις μετανέστησαν, ὡς ἐπὶ λιβύης. καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνέλπιστα πάθη καταλαβόντα πολλὰς χώρας τῶν οἰκητόρων ἐξερήμωσαν.

Περὶ κυναμολγῶν, καὶ βουγλοδυτῶν.

Ὅτι ὕστατοι, φησὶ, τῶν πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντων εἰσὶν οὓς ἕλληνες μὲν κυναμολγοὺς καλοῦσιν, οἱ δ' ἀστυγείτονες, ὡς ἄν τις εἴποι, ἀγρίους βαρβάρους. οὗτοι κομῆται μέν εἰσι, καὶ πώγωνας φέρουσιν ἐξαισίους· κύνας δὲ τρέφουσι πολλοὺς καὶ μεγάλους, ὁμοίως τοῖς ὑρκανοῖς· καὶ τοὺς ἐπιφοιτῶντας αὐτῶν τὴν χώραν ἰνδικοὺς βόας δι' αὐτῶν θηρῶσιν, πλῆθος ἐπιφαινομένους ἀμύθητον, ἀπὸ τροπῶν χειμερινῶν ἕως μέσου χειμῶνος. εἶτα καὶ τὰς τῶν κυνῶν θηλείας ἀμέλγοντες, τῷ γάλακτι τρέφονται. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ θήρας ζώων. καὶ τὰ μὲν τελευταῖα τῶν πρὸς μεσημβρίαν, τοιαῦτα. τὰ δὲ κατὰ τοὺς βω

γλοδύτας, τοιαῦτα.

Τὸ μὲν γένος τῆς συστάσεως, τυραννίς· αἱ δὲ γυναῖκες, κοιναὶ, καὶ οἱ παῖδες· μόνῃ δὲ οὐκ ἔξεστι πλησιάσαι τῇ τοῦ τυράννου· τῷ δὲ τολμήσαντι, πρόβατον καταθεῖναι τὸ ἐπιτίμιον δέδοται. ἡ δὲ ἀναστροφὴ αὐτῶν· τὸν μὲν παρ' αὐτοῖς χειμῶνα (ἔστι δ' οὗτος ὑπὸ τοὺς ἐτησίας) πᾶσαν αὐτῶν τοῦ θεοῦ τὴν χώραν ὕδασι λάβροις ἐπέχοντος, ἀφ' αἵματος καὶ γάλακτος ζῶσιν, εἰς ταὐτὸν μίξαντες καὶ κυλίσαντες, ἐν ἀγγείοις εἰκῇ πεπυρωμένοις. ἐπὰν δὲ ἐπιστῇ τὸ θέρος, ἐν τοῖς τελματώδεσιν ἀναστρέφονται χωρίοις, μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ χλώματος. καὶ τὰ πρεσβύτερα τῶν βοσκημάτων καὶ νοσοῦντα δαπανῶσι, διὰ τῶν μαγείρων ταῦτα κλείνοντες, οὓς καλοῦσιν ἀκαθάρτους. οὗτοι ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ περιτιθέασιν τὴν τῶν γονέων κλῆσιν, ταύρῳ δὲ καὶ βοΐ, τὸν μὲν, πατέρα καλοῦντες, τὴν δὲ, μητέρα· ὡσαύτως κριῷ τε καὶ προβάτῳ· διὰ τὸ λαμβάνειν τὴν τροφὴν τὴν καθ' ἡμέραν οὐ παρὰ τῶν τοκέων, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων. οὗτοι καὶ ποτῷ, ὁ μὲν πολὺς ὄχλος, ἀποβρέγματι παλιούρου χρῶνται, οἱ δὲ τύραννοι ἀπό τινος ἄνθους σκευασθέντος πίνουσι, παραπλησίου μοχθηρῷ γλυκεῖ. γυμνοὶ δὲ τὸ ἄλλο σῶμα τυγχάνοντες, τὰ ἰσχία δέρμασίν εἰσι διεζωσμένοι. τὰ δὲ αἰδοῖα τοῖς μὲν ἄλλοις τρωγλοδύταις ἐστὶν εἰθισμένον περιτέμνεσθαι, καθάπερ αἰγυπτίοις πάντας· τοὺς δ' ὑπὸ τῶν ἑλλήνων καλουμένους κολοβοὺς, πᾶν τὸ τοῖς λοιποῖς μέρος περιτομῆς τυγχάνον, ξυροῖς ἀφαιρεῖν ἐστὶν ἔθος νηπίων ὄντων. ἐξ οὗ καὶ τὴν εἰρημένην κλῆσιν ἑαυτοῖς πεποίηνται. Ὅτι κέχρηται ὁ συγγραφεὺς, ἀττικιστὴς καίτοι ὢν, τῇ τῆς καμάρας λέξει. Ὅτι οἱ τρωγλοδύται περὶ τοὺς μετηλλαχότας, φησὶν, οὕτω πράττουσιν. ταῖς ἐκ τῶν παλιούρων λύγοις τὸν αὐχένα πρὸς τὰ σκέλη συνέδησαν. εἶτα ἐπ' ὄχθον ἐπιθέντες, βάλλουσι χειροπληθέσι λίθοις, τοῦτο ὁμοῦ χρώμενοι

καὶ γέλωτι, ἕως ἀποκρύψωσι τοῦ τετελευτηκότος τὴν μορφήν. κἄπειτα ἄνωθεν ἐπιθέντες κέρας αἰγὸς, ἀπαθεῖς ἀπολύονται καὶ παντελῶς ἱλαροί. οὕτω, φησὶ, ταῖς κηδείαις καταχρῶνται συνεχῶς, εἴπερ μὴ λυπεῖν ἑαυτοὺς ἐπὶ τοῖς ἀλυπήτοις, συνέσεως σημεῖον. τὰς δὴ ὑπὲρ τῆς ἀναφυομένης αἰφνιδίως νομῆς ἔχθρας τε καὶ μάχας καὶ πολέμους αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, (οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ ἄλλου τινὸς μάχονται) ἀλλ' οὖν ταύτας αἱ πρεσβύτεραι γυναῖκες παρεμπηδῶσαι διαλύουσι, κατὰ τὸ μέσον ἥθουσαι, καὶ τοῖς πραΰνουσι λόγοις τοὺς θυμοὺς ἀνηρεθισμένους καταστέλλουσαι. ὕπνῳ δὲ, φησὶν, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων χρῶνται, ἀλλὰ θρεμμάτων μὲν πλῆθος ἑαυτοῖς ἔχουσι συνεπόμενον, κώδωνας δὲ ἐξέδησαν ἐκ τῶν κεράτων τῶν ἀρρένων πάντων, ὅπως ὁ ἀπ' αὐτῶν ψόφος διώκῃ τὰ θηρία. ἐπὰν δὲ νὺξ ἐπῇ, εἰς μάνδρας μὲν συνάγουσι τὴν λείαν, ἄνωθεν δὲ ἐπιβάλλουσι ῥιποὺς ἐκ φοινίκων. καὶ αἱ μὲν γυναῖκες μετὰ τῶν νηπίων τούτοις ἐπιβαίνουσιν· οἱ δὲ ἄνδρες πυρὰ κύκλῳ καίουσιν, ᾄδοντες πατρίους τινὰς μύθους. καὶ τὸν ὕπνον οὕτω παρωθοῦνται, ἐν πολλοῖς τῆς μελέτης διὰ τῶν ἀναγκαίων τὴν φύσιν νικώσης. ἐπὰν δέ τινες τοῦ πᾶσιν ὀφειλομένου γήρους βαρυνόντος μηκέτι δύνωνται ταῖς ποίμναις ἐπακολουθεῖν, περιθέντες βοὸς οὐρὰν περὶ τὸν αὐχένα τὸν αὐτῶν, καὶ τὸν ὀπίσω τοῦ τραχήλου δεσμὸν, εὖ μάλα περισφίγξαντες, ἀπολύουσι τοῦ βίου. εἰ δέ τις αὐτῶν τὴν τελευτὴν ὑπερβάλλοι, παρασταὶς ὁ θέλων ἄφνω, ὡς ἐπ' ἀνοίᾳ τὸν ὄκνον ἀφαιρούμενος, νουθετῶν ἅμα τῷ ψόγῳ τῆς ἀναστροφῆς, διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρέλυσεν. οὐ τοὺς γηράσκοντας δὲ μόνον οὕτως τοῦ ζῆν ὑπεξάγουσιν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἢ νόσος ἐπίμονος, ἢ μελῶν τινὸς πήρωσις ἀχρήστους εἰς τὸ ταῖς ἀγέλαις παρασκευάσει συνέπεσε. Ὅτι φησὶ τῆς ὅλης οἰκουμένης ἐν τέτταρσι κυκλιζομένης μέρεσιν, ἀνατολῆς λέγω, δύσεως, ἄρκτου καὶ μεσημβρίας, τὰ μὲν πρὸς

ἑσπέραν ἐξείργασται Λύκος τε καὶ Τίμαιος· τὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς, Ἑκαταῖος καὶ Βάσιλις· τὰ δὲ πρὸς τὰς ἄρκτους, Διόφαντος καὶ Δημήτριος· τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, (φορτικὸν, φησὶ, τὸ ἀληθὲς) ἡμεῖς. Ὅτι τοὺς τῶν ἀνθρώπων διαφορωτάτους βίους οὐ πολὺ διαμετρεῖ καὶ διορίζει τόπος. ἐκ γὰρ τῆς μαιώτιδος λίμνης πολλοὶ τῶν φορτιζομένων ἐν φορτηγαῖς ἀκάτοις, δεκαταῖοι κατῆραν εἰς τὸν ῥοδίων λιμένα· ἀφ᾽ ὧν ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν τεταρταῖοι μὲν ἀφίκοντο εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν, ἐκ δὲ ταύτης, ἐναντίῳ τῷ ῥεύματι πλέοντες ἀνὰ τὸν ποταμὸν, ἐν ἄλλαις δέκα παραγένοιντ᾽ ἂν οὐ χαλεπῶς εἰς αἰθιοπίαν. ὥστε ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ ψύχους εἰς ἄκραν τοῦ καύματος τὴν ἀκμὴν μὴ πλείους εἴκοσι γίνεσθαι καὶ πέντε τοῖς κομιζομένοις ἐνδελεχῶς ἡμέρας. ἀλλ᾽ ὅμως τοσαύτης οὔσης τῆς τοπικῆς διαστάσεως, ἀνυπέρβλητον ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι τοῦ τε βίου καὶ τῶν ἐθῶν καὶ τοῦ ἀέρος τὴν διαφοράν· ὥστε μηδὲ πιστεύεσθαι παρ᾽ ἑτέροις τὰ παρ᾽ ἄλλοις συνήθη τε καὶ ὁμολογούμενα, μηδὲ στέργειν ὅλως δύνασθαι ὧν χωρὶς ἕτεροι οὐδὲ ζῆν ἂν ἕλοιντο. οὕτως ἔχει τι φίλτρον μέγα πᾶσα συνήθεια· καὶ νικᾷ τὴν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος δυσχέρειαν ὁ χρόνος ὁ τὴν πρώτην δεξάμενος εἰς τὸν βίον ἡλικίαν.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν λεόντων.

Ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἀραβίαν λέοντες, φησὶ, ψιλώτεροι μὲν εἰσὶ καὶ θρασύτεροι, τῷ χρώματι δὲ ὁμαλοὶ, καθάπερ οἱ γινόμενοι περὶ τὴν βαβυλωνίαν· οὕτω δὲ τοῖς τριχώμασι στίλβοντες, ὥστε ἀπὸ τῶν αὐχένων ξανθότητα ἀπολάμπειν χρυσῷ παραπλησίαν.

Περὶ μυρμηκολεόντων.

Τῶν δὲ καλουμένων μυρμηκολεόντων οἱ μὲν πλεῖστοι κατὰ τὴν ἰδέαν, τῶν λοιπῶν οὐδὲν παραλλάττουσι, τὴν δὲ τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπεστραμμένην ἔχουσιν ἐναντίαν τοῖς ἄλλοις.

Περὶ παρδάλεων.

Ὅτι αἱ παρδάλεις οὐκ εἰσὶ καθάπερ ἐν τοῖς τόποις τοῖς περὶ καρείαν καὶ λυκίαν, μακραὶ δὲ τῷ σώματι, καὶ κακοπαθεῖν ἐν θαύμασι καὶ πόνοις δύνανται πολὺ μᾶλλον. τῇ δὲ ἀλκῇ τοσοῦτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ὅσον ἄγριον ἡμέρου.

Περὶ ῥινοκέρωτος.

Ὅτι ὁ ῥινόκερως ἐλέφαντος μὲν οὐ λείπεται, τῷ δὲ ὕψει καταδεέστερος ὑπάρχει· χρῶμα δὲ ἔχει πύξῳ παρεμφερές. ἀτελὴς δὲ καὶ τὴν ἀφὴν τοῦ δέρματος. σιμὸν δὲ ἐπ' ἄκρων φορεῖ τῶν μυκτήρων κέρας, σιδήρῳ τὴν βίαν παραπλήσιον· ᾧ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον, πρὸς ἣν ἂν πέτραν παραθήγεται, ῥήσσει προσβάλλων τὰ στέρνα· συμπεσὼν δὲ ἐλέφαντι, (οὕτω γὰρ τὸν πάντα περὶ τῆς νομῆς διαμιλλᾶται βίον) ὑποδὺς τὴν κοιλίαν, καὶ τῷ κέρατι τὸ κύκλωμα τῆς σαρκὸς ἀναρρήξας, ἔξαιμον εὐθὺς ποιεῖ. καὶ πλείστους ἐστὶν ἐλέφαντας ἰδεῖν οὕτω τετελευτηκότας. ἂν μέντοι συμβῇ τῷ ῥινοκέρωτι τῆς κοιλίας μὴ ἅψασθαι, τοὐναντίον αὐτὸς ὑπὸ τῆς προβοσκίδος καὶ τῶν ὀδόντων τυπτόμενος, πολλαχῶς ἐξαδυνατεῖ, καὶ παραλύεται, μεγάλης ὑπαρχούσης κατὰ τὴν ἰσχὺν καὶ βίαν τῆς παραλλαγῆς.

Περὶ καμηλοπαρδάλεως.

Ὅτι παρὰ τοῖς Τρωγλοδύταις ἐστὶ καὶ ἡ λεγομένη παρ' ἕλλησι καμηλοπάρδαλις, σύνθετον τρόπον τινὰ κατὰ τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν φύσιν λαχοῦσα. τὴν μὲν γὰρ ποικιλίαν ἔχει παρδάλεως, τὸ μέγεθος δὲ καμήλου, τὸ πάχος δὲ ὑπερφυές· τὸν δὲ αὐχένα, τοιοῦτον ὥστε ἀπ' ἄκρων ἀμέργεσθαι τῶν δένδρων τὴν τροφήν.

Περὶ σφιγγός.

Ὅτι αἱ σφίγγες, φησὶ, καὶ οἱ κυνοκέφαλοι καὶ κῆποι παραπέμπονται εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν ἐκ τῆς Τρωγλοδυτικῆς καὶ

τῆς αἰθιοπίας. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν σφίγγες, ταῖς γραφομέναις παρόμοιαι· πλὴν ὅτι πᾶσαι δασεῖαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἥμεροι καὶ πρᾶοι· καὶ πανουργίας κοινωνοῦσι πλείστης, διδασκαλίας τε μεθοδευτικῆς ἐπὶ πόσον ἅπτονται. ὥστε τὴν εὐρυθμίαν ἐν πᾶσι θαυμάζειν. ὁ δὲ κυνοκέφαλος τὸ μὲν σῶμα ἀνθρώπου δυσειδοῦς ὑπογράφει, τὸ πρόσωπον δὲ κυνός. φωνὴν δὲ ἀφίησι μυγμῷ παραπλησίαν, ἄγριον δὲ ὑπερβολῇ, καὶ τελείως ἀτιθάσευτον, καὶ τὴν ὄψιν ἐμφαῖνον ἀπό τε τῶν ὀφρύων καὶ τῶν ὀμμάτων αὐστηράν. περὶ μὲν τὸν ἄρρενα ταῦτα· τῷ δὲ θήλει πρόσκειται καὶ τὸ τὴν μήτραν ἔξω τοῦ σώματος φορεῖν, καὶ οὕτω διαγίνεσθαι πάντα τὸν βίον.

Περὶ κήπου τοῦ θηρίου.

Ὁ δὲ κῆπος ἔχει τὸ μὲν πρόσωπον λέοντι, τὸ δὲ σῶμα πανθῆρι, τὸ δὲ μέγεθος δορκάδι· κατὰ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν προσηγορίαν λαβών. πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἀγριώτατον καὶ δυσκατεργαστότατον τὸ τῶν ταύρων τῶν σαρκοφάγων γένος, ὃ τῷ μεγέθει μὲν ὑπάρχει τῶν ἡμέρων ἁδρότερον, τάχει δὲ ὑπερβάλλον, πυρρὸν δὲ διαφόρως· καὶ τὸ μὲν στόμα μέχρι τῶν ὤτων αὐτοῦ διέστηκεν, ὄμμα δὲ ὑποφαίνει γλαυκότερον λέοντος. τὰ δὲ κέρατα τὸν μὲν ἄλλον χρόνον τοῖς ὠσὶ παραπλησίως κινεῖ· μάχῃ δὲ χρώμενον ἵστησιν ἀραρότως. τὴν δ᾽ ἐπαγωγὴν τῆς τριχὸς ἐναντίαν ἔχει τοῖς ἄλλοις. τοῦτο δὲ τοῖς τε ἀλκιμωτάτοις ἐπιτίθεται, καὶ κυνηγεῖ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων· καὶ τὰς ποίμνας τῶν ἐπιχωρίων μάλιστα κακοποιεῖ, καὶ μόνον ἐστὶν ἄτρωτον λόγχῃ καὶ τόξῳ· διὸ καὶ ποιῆσαι μὲν ὑποχείριον οὐδείς, πολλῶν ἐπιβεβλημένων, κατίσχυσεν. τὶ δ᾽ εἰς ὄρυγμα ἐμπέσοι, ἤ τινα δόλον τούτῳ παραπλήσιον, ὑπὸ τοῦ θυμοῦ συντόμως γίνεται περιπνιγής. καὶ τὸ μὲν θηρίον εἰκότως κρίνεται καὶ παρὰ Τρωγλοδύταις ἀλκὴν μὲν ἔχειν λέοντος, τάχος ἵππου, ῥώμην ταύρου, σιδήρῳ

δὲ οὐχ ὑπεῖκον. Ὅτι ὁ κατὰ τὴν αἰθιοπίαν ὀνομαζόμενος κροκότας, ἐστὶ μὲν ὀνομαζόμενος ὡς ἐκ λύκου καὶ κυνὸς σύνθετον, ἀμφοῖν δὲ ἀγριώτερον καὶ πολλῷ βαρύτερον ἀπό τε τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἄκρων ποδῶν· ἀλκῇ δὲ θαυμαστόν· ὀδοῦσι δὲ καὶ κοιλίᾳ δυνατώτατον τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ κατάγνυσιν εὐπόρως πᾶν ὀστοῦ γένος, καὶ τὸ διαιρεθὲν, εὐθέως δεδαπάνηται· καὶ περὶ τὰς πέψεις ἀδιήγητον. τοῦτο δὲ καὶ μιμεῖσθαί τινες τὴν ἀνθρωπίνην διάλεκτον διηγούμενοι, ἡμᾶς μὲν οὐ πείθουσιν, ἐκεῖνοι δὲ καὶ τοῦτο προστιθέασιν, ὡς καὶ ἐξ ὀνόματος κατὰ τὰς νύκτας καλοῦντες, τοὺς δὲ ὡς ἐπ' ἀνθρώπου φωνῇ προσιόντας· οἱ δὲ ἀθρόον ἐπεισπίπτοντες, κατεσθίουσιν.

Περὶ ὄφεων παραδόξων τῷ μεγέθει.

Ὅτι ὄφεων, φησὶ, λέγεται μεγέθη παράδοξα ἐν τοῖς τόποις εἶναι καὶ γένη θαυμαστὰ, καὶ πάντα ἀπὸ κυνηγίας ἔχοντα τὸν βίον. τῶν μέντοι ὑπὸ τὴν ἡμετέραν, φησὶν, ὄψιν πεπτωκότων ὁ μέγιστος πέφηνε πηχῶν τριάκοντα. γίνεται δὲ πᾶς, φησὶν, ὄφις, καὶ ὁ μέγιστος, χειροήθης, ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων πιεζόμενός τε καὶ κακουχούμενος. καὶ γὰρ καὶ ὃν ἰδεῖν ἐκεῖνος φησὶν, ὅτι ὅτε τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ προσκειμένης συνεχῶς, ἅμα τὸν θυμὸν ἐταπείνου καὶ τροφῆς ὄρεξιν ἐνεποίει σφοδροτέραν, τηνικαῦτα ἐντὸς τοῦ πλέγματος παρεμβάλλοντες ἱερεῖα πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, οὕτω παρεσκεύασαν χειροήθη καὶ πρᾶον τὸν ἄγριον, ὥστε μηδὲν τῶν ἄλλων νομίζειν μήτε ἡμερώτερον, μήτε φοβερώτερον. εἰκότως, οἶμαι, τοῖς ὑποχειρίοις τῶν ζώων τούτου συναντῶντος. τὸ μὲν γὰρ ἀντιβαῖνον κακουχεῖται, τὸ δὲ συγχωροῦν τρέφεται. πᾶν δὲ θηρίον διδάσκεται σωφρονεῖν, οὐ λόγῳ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ κρείττονος μανθάνον, παραπεπλεγμένης δὲ ἐνδείξεως τοῖς πάθεσι τῆς μνήμης. Ὅτι φησὶ, πολλῶν ὑπαρχόντων θαυμασίων καὶ πόρρω κειμένων ἀπὸ τῆς συνηθείας, αὐτοῖς ἐπεκλύσομαι τῶν τόπων τοὺς μνήμης ἀξίους.

περὶ τὸν

πρῶτον μὲν ἀπ' Ἀρσινόης παραθέοντι τὴν δεξιὰν ἤπειρον θερμὰ πλείοσιν αὐλοῖς ἐκ πέτρας ὑψηλῆς εἰς θάλατταν διηθεῖται, στενοὺς ἔχοντα πόρους, οὐ γλυκέος ὕδατος, ἀλλὰ πικρᾶς ἁλμυρείδος τε καὶ πηγῆς φύσιν ἐχούσης τοιαύτην. εἶτα ἀπὸ τῆς λίμνης συμβέβληκεν ὁ νεῖλος, ὀχετοῦ διά τινων ἀραιωμάτων εἰς τὸν κοιλότατον ὑπερθέοντος τόπον. πλησίον δὲ τῆς λίμνης, ἐν μεγέθει πεδίῳ βεβηκὸς ὄρος ἀναφαίνεται μιλτῶδες, ἄλλην μὲν οὐδεμίαν ὑποδεικνύον ἰδιότητα, χροιὰν δὲ τοιαύτην ἀπὸ τῆς κορυφῆς σημαῖνον τῆς ἄκρας, ὥστε τῶν ἀτενιζόντων τὰς ὄψεις ἐπιπλέον βλάπτεσθαι. ἐφεξῆς δὲ λιμὴν μέγας ἐκδέχεται· ὃς πρότερον μὲν μυὸς ἐκαλεῖτο ὅρμος, ἔπειτα δὲ ἀφροδίτης ὠνομάσθη. ἐν οἷς καὶ νῆσοι τρεῖς εἰσιν προκείμεναι· ὧν αἱ μὲν ἐλαίαις πεπύκνωνται, μία δὲ ἧττον μὲν δασεῖα, τῶν δὲ καλουμένων μελεαγρίδων ἐκτρέφουσα πλῆθος. τούτοις δ' ἐγγίζει κόλπος ὃν καλοῦσιν ἀκάθαρτον. ὃν παραπλεύσαντι νῆσος ἔκκειται, τῇ μὲν θέσει πελαγία, μῆκος ἔχουσα σταδίων ὡς ὀγδοήκοντα, ἣν καλοῦσιν ὀφιώδη, πρότερον μὲν γέμουσα παντοίων ἑρπετῶν, ἐφ' ἡμῶν δὲ ἐλευθέρα τούτων. ἐν δὲ ταύτῃ γίνεται τῇ νήσῳ, φησί, καὶ τὸ καλούμενον τοπάζιον· ἔστι δὲ τοῦτο, λίθος διαφαινόμενος, ὑάλῳ προσεμφερής, ἡδεῖαν ἐν χρυσοειδῆ θεωρίαν ἀποδιδούς. τοῦτον τὸν λίθον οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες καὶ τὴν λίθον βασιλικῷ φυλάσσοντες καὶ συλλέγοντες προστάγματι, οὕτω λαμβάνουσιν· ἐν τῇ νυκτὶ πρὸς μέρος περιπολοῦσιν, ἔχοντες παντοίας τοῖς μεγέθεσι σκαφίδας. ὁ δὲ ἐν ταῖς πέτραις λίθος, τὴν μὲν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ φέγγους κρατούμενος, διὰ τὸ πνίγος οὐ γίνεται σύνδηλος· σκότους δὲ ἐπιστάντος ἐν ᾧ ποτ' ἂν ᾖ πεφυκὼς, διαλάμπει πάντοθεν. ὁ δὲ συνιδὼν φύλαξ τηλικοῦτον περιέθηκεν ἄγγος σημείου χάριν περὶ τὸ διαστίλβον, ἡλίκον ἂν ᾖ τοῦ θεωρουμένου φαντάσματος τὸ μέγεθος· εἶτα τὴν ἡμέραν

ἐπερχόμενος, ἰσοπληθῆ τῇ προειρημένῃ περιτεμὼν πέτραν, τοῖς ἐκλεαίνειν δυναμένοις τεχνίταις παραδίδωσιν. μετὰ δὲ ταῦτα τὸ πέλαγος οὕτως ἐστὶ ταπεινόν, ὥστε μήτε πλεῖον δυεῖν ὀργυιῶν ἀναμετρεῖσθαι· καὶ χλωρὸν πάντοθεν, οὐ τῇ φύσει τῶν ὑγρῶν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ διαφαίνοντος μνίου τε καὶ φύκους· ὅθεν καὶ κυνῶν ἔχει θαλαττίων ἀναρίθμητον πλῆθος. δι' ἣν αἰτίαν ὁ ῥηθεὶς πόρος ναυσὶ μὲν μακραῖς καὶ τοῖς ἐπήρεσι πλοίοις γίνεται ἀνάρμοστος. ἀκύμαντον τε γάρ ἐστιν, οὐκ ἐκ πολλοῦ κυλίων τὸν κλύδωνα, καὶ θήραν ἰχθύων παραδίδωσιν ἄπιστον. τὸ δὲ περὶ τὰς ἐλεφαντηγοὺς καινὸν πολὺν ἔλεον τοῖς πάσχουσιν ἀπὸ τῶν ὁρώντων ἐκκαλεῖται. τὰ γὰρ πλοῖα τὸ κῦμα ἐξαίφνης τῇ πέτρᾳ προσέθηκεν, ἢ πρὸς ἀμμώδη συνήλασεν περιοχήν, καὶ ἄπορον τὴν σωτηρίαν παρέσχε τοῖς ἐμπλέουσι. διὸ τὰ μὲν πρῶτα ὀδυρμὸς τοὺς ἐπιπλέοντας συνέχει, πολὺς μέν, οὐκ ἀπογινώσκων δὲ τὴν ἀμείνω προσδοκίαν. ἤδη γάρ τινας οὕτως ἀπενεχθέντας σέσωκε πλημμυρὶς ὑπολαβοῦσα τοῖς ἀνοιδοῦσιν αἰφνιδίως ἐκ τῆς θαλάττης ὄγκοις. ἐπὰν δὲ λήγῃ τὰ τῆς τροφῆς, μυρία μὲν ἀναδέχονται πάθη, τέλος δὲ ἀναλίσκονται πάντες, ἢ λιμῷ, ἢ τοῦ λιμοῦ τὸ μακροχρόνιον οὐ φέροντες, ξίφει ἢ αὐτῇ θαλάσσῃ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιρρίπτοντες.

Ὅτι φησί, τὰ μὲν ἕως τῶν ταύρων καὶ πτολεμαΐδος ἡρμήνευται· τὰ δὲ ἀνωτέρω τούτων, οὐ τὴν τυχοῦσαν λαμβάνει μετάβασιν. κεῖται γὰρ οὐκέτι τὰ ἐπέκεινα πρὸς μεσημβρίαν τῆς χώρας, ἀεὶ δὲ παρὰ τὴν ἀνατολὴν ἀναστρέφει μᾶλλον, καὶ τὰς σκιὰς βάλλει τέως δυεῖν ὡρῶν, εἰς τὸν ἀντικείμενον τόπον τῆς ἄρκτου. ἔτι δὲ καταρρύτοις τὰς πηγὰς ἀναφαίνουσιν ἀπὸ τῶν ψεβαίων καλουμένων ὀρῶν. τῆς δὲ χώρας ἡ μὲν εἰς τὴν μεσόγαιον ἀνατείνουσα, πλήρης ἐλεφάντων καὶ ῥινοκέρων, καὶ ταύρων καὶ ὑῶν· τὰ δὲ εἰς τὸν πόρον καθήκοντα, νήσοις ἅπαντα πυκνοῦται, τῇ φύσει μὲν ἀκάρ-

τοις, γεμούσαις δὲ ἀνιστορήτοις ὀρνέων ἰδέας ἐχόντων. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, ἡ μὲν θάλαττα βαθεῖά τε καὶ πλώϊμος, κήτη δὲ ἔχει τηλικαῦτα, ὥστε ἀγωνιᾷν τὸν ἰδόντα. οὐ μέντοιγε διαπεφώνηκεν οὐδεὶς, πλὴν τῶν περιπεπλωκότων ἀκουσίως ταῖς λοφιαῖς, διὰ τὴν τῶν εἰρημένων ἄγνοιαν. καὶ γὰρ οὐδὲ διώκειν δύναται θρασύτερον τοὺς πλέοντας, τῶν ὀμμάτων τοῖς θείοις ἀμαυρουμένων, ὅταν ἐκ τῆς θαλάττης τὰ πρόσωπα ἀναφλύωσιν. Ὅτι τοῦ φοινικῶνος τὰ μὲν ἄνωθεν ὁρώμενα, πέτραις ὕψεσιν ποικίλαις κατέχεται· τοῖς δὲ πρὸς θάλατταν διήκουσιν ἠϊὼν ὑπόκειται στενή τε καὶ μακρά· τῇ δὲ εἰρημένῃ παραλίᾳ συνάπτει μὲν τόπος ὃν προσηγόρευσαν νῆσσαν, ἀπὸ τοῦ ζώου πολυπληθείας· αὕτη δὲ ἡ νῆσσα κεῖται μὲν ἐγγὺς ἀκρωτηρίου καθ' ὑπερβολὴν ὑλώδους, διατείνει δὲ ἐπ' εὐθείας θεωρουμένη πρός τε τὴν πέτραν καλουμένην καὶ τὴν παλαιστίνην. εἰς ἣν γερραῖοι καὶ μιναῖοι, καὶ πάντες οἱ πλησίον ἔχοντες τὰς οἰκήσεις ἄραβες, τόν τε λιβανωτόν, ὡς λόγος, καὶ τὰ φορτία τὰ πρὸς εὐωδίαν ἀνήκοντα ἀπὸ τῆς χώρας τῆς ἄνω κατάγουσιν. Ὅτι μετὰ τὸν καλούμενον λαιανίτην κόλπον, ὃν ἄραβες περιοικοῦσιν, ἡ βυθημανέων ἐστὶν γῆ, πολλή τε καὶ πεδιὰς καὶ πᾶσα κατάρρυτος καὶ βαθεῖα· ἄγρωστιν δὲ μόνον καὶ μηδικὴν καὶ λωτὸν βάθος ἀνδρομήκης ἔχοντι πᾶς ὁ καρπὸς αὐτῇ περιγράφεται, ἕτερον δὲ γεωργεῖ οὐδέν. διὸ πολλαὶ μὲν ἐν αὐτῇ ἄγριαι κάμηλοι, πολλαὶ δὲ ἐλάφων καὶ δορκάδων ἀγέλαι, συχναὶ δὲ ποίμναι προβάτων, καὶ ἀμύθητος ἀριθμὸς ἡμιόνων καὶ βοῶν. τούτοις δὲ τοῖς εὐκληρήμασιν ἀντικείμενον παραπέπλεκται κακόν· λεόντων γὰρ καὶ λύκων καὶ παρδάλεων συναναφέρει πλῆθος ἡ γῆ· ὡς εἶναι τὸ τῆς χώρας ἐπιτεύγμα τοῖς οἰκηταῖς αἴτιον ἀκληρίας. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐφεξῆς αἰγιαλῶν κόλπος ἐστὶ νενευκὼς μὲν εἰς τὸν μυχὸν τῆς χώρας,

οὐκ ἔλαττον δὲ σταδίων πεντακοσίων ὑποδείκνυσι τὸ βάθος. οἱ δὲ τὴν ἐντὸς τοῦ κόλπου κατοικοῦντες, καλοῦνται μὲν βατμιζομανεῖς, εἰσὶ δὲ κυνηγοὶ τῶν χερσαίων ζώων. τὴν δ' εἰρημένην χώραν νῆσοι τρεῖς ἐκδέχονται, λιμένας ποιοῦσαι πλείους· ὧν τὴν πρώτην, Ἴσιδος ἱερὰν ὠνόμασαι· τὴν δὲ δευτέραν, σούκαβαν· τὴν δὲ τρίτην, σαλυδώ. ἐρήμοις δὲ πάσας καὶ συσκίοις ἐλαίαις, οὐ ταῖς παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις φυομέναις. μετὰ δὲ τὰς νήσους τὰς ἐκκειμένας ἔστιν ἰδεῖν αἰγιαλὸν λιθώδη καὶ μακρόν. ἡ δὲ χώρα, παμμουδίνων ἀράβων. ὁ δὲ πρὸς ταύτην παράπλους, ἐπὶ σταδίους τῶν χιλίων πλείους, πάντων χαλεπώτατος. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐ λιμὴν εὔορμος, οὐ σάλος ἐπ' ἀγκύρας, οὐ κόλπος ἐπισκέπης, οὐ χηλῆς ἐντύπωμα, ἀναγκαία καταφυγή, τὸν ναυτίλον δεχόμενον. μετὰ ταῦτα δέ, οὐκ εὐθὺς ἐφεξῆς, ἀλλὰ μεθ' ἕτερα τινα, ἔστιν αἰγιαλὸς εἰς ὑπερβολὴν κάθυδρος ἐκτεινόμενος, καὶ τὸ προσηγορευμένον λαιμὸν ὄρος, ἀμύθητον μὲν ἀναφαίνων τῆς περιμέτρου τὸ μέγεθος, παντοίας δὲ ὕλης δρυμοῖς διεζωσμένον. Ὅτι τὴν ἀστυγείτονα τῆς ὀρεινῆς χέρσου δέδεβαι κατοικοῦσιν· οἱ μὲν, νομάδες, οἱ δὲ, γεοῦχοι. ὧν κατὰ μέσην τὴν χώραν ποταμὸς διαφέρεται τριμερὴς μὲν τῇ φύσει, ψῆγμα δὲ χρυσοῦ κατάγων, οὕτω σιώδηλον τὴν δαψίλειαν ἔχων, ὥστε τὴν ἰλὺν τὴν πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς συνηγμένην πόρρωθεν ἀποστίλβειν. οἱ δὲ τὸν τόπον οἰκοῦντες, τῆς μὲν ἐργασίας εἰσὶ τῆς τοιαύτης ἄπειροι, φιλόξενοι δὲ εἰς ὑπερβολήν, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τοῖς ἀπὸ πελοποννήσου διεκβεβήκυσι καὶ βοιωτίας, διά τινα μυθικὴν ἀφ' Ἡρακλέους ἱστορίαν.

Τούτων ἀστυγείτονές εἰσιν ἀλιλαῖοι καὶ κασανδρεῖς, κέκτηνται δὲ γῆν οὐδαμῶς ἐοικυῖαν ταῖς προειρημέναις. οὔτε γὰρ ἐψυγμένος ὁ ἀήρ, οὔτε ξηρός, οὔτε ἔμπυρος, μαλα-

κὴν δὲ καὶ δασεῖαν νεφέλην ὑποδεικνύων· ἀφ' ἧς καὶ χειμῶνες γίνονται καὶ θέροις εὔκαιροι. τῆς τε χώρας ἡ πλείστη πάμφορος μέν ἐστιν· οὐ πᾶσα δὲ τυγχάνει θεραπείας, τῶν ἄλλων ἀπειροτέρων ὄντων. τὸν μὲν οὖν χρυσὸν ὀρύσσοντες ἐν τοῖς πλακώδεσι τῆς χώρας ὑπονόμοις εὑρίσκουσι πολὺν, οὐ τὸν συντηκόμενον μετ' ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐκ τοῦ ψήγματος, ἀλλὰ τὸν αὐτόματον, καλούμενον δὲ, διὰ τὸ συμβαῖνον, παρ' ἕλλησιν, ἄπυρον· οὗ τὸ μὲν ἐλάχιστον ἔχει μέγεθος πυρῆνος, τὸ δὲ μέσον, μεσπίλου, τὸ δὲ μέγιστον, ὥστε βασιλικοῖς παραβάλλεσθαι καρύοις· ὃν τρήσαντες ἐναλλὰξ διαφανέσι λίθοις, περί τε τοὺς καρποὺς φοροῦσι τῶν χειρῶν καὶ περὶ τοὺς αὐχένας. πρός τε τοὺς ἀστυγείτονας μετάγοντες, πωλοῦσιν εὐτελῶς. τὸν μὲν γὰρ χαλκὸν πρὸς τὸν χρυσὸν τρίσταθμον ἀλλάττονται, τὸν δὲ σίδηρον πρὸς διπλοῦν χρυσίον. ὁ δὲ ἄργυρος τοῦ χρυσοῦ δέκα δύναται μοίρας, τῇ δαψιλείᾳ καὶ σπάνει τῆς ἀξίας παραμετρουμένης. ἐν οἷς ἀποβλέπει πᾶς ὁ βίος οὐ πρὸς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν. τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν συνεχεῖς κάρβαι κατέχουσι τὴν ἤπειρον ἐκδεχομένου λιμένος ἀγχιβαθοῦς, ἐν ᾧ κρῆναι πλείους ἀναβάλλουσιν. ἐφεξῆς δὲ τὸ τῶν σαβαίων ἐπισυνάπτει γένος, μέγιστον τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν, καὶ παντοίας κύριον εὐδαιμονίας. καὶ γὰρ ἡ γῆ πάντα φέρει τὰ παρ' ἡμῖν γινόμενα πρὸς τὸν βίον· καὶ τὰ σώματά ἐστι τῶν κατοικούντων ἀξιολογώτερα. βοσκημάτων κεχορήγηται πλήθεσιν ἀμυθήτοις. ὀσμή τε πᾶσαν ἐπέχει τὴν παραλίαν, θέας τε καὶ λόγου κρείττω τέρψιν τοῖς ἀφικνουμένοις κατασκευάζουσα. παρὰ μὲν γὰρ αὐτὴν πέφυκε τὴν θάλατταν τό, τε βάλσαμον πολὺ καὶ κασσία, καί τις ἄλλη πρόσφατος μὲν, ἡδίστην δὲ ἔχουσα τῶν ὀμμάτων τέρψιν, ἐν δὲ τῷ χρονίζειν, γινομένη συντόμως ἐξίτηλος· ὥστε πρότερον ἀπαμαυ-

ροῦσθαι τοῦ φυτοῦ τὴν χρείαν, ἢ πρὸς ἡμᾶς διαπέμπεσθαι τοῦ γένους τὴν δύναμιν. ἐπὶ δὲ τῆς μεσογείου δρυμοὶ συνεχεῖς στείχουσι καὶ μεγάλοι. δένδρα γὰρ ἠλίβατα σμύρνης τε καὶ λιβανωτοῦ, πρὸς δὲ καὶ κινναμώμου, φοίνικός τε καὶ καλάμου, καὶ τῶν ἄλλων ἀνεῖται τῶν τοιούτων· ὥστε εἶναι μηδενὶ λόγῳ τὸ πρᾶγμα δηλωτὸν, ὃ συμβαίνει τοῖς περὶ τὰς αἰσθήσεις εἰληχόσι τοῦ γένους τὴν δοκιμασίαν. οὐ γὰρ τὴν τεθησαυρισμένην καὶ παλαιὰν ἔχει τῶν ἀρωμάτων ἀπόλαυσιν· οὐδὲ τὴν ἀπὸ τοῦ γεννῶντος καὶ τρέφοντος ὄγκου διακεχωρισμένην· ἀλλὰ τὴν ἀνθοῦσαν ἀπὸ τῆς θείας ἀκμῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ φυσικῶν τὸ θαυμαζόμενον ἀποπέμπουσαν, ὥστε πολλοὺς εἰς λήθην ἀφικομένους τῶν θνητῶν ἀτυχημάτων, τῆς ἀμβροσίας ὑπονοεῖν ἀπολαμβάνειν, ὄνομα τοῦ πράγματος ἐπιζητοῦντας οἰκεῖον τῆς ὑπερβολῆς. περὶ δὲ τοὺς δρυμοὺς τῶν εὐωδῶν, γένος ἐστὶν ὄφεων ἰδιώτατον πάντων, οἱονεὶ φθονούσης τοῖς ἀδροῖς ἐπιτεύγμασι τῆς τύχης, καὶ παραπλεκούσης τἀγαθῷ τὸ βλαβερόν· ὅπως μηδεὶς εἰς τέλος ἐξυβρίζων τιτανῶδες, καὶ κατεγνωκὼς τοῦ θείου, τὸ φρόνημα λαμβάνῃ τῶν ἀγαθῶν ἐπιτυχόντων, παιδεύηται δὲ τῇ παραθέσει καὶ μνήμῃ τῶν ἐναντίων. τὸ δὲ γένος τῶν ὄφεων, χρῶμα μὲν ἔχει φοινικοῦν, μῆκος δὲ ὅσον σπιθαμῆς· δῆγμα δὲ ἀνίατον, ἂν τῆς λαγόνος ἀνώτερον αἱμάξῃ· τὴν δὲ πληγὴν δίδωσι παλλόμενον εἰς ὕψος. παρ᾽ αὐτοῖς δὲ τοῖς σαβαίοις ἡ μὲν ὀσμὴ τῶν εὐωδῶν, ἀκροτάτη, ἡ δὲ χάρις, ἐλλιπής. τὸ γὰρ ἐνδελεχὲς ἐκ νηπίου κινεῖ μὲν τὴν αἴσθησιν ἧττον, ἀμβλυτέραν δὲ κατασκευάζει, μεταβολῆς τοῖς βίοις οὐχ ὑποκειμένης. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀπειδὰν οὐ δύνανται τὴν ζωὴν παιδαγωγεῖν παραπλησίως ἀεισταθῆ, διαπνεομένου τοῦ σώματος ὑπ᾽ ἀκράτου καὶ τμητικῆς δυνά-

μέως καὶ τὴν σύμμετρον πύκνωσιν ἐπὶ πλεῖον ἀγούσης, ὥστε ἄγειν εἰς ἔκλισιν ἐσχάτην· τότε δὲ ἀσφάλτου παραθυμιῶντες βραχὺ καὶ τράγου πώγωνα τοῖς τοιούτοις, ἀφαιροῦνται τὴν ἄγαν εὐώδη τῆς ἐπιφορᾶς ὑπερβολήν· καὶ τῇ μίξει τοῦ δοκοῦντος λυπεῖν τὸ τῆς ἡδονῆς βλαβερὸν ὑποκαταστέλλουσιν. οὕτως ἅπαν ἐπίτευγμα μεσότητι μὲν καὶ τάξει κυβερνώμενον, παραπέμπει τὸν βίον· συμμετρίας δὲ καὶ καιροῦ στερηθὲν, οὐκ ἔχει τὴν κτῆσιν ὀνησιφόρον. τὸ δὲ τῶν Σαβαίων ἄστυ τοῦ παντὸς ἔθνους προσηγορίαν δηλοῦν, ἐπ' ὄρους ἐστὶν οὐ μεγάλου, πολὺ κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν, ὃ καλεῖται Σάβας· ὁ δὲ βασιλεύων τοῦ παντὸς ἔθνους, προεδρίαν ἔχει παρὰ τοῦ λαοῦ, τῇ μὲν ἔντιμον, τῇ δὲ ἀκληροτάτην· ἔντιμον μὲν, ὅτι πολλοῖς ἐπιτάττει, κατὰ κρίσιν ἀνυπεύθυνον ὃ βούλεται πράττων· ἄκληρον δὲ, ὅτι παραλαβὼν τὴν ἐπιμέλειαν, οὐ δύναται πάλιν ἐκ τῶν βασιλείων ἐξελθεῖν· εἰ δὲ μὴ, λιθόλευστος ὑπὸ πάντων γίνεται, κατὰ χρησμὸν ἀρχαῖον. ὥστε εἶναι τὴν ὑπεροχὴν βλαβεράν. τῶν δὲ ἀνδρῶν οἱ μὲν καταγινόμενοι πρὸς τὸ οἴκοι ἐνδιατρίβειν, βραχύ τι τοῦ θήλεος φύσεως ἀγχιμώτερον ἄγουσι, ὑπὸ τῆς συνεχοῦς ἀπογυναικούμενοι ῥᾳστώνης· οἱ δὲ ἄλλοι τά τε πρὸς πόλεμον μελετῶσι καὶ τὴν χώραν ἅπασαν ἐργάζονται, καὶ στέλλουσιν ἀποικίας, ταῖς μείζοσι χρώμενοι σχεδίαις. κομίζουσι δὲ ἄλλα τε καὶ μάλιστα τὸν εὐώδη καρπὸν τὸν ἐν τῇ πέραν φυόμενον· ἀραβιστὶ δὲ λέγεται λαρίμναν, μεγίστην ἔχων τῶν ἄλλων θυμιαμάτων εὐωδίαν· ὧν κρατεῖν λέγεται φύσεως ἀρρωστίας ὡς ἐπιτοπολὺ σωματικῆς. οὐδεμίαν δὲ τῆς γῆς ἄλλην ὕλην φερούσης, ἀναγκάζονται πρὸς τὰ καθ' ἡμέραν τὸ κιννάμωμον καὶ τὴν κασσίαν κάειν, καὶ πρὸς τὰς ὑπολοίπους ἐν τῷ βίῳ χρείας. οὕτως

ἀνίσως τὰ αὐτῆς ἡ τύχη μεμέρικεν· τοῖς μὲν σπάνιν τῶν σπουδαίων, τοῖς δὲ πλῆθος διδοῦσα. τῶν δὲ σαβαίων χρῶνται καὶ τοῖς δερματίνοις οὐκ ὀλίγοι πορείοις, διδασκούσης τὴν χρείαν τῆς ἀναπώτιδος, καίπερ ἐν τρυφῇ καταγινομένοις. οὐδὲν γὰρ εὐπορώτερον σαβαίων καὶ γερραίων εἶναι δοκεῖ γένος, ἐκτεταμιευμένων πᾶν τὸ πῖπτον εἰς διαφορᾶς λόγον ἀπὸ τῆς ἀσίας καὶ τῆς εὐρώπης. οὗτοι πολύχρυσον τὴν Πτολεμαίου συρίαν πεποιήκασιν, οὗτοι τῇ φοινίκων φιλεργίᾳ κατεσκευάκασι λυσιτελεῖς ἐμπορείας, καὶ μυρία ἄλλα. ἔστι δὲ πολυτέλεια παρ᾽ αὐτοῖς οὐ μόνον ἐν τορεύμασι θαυμαστοῖς καὶ ποτηρίων ποικιλίαις, ἔτι δὲ κλινῶν καὶ τριπόδων μεγέθεσι καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ᾽ οἰκίαν παρ᾽ ἡμῖν ἐκλεινομένων λαμβάνει τὴν ὑπερβολήν· πολλῶν, ὡς ἔοικε, κεκτημένων χορηγίαν βασιλικήν. κίονάς τε πολλοὺς αὐτοῖς φησὶ κατεσκευάσθαι ἐπιχρύσους τε καὶ ἀργυροῦς· πρὸς δὲ, καὶ τὰς ὀροφὰς καὶ θύρας φιάλαις λιθοκολλήτοις διειλῆφθαι πυκναῖς· ὡσαύτως καὶ τὰ μεσοστύλια θέαν ἔχειν ἀπρεπῆ· καὶ καθόλου, τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πλούτους ἐκκεῖσθαι τὴν διαφορὰν μεγάλην. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕως τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς παρ᾽ αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται βίου· εἰ δὲ μὴ πόῤῥω διεστηκυῖαν τὴν οἴκησιν καὶ εἶχον τῶν ἐπὶ πάντα τόπον τὰς δυνάμεις τρεφόντων, οἰκονόμοι τῶν ἀλλοτρίων ἂν ὑπῆρχον, οἱ κύριοι τῶν ἰδίων ἄθλων· τῆς ῥαθυμίας ἀδυνατούσης τὸ ἐλεύθερον πλείω χρόνον διατηρεῖν. παρὰ δὲ τὴν χώραν ταύτην, ἡ μὲν θάλαττα λευκὴ φαίνεται ποταμῷ ἐμφερής, ὥστε παραπλήττεσθαι τοῦ γινομένου τὴν αἰτίαν· νῆσοι δὲ εὐδαίμονες παράκεινται ἐν αἷς βοσκήματα λευκὰ μὲν ἐστι πάντα, οὐδενὶ δὲ τῶν θηλειῶν ἐπιφύεται κέρας. ἐν ταύταις ταῖς νήσοις ἰδεῖν ἐστιν ὁρμούσας ἐμπορικὰς τῶν περισχώρων

σχεδίας, πλείστας μὲν ἐκεῖθεν οὐ κατεστήσατο παρὰ τὸν Ἰνδὸν
ποταμὸν ὁ Ἀλέξανδρος ναύσταθμον, οὐκ ὀλίγας δὲ ἀπὸ τῆς
Περσίδος καὶ καρμανίας καὶ τῆς σύνεγγυς πάσης. ἔστι δὲ αὐτοῖς
καὶ τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν θαυμασίως ἔχοντα· ὧν ἐστὶ καὶ τὸ περὶ
τὴν ἄρκτον συμβαῖνον. ἀπὸ γὰρ μαιμακτηριῶνος, ὃς ἄγεται
παρὰ τοῖς ἀθηναίοις, οὐδεὶς ἀστὴρ τῶν ἑπτὰ φαίνεται μέχρι φυ
λακῆς πρώτης· ἐν δὲ ποσειδεῶνι, μέχρι δευτέρας· ἐν δὲ τοῖς
ἑξῆς τῶν μηνῶν, κατὰ λόγον. τῶν δ' ἄλλων ἀστέρων οἱ μὲν πλά-
νητες, ἀόρατοι, τινὲς δὲ τοῖς ὄγκοις μείζονες· οἱ δὲ οὐδὲ κατὰ
τοὺς ὑφεστῶτας καιροὺς τὰς δύσεις ποιούμενοι καὶ τὰς ἐπιτο-
λάς. τοῦ δὲ ἡλίου τὴν ἔκφασιν ἐν τοῖς ἐπέκεινα πτολεμαΐδος
ἰδίαν λέγουσι καὶ παρηλλαγμένην. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ κα-
θάπερ παρ' ἡμῖν φῶς ἀνήλιον ἕωθεν ὁρῶμεν ἐπὶ χρόνον οὐκ
ὀλίγον, εἶτα τὴν ἀνατολήν· ἀλλὰ νυκτὸς σκοτίας ὑπαρχού-
σης, ἐξαίφνης ἀνέλαμψεν ἥλιος. ἡμέρα δὲ οὐδέποτε γίνεται
ἐκεῖσε πρὶν τὸν ἥλιον ἰδεῖν. δεύτερον· ὁ ἥλιος διαφερόμενος
φαίνεται ἐκ μέσου τοῦ πελάγους. τρίτον· ποιεῖ δὲ τοῦτο ἄνθρα-
κι μὲν ὢν τῶν πυρωδεστάτων παρόμοιος, σπινθῆρας δὲ με-
γάλους ἀπορρίπτων, τοὺς μὲν εἰς τὸν κύκλῳ τόπον τοῦ φωτίζον-
τος, τοὺς δὲ, εἰς τὸν ἀπωτέρω. τέταρτον. καὶ τὸ σχῆμα δὲ οὐ δισκο
ειδὲς ἔχειν τὸν ἥλιον φασὶν, ἀλλὰ κίονι παχεῖ τά γε πρῶτα ἐμ-
φερῆ, μικρὸν ἐμβριθέστερον ἔχοντι τὴν ἀπὸ τῶν ἄκρων φαν-
τασίαν, οἱονεὶ κεφαλήν. πέμπτον· ἔτι τοίνυν οὔτε αὐγὴν, οὔ-
τε ἀκτῖνα ἀπολάμπειν οὐδεμίαν, οὔτε ἐπὶ τὴν γῆν, οὔτε ἐπὶ
τὴν θάλατταν, ἕως πρώτης ὥρας· ἀλλ' ἐπὶ σκότει πῦρ ἀ-
λαμπές. δευτέρας δ' ἐνισταμένης τὸ ὅλον ἄστρον ἀναβαῖνον
ἀσπιδοειδὲς καθιστάμενον, τοῦ σχήματος τὸν τύπον καὶ τὸ φῶς
ἐπί τε τὴν γῆν καὶ τὸ πέλαγος βάλλει, οὕτως ἄτοπον καὶ
πυρῶδες, ὥστε ἀμφοῖν νομίζεσθαι παμμεγέθεις τὰς ὑπερβο-
λάς. ἕκτον· εἰς δὲ τὴν ἑσπέραν ἐναντίον τὸ περὶ τὸν ἥλιον

πάθος φασὶν ὁρᾶσθαι. ὑποδείξαντα γὰρ ὅτι δέδυκε κατὰ τῆς γῆς, οὐκ ἐλάττω χρόνον ὡρῶν τριῶν μετὰ ταῦτα φωτίζειν. ὃν καὶ νομίζουσι παρ' αὐτοῖς καιρὸν εἶναι τῆς ἡμέρας τὸν ἥδιστον.

Ὅτι εἰπὼν περὶ ἀμπώτεων ὁ συγγραφεὺς διαφόρους αἰτίας, καὶ πάσας, ὡς οὐδὲν ἐχούσας ἀληθὲς, ἀποδοκιμάσας, ἐπάγει, ὅτι δὲ ταῦτα πάντα λαλιὰν μὲν ἔχει σιγᾶν αἰσχυνομένην, πράγματος δὲ οὐδενὸς ἀντείληπται βοήθειαν δυναμένου τοῖς εἰρημένοις παρασχεῖν, ἀλλὰ χερὲς ἐπιμαθεῖν. εἶτα προσθεὶς καὶ ἕτερα τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐχόμενα, πάλιν ἐπιφέρει, διὸ περὶ μὲν ἀμπώτιδος καὶ σεισμοῦ καὶ πνευμάτων τε κεραυνῶν καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, τὰς μὲν αἰτίας, δι' ἃς γίνεται, παραχωροῦμεν τοῖς ἑτοιμότερον ἔχουσι πρὸς εὐκολίαν, ἡμεῖς· τὰ δὲ πάθη τὰ γεννῶντα τὰς περιφανεῖς συμφορὰς, δεδηλώκαμεν, μαθόντες παρὰ τῶν εἰδότων, διείσκειν δὲ πιθανώτερα τούτων, εἰς μὲν ὑπόθεσιν παράδοξον, φιλοτιμούμεθα, ἱστορίαν δὲ ἀπαγγέλλοντες ἀληθινὴν, οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν.

Ὅτι ἐν τῷ προειρημένῳ πόρῳ φησὶ περὶ τὰς ἐλαίας τοιοῦτόν τι ξένον συμβαίνειν. πλημμυρίδος ὑπαρχούσης, πᾶσαι καλύπτονται· τῆς δ' ἀναπώτεως γινομένης ἐν τῇ θαλάττῃ, πάντα τὸν χρόνον θάλλουσιν. ἔστι δέ τι φυόμενον αὐτόθι κατὰ βάθος ἐν ταῖς ῥαχίαις, μέλανι σχοίνῳ παραπλήσιον. ὅ φασιν οἱ ἐκεῖσε κατοικοῦντες, Ἴσιδος εἶναι τρίχωμα, μυθώδει πλάσματι πίστιν ἀλήθη περιτιθέναι ζητοῦντες. συμβέβηκε δ' αὐτῷ, τυπτομένῳ μὲν ὑπὸ τοῦ κύματος, κάμπτεσθαι πολλαχῶς, ἁπαλῆς οὔσης τῆς ὅλης περιοχῆς, καὶ τοῖς ἄλλοις παραπλησίας φυτοῖς· ἂν δέ τις ἀποκόψας εἰς τὸν ὕπαιθρον αἰχφλώῃ τόπον, σιδήρου παραχρῆμα γίνεται τὸ διῃρημένον, σκληρότερον.

Περὶ αἰθίοπος τοῦ ἰχθύος.

Ὅτι καὶ ἄλλοι μὲν πολλοί, φησίν, ἰχθύες περὶ τοὺς προει-

ρημένοις πίπτονται τόποις, παρηλλαγμένην ἔχοντες τὴν φύσιν· γίνεται δέ τις ἰχθὺς ὑπερβαλλόντως μέλας, ἀνδρὸς ἔχων μέγεθος, ὃν καλοῦσιν αἰθίοπα, διὰ τὸ καὶ τοῦ προσώπου σιμὸν ἔχειν τὸν τύπον. τοῦτο κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ θηρεύσαντες, διὰ τὴν ὁμοιότητα, οὔτε πωλεῖν ἠξίουν οὔτε καταναλίσκειν· τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, ἀμφότερα πράττοντες, οὐδὲν ἁμαρτάνουσι. τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν ἐκκειμένων πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἦν ἐφ' ἡμῖν ἐν πέντε βιβλίοις ἐπιμελῶς ἱστορήκαμεν· ὑπὲρ δὲ τῶν ἐν τῷ πελάγει νήσων ὕστερον τεθεωρημένων, καὶ τῶν ἑξῆς ἐθνῶν, καὶ τῶν ἀρωμάτων ὅσα φέρειν συμβαίνει τὴν τρωγλοδύτιν χώραν, ἡμεῖς μὲν παραιτησάμενοι τὴν ἐξήγησιν, ἄρδην ἀπολελοίπαμεν, οὔτε τὸν πόνον τῆς ἡλικίας ὁμοίως ὑποφέρειν δυναμένης, πολλῶν ἡμῖν ὑπέρ τε τῆς εὐρώπης καὶ τῆς ἀσίας ἀναγεγραμμένων, οὔτε τῶν ὑπομνημάτων, διὰ τὰς κατ' αἴγυπτον ἀποστάσεις, ἀκριβῆ παραδιδόντων σκέψιν. ὁ δὲ καὶ τοῖς κατὰ μέρος πράγμασιν ἐντετυχηκὼς καὶ λόγοις κατεσκευασμένος ἱστορίας ἀξίοις, καὶ προαίρεσιν ἔχων δυναμένην δόξαν πόνῳ θηρεύειν, οὐκ ἀφέξεται.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΜΕ-μνονος.

ΤΟΥ Μέμνονος βιβλίου ἱστορικοῦ, ἀπὸ τοῦ ε' λόγου ἕως ς' καὶ ι', ἡ πραγματεία, ὅσα περὶ τὴν ποντικὴν ἡράκλειαν συνηνέχθη, σκοπὸν ἀναγράψαι προτίθεται, τοὺς ἐν αὐτῇ τυραννήσαντας διαλεγομένη καὶ πράξεις αὐτῶν καὶ ἤθη· καὶ τοὺς ἄλλων βίους, καὶ τὰ τέλη οἷς ἐχρήσαντο, καὶ ὅσα τῶν εἰρημένων ἐξήρτηται.

Κλέαρχον μὲν οὖν ἐπιθέσθαι πρῶτον τυραννίδι κατὰ τῆς πόλεως ἀναγράφει. φησὶ δὲ παιδείας μὲν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν οὐκ ἀγύμναστον, ἀλλὰ καὶ Πλάτωνος τῶν ἀκροατῶν ἕνα γεγονέναι, καὶ Ισοκράτους δὲ τοῦ ῥήτορος τετραετίαν ἀκροάσασθαι· ὠμὸν δὲ τοῖς ὑπηκόοις καὶ μιαιφόνον, εἴπερ τινὰ ἄλλον, ἐπιδεῖξαι, καὶ εἰς ἄκρον ἀλαζονείας ἐλάσαι, ὡς καὶ Διὸς υἱὸν ἑαυτὸν ἀνειπεῖν, καὶ τὸ πρόσωπον μὴ ἀνέχεσθαι ταῖς ἐκ φύσεως χρωματίζεσθαι βαφαῖς, ἄλλαις δὲ καὶ ἄλλαις ἰδέαις ποικιλλόμενον, ἐπὶ τὸ στιλπνόν τε καὶ ἐρευθὲς τοῖς ὁρῶσιν ἐπιφαίνεσθαι· ἐξαλλάττειν δὲ καὶ τοὺς χιτῶνας ἐπὶ τὸ φοβερόν τε καὶ ἁβρότερον. οὐ ταῦτα δὲ μόνον γενέσθαι κακόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχάριστον, καὶ πάντα βίαιόν τε καὶ τὰ ἄτοπα τολμηρόν· φῦναι δὲ καὶ δραστήριον τὸν παλαμναῖον οἷς ἂν ἐπιβάλοι, οὐ κατὰ τῶν ὁμοφύλων μόνον, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἐν ἀλλοφύλοις ἐφρόνει πολέμιον. βιβλιοθήκην μέντοι κατασκευάσαι, πρὸ τῶν ἄλλων οὓς ἡ τυραννὶς ἀπέδειξεν ὀνομάζεσθαι. τοῦτον δὲ ἐπιβουλὰς μὲν πολλὰς πολλάκις διὰ τὸ μιαιφόνον καὶ μισάνθρωπον καὶ ὑβριστικὸν κατ' αὐτοῦ συστάσας διαφυγεῖν· ὀψὲ δὲ καὶ μόλις ὑπὸ Χίωνος τοῦ Μάτειος, ἀνδρὸς μεγαλόφρονος καὶ κοινωνίαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξ αἵματος ἔχον-

τος, καὶ Λέοντος καὶ Εὐξένωνος καὶ ἑτέρων οὐκ ὀλίγων συσκευασθῆναι, πληγὴν καιρίαν ἐνεγκεῖν, καὶ τελευτῆσαι πικρῶς ἀπὸ τοῦ τραύματος. ἔθυεν μὲν γὰρ δημοτελῆ θυσίαν ὁ τύραννος· οἱ δὲ περὶ τὸν Χίωνα, ἐπιτήδειον εἶναι τὸν καιρὸν τῇ πράξει νομίσαντες, τῇ τοῦ Χίωνος χειρὶ τὸ ξίφος διὰ τῶν τοῦ κοινοῦ πολεμίου λαγόνων ἐλαύνουσιν. ὁ δὲ, πολλῶν αὐτὸν καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων κατατεινόντων, καὶ τοσούτων φασμάτων ἐκδειματούντων (εἴδωλα δὲ τὰ φάσματα ἦν ὧν ἐκεῖνος μιαιφόνως ἀνῃρήκει) οὕτω δευτεραῖος τὸν βίον κατέστρεψε· ζήσας μὲν ἔτη η' καὶ ν', τούτων δὲ τυραννήσας δυοκαίδεκα. εἶχεν δὲ τὴν Περσῶν ἀρχὴν Ἀρταξέρξης τότε, εἶτα καὶ Ὦχος ὁ ταύτην ἐκ πατρὸς ἐκδεξάμενος· πρὸς οὓς καὶ πολλάκις ἔτι ζῶν ὁ Κλέαρχος διεπρεσβεύσατο. οἱ μέντοιγε ἀνῃρηκότες τὸν τύραννον, μικροῦ πάντες οἱ μὲν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἐπιθέσεως καιρὸν οὐκ ἀγεννῶς ἀνδρισάμενοι κατεκόπησαν· οἱ δὲ καὶ ὕστερον συλληφθέντες καὶ πικραῖς τιμωρίαις ἐγκαρτερήσαντες, ἀνῃρέθησαν. Σάτυρος δὲ ὁ τοῦ τυράννου ἀδελφὸς, οἷα δὴ ἐπίτροπος καταλειφθεὶς τῶν παίδων, Τιμοθέου καὶ Διονυσίου, τὴν ἀρχὴν ὑποδέχεται· ὃς ὠμότητι μὲν οὐ Κλέαρχον, ἀλλὰ καὶ πάντας τυράννους ὑπερέβαλεν. οὐ μόνον γὰρ τοὺς ἐπιβεβουλευκότας τῷ ἀδελφῷ ἐτιμωρήσατο, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων ἃ μηδὲν συνῄδει τοῖς γεγενημένοις, οὐδὲν ἀνεκτότερον ἐδηλήσατο· καὶ πολλοὺς ἀναιτίους, κακούργων δίκας ἀπῄτησεν. τοῦτον δὲ καὶ μαθημάτων τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν καὶ τῶν παντὸς ἐλευθερίου ἄλλου παντελῶς ὑπάρξαι ἀπαράδεκτον· καὶ νοῦν δὲ πρὸς τὰς μιαιφονίας μόνον ὀξύρροπον ἔχοντα, φιλάνθρωπον μηδὲν μηδὲ ἥμερον μήτε μαθεῖν ἐθελῆσαι, μήτε φῦναι ἐπιτήδειον. ἀλλὰ πάντα μὲν ἦν ἐπὶ κάκιστος, εἰ καὶ χρόνος αὐτῷ κόρον λαβεῖν τῶν ἐμφυλίων αἱμάτων καὶ τῆς μιαιφονίας ὑπεξέλυεν· ἐπὶ δὲ τῇ φιλαδελ-

φίᾳ τὸ πρῶτον ἦν ἔσχατο. τὴν γὰρ ἀρχὴν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισὶν ἀνεπηρέαστον συντηρῶν ἐπὶ τοσοῦτον τῆς αὐτῆς κηδεμονίας λόγον ἐπίθετο, ὡς καὶ γυναικὶ συνὼν, καὶ τότε λίαν στεργομένῃ, μὴ ἀνασχέσθαι παιδοποιῆσαι, ἀλλὰ μηχανῇ πάσῃ, γονῆς στέρησιν ἑαυτῷ δικάσαι, ὡς ἂν μηδόλως ὑπολίποι τινὰ ἐφεδρεύοντα τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισίν. ἔτι δ' ἐπιζῶν καὶ γήρᾳ βαρυνόμενος, Τιμοθέῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων τοῦ ἀδελφοῦ, ἐγχειρίζει τὴν ἀρχὴν, καὶ μετὰ χρόνον οὐ πολὺν, ἀνιάτῳ πάθει καὶ χαλεπωτάτῳ συσχεθείς. καρκίνωμα γὰρ μεταξὺ βουβῶνός τε καὶ ὀσχέου ὑποφυὲν, τὴν νομὴν πρὸς τὰ ἔνδον ἐπεδίδου πικρότερον· ἐξ οὗ ἰχῶρες ἀναστομωθείσης τῆς σαρκὸς ἐξέρρεον βαρὺ καὶ δύσοιστον πνέουσαι, ὡς μηκέτι μήτε τὸ ὑπηρετούμενον, μήτε τοὺς ἰατροὺς τὸ τῆς σηπεδόνος στέγειν δυσῶδες καὶ ἀνυπόστατον. καὶ συνεχεῖς δὲ ὀδύναι καὶ δριμεῖαι ὅλον τὸ σῶμα κατέτεινον· ὑφ' ὧν ἀγρυπνίαις τε καὶ σπασμοῖς ἐξεδίδοτο. ἕως προκόψασα μέχρις αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ πάθους ἡ νομὴ, τοῦ βίου ἀπέρρηξεν. ἐδίδου μὲν καὶ οὗτος, ὥσπερ καὶ Κλέαρχος, τελευτῶν, τοῖς ὁρῶσιν ἐννοεῖν, δίκας ἀπαιτεῖσθαι ὧν ὠμῶς τε καὶ παρανόμως τοὺς πολίτας διέθεσαν. πολλάκις γὰρ αὐτὸν φησὶν ἐν τῇ νόσῳ, τὸν θάνατον ἐπελθεῖν αὐτῷ κατευχόμενον, μὴ τυχεῖν, ἀλλὰ συχναῖς ἡμέραις τῇ πικρᾷ καὶ βαρείᾳ καταδαπανώμενον νόσῳ, οὕτως ἀποτῖσαι τὸ χρεών· ἔτη μὲν βιώσαντα ε' καὶ ξ'· ὧν ἡ τυραννὶς εἶχεν ζ'. Ἀγησίλαος δὲ τηνικαῦτα λακεδαιμονίων ἐβασίλευεν.

ὁ δὲ Τιμόθεος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, οὕτω ταύτην ἐπὶ τὸ πρᾳότερον καὶ δημοκρατικώτατον μετερρύθμιζεν, ὡς μηκέτι τύραννον ἀλλ' εὐεργέτην αὐτὸν, οἷς ἔπραττεν, καὶ σωτῆρα ὀνομάζεσθαι. τά τε γὰρ χρέα τοῖς δανεισταῖς παρ' ἑαυτοῦ διελύσατο, καὶ τοῖς χρῄζουσι πρὸς τὰς ἐμπορείας καὶ τὸν ἄλλον βίον τόκων ἄνευ ἐπήρκεσεν. καὶ τῶν δεσμωτηρίων οὐ τοὺς ἀνευθύνους

μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν αἰτίαις δικαστὴς ἀκριβὴς ἦν ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τὰ ἄλλα χρηστός· καὶ τὰς ὑποθέσεις οὐκ ἀπιστούμενος. ἐφ' οἷς καὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον τά τε ἄλλα πατρικῶς περιεῖπεν, καὶ κοινωνὸν μὲν εἶχεν αὐτίκα τῆς ἀρχῆς, ἐχομένως δὲ, καὶ διάδοχον. οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς τῶν πράξεων ἀνδρείως ἐφέρετο. μεγαλόφρων δὲ ἦν καὶ γενναῖος σῶμα καὶ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῆς μάχης διαλύσεις ἀγνώμων τε καὶ οὐκ ἄχαρις· πράγματα μὲν συνιδεῖν ἱκανὸς, ἐξικέσθαι δὲ πρὸς τὰ συνεωραμένα δραστήριος· οἰκτίρμων τε τὸ ἦθος καὶ χρηστός. καὶ τῇ μὲν ἀτολμίᾳ δεινῶς ἀπότομος, τῇ δὲ μετριότητι φιλάνθρωπός τε καὶ μειλίχιος. διὸ σφόδρα μὲν περιὼν τοῖς πολεμίοις φοβερὸς ἦν, καὶ πάντες αὐτὸν κατωῤῥώδουν ἐπειδὰν ἀπεχθάνοιτο, τοῖς δ' ἀρχομένοις γλυκύς τε καὶ ἥμερος. ἔνθεν καὶ τελευτῶν, πόθον αὐτοῦ κατέλιπε πολὺν· καὶ πένθος ἤγειρε τῷ πόθῳ ἐνάμιλλον. ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Διονύσιος καίει μὲν τὸ σῶμα πολυτελῶς, σπένδει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα καὶ τὰς ἀπὸ τῶν σπλάγχνων οἰμωγάς· ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἱππικούς· οὐχ ἱππικοὺς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ σκηνικοὺς, καὶ θυμελικοὺς καὶ γυμνικούς· τοὺς μὲν, αὐτίκα, τοὺς δὲ λαμπροτέρους, καὶ ὕστερον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ θ' καὶ ι' τοῦ Μέμνονος ὡς ἐν ἐπιδρομῇ φαναὶ διαγράφει ἱστορία. τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Διονύσιος, ηὔξησε ταύτην, πέρσας ἐπὶ γρανικῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου μάχῃ καταγωνισαμένου, καὶ παρασχόντος ἄδειαν τοῖς βουλομένοις αὔξειν τὰ ἑαυτῶν, τῆς τέως ἐμποδὼν πᾶσιν ἱσταμένης περσικῆς ἰσχύος, ὑποσταλλομένης. ὕστερον δὲ ποικίλας ὑπέστη περιστάσεις, μάλιστά γε τῶν τῆς ἡρακλείας φυγάδων πρὸς Ἀλέξανδρον, περιφανῶς ἤδη τῆς ἀσίας κρατοῦντα, διαπρεσβευομένων,

καὶ κάθοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως πάτριον δημοκρατίαν ἐξαιτουμένων. δι' ἃ παρ' ἐγγὺς μὲν κατέστη τοῦ ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξέπεσεν ἄν, εἰ μὴ συνέσει πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ τῶν ὑπηκόων εὐνοίᾳ, καὶ θεραπείᾳ Κλεοπάτρας, τοὺς ἀπειληθέντας αὐτῷ πολέμους διέφυγεν· τὰ μὲν, ὑπείκων καὶ τὴν ὀργὴν ἐκλύων καὶ μεθοδεύων ταῖς ἀναβολαῖς, τὰ δὲ, ἀντιπαρασκευαζόμενος. ἐπεὶ δὲ ἢ θανάτῳ ἢ νόσῳ κατὰ Βαβυλῶνα γεγονὼς Ἀλέξανδρος τὸν βίον διέδραμεν, εὐθυμίας μὲν ὁ Διονύσιος ἄγαλμα, τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας, ἱδρύσατο· παθὼν τῇ πρώτῃ προσβολῇ τῆς φήμης ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅσα ἂν ἡ σφόδρα λύπη δράσειεν. μικροῦ γὰρ περιβαπτεὶς, εἰς τὸ πεσεῖν ὑπήχθη, καὶ ἄνους ὤφθη γινόμενος. Περδίκκα δὲ τῶν ὅλων ἐπιστάντος, οἱ μὲν τῆς Ἡρακλείας φυγάδες, πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ τοῦτον παρώξυνον, Διονύσιος δὲ ταῖς ὁμοίαις μεθόδοις χρώμενος, ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, πολλοὺς κινδύνους κατ' αὐτοῦ συστάντας πάντας διέδρασεν. ἀλλ' ὁ μὲν Περδίκκας ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, μοχθηρὸς γεγονὼς, ἀνῄρηται, καὶ αἱ τῶν φυγάδων ἐλπίδες ἐσβέννυντο· Διονυσίῳ δὲ πανταχόθεν τὰ πράγματα πρὸς τὸ εὐδαιμονέστερον μετεβάλλοντο. ἡ δὲ πλείστη ῥοπὴ τῆς εὐδαιμονίας, ὁ δεύτερος αὐτοῦ κατέστη γάμος. ἠγάγετο μὲν γὰρ Ἄμαστριν· αὕτη δὲ ἦν Ὀξάθρου θυγάτηρ· ἀδελφὸς δὲ ἦν οὗτος Δαρείου, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος, Στάτειραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, γυναῖκα ἠγάγετο· ὡς εἶναι τὰς γυναῖκας ἀλλήλαις ἀνεψιὰς, ἔχειν δέ τι πρὸς ἑαυτὰς καὶ φίλτρον ἐξαίρετον, ὃ τὸ συντρόφοις ὑπάρξαι, ταύταις ἐνέφυσεν. ἀλλὰ ταύτην τὴν Ἄμαστριν Ἀλέξανδρος, ὅτε Στατείρᾳ συνήπτετο, Κρατερῷ (τῶν φιλουμένων ἦν οὗτος ὡς μάλιστα) συναρμόζει· Ἀλεξάνδρου δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀποπτάντος, καὶ Κρατεροῦ πρὸς Φίλαν τὴν Ἀντιπάτρου ἀποκλίναντος, γνώμῃ τοῦ λιπόντος, Διονυσίῳ ἡ Ἄμαστρις συνοικίζεται. ἐξ οὗ ἐπὶ μέγα ἡ

ἀρχὴ

ἀρχὴ αὐτῷ διήρθη, πλούτου τε περιβολῇ τῇ διὰ τῆς ἐπιγαμίας προστεθείσῃ καὶ ἰδίᾳ φιλοκαλίᾳ. καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ Διονυσίου πᾶσαν ἐπισκευὴν τοῦ σικελίας τυραννήσαντος, αὐτὸν ἐπῆλθεν ἐξωνήσασθαι, τῆς ἀρχῆς ἐκείνου διαφθαρείσης. οὐ ταῦτα δὲ μόνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἐπεκράτυνεν, ἀλλὰ καὶ εὐπραγία, καὶ εὔνοια τῶν ὑπηκόων, καὶ πολλῶν ὧν οὐκ ἐκράτει πρότερον, ἡ κυριότης. καὶ Αντιγόνῳ δὲ τὴν ἀσίαν κατέχοντι λαμπρῶς συμμαχήσας, ὁπότε τὴν κύπρον ἐπολιόρκει, τὸν ἀδελφιδοῦν Πτολεμαῖον, (στρατηγὸς δὲ οὗτος ἦν τῶν περὶ τὸν ἑλλήσποντον) φιλοτιμίας ἀμοιβὴν εὕρατο παρὰ Αντιγόνῳ, γαμβρὸν λαβεῖν ἐπὶ θυγατρί. ἡ δὲ παῖς ἐκ προτέρων ἦν αὐτῷ γεγενημένη γάμων. οὕτως γοῦν εἰς μέγα δόξης ἀνελθὼν, καὶ τὸν τύραννον ἀπαξιώσας, τὸ βασιλέως ἀπέλαβεν ὄνομα. φόβων δὲ καὶ φροντίδων ἐλευθεριάσας, καὶ ταῖς καθημεριναῖς τρυφαῖς ἐκδιαιτηθεὶς, ἐξωγκώθη τε τὸ σῶμα, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν πολὺ πλέον ἐλιπάνθη. ὑφ᾽ ὧν οὐ μόνον περὶ τὴν ἀρχὴν ῥαθύμως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν ἀφυπνώσειεν, βελόναις μακραῖς τὸ σῶμα διαπειρόμενος, (τοῦτο γὰρ ἄκος μόνον τοῦ κάρου καὶ τῆς ἀναισθησίας ὑπελείπετο) μόλις τῆς κατὰ τὸν ὕπνον καταφορᾶς ἐξανίστατο. τεκνωσάμενος δὲ γ' παῖδας ἐκ τῆς Αμάστριος, Κλέαρχον, Ὀξάθρην, καὶ θυγατέρα ὁμώνυμον τῇ μητρὶ, μέλλων τελευτᾶν, ταύτην τῶν ὅλων δέσποιναν καταλιμπάνει, καὶ τῶν παίδων κομιδῇ νηπίων ὄντων, σὺν πᾶσιν ἑτέροις, ἐπίτροπον· βιοὺς μὲν ἔτη ε' καὶ ν', ὧν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λ' ἐγνωρίζετο· πρᾳότατος ἐν αὐτῇ, ὡς εἴρηται, γεγονὼς, καὶ τὸ χρηστὸς ἐπίκλησιν ἐκ τῶν ἠθῶν ἀνελκόμενος, καὶ πολὺν πόθον τοῖς ὑπὸ χεῖρα καὶ πένθος λιπών. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐξ ἀνθρώπων ἀναχώρησιν, τὰ τῆς πόλεως πρὸς εὐδαιμονίαν ἐφέρετο, Αντιγόνου τῶν τε παίδων

Διονυσίου καὶ τῶν πολιτῶν οὐ παρέργως προνοουμένου· ἐκείνου δὲ πρὸς ἕτερα τὰς φροντίδας τρεψαμένου, Λυσίμαχος πάλιν τῆς περὶ Ἡράκλειαν καὶ τῶν παίδων ἐπεμελεῖτο. ὃς καὶ Ἄμαστριν ποιεῖται γυναῖκα· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, λίαν ἔστερξεν, πραγμάτων δὲ αὐτῷ προσπεσόντων, αὐτὴν μὲν ἐν ἡρακλείᾳ λείπει, αὐτὸς δ' εἴχετο τῶν ἐπειγόντων. εἰς σάρδεις δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον, τῶν πολλῶν πόνων ῥαΐσας, μετεπέμψατο ταύτην, καὶ ἔστεργεν ὁμοίως. ὕστερον δὲ πρὸς τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ φιλαδέλφου (Ἀρσινόη δ' ἦν ὄνομα) τὸν ἔρωτα μεταθεὶς, διαζευχθῆναι τὴν Ἄμαστριν αὐτοῦ παρεῖχεν αἰτίαν, καὶ καταλιποῦσαν τοῦτον, καταλαβεῖν τὴν ἡράκλειαν. ἐγείρει δὲ αὕτη παραγενομένη καὶ συνοικίζει πόλιν Ἄμαστριν. Κλέαρχος δὲ ἀνδρωθεὶς ἤδη, τῆς πόλεως ἦρχεν, καὶ πολέμοις οὐκ ὀλίγοις, τὰ μὲν συμμαχῶν ἄλλοις, τὰ δὲ καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις αὐτῷ, ἐξητάζετο. ἐν οἷς καὶ κατὰ γετῶν Λυσιμάχῳ στρατευόμενος, ἑάλω τε σὺν αὐτῷ, καὶ ἀφεθέντος τῆς αἰχμαλωσίας ἐκείνου, καὶ αὐτὸς ὕστερον τῇ Λυσιμάχου προνοίᾳ ἀφίετο. οὗτος ὁ Κλέαρχος ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῆς ἀρχῆς καταστάντες διάδοχοι, πρὸς μὲν ἡμερότητα καὶ χρηστότητα πολὺ τοῦ πατρὸς ἐλάττους τοῖς ὑπηκόοις ἀπέβησαν· εἰς ἔκθεσμον δὲ καὶ μιαρώτατον ἔργον ἐξέπεσον. τὴν γὰρ μητέρα μηδὲν περὶ αὐτοὺς μέγα πλημμελήσασαν, μηχανῇ δεινῇ καὶ κακουργίᾳ ἐπιβᾶσαν νηὸς, θαλάσσῃ ἀποπνιγῆναι κατειργάσαντο. δι' ἣν αἰτίαν καὶ Λυσίμαχος ὁ πολλάκις ῥηθεὶς, μακεδονίας δὲ ἐβασίλευεν, εἰ καὶ τὴν Ἄμαστριν διὰ τὴν συνάφειαν Ἀρσινόης λιπεῖν αὐτὸν παρεσκευάσατο, ἀλλ' οὖν οὔτε προτέρου πόθου φέρων ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐμπύρευμα, καὶ τὸ μυσαρὸν καὶ ὠμὸν τῆς πράξεως οὐκ ἀνασχετὸν ποιούμενος, στεγανώτατα μὲν τὴν αὐτοῦ κατεῖχεν ἔνδον γνώμην, τὴν ἀρχαίαν δὲ φιλίαν πρὸς τοὺς περὶ Κλέαρχον τῷ σχήματι ἐπιδεικνὺς διὰ πολλῶν τε μηχανῶν καὶ τῶν ποδ

λανθάνειν στρατηγημάτων(κρύψαι γὰρ τὸ βουλευόμενον δεινότατος ἀνθρώπων γεγονέναι λέγεται)ἐν ἡρακλείᾳ μὲν ὡς ἐπὶ τῷ τῶν δεχομένων συνοίσοντι παραγίνεται, παῖδας δὲ στοργὴν τῷ προσωπείῳ τοῖς περὶ Κλέαρχον προσδεικνύμενος, ἀναιρεῖ μὲν τοὺς μητροκτόνους, πρῶτον μὲν Κλέαρχον, εἶτα καὶ Ὀξάθρην, μητρικῆς ἀπαιτήσας μιαιφονίας δίκας· καὶ τὴν πόλιν ποιησάμενος ὑπὸ τὴν πρόνοιαν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ πολλὰ δὲ λαφυραγωγήσας ὧν ἡ τυραννὶς ἠθροίκει χρημάτων, ἄδειάν τε δοὺς δημοκρατίας τοῖς πολίταις, οὗ ἐφίεντο, πρὸς τὴν ἰδίαν βασιλείαν ἐστέλλετο. Λυσίμαχος δὲ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καταλαβών, δι' ἐπαίνων μὲν τὴν Ἄμαστριν εἶχεν, ἐθαύμαζε δὲ αὐτῆς τόν τε τρόπον καὶ τὴν ἀρχήν, πρὸς ὄγκον καὶ μέγεθος καὶ ἰσχὺν ὡς ἐκρατύνατο· ἐξαίρων μὲν τὴν ἡράκλειαν, μέρος δὲ τῶν ἐπαίνων καὶ τὴν Τῖον καὶ τὴν ἄμαστριν, ἣν ἐπώνυμον ἤγειρεν ἐκείνη, ποιούμενος. καὶ ταῦτα μὲν λέγων, τὴν Ἀρσινόην ἠρέθιζεν, δεσπότιν τῶν ἐπαινουμένων γενέσθαι· ἡ δὲ ἐδεῖτο τυχεῖν ὧν ἐπόθει. καὶ ὁ Λυσίμαχος σεμνύνων τὸ δῶρον, κατ' ἀρχὰς μὲν οὐ προσίετο· ἐκλιπαρηθεὶς δὲ χρόνῳ παρέσχεν. ἦν γὰρ δεινὴ περιελθεῖν ἡ Ἀρσινόη, καὶ τὸ γῆρας ἤδη Λυσίμαχον παρεῖχεν εὐεπιχείρητον. δεξαμένη δ' οὖν ἡ Ἀρσινόη τῆς ἡρακλείας τὴν ἀρχήν, πέμπει τὸν κυμαῖον Ἡράκλειτον, ἄνδρα μὲν εὔνουν αὐτῇ, ἀπότομον δὲ ἄλλως, καὶ δεινὸν ἐν βουλευμάτων ἐντρεχείᾳ καὶ ὀξύτητι· ὁ δέ, τῆς ἡρακλείας ἐπιβάς, τά τε ἄλλα σφόδρα ἐπιστρόφως τῶν πραγμάτων ἐξηγεῖτο, καὶ πολλοὺς αἰτίαις ὑποβάλλων τῶν πολιτῶν, οὐκ ἐλάττοις ἐτιμωρεῖτο· ὡς πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτοὺς τὴν μόλις ἐπιφανεῖσαν εὐδαιμονίαν. ὁ μέντοι Λυσίμαχος περιδρομῇ Ἀρσινόης, τὸν ἄριστον τῶν παίδων καὶ πρεσβύτερον Ἀγαθοκλέα(ἐκ προτέρων δὲ φὺς ἦν αὐτῷ γάμων) κατ' ἀρχὰς μὲν, λανθάνοντι φαρμάκῳ ἐκείνου δὲ κατὰ πρόνοιαν ἐξεμεθέντος, ἀναιδεστάτῃ διαχειρίζεται γνώμῃ· δεσμωτηρίῳ ἐμβαλὼν κελεύει

κατακοπῆναι, ἐπιβουλὴν αὐτῷ καταψευσάμενος. ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὃς αὐτόχειρ τοῦ μιάσματος ἐγεγόνει, ἀδελφὸς ἦν Ἀρσινόης, καὶ ἐπώνυμον διὰ τὴν σκαιότητα καὶ ἀπόνοιαν, τὸν κεραυνὸν ἔφερεν. ὁ τοίνυν Λισίμαχος διὰ τὴν παιδοκτονίαν μῖσός τι δίκαιον παρὰ τῶν ὑπηκόων ἐλάμβανεν, καὶ Σέλευκος ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὡς εὐχερὲς εἴη τοῦτον παραλῦσαι τῆς ἀρχῆς, τῶν πόλεων ἀφισταμένων αὐτοῦ, μάχην συνάπτει πρὸς αὐτόν· καὶ πίπτει ἐν τῷ πολέμῳ Λυσίμαχος παλτῷ βληθείς. ὁ δὲ βαλὼν, ἀνὴρ ἡρακλεώτης ἦν, ὄνομα Μαλάκων, ὑπὸ Σελεύκῳ ταττόμενος. πεσόντος δὲ, ἡ τούτου ἀρχὴ προσχωρήσασα τῇ τοῦ Σελεύκου μέρος κατέστη. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν καὶ τὸ ιβ´ τῆς Μέμνονος ἱστορίας λήγει.

Ἐν δὲ τῷ ιγ´ τοὺς ἡρακλεώτας λέγει, πυθομένους τὴν ἀναίρεσιν Λισιμάχου, καὶ ὡς εἴη ὁ τοῦτον ἀπεκτονὼς, ἡρακλεώτης, τάς τε γνώμας ἀναῤῥώννυσθαι καὶ πρὸς τὸν τῆς ἐλευθερίας ἀνδραγαθίζεσθαι πόθον· ἣν δ' ἤδη π´ ἔτεσιν ὑπό τε τῶν ἐμφυλίων τυράννων, καὶ μετ' ἐκείνους, ὑπὸ Λυσιμάχου ἀφῄρηντο. προσῆλθον οὖν πρότερον Ἡρακλείδῃ, πείθοντες αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν τῆς πόλεως, οὐκ ἀπαθῆ κακῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς δώροις ἐφοδιαζόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνους ἀναλαβεῖν· ὡς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔπειθον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργὴν ἐκπεσόντα εἶδον, καί τινας αὐτῶν καὶ τιμωρίαις ὑπάγοντα, συνθήκας θέμενοι πρὸς τοὺς φρουράρχους οἱ πολῖται, οἷ τήν τε ἰσοπολιτείαν αὐτοῖς ἔνεμον, καὶ τοὺς μισθοὺς λαβεῖν ὧν ἐστέρηντο, συλλαμβάνουσι τὸν Ἡρακλείδην, καὶ φυλαττόμενον εἶχον ἐπὶ χρόνον· ἐκεῖθεν λαμπρᾶς ἀδείας λαβόντες, τῆς τε ἀκροπόλεως, μέχρις ἐδάφους, τὰ τείχη κατέβαλον, καὶ πρὸς Σέλευκον διεπρεσβεύοντο, τῆς πόλεως ἐπιμελητὴν προστησάμενοι Φώκριτον. Ζιποίτης δὲ ὁ Βιθυνῶν ἐπάρχων, ἐχθρῶς ἔχων ἡρακλεώταις, πρότερον μὲν διὰ Λυσίμαχον, τότε δὲ διὰ Σέλευκον (διάφορος γὰρ ἦν ἑκατέρῳ) τὴν

κατ' αὐτὴν ἐπιδρομὴν, ἔργα κακώσεως ἀποδεικνὺς, ἐποιεῖτο. οὐ
μὴν οὐδὲ τὸ αὐτοῦ στράτευμα, κακῶν ἀπαθὲς, ἕτερον ἀλλ'
ἕτερον ἔπασχον· καὶ αὐτοὶ ὧν ἔδρων οὐ κατὰ πολὺ ἀνεκτότε-
ρα. ἐν τούτῳ δὲ Σέλευκος Ἀφροδίσιον πέμπει διοικητὴν εἴς τε
τὰς ἐν Φρυγίᾳ πόλεις καὶ τὰς ὑπερκειμένας τοῦ Πόντου. ὁ δὲ, δια-
πραξάμενος ἃ ἐβούλετο καὶ ἐπανιὼν, τῶν μὲν ἄλλων πόλεων
ἐν ἐπαίνοις ἦν, Ἡρακλεωτῶν δὲ κατηγόρει, μὴ εὐνοϊκῶς ἔ-
χειν τοῖς τοῦ Σελεύκου πράγμασιν. ὑφ' οὗ Σέλευκος παροξυν-
θεὶς, τούς τε πρὸς αὐτὸν ἀφικομένους πρέσβεις ἀπειλητι-
κοῖς ἐξεφαύλιζε λόγοις, καὶ κατέπληττεν· ἑνὸς τοῦ Χαμαι-
λέοντος οὐδὲν ἐρρωδήσαντος τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ φαμένου, Ἡ-
ρακλῆς κάρρων Σέλευκε (κάρρων δὲ, ὁ ἰσχυρότερος, παρὰ Δω-
ριεῦσιν) ὁ δ' οὖν Σέλευκος τὸ μὲν ῥηθὲν οὐ συνῆκεν, ὀργῆς δ' ὡς
εἶχεν, καὶ ἀπετρέπετο. τοῖς δὲ οὔτε τὸ ἀναχωρεῖν οἴκαδε, οὔτε τὸ
προσμένειν, λυσιτελὲς ἐδόκει. ταῦτα δὲ Ἡρακλεῶται πυθό-
μενοι, τά τε ἄλλα παρεσκευάζοντο, καὶ συμμάχους ἤθροιζον,
πρός τε Μιθριδάτην τὸν Πόντου βασιλέα διαπρεσβευόμενοι καὶ
πρὸς Βυζαντίους καὶ Χαλκηδονίους. οἱ δὲ περιλειπόμενοι τῶν ἀπὸ
Ἡρακλείας φυγάδων, Νύμφιδος, καὶ αὐτοῦ ἑνὸς ὑπάρχοντος τού-
των, κάθοδον βουλεύσαντος αὐτοῖς, καὶ ῥᾳδίαν εἶναι ταύτην ἐπι-
δεικνύντος, εἰ μηδὲν ὧν οἱ πρόγονοι ἀπεστέρηντο, αὐτοὶ φα-
νεῖεν διοχλοῦντες ἀναλήψεσθαι· ἔπεισέ τε σὺν τῷ ῥᾴστῳ, καὶ τῆς
καθόδου ὃν ἐβούλευσε τρόπον γεγενημένης, οἵ τε καταχθέντες
καὶ ἡ δεξαμένη πόλις ἐν ὁμοίαις ἡδοναῖς καὶ εὐφροσύναις ἀνε-
στρέφοντο, φιλοφρόνως τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους δεξιωσαμένων, καὶ
μηδὲν τῶν εἰς αὐτάρκειαν αὐτοῖς συντελούντων παραλελοιπό-
των. καὶ οἱ Ἡρακλεῶται τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς παλαιᾶς εὐγενεί-
ας τε καὶ πολιτείας ἐπελαμβάνοντο. Σέλευκος δὲ τοῖς κατωρ-
θωμένοις κατὰ Λυσιμάχου ἐπαρθεὶς, εἰς τὴν Μακεδονίαν δια-
βαίνειν ὥρμητο, πόθον ἔχων τῆς πατρίδος, ἐξ ἧς σὺν Ἀλεξάν-

δρῳ ἐστράτευτο· κἀκεῖ τοῦ βίου τὸ λεῖπον διανῦσαι, γηραιὸς ἤδη ὤν, διανοούμενος, τὴν δὲ ἀσίαν Ἀντιγόνῳ παραθέσθαι τῷ παιδί. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Κεραυνός, τῶν Λυσιμάχου πραγμάτων ὑπὸ Σελεύκῳ γεγενημένων, καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτὸν ἐτέλει, οὐχ ὡς αἰχμάλωτος, παρορώμενος, ἀλλ' οἷα δὴ παῖς βασιλέως, τιμῆς τε καὶ προνοίας ἀξιούμενος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑποσχέσεσι λαμπρυνόμενος, ἃς αὐτῷ Σέλευκος προὔτεινεν, εἰ τελευτήσειεν ὁ γεινάμενος, τὴν αἴγυπτον, πατρῴαν οὖσαν ἀρχήν, καταγαγεῖν. ἀλλ' ὁ μὲν τοσαύτης κηδεμονίας ἠξιοῦτο· κακὸν δὲ ἄρα αἱ εὐεργεσίαι οὐδὲν ἐβελτίουν. ἐπιβουλὴν γὰρ συστήσας, προσπεσὼν τὸν εὐεργέτην ἀναιρεῖ, καὶ ἵππου ἐπιβάς, πρὸς λυσιμάχειαν φεύγει· ἐν ᾗ διάδημα περιθέμενος, μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κατέβαινεν εἰς τὸ στράτευμα, δεχομένων αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, καὶ βασιλέα καλούντων οἳ πρότερον Σελεύκῳ ὑπήκουον. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου, τὰ συνενεχθέντα μαθών, ἐπὶ μακεδονίαν διαβαίνειν ἐπεχείρει, πεζῷ καὶ νηίτῃ στρατεύματι προφθάσαι σπεύδων τὸν Πτολεμαῖον. ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὰς Λυσιμάχου νῆας ἔχων, ἀπήντα καὶ ἀντιπαρετάττετο. ἦσαν δ' ἐν αὐταῖς ἄλλαι τε καὶ τῆς ἡρακλείας αἱ μετάπεμπτοι, ἑξήρεις τε καὶ πεντήρεις καὶ ἄφρακτοι, καὶ ὀκτήρης μία ἡ λεοντοφόρος καλουμένη, ἣ μεγέθους ἕνεκα καὶ κάλλους ἥκουσα εἰς θαῦμα. ἐν ταύτῃ γὰρ ρ' μὲν ἄνδρες ἑκατὸν στοῖχον ἤρεττον, ὡς ω' ἐκ θατέρου μέρους γενέσθαι, τοὺς ἐξ ἑκατέρων δὲ χιλίους καὶ ἑξακοσίους. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχησόμενοι, χίλιοι καὶ διακόσιοι, καὶ κυβερνῆται δύο. τῆς οὖν συμβολῆς γενομένης, κρατεῖ Πτολεμαῖος, τὸ ναυτικὸν τρεψάμενος τοῦ Ἀντιγόνου, ἀνδρειότερον τῶν ἄλλων ἀγωνισαμένων τῶν νηῶν ἐξ ἡρακλεώτιδος. αὐτῶν δὲ τῶν ἡρακλεωτίδων τὸ ἐξαίρετον ἔφερεν ἡ λεοντοφόρος ὀκτήρης. οὕτω κακῶς Ἀντίγονος τῷ στόλῳ πράξας, εἰς τὴν βοιωτίαν ἀνεχώρησεν. Πτολεμαῖος δὲ

ἐπὶ μακεδονίαν διέβη, καὶ βεβαίως εἶχεν τὴν ἀρχήν. αὐτίκα γοῦν τὴν οἰκείαν μᾶλλον ἐκφαίνων σκαιότητα, Ἀρσινόην μὲν, ὡς πάτριον τοῦτο τοῖς αἰγυπτίοις, τὴν ἀδελφὴν γαμεῖ· τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δὲ παῖδας αὐτῇ γεγενημένους ἀναιρεῖ. μεθ' οὓς κἀκείνην τῆς βασιλείας ἐξεκήρυξεν· καὶ πολλὰ καὶ παράνομα ἐν δυσὶ διαπραξάμενος ἔτεσι, γαλατικοῦ μέρους τῆς πατρίδος μετανασάντος διὰ λιμὸν, καὶ μακεδονίαν καταλαβόντων, καὶ εἰς μάχην αὐτῷ συναψάντων, ἀξίως τῆς ὠμότητος καταστρέφει τὸν βίον, διασπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν γαλατῶν. ζῶν γὰρ ἐλήφθη, τοῦ ἐλέφαντος ἐν ᾧ ὠχεῖτο, τρωθέντος καὶ καταβαλόντος αὐτόν. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου ἡττηθεὶς τῷ ναυτικῷ, Πτολεμαίου ἀνῃρημένου, τὴν μακεδόνων λαμβάνει ἀρχήν. ὁ δὲ Σελεύκου Ἀντίοχος πολλοῖς πολέμοις, εἰ καὶ μόλις καὶ οὐδὲ πᾶσαν, ὅμως οὖν ἀνασωσάμενος τὴν πατρῴαν ἀρχὴν, πέμπει στρατηγὸν Πατροκλέα σὺν ἐκστρατεύματι εἰς τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ ταύρου. ὁ δὲ Ἑρμογένην προσαιρεῖται, τὸ γένος ἀσπένδιον, ὃς ἐπί τε πόλεις ἄλλας καὶ ἐπὶ τὴν ἡράκλειαν ὥρμητο εἰσβαλεῖν. τῶν δὲ ἡρακλεωτῶν πρὸς αὐτὸν διαπρεσβευσαμένων, τῆς χώρας ἀναχωρεῖ, καὶ φιλίαν συνθέμενος ἐπὶ τὴν βιθυνίαν διὰ τῆς φρυγίας τρεπόμενος. ἐνεδρευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν βιθυνῶν, διαφθείρεταί τε αὐτὸς καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ, ἀνδρὸς ἔργα τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰς πολεμίους ἐπιδειξάμενος. διὰ ταῦτα δὴ ἐπιστρατεύειν ἐγνωκότος Ἀντιόχου κατὰ βιθυνῶν, ὁ τούτων βασιλεὺς Νικομήδης διαπρεσβεύεται πρὸς ἡράκλειαν, συμμαχίαν αἰτῶν· καὶ τυγχάνει τῆς σπουδῆς, ἐν ὁμοίοις καιροῖς καὶ χρείαις τὴν ἀμοιβὴν ὑποσχόμενος. ἐν τούτῳ δὲ ἡρακλεῶται τήν τε κίερον καὶ τὴν τῖον ἀνεσώσαντο, καὶ τὴν θυνίδα γῆν, πολλὰ τῶν χρημάτων δαπανήσαντες· τὴν δὲ Ἄμαστριν (ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀφῃρημένη) καὶ πολέμῳ καὶ χρήμασι βουληθέντες τέως ἀναλαβεῖν αὐτὴν, οὐ κατώρθωσαν· τοῦ κατέχοντος αὐτὴν Εὐμένους, Ἀριοβαρζάνῃ τῷ Μιθριδάτου παιδὶ

προῖκα μᾶλλον προσδοῦναι ταύτην, ἢ παρέχουσι χρήματα τοῖς ἡρακλεώταις, διὰ τὸ τῆς ὀργῆς ὑπαχθέντος ἀλόγιστον. ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐκδέχεται τοὺς ἡρακλεώτας ὁ πρὸς Ζιποίτην τὸν Βιθυνὸν πόλεμος, ὃς τῆς θυνιακῆς ἐπῆρχεν Θρᾴκης. ἐν ᾧ πολέμῳ πολλοὶ τῶν ἡρακλεωτῶν γενναίως ἀνδρισάμενοι κατεκόπησαν· καὶ νικᾷ μὲν κατὰ κράτος ὁ Ζιποίτης, συμμαχίδος δὲ δυνάμεως τοῖς ἡρακλεώταις ἐπελθούσης, φυγῇ τὴν νίκην καταισχύνει. οἱ δὲ ἡττημένοι, τοὺς σφετέρους νεκροὺς ἀδεῶς ἀναλαβόντες καὶ καύσαντες, εἶτα καὶ πάντων κύριοι περὶ ὧν ἦν ὁ πόλεμος, καταστάντες, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἀνῃρημένων ἀνακομίσαντες εἰς τὴν πόλιν, ἐπιφανῶς ἐν τῷ τῶν ἀριστέων ἔθαψαν μνήματι. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνῳ τῷ Δημητρίου μεγάλων ἑκατέρωθεν στρατευμάτων ἀντιπαραταττομένων, κινεῖται ὁ πόλεμος καὶ χρόνον συχνὸν κατέτριψεν· συνεμάχει δὲ τῷ μὲν ὁ τῆς βιθυνίας βασιλεὺς Νικομήδης, Ἀντιόχῳ δὲ πολλοὶ ἕτεροι. οὔπω δὲ συρραγεὶς Ἀντίοχος Ἀντιγόνῳ, τὸν πρὸς Νικομήδην χειρίζεται πόλεμον. ὁ δὲ Νικομήδης ἀλλαχόθεν τε δυνάμεις ἀθροίζει, καὶ συμμαχεῖν πρὸς ἡρακλεώτας διαπρεσβευσάμενος, τριήρεις τρισκαίδεκα συμμάχους λαμβάνει· καὶ λοιπὸν ἀντικαθίσταται τῷ τοῦ Ἀντιόχου στόλῳ. ἐπὶ χρόνον δέ τινα ἀντικαταστάντες ἀλλήλοις, οὐδέτεροι μάχης ἦρξαν, ἀλλ' ἄπρακτοι διελύθησαν. ἐπεὶ δὲ γαλάται πρὸς τὸ βυζάντιον ἧκον καὶ τὴν πλείστην αὐτοῦ ἐδῄωσαν, τῷ πολέμῳ ταπεινωθέντες οἱ ἐν βυζαντίῳ πέμπουσι πρὸς τοὺς συμμάχους, δεόμενοι ὠφελείας. καὶ παρέσχον μὲν πάντες ὡς εἶχον ἰσχύος, παρέσχον δὲ καὶ οἱ τῆς ἡρακλείας. τοσοῦτον γὰρ ἡ πρεσβεία ᾔτει, χρυσοῦς χιλίους. μετ' οὐ πολὺ δὲ Νικομήδης τοὺς γαλάτας οἷς ἡ καταδρομὴ τῶν βυζαντίων ἐγεγένητο, πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντας τὴν ἀσίαν περαιωθῆναι, τοσαυτάκις δὲ ἀποτυχόντας, οὐκ ἀνεχομένων τῶν περὶ

ξιν βυζαντίων, ἐπὶ συνθήκαις ὅμως παρασκευάζει περαιωθῆναι. αἱ δὲ συνθῆκαι, Νικομήδει μὲν καὶ τοῖς ἐκγόνοις ἀεὶ φίλα φρονεῖν τοὺς βαρβάρους, καὶ τῆς γνώμης τοῦ Νικομήδους χωρὶς, μηδενὶ συμμαχεῖν τῶν πρὸς αὐτοὺς διαπρεσβευομένων· ἀλλ' εἶναι φίλους μὲν τοῖς φίλοις, πολεμίους δὲ τοῖς οὐ φιλοῦσι. συμμαχεῖν δὲ καὶ βυζαντίοις, εἴ που δέοιντο· καὶ τιανοῖς δὲ καὶ ἡρακλεώταις καὶ καλχηδονίοις καὶ κιερανοῖς καί τισιν ἑτέροις ἐθνῶν ἄρχουσιν. ἐπὶ ταύταις μὲν ταῖς συνθήκαις Νικομήδης τὸ γαλατικὸν πλῆθος εἰς ἀσίαν διαβιβάζει· ὧν περιφανεῖς μὲν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, ἑπτακαίδεκα τὸν ἀριθμὸν ἦσαν· οἱ δὲ καὶ αὐτῶν τούτων προκεκριμένοι καὶ κορυφαῖοι Λεωννώριος ἦσαν καὶ Λουτούριος. αὕτη τοίνυν τῶν γαλατῶν ἡ ἐπὶ τὴν ἀσίαν διάβασις, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ κακῷ τῶν οἰκητόρων περιελθεῖν ἐνομίσθη, τὸ δὲ τέλος ἔδειξεν ἀποκριθὲν πρὸς τὸ συμφέρον. τῶν γὰρ βασιλέων τὴν τῶν πόλεων δημοκρατίαν ἀφελεῖν σπουδαζόντων, αὐτοὶ μᾶλλον ταύτην ἐβεβαίουν, ἀντικαθιστάμενοι τοῖς ἐπιτιθεμένοις. Νικομήδης δὲ κατὰ βιθυνῶν πρῶτον συμμαχούντων αὐτῷ καὶ τῶν ἐξ ἡρακλείας τοὺς βαρβάρους ἐξοπλίσας, τῆς τε χώρας ἐκράτησεν καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κατέκοψεν, τὴν ἄλλην λείαν τῶν γαλατῶν ἑαυτοῖς διανειμαμένων. οὗτοι δὲ πολλὴν ἐπελθόντες χώραν, αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ τῆς αἱρεθείσης αὐτοῖς ἀπετέμοντο, τὴν νῦν γαλατίαν καλουμένην, εἰς τρεῖς μοίρας ταύτην διανείμαντες. καὶ τοὺς μὲν, τρογμοὺς ὀνομάσαντες, τοὺς δὲ, τολοστοβογίους, τοὺς δὲ, τεκτοσάγας. ἐδείμαντο δὲ πόλεις, τρογμοὶ μὲν ἄγκυραν· τολοστοβόγιοι δὲ, ταβίαν· τεκτόσαγες δὲ, πισιννοῦντα. ὁ δὲ Νικομήδης εἰς λαμπρὰν εὐδαιμονίαν ἀρθεὶς, πόλιν ἑαυτῷ ὁμώνυμον ἀνεγείρει ἀντικρὺ ἀστακοῦ· τὴν ἀστακὸν δὲ μεγαρέων ᾤκησαν ἄποικοι, ὀλυμπιάδος ἱσταμένης ιζ', ἀστακὸν ἐπίκλην κατὰ χρησμὸν θέμενοι, ἀπό τινος τῶν λεγομένων σπαρτῶν καὶ γηγενῶν τῶν ἀπο-

χρόνων τῶν ἐν Θήβαις, Ἀστακοῦ τὴν κλῆσιν, ἀνδρὸς γενναίου
καὶ μεγαλόφρονος. αὕτη πολλὰς ἐπιθέσεις παρά τε τῶν ὁμο-
ρούντων ὑποστᾶσα, καὶ πολέμοις πολλάκις ἐκτρυχωθεῖσα,
ἀθηναίων αὐτὴν μετὰ μεγαρέας ἐπῳκηκότων, ἔληξέ τε τῶν
συμφορῶν καὶ ἐπὶ μέγα δόξης καὶ ἰσχύος ἐγένετο, Δυδαλσοῦ
τηνικαῦτα τὴν βιθυνῶν ἀρχὴν ἔχοντος. οὗ τελευτήσαντος,
ἦρχε Βοτείρας, ζήσας ϛ' καὶ ο' ἔτη. τοῦτον διαδέχεται Βᾶς ὁ
υἱός, ὃς καὶ Κάλαντον Ἀλεξάνδρου στρατηγὸν, καίτοιγε λίαν
παρεσκευασμένον πρὸς τὴν μάχην, κατηγωνίσατο, καὶ τῆς
βιθυνίας παρεσκεύασε τοὺς μακεδόνας ἀποσχέσθαι. οὕτω βίος
μὲν ἐγεγόνει ἐτῶν α' καὶ ο'· ὧν ἐβασίλευσε ν'. οὗ παῖς, τῆς ἀρ-
χῆς διάδοχος, Ζιποίτης, λαμπρὸς ἐν πολέμοις γεγονὼς, καὶ
τοὺς Λισιμάχου στρατηγοὺς, τὸν μὲν, ἀνελὼν, τὸν δὲ ἐπὶ μήκιστον
τῆς οἰκείας ἀπελάσας ἀρχῆς· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Λισίμαχον· εἶτα
καὶ Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς Σελεύκου ἐπικρατέστερος γεγονὼς,
τοῦ τε τῆς ἀσίας βασιλεύοντος καὶ τοῦ μακεδόνων· κτίζει πόλιν
ὑπὸ τῷ λυπέρῳ ὄρει, τὴν αὐτοῦ κλήσει ἐπώνυμον. οὗτος βιοὺς μὲν
ἔτη ϛ' καὶ ἑβδομήκοντα, κρατήσας δὲ τῆς ἀρχῆς ὀκτὼ καὶ τεσ-
σαράκοντα, καταλείπει παῖδας τέσσαρας. τούτων ὁ πρεσβύτε-
ρος τῶν παίδων Νικομήδης διαδέχεται, τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἀ-
δελφὸς ἀλλὰ δήμιος γεγονώς. ἐκρατύνατο μέντοι καὶ οὗτος
τὴν βιθυνῶν ἀρχήν· μάλιστά γε τοὺς γαλάτας ἐπὶ τὴν ἀ-
σίαν διαπεραιωθῆναι συναράμενος· καὶ πόλιν, ὡς προείρη-
ται, τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν ἀνέστησε φέρουσαν. οὐ πολλῷ δὲ
ὕστερον χρόνῳ πόλεμος ἀνερράγη βυζαντίοις πρὸς καλλατια-
νοὺς (ἄποικοι δὲ οὗτοι ἡρακλεωτῶν ἦσαν) καὶ πρὸς ἰστριανοὺς,
περὶ Τόμεως τοῦ ἐμπορίου, ὃ τοῖς καλλατιανοῖς ὅμορον ἦν· μο-
νοπώλιον τοῦτο διανοουμένων κατασκευάσαι τῶν καλλατιανῶν.
διεπρεσβεύοντο οὖν πρὸς ἡρακλεώτας ἐπὶ συμμαχίᾳ ἑ-
κάτεροι. οἱ δὲ πολεμικὴν μὲν ῥοπὴν οὐδετέρῳ ἔνεμον μέρει,

διαλλακτηρίους δὲ ἄνδρας ἑκατέροις ἀπέστελλον· κἂν ἄπρακτος αὐτῶν ἡ σπουδὴ τότε γέγονεν. πολλὰ δὲ οἱ τῆς καλατίδος ὑπὸ τῶν πολεμίων παθόντες, ὕστερον εἰς διαλύσεις ἦλθον, ἀπὸ ταύτης τῆς συμφορᾶς οὐκέτι σχεδὸν ἀναλαβεῖν αὐτοὺς δυνηθέντες. οὐ πολλοῦ δὲ πάνυ ῥυέντος χρόνου, ὁ τῶν βιθυνῶν βασιλεὺς Νικομήδης, ἐπεὶ ὁ μὲν ἐκ προτέρων αὐτῷ γάμων γεγονὼς παῖς Ζηΐλας φυγὰς ἦν πρὸς τὸν τῶν ἀρμενίων βασιλέα, ταῖς τῆς μητρυιᾶς Εταζέτας μηχαναῖς ἐλαθείς, οἱ δὲ ἐκ ταύτης αὐτῷ γεγονότες ἐνηπίαζον· πρὸς τῷ τελευτᾶν γεγονώς, κληρονόμους μὲν τοὺς ἐκ τῆς δευτέρας γυναικὸς γράφει παῖδας, ἐπιτρόπους δὲ Πτολεμαῖον καὶ Ἀντίγονον, καὶ τὸν δῆμον τῶν βυζαντίων καὶ δὴ καὶ τῶν ἡρακλεωτῶν καὶ τῶν κιανῶν ἐφίστησιν. ὁ μέντοι Ζηΐλας μετὰ δυνάμεως ἣν αὐτῷ τῶν γαλατῶν οἱ τολιστοβόγιοι θάρσους ἐπλήρουν, ἐπὶ τὴν βασιλείαν κατῄει. βιθυνοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν σώζειν τοῖς νηπίοις σπουδάζοντες, τὴν μὲν τούτων μητέρα ἀδελφῷ συνοικίζουσι τῷ Νικομήδους, αὐτοὶ δὲ στράτευμα παρὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρόπων λαβόντες, ὑπέμενον τὸν Ζηΐλαν. συχναῖς δὲ μάχαις καὶ μεταβολαῖς ἑκάτεροι ἀποχρησάμενοι, τὸ τελευταῖον κατέστησαν εἰς διαλύσεις, ἡρακλεωτῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀριστευόντων, κἂν ταῖς συμβάσεσι τὸ συμφέρον καταπραττόντων. διὸ γαλάται ὡς ἐχθρὰν τὴν ἡράκλειαν κατέδραμον, ἕως κάλλητος ποταμοῦ· καὶ πολλῆς κύριοι γεγονότες λείας, οἴκαδε ἀνεχώρησαν. βυζαντίοις δὲ Ἀντιόχου πολεμοῦντος, τριήρεσι συνεμάχησαν τεσσαράκοντα οἱ ἡρακλεῶται, καὶ τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν μέχρις ἀπειλῶν προκόψαι. συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐξ ἀνθρώπων Ἀριοβαρζάνην γενέσθαι, παῖδα Μιθριδάτην καταλιπόντα, καὶ ἐν διαφορᾷ πρὸς τοὺς γαλάτας γεγονότα. δι' ἣν αἰτίαν καταφρονήσαντες τοῦ παιδὸς οὗτοι, τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐσίνοντο.

καὶ ἀπορίας αὐτοὺς καταλαβούσης, ἀνελάμβανον οἱ ἀπὸ τῆς ἡρακλείας, σῖτον εἰς ἀμισὸν πέμποντες, ἐξ ἧς ῥᾷον ἦν τοὺς τοῦ Μιθριδάτου σιτηγεῖν ἑαυτοῖς, καὶ ἐξακεῖσθαι τὴν ἔνδειαν. διὰ ταῦτα πάλιν οἱ γαλάται εἰς τὴν ἡρακλεῶτιν ἔπεμψαν στράτευμα, καὶ ταύτην κατέτρεχον, μέχρις ἂν οἱ ἡρακλεῶται διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτούς. Νύμφις δὲ ἦν ὁ ἱστορικὸς ὁ κορυφαῖος τῶν πρέσβεων· ὃς τὸν μὲν στρατὸν ἐν τῷ κοινῷ χρυσοῖς πεντακισχιλίοις, τοὺς δὲ ἡγεμόνας ἰδίᾳ διακοσίοις ὑποθεραπεύσας, τῆς χώρας ἀπαναστῆναι παρεσκεύασεν. Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς αἰγύπτου βασιλεὺς εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἀναβὰς, λαμπροτάταις μὲν δωρεαῖς εὐεργετεῖν τὰς πόλεις προῄγετο· ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς ἡρακλεώταις ἀρτάβας πυροῦ πεντακοσίας, καὶ νεὼν αὐτοῖς προκοννησίας πέτρας ἐν τῇ ἀκροπόλει Ηρακλέος ἀνεδείματο.

Μέχρι τούτου φθάσας ὁ συγγραφεὺς, εἰς τὴν τῶν ῥωμαίων ἐπικράτειαν τὴν ἐκβολὴν ποιεῖται· ὅθεν τε γένος ἔφυσαν, καὶ τίνα τρόπον τῆς ἰταλίας ἐνταῦθα κατῴκησαν· ὅσα τε εἰς τὴν τῆς ῥώμης κτίσιν προὔλαβέν τε καὶ ἐπράχθη· καὶ τῶν ἐπαρξάντων αὐτῶν ἐπιτρέχων, καὶ πρὸς οὓς πολέμοις διηγωνίσαντο· καὶ τήν τε τῶν βασιλέων κατάστασιν καὶ τὴν εἰς ὑπάτους τῆς μοναρχίας μεταβολήν· ὅπως τε ὑπὸ γαλατῶν ῥωμαῖοι ἡττήθησαν· καὶ ἥλω ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ Κάμιλος ἐπιβοηθήσας, τὴν πόλιν ἐῤῥύσατο. ὅπως τε ἐπὶ τὴν ἀσίαν Αλεξάνδρῳ διαβαίνοντι, καὶ γράψαντι ἢ κρατεῖν, ἐὰν ἄρχειν δύνωνται, ἢ τοῖς κρείττοσιν ὑπείκειν· στέφανον χρυσοῦν ἀπὸ ἱκανῶν ταλάντων ῥωμαῖοι ἐξέπεμψαν. καὶ ὡς πρὸς ταραντίνους καὶ Πύῤῥον τὸν ἠπειρώτην συμμαχοῦντα τούτοις ἐπολέμησαν· καὶ τὰ μὲν παθόντες, τὰ δὲ κακῶς τοὺς πολεμίους διαθέμενοι, ταραντίνους μὲν ὑπηγάγοντο, Πύῤῥον δὲ τῆς ἰταλίας ἀπήλασαν. ὅσα τε πρὸς καρχηδονίους καὶ Αννίβαν ῥωμαίοις ἐ-

περάχθη· καὶ ὅσα πρὸς Ἴβηρας ἄλλοις τε καὶ Σκιπίωνι κατωρθώθη· καὶ ὡς παρὰ τῶν ἰβήρων βασιλεὺς ψηφισθεὶς, οὐκ ἐδέξατο· ὅπως τε καταπολεμηθεὶς ἔφυγεν Ἀννίβας· καὶ ὡς πέραν τοῦ ἰονίου ῥωμαῖοι διέβησαν· καὶ ὡς Περσεὺς ὁ Φιλίππου τὴν μακεδόνων ἀρχὴν ἐκδεξάμενος, καὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα ῥωμαίοις γεγενημένας νεότητι κινῶν καταπολεμηθῇ, Παύλου τὸ κατ' αὐτὸν διαστήσαντος τρόπαιον· ὅπως τε πρὸς Ἀντίοχον τὸν συρίας καὶ κομαγήνης καὶ τῆς ἰουδαίας βασιλέα δυσὶ μάχαις νικήσαντες, τῆς εὐρώπης ἐξέβαλον. τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦδε διεισιν ὁ συγγραφεύς· ἀναλαβὼν δὲ, γράφει ὅπως ἡρακλεῶται διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς τῶν ῥωμαίων στρατηγοὺς ἐπὶ τὴν ἀσίαν διαβεβηκότας, ἀσμένως τε ἀπεδέχθησαν, καὶ ἐπιστολῆς φιλόφρονος μὲν ἔτυχον, Ποπλίου Αἰμυλίου ταύτην ἀποστείλαντος, ἐν ᾗ φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπισχνεῖτο καὶ τὰ ἄλλα προνοίας τε καὶ ἐπιμελείας, ἐπειδάν τινος αὐτῶν δέοιντο, μηδεμιᾶς ὑστερεῖσθαι· ὕστερον δὲ καὶ πρὸς Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν τὴν λιβύην ῥωμαίοις κτησάμενον διαπέμπουσι πρεσβείαν, τὴν ὡμολογημένην φιλίαν ἐπικυροῦντες. μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν, πρὸς τὸν αὐτὸν διαπρεσβεύονται, διαλλάττειν πρὸς ῥωμαίους ἀξιοῦντες τὸν βασιλέα Ἀντίοχον· καὶ ψήφισμα πρὸς αὐτὸν ἔγραψαν, παραινοῦντες αὐτὸν τὴν πρὸς ῥωμαίους διαλύσασθαι ἔχθραν. ὁ δὲ Κορνήλιος Σκιπίων ἀντεπιστέλλων τοῖς ἡρακλεώταις, ἐπιγράφει οὕτως, Σκιπίων, στρατηγὸς ἀνθύπατος ῥωμαίων, ἡρακλεωτῶν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν. ἐν ταύτῃ τήν τε πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν ἐπιβεβαιῶν, καὶ ὡς διαλύσαιτο ῥωμαῖοι τὴν πρὸς Ἀντίοχον μάχην. τὰ αὐτὰ δὲ Λευκίῳ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ ἀδελφὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ ναυτικοῦ, τοῖς ἡρακλεώταις διαπρεσβευσαμένοις ἀντέγραψεν. μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν, εἰς

μάχην Ἀντίοχος ῥωμαίοις κατέστη· καὶ ἀνὰ κράτος ἡττηθεὶς, ἐπὶ συνθήκαις διελύσατο τὴν ἔχθραν· αἳ καὶ τῆς ἀσίας αὐτὸν ἁπάσης ἀπεῖργον, καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ τῶν νηῶν συναφηροῦντο τὸν στόλον, τῆς κομμαγίνης αὐτῷ καὶ τῆς ἰουδαίας εἰς ἀρχὴν ὑπολειπομένων. ἡ δὲ τῶν ἡρακλεωτῶν πόλις πρὸς τοὺς ἐκπεμπομένους παρὰ τῶν ῥωμαίων τῶν στρατηγῶν διαδόχους τὰ αὐτά τε διεπρεσβεύετο, καὶ ταῖς ὁμοίαις ἀντεδεξιοῦτο εὐνοίαις καὶ φιλοφρονήσεσι· καὶ τέλος, συνθῆκαι προῆλθον ῥωμαίοις τε καὶ ἡρακλεώταις, μὴ φίλους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἀλλήλοις καθ' ὧν τε καὶ ὑπὲρ ὧν δεηθεῖεν ἑκάτεροι· καὶ χαλκοῖ πίνακες δύο τὰς ὁμολογίας ἴσας καὶ ὁμοίας ἔφερον· ὧν ὁ μὲν παρὰ ῥωμαίοις ἐν τῷ κατὰ τὸ καπιτώλιον ἱερῷ τοῦ διὸς καθηλώθη, ὁ δὲ κατὰ τὴν ἡράκλειαν, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τοῦ διὸς ἱερῷ. ταῦτα διεξηγηθὼν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὸ ιγ΄ καὶ ιδ΄ τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ιε΄ εἰσβαλὼν, διηγεῖται ὅπως Προυσίας ὁ βιθυνῶν βασιλεὺς, δραστήριος ὢν καὶ πολλὰ πράξας, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ κίερον, πόλιν ἡρακλεωτῶν οὖσαν, ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ, ἀντὶ κιέρου προυσιάδα καλέσας. εἷλεν δὲ καὶ τὴν τῖον, καὶ αὐτὴν ὑπήκοον αὐτοῖς οὖσαν, ὥστε ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τὴν ἡράκλειαν περιγράψαι. ἐφ' αἷς κἀκείνην κραταιῶς ἐπολιόρκει· καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολιορκουμένων ἀπέκτεινεν, ἐγγὺς δ' ἂν καὶ ἡ πόλις τοῦ ἁλῶναι κατέστη, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς κλίμακος ἀναβαίνων Προυσίας, λίθῳ βαλόντος ἑνὸς τῶν ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως, συνετρίβη τὸ σκέλος, καὶ τὴν πολιορκίαν τὸ πάθος διέλυσεν. φοράδην γὰρ ὁ βληθεὶς, ἐκ ἄνευ ἀγῶνος, ὑπὸ τῶν βιθυνῶν ἀνακομισθεὶς, εἰς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεψεν. κἀκεῖ βιοὺς ἔτη οὐ πολλὰ, καὶ χωλὸς καὶ ὢν καὶ καλούμενος, τὸν βίον κατέστρεψεν. οἱ δὲ ὑπὲρ τὸν πόντον γαλάται, οὔπω τῶν ῥωμαίων εἰς τὴν ἀσίαν διαβεβηκότων, πόθον ἔχοντες πεῖραν λαβεῖν τῆς θαλάσσης, περιελεῖν ἐπεχείρουν τὴν

ἡράκλειαν· καὶ οὐ χαλεπὸν ἐνόμιζον. πολὺ γὰρ τῆς παλαιᾶς ῥώμης ὑφεῖτο, καὶ πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπέρρει. στρατεύουσι δὴ κατ' αὐτῆς ἁπάσαις ταῖς δυνάμεσιν, οὐδὲ αὐτῆς συμμάχων ἀμελούσης, ἀλλ' εἰς ὅσα παρεῖχεν ὁ καιρὸς, παρασκευαζομένης. ἐπολιορκεῖτο μὲν οὖν αὕτη, καὶ χρόνος ἐτρίβετο, ὃς τοὺς γαλάτας εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων συνήλαυνεν. θυμῷ γὰρ καὶ οὐ παρασκευῇ τῇ δεούσῃ γαλάτης ἀνὴρ τὸν πόλεμον διαφέρειν οἶδεν. πρὸς οὖν συλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον ἀπολελοιπότων, ἐκδραμόντες οἱ τῆς πόλεως καὶ ἀδοκήτοις ἐπιπεσόντες, αὐτό τε εἷλον καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον. καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς χώρας σκεδασθέντας, οὐ χαλεπῶς συνελάμβανον· ὡς μηδὲ τὴν γ' μοῖραν τοῦ γαλατικοῦ στρατεύματος εἰς γαλατίαν ἀναστρέψαι. ἐκ δὲ τοῦ κατορθώματος πάλιν εἰς τὴν προτέραν εὔκλειαν καὶ εὐδαιμονίαν ἐλπίδας ἐλάμβανον ἀναβιῶναι. ῥωμαίοις δὲ πρὸς μαρσούς τε καὶ πελιγνοὺς καὶ μαρρουκίνους (ἔθνη δὲ εἰσὶ ταῦτα ὑπὲρ λιβύης κατῳκημένα γαδείρων ὅμορα) δυσὶ τετρήρεσι καταφράκτοις ἡρακλεῶται συνεμάχησαν. καὶ συγκατορθώσαντες τὸν πόλεμον, καὶ πολλῶν ἀριστείων ἀξιωθέντες, ἑνδεκάτῳ ἔτει πρὸς τὴν πατρίδα ἀνεκομίσθησαν. μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πρὸς ῥωμαίους βαρὺς Μιθριδάτῃ τῷ πόντου βασιλεῖ συνέστη πόλεμος, φαινομένην λαβὼν αἰτίαν, τὴν τῆς καππαδοκίας κατάληψιν. ταύτης γὰρ, δι' ἀπάτης καὶ ὅρκων συμβατηρίων, τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀράθην συλλαβὼν ὁ Μιθριδάτης, αὐτοχειρίᾳ ἀποσφάξας, ἐκράτησεν. παῖς δὲ ὁ Ἀράθης ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μιθριδάτου Ἀριαράθῳ γεγένητο. φονικώτατος δὲ ἐκ παιδὸς ὁ Μιθριδάτης ἦν. τὴν γὰρ ἀρχὴν τρισκαιδεκαέτης παραλαβὼν, μετ' οὐ πολὺ τὴν μητέρα κοινωνὸν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας καταλειφθεῖσαν, δεσμωτηρίῳ καταγαγὼν, βίᾳ καὶ χρόνῳ ἐξανάλωσεν· καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινεν. κατεστρέψατο δὲ πολέμῳ

καὶ τοὺς περὶ τὸν φᾶσιν βασιλεῖς ἕως τῶν κλιμάτων τῶν ὑπὲρ τὸν καύκασον, καὶ τὴν ἀρχὴν ηὔξησεν. καὶ ἐπὶ μέγα ἀλαζονείας ἐξώγκωτο. δι' ἃ μᾶλλον ῥωμαῖοι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὕποπτον ποιούμενοι, τοῖς σκυθῶν βασιλεῦσιν ἐψηφίσαντο τὰς πατρῴας αὐτὸν ἀρχὰς ἀποκαταστῆσαι. ὁ δὲ μετρίως μὲν τοῖς προσταττομένοις ὑπήκουεν, συμμάχους δὲ πάρθους καὶ μήδους καὶ Τιγράνην ἀρμένιον, καὶ τοὺς σκυθικοὺς βασιλεῖς, καὶ τὸν ἴβηρα προσεταιρίζετο. προσετίθη δὲ καὶ ἑτέρας τοῦ πολέμου αἰτίας. τῆς γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ συγκλήτου Νικομήδην τὸν ἐκ Νικομήδους καὶ Νύσης, βασιλέα βιθυνίας καθιστώσης, Μιθριδάτην τὸν χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδην ἀντικαθίστη. ἐπεκράτει δ' ὅμως ἡ ῥωμαίων κρίσις καὶ ἄκοντος Μιθριδάτου. ὕστερον δὲ Σύλλα καὶ Μαρίου περὶ τὴν ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἀναῤῥιπισάντων τὴν στάσιν, τέσσαρας μυριάδας πεζῶν καὶ μυρίους ἱππέας Αρχελάῳ τῷ στρατηγῷ παραδοὺς ὁ Μιθριδάτης, κατὰ βιθυνῶν ἐκέλευσε στρατεύειν. καὶ κρατεῖ τῆς μάχης συμβαλὼν Αρχέλαος· φεύγει δὲ καὶ Νικομήδης μετ' ὀλίγων. ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης, παραγεγονότος αὐτῷ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ ἀμασίᾳ πεδίου, διὰ τῆς παφλαγονίας ᾔει, πεντεκαίδεκα μυριάδας στρατὸν ἐπαγόμενος. Μάριος δὲ, τῶν ἀμφὶ Νικομήδην συστρατευομένων αὐτῷ, μόνῃ τῇ τοῦ Μιθριδάτους φήμῃ διασκεδασθέντων, μετὰ ῥωμαίων ὀλίγων ἀντιπαρατάσσεται Μηνοφάνει τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ, καὶ τραπεὶς φεύγει, πᾶσαν τὴν δύναμιν ἀποβαλών. ἐμβαλὼν δὲ σὺν ἀδείᾳ Μιθριδάτης εἰς τὴν βιθυνίαν, τάς τε πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀμαχεὶ κατέσχεν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν αἱ μὲν ἡλίσκοντο, αἱ δὲ προσεχώρουν τῷ βασιλεῖ. καὶ μεταβολὴ τῶν ὅλων ἀθρόα καθίστατο, ῥοδίων μόνων πρὸς ῥωμαίους στεργόντων φιλίαν. δι' ἣν κατ' αὐτῶν Μιθριδάτης καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐκίνει τὸν πόλεμον. εἰ καὶ τὸ

πλέον

πλέον ῥόδιοι ἔχον· ὡς καὶ αὐτὸν Μιθριδάτην ναυμαχοῦντα ἐγγὺς τοῦ ἁλῶναι ἦλθεν. μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης ὡς οἱ κατὰ τὰς πόλεις ἀποσπάδες ῥωμαῖοι τῶν παρ' αὐτοῦ διανοουμένων ἐμποδὼν ἵστανται, γράφει πρὸς πάσας, ὑπὸ μίαν ἡμέραν τοὺς παρ' αὐταῖς ῥωμαίους φονεύειν. καὶ πολλοὶ πεισθέντες, τοσοῦτον φόνον εἰργάσαντο ὡς μυριάδας ὀκτὼ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν διὰ ξίφους ὄλεθρον ὑποστῆναι. ἐρετρίας δὲ καὶ χαλκίδος καὶ ὅλης εὐβοίας τοῖς τοῦ Μιθριδάτου προστεθειμένων, καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῷ προσχωρούντων, καὶ μὴν καὶ λακεδαιμονίων ἡττηθέντων, Σύλλαν ἐκπέμπουσιν οἱ ῥωμαῖοι, ἱκανὴν αὐτῷ συνεκπέμψαντες στρατιάν. ὁ δέ, παραγενόμενος, τῶν πόλεων τὰς μέν, ἑκουσιότητι μεταβαλλομένας, τὰς δὲ καὶ βίᾳ, κατέσχεν, οὐκ ὀλίγον στράτευμα τῶν ποντικῶν μάχῃ τρεψάμενος. εἷλεν δὲ καὶ τὰς ἀθήνας· καὶ κατέσκαπτο ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ θᾶττον ἡ σύγκλητος ῥωμαίων τὴν τοῦ Σύλλα γνώμην ἀνέκοψεν. συχνῶν δὲ παρατάξεων συνισταμένων, ἐν αἷς τὸ πλεῖον εἶχον οἱ ποντικοί, καὶ συμμεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων τοῖς κατορθουμένοις, ἔνθα τοῖς βασιλικοῖς τῆς διαίτης ἐπέστη, ἀσώτως τε πρὸς ταύτην διακειμένοις καὶ ταμιεύειν τὰ κληθέντα μὴ ἐπισταμένοις. καὶ εἰς συμφορὰν ἂν ἐξέπεσον τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ Ταξίλλης ἀμφίπολιν ἑλών, καὶ διὰ ταῦτα τῆς μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλλομένης, ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἐχορήγησεν τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος δὲ καὶ Ἀρχέλαος συμμίξαντες τὰ στρατεύματα, ὑπὲρ τὰς ἓξ μυριάδας τὸ πλῆθος ἦγον. καὶ στρατοπεδεύονται κατὰ τὴν φωκίδα χώραν, ὑπαντιάσοντες τῷ Σύλλᾳ. ὁ δὲ καὶ Λουκίνιον Ὁρτήσιον ὑπὲρ τὰς ἓξ χιλιάδας ἄγοντα ἐξ ἰταλίας συμπαραλαβών, ἀπὸ συχνοῦ διαστήματος ἀντεστρατοπεδεύετο. ἐπὶ σιτολογίαν δὲ παρὰ τὸ πρέπον τῶν περὶ τὸν Ἀρχέλαον τραπέντων, ἀπροόπτως Σύλλας ἐπιτίθεται τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ· καὶ τοὺς μὲν ἀρρώστους τῶν ἁλόντων αὐτίκα κτείνει, ἐξ ὧν

δὲ φόβον ἐπιθέσεως οὐκ εἶχεν, τούτοις περιΐστησι τῷ χωρίῳ, καὶ πυρὰ κελεύει καίειν, ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς σιτολογίας ἀφικνουμένους δέχοιντο, μηδεμίαν ὑπόνοιαν παρεχόμενοι τοῦ πάθους. καὶ συνέβη ὡς ἐστρατηγήθη, καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην ἔσχον οἱ περὶ τὸν Σύλλαν. Χίους δὲ ὡς Ῥοδίοις συμμαχήσαντας αἰτιασάμενος ὁ Μιθριδάτης, κατ' αὐτῶν Δορύλαον ἐκπέμπει· ὃς, εἰ καὶ πολλῷ πόνῳ, τὴν πόλιν κατέσχεν· καὶ τὴν μὲν χώραν κατένειμεν τοῖς Ποντικοῖς, τοὺς δὲ πολίτας πλοίοις ἐμβαλὼν, διέφερεν ἐπὶ τὸν Πόντον. Ἡρακλεῶται δὲ, ἐπεὶ φιλία αὐτοῖς πρὸς Χίους ἦν, ἐν τῷ παράπλῳ τὰς Ποντικὰς νῆας αἳ τοὺς αἰχμαλώτους ἦγον, ἐφορμήσαντες αὐταῖς οὐδ' ἀνθισταμέναις (οὐδὲ γὰρ ἐξήρκουν) κατῆγον ἐπὶ τὴν πόλιν. καὶ παραυτίκα τὰ πρὸς τὴν χρείαν χορηγοῦντες ἀφθόνως τοῖς Χιώταις, τούτους ἀνελάμβανον· καὶ ὕστερον μεγαλοπρεπῶς δωρησάμενοι, ἐν τῇ πατρίδι ἀποκατέστησαν. ἡ δὲ σύγκλητος Φλάκκον Οὐαλέριον καὶ Φιμβρίαν πέμπει πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, ἐπιτρέψασα καὶ Σύλλᾳ συλλαμβάνειν τῷ πολέμῳ, ὅμοια φρονοῦντι τῇ συγκλήτῳ· εἰ δὲ μή, τὴν πρὸς αὐτὸν πρότερον συνάψαι μάχην. οὗτοι κατ' ἀρχὰς μὲν, ποικίλαις ἐπάλαιε συμφοραῖς (λιμόν τε γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς μάχης πταίσματα ἔσχεν) κατώρθωσε μέντοι τὰ πλείω· διὰ δὲ Βυζαντίων ἐπὶ Βιθυνίαν διαβαλὼν, κἀκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν, τῆς πορείας ἔσχε. ὡσαύτως δὲ καὶ Φιμβρίας ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ διεπεραιώθη. Φλάκκου δὲ δυσχεραίνοντος ὅτι Φιμβρίαν μᾶλλον, ἅτε δὴ φιλανθρώπως ἄρχοντα, τὸ πλῆθος ἄρχειν ἠγάπα, καὶ διαλοιδορουμένου αὐτῷ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐπιφανεστέροις, δύο τῶν ἄλλων πλέον εἰς ὀργὴν ἐξαφθέντες ἀποσφάττουσιν αὐτόν. ἐφ' οἷς ἡ σύγκλητος κατὰ Φιμβρίου ἠγανάκτησεν· ὅμως οὖν τὴν ἀγανάκτησιν κρύπτουσα, ὑπατείαν αὐτῷ ψηφισθῆναι διεπράξατο. ὁ δὲ, πάσης γεγονὼς ἡγεμὼν τῆς

δυνάμεως, τὰς μὲν, ἑκούσας, τὰς δὲ καὶ βιαζόμενος τῶν πόλεων προσήγετο. ὁ δὲ τοῦ Μιθριδάτου υἱὸς Ταξίλην καὶ Διόφαντον καὶ Μένανδρον τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ πολλὴν ἄγων δύναμιν, τῷ Φιμβρίᾳ ὑπηντίαζεν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα, τὸ ἐπικρατέστερον οἱ βάρβαροι ἔφερον· Φιμβρίας δὲ ἀνασώσασθαι στρατηγήματι τὰς ἐκ παρατάξεως ἥττας διανοούμενος (τὸ γὰρ πολέμιον ὑπερεῖχεν πλήθει) ὡς ἐπί τινα ποταμὸν τῶν μαχομένων ἑκατέρα δύναμις ἧκεν, καὶ μέσον ἀμφοῖν τοῦτον ἐποιήσαντο, ὄμβρου περὶ τὸν ὄρθρον ῥαγέντος, ἀπροσδόκητος ὁ τῶν ῥωμαίων στρατηγὸς διαβαίνει τὸν ποταμόν· καὶ ὕπνῳ τῶν πολεμίων ἐν ταῖς σκηναῖς κατεχομένων ἐπιπεσὼν, μηδ' αἰσθανομένους κατέκτεινεν, ὀλίγων τῶν ἐν ἡγεμονίαις διαπεφευγότων τὸν ὄλεθρον, καὶ τῶν ἱππέων· μεθ' ὧν καὶ Μιθριδάτης ὁ Μιθριδάτου, καὶ πρὸς τὸ πέργαμον πρὸς τὸν πατέρα Μιθριδάτην ἅμα τοῖς συνεξιππασαμένοις διασώζεται. οὕτω δὲ βαρείας τῆς συμφορᾶς καὶ λαμπρᾶς τοῖς βασιλικοῖς συμπεσούσης, αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων πρὸς τοὺς ῥωμαίους μετετίθεντο. Μαρίου δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνασωθέντος εἰς τὴν ῥώμην, Σύλλας δεδιὼς (τῶν ἀντιστασιωτῶν γὰρ ἦν ἐκεῖνος) μὴ τῇ ὁμοίᾳ φυγῇ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν ἀπαιτήσῃ, πρὸς Μιθριδάτην διεπρεσβεύετο, συμβάσεις αὐτῷ τὰς πρὸς ῥωμαίους ὑποδεχόμενος. τοῦ δὲ καὶ ταῖς συμβάσεσιν ἀσμενίσαντος, ἀφικέσθαι τε ἐπὶ ταύταις αἰτήσαντος, αὐτὸς προθύμως ἐστέλλετο. οὕτω γοῦν τῶν ἀναμεταξὺ ἀλλήλων προεληλυθότων, δάρδανον αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ὑποδέχεται· καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ὑποχωρησάντων, ὁμολογίαι γίνονται, Μιθριδάτην μὲν ῥωμαίοις ἐκχωρεῖν τῆς ἀσίας, καὶ βιθυνῶν δὲ καὶ καππαδοκίας ἄρχειν τοὺς ἐκ γένους βασιλέας· βεβαιωθῆναι δὲ Μιθριδάτῃ ὅλου πόντου παντὸς τὴν βασιλείαν, παρασχεῖν δὲ ἰδίως Σύλλᾳ τριήρεις π' καὶ τάλαντα τρισχίλια, πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπὶ τὴν ῥώμην κά-

θοδον· καὶ ῥωμαίοις μηδὲν ταῖς πόλεσι μνησικακῆσαι ἀνθ' ὧν μετέβαλον εἰς Μιθριδάτην, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὰς ὁμολογίας τοῦτο συνέβη. πολλὰς γὰρ ὕστερον τῶν πόλεων ἐδουλώσαντο. Σύλλας μὲν οὖν οὕτω λαμπρῶς εἰς τὴν ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ Μάριος αὖθις τῆς πόλεως ὑπεχώρησεν, καὶ Μιθριδάτης ἀνέστρεψεν οἴκαδε, πολλὰ τῶν διὰ τὴν ἐν ᾗ κατηνέχθη συμφορὰν, ἀποστάντων ἐθνῶν, ἐξ ὑπαρχῆς χειρωσάμενος. παρὰ τῆς συγκλήτου δὲ Μουρήνας ἡγεμὼν πέμπεται, καὶ Μιθριδάτης διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν, τὰς πρὸς Σύλλαν ὁμολογίας ἅμα τε προτείνων, καὶ βεβαίους ἀξιῶν εἶναι. ὁ δὲ, μὴ θέμενος τῇ πρεσβείᾳ (καὶ γὰρ καὶ οἱ πρέσβεις, ἕλληνες ὄντες καὶ τὸν βίον φιλόσοφοι, τὸν Μιθριδάτην μᾶλλον διέσυρον ἢ συνίστων) ὥρμητο ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην· καὶ τῷ τε καππαδοκίας Αριοβαρζάνῃ τὴν ἀρχὴν βεβαιοτέραν ἐποίει, καὶ ἐπὶ ταῖς εἰσβολαῖς τῆς Μιθριδάτου βασιλείας κτίζει πόλιν ἐκίνειαν. ἐν τούτοις ὅ,τε Μουρήνας καὶ ὁ Μιθριδάτης διαπρεσβεύονται πρὸς ἡρακλεώτας, ἀνὰ μέρος ἑκάτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου καὶ ἐπὶ συμμαχίᾳ. τῶν μὲν οὖν ῥωμαίων τὴν ἰσχὺν φοβερὰν ἡγοῦντο, ὠῤῥώδουν δὲ καὶ τὴν γειτνίασιν τοῦ Μιθριδάτου. διὸ ἀποκρίνονται τοῖς παρ' αὐτῶν πρέσβεσιν, ὡς τοσούτων πολέμων ἀναῤῥαγέντων, μόλις ἂν τὴν ἰδίαν τηρεῖν δύνασθαι, μήτοι γε ἑτέροις ἐπικουρεῖν. ἀλλὰ γὰρ Μουρήνᾳ μὲν συνεβούλευον οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὴν σινώπην ὁρμᾶν, καὶ περὶ τοῦ βασιλείου κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς εἰ ταύτην ἕλοι, τῶν λοιπῶν κρατήσει ῥᾳδίως· ὁ δὲ Μιθριδάτης πολλῇ δυνάμει κατασφαλισάμενος ταύτην, εἰς αὐτοπρόσωπον πόλεμον καθεστήκει· καὶ πείραις μὲν τῶν κατ' ἀρχὰς ἐπικρατεστέρα ἦν τὰ τοῦ βασιλέως, εἶτα εἰς ἀγχώμαλον ἡ μάχη συνεστράφη, καὶ εἰς ὄκνον ἡ μάχη τὸ πρόθυμον περιέστησε τῶν πολεμίων. διὸ καὶ Μιθριδάτης μὲν εἰς τὰ περὶ τὴν φάσιν καὶ τὸν καύκασον ἐτράπετο· Μουρήνας δὲ ἀπῆρεν εἰς τὴν ἀσίαν, καὶ τὰ οἰκεῖα

ἕκαστος διετέθη. μετ' οὐ πολὺ δὲ χρόνον Σύλλας ἐν ῥώμῃ τελευτᾷ· καὶ πέμπουσιν ἡ σύγκλητος ἐπὶ μὲν τὴν βιθυνίαν Αὐρήλιον Κότταν, ἐπὶ δὲ τὴν ἀσίαν Λεύκιον Λεύκολλον, οἷς ἡ ἐντολὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ. Μιθριδάτης δὲ ἄλλον τε στρατὸν συχνὸν παρεσκευάζετο, καὶ τριήρεις μὲν υʹ· τῶν δὲ μικροτέρων νηῶν πεντηκοντήρων τε καὶ κερκούρων ἀριθμὸς ἦν οὐκ ὀλίγος. Διοφάντῳ δὲ τῷ Μιθάρῳ δύναμιν δούς, πέμπει πρὸς τὴν καππαδοκίαν, φρουρὰς ταῖς πόλεσιν ἐγκαθιστάναι· εἰ δὲ Λεύκολλος εἰς τὸν πόντον ἀφίκοιτο, ὑπαντιάζειν, καὶ τῆς πρόσω πορείας ἀπείργειν. αὐτὸς δὲ μεθ' ἑαυτοῦ πεζὸν μὲν στρατὸν ἦγεν, πεντεκαίδεκα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ διχιλίους ἐπὶ τοῖς μυρίοις· ἅρματά τε δρεπανηφόρα συνεπήγετο κʹ καὶ ρʹ, τὸ πᾶν τε ἄλλων μηχανοποιὸν οὐκ ἐνδέουσα πληθύν. ἠπείγετο δὲ διὰ τῆς Τιμωνίτιδος παφλαγονίας εἰς τὴν γαλατίαν· καὶ ἐνναταῖος εἰς τὴν βιθυνίαν ἀφικνεῖται. Λεύκολλος δὲ Κότταν μὲν ἐφορμεῖν κελεύει τῷ καλχηδονίων λιμένι, παντὶ τῷ ναυτικῷ· τὸ δὲ Μιθριδάτου ναυτικὸν παραπλέον τὴν ἡράκλειαν, παρ' αὐτῶν οὐκ ἐδέχθη· ἀγορὰν μὲν αἰτησαμένων παρέσχον, οἷα δὲ εἰκός, ἐπιμιξίας γινομένης, Ἀρχέλαος ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸς συνέλαβεν Σιλῖνον καὶ Σάτυρον ἐπιφανεῖς τῆς ἡρακλείας ἄνδρας· καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἕως ἀνέπεισεν λαβεῖν πέντε τριήρεις συμμαχίδας εἰς τὸν κατὰ τῶν ῥωμαίων πόλεμον. καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως (ὅπερ καὶ Ἀρχέλαος ἐμηχανᾶτο) τὴν ῥωμαίων ἀπέχθειαν ὁ ἡρακλεώτης δῆμος ἐκτήσατο. δημοσιωνίας δὲ τῶν ῥωμαίων ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθιστώντων, καὶ τὴν ἡράκλειαν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ταύταις ὑπέβαλον. οἱ δὲ δημοσιῶναι πρὸς τὴν πόλιν ἀφικόμενοι, παρὰ τὰ ἔθη τῆς πολιτείας, καὶ ἀργύριον ἀπαιτοῦντες, τοὺς πολίτας ἠνίων, ἀρχὴν τινα δουλείας τοῦτο νομίζοντας. οἱ δέ, διαπρεσβεύσασθαι δέον πρὸς τὴν σύγκλητον, ὥστε τῆς δημοσιωνίας ἀπολυθῆναι, ἀναπεισθέντες ὑπό τινος θρασυτάτου τῶν ἐν τῇ πόλει, τοὺς τελώνας ἀφανεῖς ἐποίησαν, ὡς καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν

ἀγνοεῖσθαι. πολέμου δὲ ναυτικοῦ κατὰ Καλχηδόνα πόλιν ῥωμαίοις τε καὶ ποντικοῖς συστάντος, καὶ πεζῆς δὲ δυνάμεως τῆς τε βασιλικῆς καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς εἰς μάχην ἀλλήλαις συρραγείσης (ἐστρατήγει δὲ τῆς μὲν Κόττας, τῆς δὲ Μιθριδάτης) τρέπουσιν οἱ βαστέρναι κατὰ τὸ πεζὸν τοὺς ἰταλούς, καὶ πλεῖστον αὐτῶν φόνον εἰργάσαντο. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τὰς ναῦς ἐγίνετο· καὶ ὑπὸ μίαν ἡμέραν γῇ τε καὶ θαλάσσῃ τοῖς ῥωμαίων διελελύμαστο σώμασι, διαφθαρέντων ἐν μὲν τῇ ναυμαχίᾳ ὀκτακισχιλίων, τετρακισχιλίων καὶ πεντακοσίων ἑαλωκότων· τοῦ δὲ πεζοῦ στρατεύματος ἰταλοὶ μὲν τριακόσιοι καὶ πεντακισχίλιοι, τῶν δὲ Μιθριδατείων, βαστέρναι μὲν περὶ τριάκοντα, τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους ἑπτακόσιοι. οὕτως ἀρθέντα τὰ Μιθριδάτεια πάντων τὸ φρόνημα κατεδούλου. Λούκολλος δὲ ἐπὶ τοῦ σαγαρείου ποταμοῦ στρατοπεδεύων, καὶ μαθὼν τὸ πάθος, λόγοις ἀνελάμβανεν ἀθυμήσαντας τοὺς στρατιώτας. τρεπομένου δὲ ἐπὶ κύζικον σὺν μεγάλῳ φρονήματι Μιθριδάτου, καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν βουλομένου, Λούκολλος ἐπακολουθήσας καὶ συμβαλὼν πολέμῳ, νικᾷ τοὺς ποντικοὺς ἀνὰ κράτος· βραχὺ μὲν πλείους μυριάδος ἀνελών, τρισχιλίους τε καὶ μυρίους λαβὼν αἰχμαλώτους. τὸ δὲ Φιμβριανὸν στράτευμα ὑποψίας ἔχον ὡς διὰ τὸ περὶ Φλάκκον τόλμημα οὐκ ἂν αὐτοὺς ἔτι νομισθῆναι οἱ ἡγεμόνες εὔνους, ἔπεμπον κρύφα πρὸς Μιθριδάτην, αὐτομολίαν ὑπισχνούμενοι. ὁ δὲ ἕρμαιον τὴν πρόσκλησιν ἡγησάμενος, ὡς νὺξ ἐπέβαλεν, Ἀρχέλαον πέμπει βεβαιῶσαί τε τὰς ὁμολογίας καὶ τοὺς προσχωρήσαντας ἄγειν. οἱ δὲ Φιμβριανοί, ἐπεὶ τούτοις Ἀρχέλαος παρεγένετο, αὐτὸν μὲν συνέλαβον, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ διεχειρίσαντο. ἐπὶ τούτῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχήματι καὶ λιμὸς ἐπιπίπτει αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ, καὶ πολλοὺς ἀπώλλυεν. πλὴν οὕτω πολλοῖς παθήμασι κάμνων, κυζίκου τῆς πολιορκίας τέως οὐκ ἀφίστατο, μετ' ὀλίγον δὲ πολλὰ καὶ παθὼν καὶ πράξας, ὅμως ἀνάλωτον λιπὼν τὴν πόλιν, ἀνεχώρησεν. τοῦ μὲν

πεζοῦ Ἑρμαῖον καὶ Μάριον ἡγεῖσθαι καταστησάμενος, στρατὸν ὑπὲρ τρισμυρίους ἄγοντας· αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ποιούμενος τὴν ἀνάζευξιν. ἐπιβαίνοντος δὲ αὐτοῦ τῶν τριήρων, πολλαὶ παθῶν ἰδέαι συνέπιπτον. οἱ γὰρ ἐμβαίνειν μέλλοντες εἰς αὐτὰς, τὰς μὲν, ἤδη πεπληρωμένας, τὰς δὲ καὶ μελλούσας, κατεῖχον ἐξαρτώμενοι· καὶ παρὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦτο δρώντων, αἱ μὲν κατεδύοντο, αἱ δὲ περιετρέποντο. τοῦτο Κυζικηνοὶ θεασάμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὰ τῶν Ποντικῶν στρατόπεδα, καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας καματηροὺς διαφθείροντες, εἴ τι παρῆν ὑπολελειμμένον τῷ στρατοπέδῳ, διήρπαζον. Λεύκολλος δὲ διώξας ἐπὶ τὸν Αἴσηπον ποταμὸν τὸ πεζὸν, ἀπροσδοκήτως καταλαμβάνει, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων ποιεῖται. Μιθριδάτης δὲ ἀνδραγαθῶν ἑαυτοῦ ὡς ἠδύνατο, Πέρινθον ἐπολιόρκει. ταύτης δὲ διαμαρτὼν, ἐπὶ Βιθυνίαν διαπεραιοῦται. ἐπεὶ δὲ καὶ Βάρβας συχνοὺς Ἰταλῶν ἐπάγων ἧκεν, καὶ μὴν καὶ Τριάριος ὁ ῥωμαίων ἡγεμὼν ἀνασκευασάμενος τῇ Ἀπαμείᾳ πολιορκεῖν ἐπέστη, οἱ Ἀπαμεῖς ἀντισχόντες ὅσα ἠδύναντο, τέλος ἀνοίξαντες τὰς πύλας, τούτους εἰσεδέξαντο. εἷλον δὲ καὶ Προῦσαν τὴν πόλιν ἡ ῥωμαίων δύναμις· ὑπὸ δὲ τὸν Ἀσιανὸν Ὄλυμπον διέκειτο αὕτη. ἐκεῖθεν ὁ Τριάριος ἐπὶ Προυσιάδα τὴν ἐπιθαλάσσιον μετὰ τῆς δυνάμεως παραγίνεται. αὕτη δὲ Κίερος τὸ παλαιὸν ἐκαλεῖτο, ἐν ᾗ καὶ ἡ τῆς Ἀργοῦς ἄφιξις λέγεται, καὶ ὁ τοῦ Ὕλα ἀφανισμὸς, καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τὴν τούτου ἀναζήτησιν πλάνη, καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἕτερα. παραγεγονότα δὲ, ῥᾳδίως οἱ Προυσαεῖς ἐδέξαντο, τοὺς Ποντικοὺς διωσάμενοι. ἐκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν φρουρουμένην Μιθριδατείῳ φρουρᾷ παραγίνεται· οἱ δὲ Ποντικοὶ τὸν νοῦν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνιδόντες ἐπὶ ῥωμαίους ἀποκλίνοντα, διὰ τῆς νυκτὸς πρὸς Μιθριδάτην εἰς Νικομήδειαν ἀνεχώρησαν· καὶ ῥωμαῖοι ἀταλαιπώρως κρατοῦσι τῆς πόλεως. αὕτη δὲ ἡ πόλις ἡ Νίκαια τὴν μὲν κλῆσιν ἄγει ἀπὸ Ναΐδος νύμφης, ὄνομα λαχούσης τῆς Νικαίας,

ἔργον δὲ γεγονὸς νικαέων τῶν μετ' Ἀλεξάνδρου μὲν συστρατευσάντων, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον, κατὰ ζήτησιν πατρίδος, ταύτην τε κτισάντων καὶ συνοικισαμένων. ἡ μὲν οὖν Ναῒς ἡ Νίκαια παῖς λέγεται φῦναι Σαγγαρίου τοῦ κατὰ τὴν χώραν δυνάστου καὶ Κυβέλης· παρθενίαν δὲ μᾶλλον ἢ τὴν πρὸς ἄνδρα ποθοῦσα ὁμιλίαν, ἐν ὄρεσι καὶ θήραις τὸν βίον εἶχεν. ταύτης δὲ Διόνυσος μὲν ἤρα, ἐρῶν δὲ, οὐκ ἐτύγχανεν· μὴ τυγχάνων δὲ, μηχαναῖς τὸ λεῖπον τῇ γνώμῃ ἀναπληροῦν ἐπεχείρει. πληροῖ τοίνυν τὴν κρήνην ἀφ' ἧς εἴωθεν ἡ Νίκαια πίνειν, ἐπειδὰν ἀπὸ τῆς θήρας κοπωθείη, ἀντὶ τοῦ ὕδατος, οἴνου· ἡ δὲ, μηδὲν συνειδυῖα, καὶ τὸ εἰωθὸς ποιοῦσα, ἐμφορεῖταί τε τοῦ ἐπιβούλου νάματος, καὶ ὑπηρετεῖ καὶ ἄκουσα τῷ βουλήματι τοῦ ἐραστοῦ. μέθης γὰρ αὐτὴν καὶ ὕπνου λαβόντων, ὅ, τε Διόνυσος αὐτῇ ἐπιμίγνυται, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς φύει Σάτυρόν τε καὶ ἑτέρους. οἱ δὲ νικαεῖς οἱ τὴν πόλιν ἤγειραν καὶ συνῴκισαν νίκαιαν, εἶχον πατρίδα φωκίδος γείτονα. πρὸς ἣν καὶ πολλάκις στασιάσαντες, ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης ὕστερον τὴν πατρίδα ἀφῃρέθησαν, καταστροφὴν ταύτης καὶ ἀφανισμὸν τῶν ἐν τῇ φωκίδι πολλῇ σπουδῇ καταπραξαμένων. ἀλλ' ἡ μὲν νίκαια οὕτω τε τὴν κλῆσιν καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἔσχεν, καὶ οὕτως προσεχώρησεν ῥωμαίοις. Μιθριδάτης δὲ ἐν τῇ νικομηδείᾳ διέτριβεν. Κότ‍τας δὲ βουλόμενός τι τῶν προδιημαρτημένων ἀναλαβεῖν, ἧκεν ἀπὸ χαλκηδόνος ἐν ᾧ ἥττητο πρὸς τὴν νικομήδειαν· καὶ στρατοπεδεύει ν' καὶ ρ' σταδίων τῆς πόλεως ἄποθεν, τὴν συμβολὴν τῆς μάχης ὑπευλαβούμενος. καταλαμβάνει δὲ Κότταν σπουδῇ πολλῇ αὐτόκλητος ὁ Τριάριος, καὶ Μιθριδάτου ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν πόλιν, ἑκατέρωθεν ταύτην πολιορκεῖν τὸ ῥωμαϊκὸν παρεσκευάζετο στράτευμα. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο, δυσὶ ναυμαχίαις, τῇ μὲν, περὶ τένεδον, τῇ δὲ, κατὰ τὸν αἴγαιον Λευκόλλου πολεμοῦντος, τοὺς

ποντικοὺς νενικῆσθαι, καὶ οὐκ ἀξιόμαχον αὐτὸν πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν ῥωμαίων ἡγεῖτο τὴν ἐπίβασιν, τῷ στόλῳ εἰς τὸν ποταμὸν ἀνέπλει· καὶ σφοδρῷ χειμῶνι περιπεσὼν, τινὰς μὲν τῶν τριήρων ἀποβάλλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πλειόνων εἰς τὸν ὕπιον ποταμὸν κατηνέχθη. ἐκεῖ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα διατρίβων, Λάμαχον τὸν ἡρακλεώτην, φιλίαν ἔχων πρὸς αὐτὸν παλαιὰν, μαθὼν ἀρχὴν τῆς πολιτείας, πολλαῖς ὑποσχέσεσιν εἷλκεν ὥστε παρασκευάσαι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει παραδεχθῆναι. ἔπεμπε δὲ καὶ χρήματα· ὁ δὲ ἀπεδίδου τὴν αἴτησιν· καὶ δημοθοινίαν ἔξω τῆς πόλεως λαμπροτάτην παρασκευασάμενος τοῖς πολίταις, καὶ ταύτῃ μηδὲ τὰς πύλας ἔχειν παρεγγυησάμενος κεκλεισμένας, μεθύσας τε τὸν δῆμον, ἐκ συνθήματος κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφεστάναι λάθρα προπαρασκευάζει τὸν Μιθριδάτην· καὶ οὕτως ἡ πόλις, μηδὲ τὴν ἄφιξιν αἰσθομένων τῶν ἡρακλεωτῶν, ὑπὸ χεῖρα Μιθριδάτῃ γίνεται. τῇ ἐπαύριον δὲ συγκαλέσας τὸ πλῆθος ὁ βασιλεὺς, καὶ φιλίοις δεξιωσάμενος λόγοις, καὶ τὴν εὔνοιαν πρὸς αὐτὸν παραινέσας σώζειν, τετρακισχιλίους τε φρουροὺς εἰσκαταστήσας, καὶ φρούραρχον Κοννακόρικα, προφάσει τοῦ, εἰ ῥωμαῖοι βουληθεῖεν ἐπιβουλεύειν, τῆς πόλεως ἐκείνους ὑπερμαχεῖν, καὶ σωτῆρας εἶναι τῶν ἐνοικούντων· εἶτα δὲ καὶ χρήματα διανείμας τοῖς ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τέλει· ἐπὶ τῆς σινώπης ἐξέπλευσεν. Λεύκολλος δὲ καὶ Κόττας καὶ ὁ Τριάριος, οἱ ῥωμαίων αὐτοκράτορες στρατηγοὶ, ἐπὶ τῆς νικομηδείας καθ' ἓν γενόμενοι, ὥρμηντο εἰς τὸν πόντον ἐμβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ τῆς ἡρακλείας κατάληψις ἠγγέλθη, ἡ δὲ προδοσία οὐκ ἐγνώσθη, ἀλλὰ τῆς πόλεως ὅλης ἡ ἀπόστασις ἐνομίσθη, Λεύκολλον μὲν ἐδόκει μετὰ τῆς πλείστης δυνάμεως εἰς τὴν καππαδοκίαν διὰ τῆς μεσογείου χωρεῖν ἐπί τε Μιθριδάτην καὶ τὴν πᾶσαν βασιλείαν, Κότταν δὲ ἐπὶ ἡρα-

κλείας τὸ Τριάριον δὲ, τὸ ναυτικὸν ἀναλαβόντα, περὶ τὸν ἑλλήσποντον καὶ τὴν προποντίδα τὰς ἐπὶ κρήτην καὶ ἰβηρίαν ἀπεσταλμένας Μιθριδατείους ναῦς ὑποστρεφούσας λοχᾶν. Μιθριδάτης δὲ, ταῦτα ἀκούων, παρεσκευάζετο, καὶ διεπρεσβεύετο πρός τε τοὺς σκυθῶν βασιλεῖς, καὶ πρὸς τὸν πάρθον, καὶ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Τιγράνην τὸν ἀρμένιον. ἀλλ' οἱ μὲν ἀπεῖπον· Τιγράνης δὲ ὑπὸ τῆς Μιθριδάτου θυγατρὸς πολλάκις ἐνοχληθεὶς, καὶ ἀναβαλλόμενος, ὅμως ὑπέστη τὴν συμμαχίαν. καὶ Μιθριδάτης διαφόρους πέμπων κατὰ Λουκόλλου στρατηγοὺς, καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐπιγινομένης, πολύτροποι μὲν συνέβαινον αἱ μεταβολαὶ, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ τὰ ῥωμαίων ὅμως κατώρθου· ἠθύμει μὲν ὁ βασιλεὺς, ἀθροίσας δ' οὖν πεζῶν μὲν τέσσαρας μυριάδας, ἱππεῖς δὲ ὀκτακισχιλίους, ἐξέπεμψεν Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἐπὶ τοῖς προαπεσταλμένοις. τῶν δὲ τοῖς προλαβοῦσι συναφθέντων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀκροβολισμοῖς ἀλλήλων οἱ πολέμιοι καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἀπεπειρῶντο· εἶτα ἱππομαχίαι συνέστησαν δύο, ὧν τὴν μὲν ἐνίκων οἱ ῥωμαῖοι, τὴν δευτέραν δὲ οἱ ποντικοί. τριβομένου δὲ τοῦ πολέμου, Λούκολλος ἀγορὰν ἄξοντας εἰς καππαδοκίαν ἐκπέμπει. καὶ μαθὼν Ταξίλλης καὶ Διόφαντος πεζοὺς ἐκπέμπουσι τετρακισχιλίους καὶ ἱππεῖς δισχιλίους· ἐφ' ᾧ ἐπιθέμενοι ἀφαιρήσονται τοὺς ἀποκομίζοντας τὰς ἀγοράς. καὶ συμβαλόντων ἀλλήλοις, ἐπικρατέστεροι γεγόνασιν οἱ ῥωμαῖοι. πέμψαντος δὲ Λουκόλλου βοήθειαν τοῖς οἰκείοις, τροπὴ γίνεται βαρβάρων περιφανής. καὶ τῇ φυγῇ τούτων ἡ ῥωμαίων δύναμις ὁδηγουμένη ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ περὶ Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἧκον· καὶ καρτερᾶς πρὸς αὐτοὺς τῆς μάχης γινομένης, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀντέσχον οἱ ποντικοὶ, εἶτα τῶν στρατηγῶν πρώτων ἀποχωρούντων, πάντες ἐνέκλιναν. καὶ Μιθριδάτῃ τοῦ πταίσματος οἱ στρατηγοὶ αὐτάγγελοι παρεγένοντο· καὶ πολὺ πλῆ-

θος τότε τῶν βαρβάρων ἀπώλετο. οὕτω Μιθριδάτῃ τῶν πρα-
γμάτων περιφανῶς ἀποκεκλιμένων, ἥ τε βασιλίδων γυναι-
κῶν ἡ ἀναίρεσις ἐπεποίητο, καὶ φυγὴν ἐκ τῶν Καβείρων αὐ-
τὸς, ἐν οἷς διέτριβεν, λάθρα τῶν ἄλλων ὑπηκόων, ὁρμὴ γέγο-
νεν. καὶ ἥλω δὲ ἐν τῇ φυγῇ, τῶν Γαλατῶν ἐπιδιωκόντων,
καὶ περὶ τὸν φεύγοντα ἀγνοούντων, εἰ μὴ περιτυχόντες ἡμιό-
νῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον τῶν Μιθριδατείων χρημάτων φερούσῃ,
περὶ τὴν ἁρπαγὴν τούτων ἐσχόλασαν. καὶ αὐτὸς εἰς Ἀρμε-
νίαν διασώζεται. Λεύκολλος δὲ ἐπὶ μὲν τὸν Μιθριδάτην
Μάρκον Πομπήϊον ἡγεμόνα ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Καβή-
ρων μεθ᾽ ὅλης ἠπείγετο τῆς δυνάμεως· καὶ τὴν πόλιν περι-
καθισάμενος, σπονδαῖς αὐτοὺς παραδεδωκότας τοὺς βαρβάρους
ὑποσπόνδους ἔσχεν, καὶ τῶν τειχῶν ἐκυρίευσεν. ἐκεῖθεν δὲ
πρὸς τὴν Ἀμισὸν παραγενόμενος, καὶ λόγοις παραινῶν τοὺς
ἐν αὐτῇ, Ῥωμαίοις προσχωρεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθεν, ταύτην λι-
πὼν, εἰς τὴν Εὐπατορίαν μεθίστη τὴν πολιορκίαν· καὶ ῥαθύ-
μως καταγωνίζεσθαι ταύτης προσεποιεῖτο, ὡς ἂν καὶ τοὺς πο-
λεμίους εἰς ὅμοιον ῥαθυμίας ζῆλον ἐκκαλεσάμενος, ἐξ αἰ-
φνιδίου μεταβολῆς κατορθώσῃ τὸ μελετώμενον. ὃ καὶ γέγονεν,
καὶ τὴν πόλιν οὕτως εἷλεν τῷ στρατηγήματι. ἄφνω γὰρ κλίμα-
κας ἁρπάσαι κελεύσας τοὺς στρατιώτας, τῶν φυλάκων οὐδὲν
τοιοῦτον προσδεδοκηκότων, ἀλλ᾽ ἐν ὀλιγωρίᾳ διακειμένων,
διὰ τῶν κλιμάκων τὸ τεῖχος ὑπερβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐπέ-
τρεψεν. καὶ οὕτως ἥλω Εὐπατορία, καὶ αὐτίκα κατέσκα-
πτο. μετ᾽ ὀλίγον δὲ καὶ Ἀμισὸς ἑάλω, διὰ τῶν κλιμάκων καὶ
αὐτῆς ὁμοίως τῶν πολεμίων ἐπιβάντων τοῖς τείχεσι. καὶ
κατ᾽ ἀρχὰς μὲν φόνος τῶν πολιτῶν οὐκ ὀλίγος γέγονεν, ὕστε-
ρον δὲ τὸν ὄλεθρον Λεύκολλος ἐπέσχεν, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς
καὶ τὴν χώραν τοῖς διασωθεῖσιν ἀποκατέστησεν, καὶ οἰ-
κειότερον ἐχρῆτο. Μιθριδάτης δὲ πρὸς τὸν γαμβρὸν παρα-

γεγονὼς, καὶ συνουσίας τυχεῖν ἀξιῶν, ταύτης μὲν οὐ τυγχάνει, φρουρὰν δὲ τοῦ σώματος παρ' αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ τῆς ἄλλης δεξιώσεως μετεῖχεν. ἔπεμψε δὲ καὶ Λεύκολλος πρὸς Τιγράνην, πρεσβευτὴν Ἄππιον Κλώδιον, Μιθριδάτην ἐξαιτῶν. ὁ δὲ οὐκ ἔδωκεν, φήσας τὴν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῆς γαμετῆς πατέρα προδοίη, διευλαβεῖσθαι μομφήν· ἀλλὰ μοχθηρὸς μὲν ὡς εἴη Μιθριδάτης, καὶ αὐτὸν εἰδέναι· δυσωπεῖσθαι δὲ τὴν ἐπικηδίαν. γράφει δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς Λεύκολλον τοὺς εἰρημένους λόγους ἔχουσαν· ἥτις παρώξυνε τὸν δεξάμενον. οὐ γὰρ ἐνέγραψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ἐγκαλῶν ὅτι μηδὲ αὐτὸς ἐκεῖνον κατὰ τὰς ἐπιστολὰς βασιλέα βασιλέων προσηγόρευσεν. ἐνταῦθα μὲν καὶ ἡ πεντεκαιδεκάτη καταλήγει ἱστορία.

ἱστορία δὲ ἡ ἐφεξῆς τάδε ἀφηγεῖται. ἀναλαβὼν Κόττας τὰ ῥωμαϊκὰ στρατεύματα, κατὰ τῆς ἡρακλείας ἐχώρει. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπὶ προυσιάδος ἦγεν· (ἡ δὲ προυσιὰς, πρὶν μὲν ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος αὐτὴν ποταμοῦ κίερος ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ τῆς βιθυνίας βασιλεὺς, τῶν ἡρακλεωτῶν ταύτην ἀφελόμενος, ἐξ ἑαυτοῦ μετωνόμασεν·) ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν ποντικὴν κατῆλθε θάλασσαν, καὶ παρελθὼν τὴν παραλίαν, τοῖς κατὰ κορυφὴν τείχεσι τὸ στράτευμα προσέστησεν. ἐθάῤῥουν μὲν τῇ τοῦ χωρίου οἱ ἡρακλεῶται ὀχυρότητι, καὶ καρτερῶς τοῦ Κόττα πολιορκοῦντος, σὺν τοῖς φρουροῖς ἀντεμάχοντο· καὶ φόνος ἦν τοῦ ῥωμαϊκοῦ πλήθους πλέον, τραύματα δὲ πολλὰ τῶν ἡρακλεωτῶν ἐκ τῶν βελῶν. Κόττας οὖν ἀνακαλεῖται τῆς τειχομαχίας τὸ στράτευμα, καὶ μικρὸν στρατοπεδεύων ἄποθεν, ὅλον ἔτρεπε τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τὰς ἐπὶ ταῖς χρείαις ἐξόδους εἴργειν τῶν πολιορκουμένων. σπανιζόντων δὲ τῇ πόλει τῶν ἐπιτηδείων, πρεσβεία πρὸς τοὺς ἀποίκους ἐξεπέμπετο, τροφῆς δι' ὠνῆς αἰτοῦσα χορηγίαν. οἱ δὲ τῇ πρεσβείᾳ ἠσμένιζον. πρὸ

βραχέος δὲ ὁ Τριάριος τὸν ῥωμαϊκὸν στόλον ἔχων, ὥρμησεν ἀπὸ νικομηδείας ἐπὶ τὰς ποντικὰς τριήρεις, ἃς περιεῖπεν ὁ λόγος περί τε κρήτην καὶ ἰβηρίαν ἐξαποσταλῆναι. μαθὼν δὲ τὰς ὑπολοίπους ἐς τὸν πόντον ἀνακεχωρηκέναι, (πολλαὶ γὰρ αὐτῶν καὶ χειμῶνι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ναυμαχίαις εἰς διαφθορὰν ἐδύοντο) καταλαμβάνει τε ταύτας, καὶ τὴν μάχην περὶ τὴν τένεδον συγκροτεῖ· ἑβδομήκοντα μὲν ἔχων τριήρεις αὐτός, τῶν δὲ ποντικῶν ἀγόντων βραχὺ δεούσας τῶν ὀγδοήκοντα. ἐπεὶ δὲ συνέστη ὁ πόλεμος, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀντεῖχον οἱ τοῦ βασιλέως, ὕστερον δὲ τροπῆς αὐτῶν λαμπρᾶς γενομένης, τὸ ῥωμαίων αὖθις κράτος ἐνίκησε στράτευμα. καὶ οὕτως ἅπας ὁ Μιθριδάτειος στόλος, ὅσος ἐπὶ τὴν ἀσίαν αὐτῷ συνεξέπλευσεν, ἑάλω. Κόττας δὲ παρὰ τὴν ἡράκλειαν στρατοπεδεύων, ὅλῳ μὲν οὐ προσέβαλεν τῇ πολιορκίᾳ τέως τῷ στρατῷ, κατὰ μέρος δὲ προσῆγεν, ἐνίους μὲν τῶν ῥωμαίων, πολλοὺς δὲ προβαλλόμενος τῶν βιθυνῶν· πολλῶν δὲ καὶ τιτρωσκομένων καὶ ἀναιρουμένων, μηχανὰς ἐπενόει, ὧν ἐδόκει τοῖς πολιορκουμένοις ἡ χελώνη φοβερωτέρα. ἐπάγει γοῦν ὅλην ταύτην τὴν δύναμιν συγκινήσας πύργῳ τινί, ὑπόπτως ἔχοντι πρὸς τὸ παθεῖν· ὡς δὲ ἅπαξ καὶ δεύτερον πληγείς, οὐ μόνον παρὰ δόξαν διεκαρτέρει, ἀλλὰ καὶ ὁ κριὸς τῆς ἄλλης ἐμβολῆς περιαπεκλάσθη, ἀθυμίαν μὲν τοῖς ἡρακλεώταις, ἀγωνίαν δὲ παρέσχε Κόττᾳ, διαταράττουσα αὐτὸν ὡς οὐκ ἂν ἡ πόλις αἱρεθείη ποτέ. τῇ ὑστεραίᾳ δ᾽ οὖν πάλιν ἐπαγαγὼν τὴν μηχανήν, καὶ μηδὲν ἀνύσας, κατακαίει μὲν τὸ μηχάνημα, ἀποτέμνει δὲ καὶ τὰς τῶν μηχανοποιῶν κεφαλάς· καὶ φρουρὰν τοῖς τείχεσι καταλιπών, μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἰς τὸ καλούμενον πεδίον λύκαιον διέτριβεν, ἀφθονίαν ἔχοντος τῶν ἐπιτηδείων τοῦ χωρίου. κἀκεῖθεν τὴν περὶ τὴν ἡράκλειαν χώραν ἅπασαν ἐδῄου, εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν τοὺς πολίτας συνελαύνων.

διεπρεσβεύετο γοῦν πάλιν πρός τε τοὺς ἐν σκυθίᾳ χερρονησίτας καὶ Θεοδοσιανοὺς καὶ τοὺς περὶ βόσπορον δυνάστας ὑπὲρ συμμαχίας· καὶ ἡ πρεσβεία ἀνέστρεφεν ἔμπρακτος· τῶν δὲ πολεμίων ἐπικειμένων τῇ πόλει, οὐ πολὺ ἔλαττον αὐτῇ τὰ λυποῦντα ἔνδον ἐπεπίεστο. οὐ γὰρ ἠρκοῦντο οἱ φρουροὶ οἷς διέζη τὸ δημοτικόν· τύπτοντες δὲ τοὺς πολίτας, χορηγεῖν ἃ μὴ ῥᾷον ἦν αὐτοῖς, ἐξ ἀνάγκης ἐκέλευον. καὶ τῶν φρουρῶν ἔτι μᾶλλον ἦν χαλεπώτερος ὁ ἐφεστηκὼς αὐτῶν Κοννακόριξ, οὐκ ἀπείργων, ἀλλ' ἐπιτρέπων τοῖς ὑπὸ χεῖρα τὴν βίαν. τεμὼν δὲ τὴν χώραν ὁ Κόττας, πάλιν προσβάλλει τοῖς τείχεσιν. ἀθύμους δὲ τοὺς στρατιώτας πρὸς πολιορκίαν ὁρῶν, ἀπάγει τῆς τειχομαχίας, καὶ πέμπει καλῶν τὸν Τριάριον τάχος τὸν τριήρεσιν ἀφικνεῖσθαι, καὶ κωλύειν τὸν διὰ τῆς θαλάσσης ἐπισιτισμὸν τῇ πόλει. λαβὼν οὖν ἃς εἶχεν ὁ Τριάριος καὶ ῥοδίους εἴκοσι ναῦς, ὧν σύμπαν τὸ πλῆθος εἰς τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα ἐτέλει, εἰς τὸν πόντον διαβαίνει καὶ μηνύει Κόττᾳ καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἄφιξιν. ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν Κόττας τε τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν προσῆγε, καὶ ὁ κατάπλους τῶν Τριαρίου νεῶν ἐπεφαίνετο. συνταραχθέντες οὖν οἱ ἡρακλεῶται πρὸς τὸ αἰφνίδιον τῆς τῶν νηῶν ἐφόδου, ναῦς μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τριάκοντα καθεῖλκον, οὐδὲ ταύτας ἀκριβῶς πληροῦντες· τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐτρέποντο. ἀνήγετο μὲν ὁ ἡρακλεωτικὸς στόλος πρὸς τὰς ἐπιπλευσάσας τῶν πολεμίων. πρῶτοι γοῦν ῥόδιοι (καὶ γὰρ ἐδόκουν ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἀνδρείᾳ τῶν ἄλλων προέχειν) ἐνερράγησαν ταῖς ἐξ ἡρακλείας· καὶ παραχρῆμα μὲν κατέδυσαν ῥοδίων μὲν τρεῖς, ἡρακλεώτιδες δὲ πέντε· ἐπιγενόμενοι δὲ τῇ ναυμαχίᾳ καὶ ῥωμαῖοι, καὶ πολλὰ παθόντες καὶ ποιήσαντες τοῖς πολεμίοις, πλέον δὲ ὅμως κακώσαντες, ἐτρέψαντο τὰς ἐξ ἡρακλείας, καὶ φεύγειν ἠνάγκασαν πρὸς τὴν πόλιν, τέσσαρας ἀποβαλούσας καὶ δέκα. αἱ τρεψάμεναι δέ, πρὸς τὸν μέγαν ἐναρμι-

ζοντο λιμῷ. ἀνίστη δ' οὖν καὶ τὸ πεζὸν τῆς πολιορκίας ὁ Κόττας· οἱ δὲ περὶ τὸν Τριάριον ἀναγόμενοι καθ' ἑκάστην ἀπὸ τοῦ λιμένος, τοὺς σιτηγοὺς ὡρμημένους τοῖς πολιορκουμένοις ἀπεκώλυον· καὶ ἀπορίας χαλεπὴ τὴν πόλιν κατεῖχεν, ὡς ὀγδοήκοντα ἀττικῶν τὴν λεγομένην χοίνικα τοῦ σίτου προσκόψαι. ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κακοῖς, καὶ λοιμὸς αὐτοῖς ἐπιπεσὼν, εἴτε ἐκ τροπῆς ἀέρων, εἴτε ἐκ τῆς ἀσυνήθους διαίτης, ποικίλην ἐπὶ ποικίλαις παθημάτων ἰδέαις τὴν φθορὰν ἀπειργάζετο. ἐν οἷς καὶ Λάμαχος πικροτέρῳ καὶ μακροτέρῳ τῶν ἄλλων ὀλέθρῳ διέφθαρτο. ἥψατο δὲ μάλιστα καὶ τῶν φρουρῶν ἡ νόσος, ὡς ἀπὸ τρισχιλίων χιλίοις ἀποθανεῖν. τοὺς ῥωμαίους δὲ τὸ πάθος οὐκ ἐλάνθανεν. καὶ ὁ Κοννακόριξ κακοπαθῶν ταῖς συμφοραῖς, ἔγνω τοῖς ῥωμαίοις προδιδόναι τὴν πόλιν, καὶ τῇ τῶν ἡρακλεωτῶν ἀπωλείᾳ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἀλλάξασθαι. συνελαμβάνετο δὲ αὐτῷ καὶ ἡρακλεώτης ἀνὴρ, ζηλωτὴς τῆς Λαμάχου προαιρέσεως, Δαμοφελὴς ὄνομα, φρούραρχος καὶ αὐτὸς τῇ πόλει, μετὰ τὴν Λαμάχου φθορὰν, καταστάς. ὁ τοίνυν Κοννακόριξ τὸν Κότταν μὲν, ὡς βαρὺν τὸ ἦθος καὶ ἄπιστον, ἐφυλάττετο, πρὸς τὸν Τριάριον δὲ συνετίθετο. συνέτρεχε δὲ τούτοις καὶ Δαμοφελὴς οὐκ ἐνδεέστερον. καὶ λαβόντες συνθήκας αἷς εὐδαιμονήσειν αὐτοὶ ἤλπιζον, πρὸς τὴν προδοσίαν παρεσκευάζοντο. ἐξ ἐπιπολῆς οὖν τὰ πραττόμενα τοῖς προδόταις, διέπιπτεν εἰς τὸν δῆμον. εἰς ἐκκλησίαν οὖν ἡ πόλις συνέδραμεν, καὶ τὸν φρούραρχον ἐκάλουν. Βριθαγόρας δὲ τῶν ἐν τῷ δήμῳ ἀνὴρ ἐπιφανὴς πρὸς Κοννακόρικα παραγεγονὼς, τά τε κατέχοντα τὴν ἡράκλειαν διεξῄει, καὶ εἰ κἀκείνῳ δοκεῖ, ἐπὶ κοινῇ πάντων σωτηρίᾳ διελάμβανεν Τριαρίῳ διαλέξασθαι. ταῦτα Βριθαγόρου μετὰ πολλῆς οἰκτισαμένου δεήσεως, διαναστὰς ὁ Κοννακόριξ, τοιαύτην μὲν συνθήκην ἀπεῖπε πράττεσθαι,

ἔχεσθαι δὲ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν κρειττόνων ὑπεκρίνατο ἐλπίδων. καὶ γὰρ καὶ τὸν βασιλέα μαθεῖν διὰ γραμμάτων ὑπὸ Τιγράνου τε τοῦ γαμβροῦ φιλοφρόνως δεδέχθαι, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἐκεῖθεν προσδοκᾶν τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ταῦτα ὁ Κοννακόριξ ἐσκηνικεύετο· οἱ δὲ Ἡρακλεῶται τούτοις τοῖς λόγοις ἐξηπατημένοι (ἀεὶ γὰρ αἱρετὸν τὸ ἐράσμιον) ὡς ἀληθέσι, τοῖς περὶ ἐλευθερίαν ἐπίστευον. ὁ δὲ Κοννακόριξ, ὡς ἠπατημένους ἔγνω, κατὰ μέσας νύκτας ἐπιβιβάσας ἡσύχως ταῖς τριήρεσι τὸ στράτευμα (αἱ γὰρ πρὸς τὸν Τριάριον συνθῆκαι, κακῶν ἀπαθεῖς ἀπιέναι, καὶ εἴ τι κεκερδακότες εἶεν, μεθ' ἑαυτῶν ἄγειν ἐπέτρεπον) καὶ αὐτὸς τούτοις συνεξέπλευσεν. Δαμοφελὴς δὲ τὰς πύλας ἀνοίξας, εἰσερχόμενον τὸν ῥωμαϊκὸν στρατὸν καὶ τὸν Τριάριον εἰσεδέχετο, τοὺς μὲν, διὰ τῆς πύλης, ἐνίους δὲ, καὶ τὴν στεφάνην ὑπερβαίνοντας. καὶ τότε τῆς προδοσίας οἱ Ἡρακλεῶται ἐπῄσθοντο· καὶ οἱ μὲν σφᾶς αὐτοὺς παρεδίδοσαν, οἱ δὲ ἐκτείνοντο· τά τε κειμήλια καὶ τὰ ἔπιπλα διηρπάζετο, καὶ πολλὴ τοὺς πολίτας ὠμότης ἐλάμβανεν· μεμνημένων ῥωμαίων ὅσα τε παρὰ τὴν ναυμαχίαν πάθοιεν, καὶ ὅσα τεταλαιπωρηκότες ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ ὑπέστησαν. οὐκ ἀπείχοντο γοῦν οὐδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πεφευγότων, ἀλλὰ παρά τε τοῖς βωμοῖς καὶ τοῖς ἀγάλμασιν αὐτοὺς ἔσφαττον. διὸ πολλοὶ διαπίπτοντες ἐκ τῶν τειχῶν, φόβῳ τοῦ ἀφύκτου θανάτου, κατὰ πᾶσαν ἐσκεδάννυντο χώραν. οἱ δὲ αὐτομολεῖν πρὸς τὸν Κότταν ἠναγκάζοντο. ἐξ ὧν ἐκεῖνος τήν τε ἅλωσιν καὶ τὸν φθόρον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν χρημάτων πυθόμενος, ὀργῆς ἀνεπίμπλατο, καὶ διὰ ταχέων πρὸς τὴν πόλιν ἠπείγετο. συνεχαλέπαινε δὲ καὶ τὸ στράτευμα, ὡς μὴ μόνον τὴν ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις εὐδοξίαν ἀφῃρημένων, ἀλλὰ καὶ τῶν λυσιτελῶν ἁπάσας παρὰ τῶν αὐτῶν διηρπασμένοι. καὶ εἰς μάχην ἂν τοῖς ὁμοφύλοις κατέστησαν

ἄσπονδον,

ἄσπονδον, καὶ κατεκόπησαν ἂν ὑπ᾽ ἀλλήλων, εἰ μὴ ὁ Τριάριος ἐπιγνοὺς τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, πολλοῖς ἐκμειλίξας λόγοις τόν τε Κότταν καὶ τὸν στρατὸν, καὶ εἰς τὸ κοινὸν τὰ κέρδη καταθεῖναι βεβαιωσάμενος, τὸν ἐμφύλιον ἀνεχαίτισε πόλεμον. ἐπεὶ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Κοννακόριγα κατειληφότα τὴν τῖον καὶ τὴν ἄμαστριν, αὐτίκα Κόττας τὸν Τριάριον ἐκπέμπει ἀφαιρησόμενον αὐτῶν τὰς πόλεις· αὐτὸς δὲ τούς τε προσκεχωρηκότας ἄνδρας λαβὼν καὶ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνθρώπους, τὰ λοιπὰ μετὰ πάσης διέπεν ὠμότητος. χρήματα γοῦν διερευνώμενος, οὐδὲ τῶν ἐν ἱεροῖς ἐφείδετο· ἀλλὰ τούς τε ἀνδριάντας καὶ τὰ ἀγάλματα ἐκίνει, πολλὰ καὶ καλὰ ὄντα· καὶ δὴ καὶ τὸν ἡρακλέα τὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀνῄρει, καὶ σκευὴν αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς πυραμίδος, πολυτελείας καὶ μεγέθους καὶ δὴ καὶ ῥυθμοῦ καὶ χάριτος καὶ τέχνης οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπολειπομένην. ἦν δὲ ῥόπαλον σφυρήλατον ἀπέφθου χρυσοῦ πεποιημένον· κατὰ δὲ αὐτοῦ λεοντῆ μεγάλη ἐκέχυτο, καὶ γωρυτὸς τῆς αὐτῆς μὲν ὕλης, βελῶν δὲ γέμων καὶ τόξου. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καλὰ καὶ θαυμαστὰ ἀναθήματα ἔκ τε τῶν ἱερῶν καὶ τῆς πόλεως ἀφελὼν, ταῖς ναυσὶν ἐγκατέθετο· καὶ τὸ τελευταῖον, πῦρ ἐνεῖναι τοῖς στρατιώταις κελεύσας τῇ πόλει, κατὰ πολλὰ ταύτην ἐνέπρησεν μέρη. ἑάλω δὲ ἡ πόλις, ἐπὶ δύο ἔτη τῇ πολιορκίᾳ ἀντισχοῦσα. ὁ δὲ Τριάριος παραγενόμενος ἐν αἷς ἀπέσταλτο πόλεσι, Κοννακόριγι (ἐσπούδαζε γὰρ τὴν τῆς ἡρακλείας προδοσίαν ἑτέρων καταχέσαι συγκαλύπτειν διενοεῖτο) δοὺς ἄδειαν τῆς ἀναχωρήσεως, καθ᾽ ὁμολογίαν λαμβάνει τὰς πόλεις. ὁ δὲ Κόττας ἅπερ εἴρηται διαπραξάμενος, τὸ μὲν πεζὸν καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐκπέμπει Λευκόλλῳ, καὶ τοὺς συμμάχους ἀφῆκεν ἐπὶ τῶν πατρίδων· αὐτὸς δ᾽ ἀνήγετο τῷ στόλῳ. τῶν δὲ νεῶν αἱ τὰ τῆς πόλεως λάφυρα ἦγον, αἱ μὲν κα-

τὰ φορτία γενόμεναι, μικρὸν ἄποθεν τῆς γῆς διελύθησαν· αἱ δὲ, ἀπαρκτίου πνεύσαντος, ἐξεβράσθησαν εἰς τὰ τενάγη. καὶ πολλὰ τῶν ἀγωγίμων ἀπέβαλοντο. Λεόνιππος δὲ ὁ σὺν Κλεοχάρει παρὰ Μιθριδάτου τὴν σινώπην ἐπιτραπεὶς, ἀπεγνωκὼς τῶν πραγμάτων, πέμπει περὶ προδοσίας πρὸς Λεύκολλον. ὁ δὲ Κλεοχάρης ἅμα Σελεύκῳ (καὶ γὰρ οὗτος τῶν Μιθριδάτου στρατηγὸς ἰσοστάσιος τῶν εἰρημένων ἦν) τὴν Λεονίππου μαθόντες προδοσίαν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες, κατηγόρουν αὐτοῦ. οἱ δὲ οὐ προσίεντο· ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς εἶναι χρηστός. καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην δείσαντες τοῦ πλήθους τὴν εὔνοιαν, ἐξ ἐνέδρας νυκτὸς ἀποσφάττουσι τὸν ἄνδρα. καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἤχθετο τῷ πάθει, οἱ δὲ περὶ Κλεοχάρην, τῶν πραγμάτων κύριοι καταστάντες, τυραννικῶς ἦρχον· ταύτῃ νομίζοντες διαφυγεῖν τῆς ἐπὶ Λεονίππῳ μιαιφονίας τὴν δίκην. ἐν τούτῳ Κηνσωρῖνος ναύαρχος ῥωμαίων, τριήρεις ἄγων πεντεκαίδεκα σῖτον ἀπὸ βοσπόρου τῷ ῥωμαίων κομιζούσας στρατοπέδῳ, πλησίον σινώπης κατῆρεν· καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην καὶ Σέλευκον ἀνταναχθέντες σινωπικαῖς τριήρεσιν, ἡγουμένου Σελεύκου, καθίστανται εἰς ναυμαχίαν· καὶ νικῶσι τοὺς ἰταλοὺς, καὶ τὰς φορτηγοὺς ἐπὶ τῷ σφῶν ἀφαιροῦνται κέρδει. ἐπήρθησαν οὖν οἱ περὶ Κλεοχάρην τῷ κατορθώματι, καὶ τυραννικώτερον ἔτι τῆς πόλεως ἦρχον· φόνους τε ἀκρίτους τῶν πολιτῶν ποιοῦντες, καὶ τὰ ἄλλα τῇ ὠμότητι ἀποχρώμενοι. ἐγένετο δὲ καὶ στάσις πρὸς ἀλλήλους Κλεοχάρει καὶ Σελεύκῳ. τῷ μὲν γὰρ ἤρεσκε διακαρτερεῖν τῷ πολέμῳ· Σελεύκῳ δὲ, πάντας σινωπεῖς ἀναιρεῖν, καὶ ῥωμαίοις ἐπὶ δωρεαῖς μεγάλαις παρασχεῖν τὴν πόλιν. πλὴν οὐδεμία τῶν γνωμῶν κρίσιν ἔσχεν, τὰ δὲ ὑπάρχοντα λαθραίως ναυσὶ στρογγύλαις ἐνθέμενοι, πρὸς Μαχάρην τὸν Μιθριδάτου υἱὸν, ὃς κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ περὶ τὴν Κολχίδα ἦν,

ἐξέπεμπον. ἐν τούτῳ δὲ Λεύκολλος ὁ τῶν ῥωμαίων αὐτοκράτωρ παραγίνεται τῇ πόλει, καὶ κραταιῶς ἐπολιόρκει. ἐπρεσβεύετο δὲ καὶ Μαχάρης ὁ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς Λεύκολλον περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας. ὁ δὲ ἀσμένως ἐδέχετο, εἰπὼν βεβαίους νομιεῖν τὰς συμβάσεις, εἰ μὴ καί τισι σινωπεῦσιν ἀγορὰν διαπέμποι. ὁ δὲ οὐ μόνον τὸ κελευόμενον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ ἃ παρεσκεύαστο πέμπειν τοῖς Μιθριδατείοις, ἐξαπέστειλε Σελεύκῳ. ταῦτα οἱ περὶ Κλεοχάρην θεασάμενοι, καὶ τέλεον ἀπογνόντες, πλοῦτον πολὺν ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενοι, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφέντες (ὑπὸ νύκτα δὲ ταῦτα ἐπράττετο) διὰ τῶν πλοίων ἔφευγον εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ πόντου (σάνηγας δὲ καὶ λαζοὺς ἐποίκους εἶχον τὰ χωρία) ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν νεῶν πῦρ ἐνέντες. αἰρομένης δὲ τῆς φλογὸς, ᾔσθετο Λεύκολλος τοῦ ἔργου· καὶ κλίμακας κελεύει προσάγειν τῷ τείχει. οἱ δὲ ὑπερέβαινον. καὶ φθόρος ἦν κατ᾽ ἀρχὰς οὐκ ὀλίγος· ἀλλὰ τὸ πάθος Λεύκολλος οἰκτείρας, τὴν σφαγὴν ἐπέσχεν. οὕτως μὲν οὖν ἥλω καὶ ἡ σινώπη. ἔτι δὲ ἡ ἀμάστρια ἀντεῖχεν, ἀλλ᾽ οὐ μετ᾽ οὐ πολὺ καὶ αὐτὴ προσεχώρησε ῥωμαίοις. Μιθριδάτης δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ὀκτὼ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς ἀρμενίας διατρίβων, οὔπω εἰς ὄψιν κατέστη Τιγράνου. ἐπεὶ δὲ Τιγράνης ἐδυσωπήθη εἰς θέαν αὐτὸν καταστῆσαι, μετὰ λαμπρᾶς τε τῆς πομπῆς ἀπήντα καὶ βασιλικῶς ἐδεξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀπορρήτως αὐτῷ ὁμιλήσας, ἔπειτα λαμπροτάταις ἑστιάσεσι φιλοφρονησάμενος, μυρίους δίδωσιν ἱππεῖς, καὶ ἐπὶ τὸν πόντον ἐκπέμπει. Λεύκολλος δὲ εἰς τὴν καππαδοκίαν ἐληλυθὼς, καὶ φίλον ἔχων τὸν ἐπάρχοντα ταύτης Αριοβαρζάνην, διέβη τε παρὰ δόξαν πεζῇ τὸν εὐφράτην, καὶ προσήγετο στρατὸν τῇ πόλει ἐν ᾧ τάς τε Τιγράνου παλλακίδας φυλάττεσθαι μεμαθήκει, καὶ πολλὰ τῶν σφόδρα τιμίων. καταλελοίπει δὲ καὶ τοὺς Τιγρανόκερτα πολιορ-

κήσοντας, καὶ στράτευμα ἄλλο ἐπὶ τῶν πολισμάτων τὰ σπουδαιότερα. οὕτω δὲ τῆς ἀρμενίας κατὰ πολλὰ μέρη πολιορκουμένης, ἔπεμπε Τιγράνης ἀνακαλῶν Μιθριδάτην. καὶ στρατὸν δὲ περὶ τὴν πόλιν, ἐν ᾧ τὰς παλλακίδας ἔθετο, διέπεμπεν· οἳ καὶ παραγεγονότες, καὶ τοξεία τοῦ ῥωμαίων στρατοπέδου τὰς ἐξόδους διακλείσαντες, τάς τε παλλακίδας καὶ τὰ τιμιώτατα τῶν κειμηλίων διὰ νυκτὸς προεξέπεμψαν. ἡμέρας δὲ ἀναχρούσης, καὶ τῶν ῥωμαίων ἅμα τῶν θρᾳκῶν ἀνδρείως ἀγωνιζομένων, φόνος τε πολὺς τῶν ἀρμενίων γίνεται, καὶ ζωγρείαι τῶν ἀνῃρημένων ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους. τὰ μέντοι γε προαποσταλέντα διεσώζετο πρὸς Τιγράνην. δύναμιν δὲ οὗτος ἀθροίσας ὀκτὼ μυριάδας, κατέβαινεν, τήν τε Τιγρανοκέρταν ἐξαιρησόμενος τῶν συνεχόντων καὶ ἀμυνούμενος τοὺς πολεμίους. φθάσας δὲ καὶ ἰδὼν τὸ ῥωμαίων ὀλίγον στρατόπεδον, ὑπεροπτικοὺς ἠφίει λόγους, ὡς εἰ μὲν πρεσβευταὶ παρεῖεν, πολλοί, φάμενος, συνῆλθον· εἰ δὲ πολέμιοι, παντελῶς ὀλίγοι. καὶ ταῦτα εἰπών, ἐστρατοπεδεύετο. Λεύκολλος δὲ τέχνῃ καὶ μελέτῃ πρὸς τὴν μάχην παραταξάμενος, καὶ θαρρύνας τοὺς ὑπ' αὐτόν, τρέπει τε τὸ δεξιὸν εὐθὺς κέρας, εἶτα τούτῳ συναπέκλινεν τὸ πλησίον, ἑξῆς δὲ σύμπαντες· καὶ δεινή τις καὶ ἀνεπίσχετος τοὺς ἀρμενίους ἐπέσχεν τροπή· καὶ κατὰ λόγον ἡ τῶν ἀνθρώπων εἵπετο φθορά. Τιγράνης δὲ τὸ διάδημα καὶ τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπιθεὶς τῷ παιδί, πρός τι τῶν ἐρυμάτων διαφεύγει. ὁ δὲ Λεύκολλος ἐπὶ τὰ Τιγρανόκερτα ἀναστρέψας, προθυμότερον ἐπολιόρκει. οἱ δὲ κατὰ τὴν πόλιν Μιθριδάτου στρατηγοί, τῶν ὅλων ἀπεγνωκότες, ἐπὶ τῇ σφετέρᾳ σωτηρίᾳ Λευκόλλῳ παρέδοσαν τὴν πόλιν. ὁ μέντοι Μιθριδάτης πρὸς Τιγράνην παραγεγονώς, ἀνελάμβανέν τε αὐτὸν καὶ βασιλικὴν ἐσθῆτα περιετίθει, τῆς συνήθους οὐκ ἐλαττουμένην.

καὶ λαὸν ἀθροίζειν συνεβούλευεν, ἔχων καὶ αὐτὸς δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ὡς πάλιν ἀναμαχουμένων τὴν νίκην. ὁ δὲ πάντα τῷ Μιθριδάτῃ ἐπέτρεπεν, ἔν τε τῷ γυναίῳ καὶ συνετῷ τὸ πλέον νέμων αὐτῷ, καὶ μᾶλλον ἀνέχειν εἰς τὸν πρὸς ῥωμαίους πόλεμον δυνάμενον. αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν πάρθον Φραδάτην διεπρεσβεύετο, παραχωρεῖν αὐτῷ τὴν μεσοποταμίαν καὶ τὴν ἀδιαβηνὴν καὶ τοὺς μεγάλους αὐλῶνας. ἀφικομένων δὲ πρὸς τὸν πάρθον τῶν παρὰ Λευκόλλου πρέσβεων, τοῖς μὲν ῥωμαίοις ἰδίᾳ φίλος εἶναι ὑπεκρίνατο καὶ σύμμαχος, ἰδίᾳ δὲ τὰ αὐτὰ πρὸς τοὺς ἀρμενίους διετίθετο. ὁ δὲ δὴ Κόττας, ὡς εἰς τὴν ῥώμην ἀφίκετο, τιμῆς παρὰ τῆς συγκλήτου τυγχάνει, ποντικὸς αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι, ὅτι ἕλοι τὴν ἡράκλειαν· διαβολῆς δὲ εἰς τὴν ῥώμην ἀφικνουμένης, ὡς οἰκείων κερδῶν ἕνεκα τηλικαύτην πόλιν ἐξαφανίσειε, μῖσός τι δημόσιον ἐλάμβανε, καὶ ὁ περὶ αὐτὸν τοσοῦτος πλοῦτος φθόνον ἀνεκίνει. διὸ καὶ πολλὰ τῶν λαφύρων εἰς τὸ τῶν ῥωμαίων εἰσεκόμιζε ταμιεῖον, τὸν ἐπὶ τῷ πλούτῳ φθόνον ἐκκρούων· εἰ καὶ μηδὲν αὐτοὺς πρᾳοτέρους ἀπειργάζετο, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα νέμειν ὑπολαμβάνοντας. ἐψηφίσαντο δὲ αὐτίκα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἡρακλείας ἀφίεσθαι. Θρασυμήδης δὲ τῶν ἐξ ἡρακλείας εἷς, κατηγόρησεν ἐπ᾽ ἐκκλησίας τοῦ Κόττα, τάς τε τῆς πόλεως εἰσηγούμενος πρὸς ῥωμαίους εὐνοίας, καὶ εἴ τι ταύτης ἀποκλίνοιεν, οὐχὶ γνώμῃ τῆς πόλεως τοῦτο δρᾶν, ἀλλ᾽ ἢ τινος τῶν ἐφεστηκότων τοῖς πράγμασιν ἐξαπάτῃ, ἢ καὶ βίᾳ τῶν ἐπιτιθεμένων· ἀπεκτίζετο δὲ τόν τε τῆς πόλεως ἐμπρησμὸν, καὶ ὅσα τὸ πῦρ ἀφανίσοι· ὅπως τε τὰ ἀγάλματα Κόττας καθῄρει, καὶ λείαν ἐποιεῖτο, τούς τε ναοὺς κατέσπα, καὶ ὅσα ἄλλα δι᾽ ὠμότητος ἐλθὼν ἐπεπράχει· τόν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τῆς πόλεως ἀναγράφων ἀναρίθμητον, καὶ τὴν ἄλλην τῆς ἡρακλείας

ἣν ἐσφετερίσατο εὐδαιμονίαν. Ταῦτα τοῦ Θρασυμήδους μετ' οἰμωγῆς καὶ δακρύων διεληλυθότος, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπικλασθέντων τῷ πάθει· (καὶ γὰρ παρῆλθεν καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, μετὰ τέκνων, αἱ πενθίμοις ἐσθῆσι, θαλλοὺς ἱκεσίους μετ' ὀλοφυρμῶν προτείνοντες) ἀντιπαρελθὼν ὁ Κόττας βραχέα τῇ πατρίῳ διελέχθη φωνῇ, εἶτα ἐκαθέσθη. καὶ Κάρβων ἀναστὰς, ἡμεῖς, ὦ Κόττα, φησὶ, πόλιν ἑλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καθελεῖν ἐπετρέψαμεν. μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι ὁμοίως Κότταν ᾐτιάσαντο. πολλοῖς μὲν οὖν ἄξιος ὁ Κόττας ἐδόκει φυγῆς· μετριάσαντες δ' ὅμως, ἀπεψηφίσαντο τὴν πλατύσημον αὐτοῦ. Ἡρακλεώταις δὲ τήν τε χώραν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς λιμένας ἀποκατέστησαν, καὶ μηδένα δουλεύειν, ψῆφον ἔθεντο. Ταῦτα Θρασυμήδους διαπραξαμένου, ἐπὶ τὴν πατρίδα μὲν τοὺς πολλοὺς ἐξέπεμψεν· αὐτὸς δὲ μετὰ Βριθαγόρου τε καὶ Προπύλου, (παῖς δὲ ἦν ὁ Πρόπυλος Βριθαγόρου) κατὰ τοὺς ἑξῆς ἐπιμένων χρόνους, τὰ λοιπὰ τῶν ἐπειγόντων καθίστατο. καὶ τινων ἐτῶν ἀνυσθέντων, τρισὶν ἐπακτρίσιν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἐπανάγεται. ἀφικόμενος δὲ, πάντα τρόπον ἐπενόει ἀνοικίζεσθαι τὴν πόλιν, καθάπερ εἰς παλιγγενεσίαν ἀνακαλούμενος. ἀλλὰ πάντα πράττων, μόλις εἰς ὀκτακισχιλίους, ἅμα τοῖς οἰκετικοῖς σώμασι, συλλεγῆναι κατεπράξατο. Βριθαγόρας δὲ, ἤδη τῆς πόλεως αὐξομένης, ἐλπίδας ἐποιήσατο πρὸς ἐλευθερίαν τὸν δῆμον ἀνενεγκεῖν· καὶ διαγενομένων μὲν πολλῶν ἐτῶν, ἤδη δὲ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας εἰς ἕνα περιϊσταμένης ἄνδρα Γάϊον Ἰούλιον Καίσαρα, πρὸς τοῦτον ἠπείγετο· συνεπρέσβευον δὲ αὐτῷ ἄλλοι τέ τινες τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ὁ υἱὸς Πρόπυλος. γνωσθεὶς οὖν τῷ Καίσαρι Βριθαγόρας, καὶ διαπραξάμενος ἐγγυτέρω τῇ φιλίᾳ προσελθεῖν, δι' ὑποσχέσεως ἐγίνετο. οὐ μὴν ἐξ ἐφόδου γε λαβεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἠδυνήθη, ἅτε δὴ

οὐκ ἐν τῇ ῥώμῃ, ἀλλ' ἐφ' ἕτερα τοῦ Γαΐου περιτρέχοντος. οὐκ ἀφίστατο μέντοιγε Βειθαγόρας, ἀλλὰ περὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αὐτός τε καὶ Πρόπυλος συμπεριαγόμενος τῷ Καίσαρι, ἐβλέπετο παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπισημειούμενον τὸν αὐτοκράτορα, τῆς λιπαρήσεως αὐτὸν ἀποδέχεσθαι. δωδεκαετίας δὲ τὴν παρεδρίαν διαμετρούσης, καὶ περὶ τῆς εἰς ῥώμην ἐπανόδου τοῦ Καίσαρος διανοουμένου, ὑπό τε τοῦ γήροις καὶ τῶν συνεχῶν πόνων καταπτρυχωθεὶς Βειθαγόρας τελευτᾷ, μέγα πένθος τῇ πατρίδι καταλιπών.

Τέλος καὶ τῶν ἐκ τοῦ ις̄ τῆς Μέμνονος ἱστορίας.

ΑΠΠΙΑΝΟΥ ΡΩΜΑΙ-
κῶν Ἀννιβαϊκή.

Ὅσα δὲ Ἀννίβας ὁ καρχηδόνιος ἐξ ἰβηρείας ἐς ἰταλίαν ἐσβαλὼν, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν οἷς ἐπέμεινε πολεμῶν, ἔδρασέ τε καὶ ἔπαθεν ὑπὸ ῥωμαίων, ἕως αὐτὸν καρχηδόνιοί τε κινδυνεύοντες περὶ τῇ πόλει, ἐπὶ τὰ σφέτερα μετεπέμψαντο, καὶ ῥωμαῖοι τῆς ἰταλίας ἐξήλασαν, ἥδε ἡ γραφὴ δηλοῖ· ἥτις δὲ τῷ Ἀννίβᾳ γέγονε τῆς ἐσβολῆς αἰτία τε ἀληθὴς καὶ πρόφασις ἐς τὸ φανερὸν, ἀκριβέστατα μὲν ἐν τῇ ἰβηρικῇ συγγραφῇ δεδήλωται, συγγράψω δὲ καὶ νῦν, ὅσον εἰς ἀνάμνησιν. Ἀμίλχαρ, ᾧ Βάρκας ἐπίκλησις ἦν, Ἀννίβου τοῦδε πατὴρ, ἐστρατήγει καρχηδονίων ἐν σικελίᾳ, ὅτε ῥωμαῖοι καὶ καρχηδόνιοι ἐπολέμουν· δόξας δὲ πρᾶξαι κακῶς, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐδιώκετο· καὶ δεδιὼς, ἔπραξεν ἐς τοὺς νομάδας αἱρεθῆναι στρατηγὸς, περὶ τῶν εὐθυνῶν. γενόμενος δὲ χρήσιμος ἐν τῷδε, καὶ τὴν στρατιὰν θεραπεύσας ἁρπαγαῖς καὶ δωρεαῖς, ἤγαγεν ἄνευ τοῦ κοινοῦ καρχηδονίων, ἐπὶ γάδειρα, καὶ ἐπέρασε τὸν πορθμὸν ἐς ἰβηρείαν. ὅθεν λάφυρα πολλὰ διέπεμπεν ἐς καρχηδόνα, θεραπεύων τὸ πλῆθος εἰ δύναιτο μὴ χαλεπαίνειν αὐτῷ τῆς στρατηγίας τῆς ἐν σικελίᾳ. χώραν δὲ αὐτοῦ κατακτωμένου πολλὴν, κλέος τε μέγα ἦν, καὶ καρχηδονίοις ἐπιθυμία πάσης ἰβηρείας, ὡς ἀμαρτοῦς ἔργου. ζακανθαῖοι δὲ, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἕλληνες ἐν ἰβηρίᾳ, καταφεύγουσιν ἐπὶ ῥωμαίους· καὶ γίνεται καρχηδονίοις ὅρος ἰβηρείας, μὴ διαβαίνειν τὸν ἴβηρα ποταμόν· καὶ τόδε ταῖς ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων σπονδαῖς ἐνεγράφη. ἐπὶ δὲ τούτῳ Βάρκας μὲν τὴν ὑπὸ καρχηδονίοις ἰβηρείαν καθιστάμενος, ἔν τινι μάχῃ πεσὼν ἀποθνήσκει, καὶ στρατηγὸς Ἀσδρούβας ἐπ' αὐτῷ γίνεται,

ὃς ἐκήδευε τῷ Βάρκα· καὶ τόνδε μὲν κτείνει θεράπων ἐν κυνηγεσίοις, οὗ τὸν δεσπότην ἀνῃρήκει. τρίτος δὲ ἐπὶ τοῖσδε στρατηγὸς ἰβήρων ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀποδείκνυται, φιλοπόλεμος καὶ συνετὸς εἶναι δοκῶν, Ἀννίβας. ὁ δὲ, Βάρκα μὲν υἱὸς ὢν, Ἀσδρούβου δὲ τῆς γυναικὸς ἀδελφὸς, νέος δὲ κομιδῆ, καὶ, ὡς μειράκιον ἔτι, τῷ πατρὶ καὶ τῷ κηδεστῇ συνών· καὶ ὁ δῆμος ὁ καρχηδονίων αὐτῷ τὴν στρατηγίαν ἐπεψήφισεν. οὕτω μὲν Ἀννίβας, περὶ οὗ τάδε συγγράφω, γίγνεται στρατηγὸς καρχηδονίων ἐπὶ ἴβηρσι. τῶν δ' ἐχθρῶν τῶν Βάρκα τε καὶ Ἀσδρούβου τοὺς φίλους τοὺς ἐκείνων διωκόντων, καὶ Ἀννίβου τοῦδε καταφρονούντων ὡς ἔτι νέου, ἀρχὴν εἶναι τοῦτο ὁ Ἀννίβας ἐφ' ἑαυτοῦ ἡγούμενος, καὶ νομίζων οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐκ τῶν τῆς πατρίδος φόβων περιέσεσθαι, ἐς πόλεμον αὐτοὺς μέγαν ἐμβαλεῖν ἐπενόει. ὑπολαβὼν δὲ, ὥσπερ ἦν, τὸ ῥωμαίοις ἐπιχειρῆσαι, χρόνιόν τε καρχηδονίοις ἔσεσθαι, καὶ μεγάλην αὐτῷ δόξαν, εἰ καὶ τύχοι πταίσας, τό γε ἐγχείρημα οἴσειν· λεγόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ βωμῶν ἔτι παῖς ὁρκωθῆναι, ῥωμαίοις ἐπιβουλεύων οὔποτ' ἐκλείψειν· ἐπενόει παρὰ τὰς σπονδὰς τὸν ἴβηρα διαβῆναι. καὶ παρεσκεύαζέ τινας ἐς πρόφασιν κατηγορεῖν ζακανθαίων· γράφων τε ταῦτα συνεχῶς ἐς καρχηδόνα, καὶ προστιθεὶς ὅτι ῥωμαῖοι κρύφα τὴν ἰβηρίαν αὐτῶν ἀφιστᾶσιν, ἔπειθε παρὰ καρχηδονίων πράσσειν ὅ, τι δοκιμάσειεν. ὁ μὲν δὴ τὸν ἴβηρα διαβὰς, τὴν ζακανθαίων πόλιν ἡβηδὸν διέφθειρε. ῥωμαίοις δὲ καὶ καρχηδονίοις ἐπὶ τῷδε ἐλέλυντο αἱ σπονδαί, αἱ γενόμεναι αὐτοῖς μετὰ τὸν πόλεμον τὸν ἐν σικελίᾳ. Ἀννίβας δὲ ὅσα μὲν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἄλλοι Καρχηδονίων τε καὶ ῥωμαίων στρατηγοὶ περὶ ἰβηρίαν ἔπραξαν, ἡ ἰβηρικὴ γραφὴ δηλοῖ. ἐπιλεξάμενος δὲ κελτιβήρων τε καὶ λιβύων καὶ ἑτέρων ἐθνῶν ὅτι πλείστους, καὶ τὰ ἐν ἰβηρίᾳ παραδοὺς Ἀσδρούβᾳ τῷ ἀδελφῷ, τὰ πυρηναῖα ὄρη διέβαινεν

ἐς τὴν κελτικὴν, τὴν νῦν λεγομένην γαλατίαν, ἄγων πεζοὺς ἐννεακισμυρίους καὶ ἱππέας ἐς δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις, καὶ ἐλέφαντας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα· γαλατῶν δὲ τοὺς μὲν ὠνούμενος, τοὺς δὲ πείθων, τοὺς δὲ καὶ βιαζόμενος, διώδευε τὴν χώραν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ ἄλπια ὄρη, καὶ μηδεμίαν μήτε δίοδον μήτε ἄνοδον εὑρὼν (ἀπόκρημνα γάρ ἐστιν ἰσχυρῶς) ἐπέβαινε κἀκείνοις, ὑπὸ τόλμης κακοπαθῶν· χιόνος τε πολλῆς οὔσης καὶ κρύους, τὴν μὲν ὕλην τέμνων τε καὶ κατακαίων, τὴν δὲ τέφραν σβεννὺς ὕδατι καὶ ὄξει, καὶ τὴν πέτραν ἐκ τοῦδε ψαφαρὰν γιγνομένην, σφύραις σιδηραῖς θραύων καὶ ὁδοποιῶν, ἣ καὶ νῦν ἐστιν ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐν τριβῆς, καὶ καλεῖται δίοδος Ἀννίβου. τῶν δὲ τροφῶν αὐτὸν ἐπιλιπουσῶν, ἠπείγετο μὲν, ἔτι λανθάνων ὅτι καὶ πάρεστιν ἐς τὴν ἰταλίαν· ἕκτῳ δὲ μόλις ἀπὸ τῆς ἐξ ἰβήρων ἀναστάσεως μηνὶ πλείστους ἀποβαλὼν, ἐς τὸ πεδίον ἐκ τῶν ὀρῶν κατέβαινεν. καὶ μικρὸν ἀναπαύσας, προσέβαλλε ταυρασίᾳ πόλει κελτικῇ. κατὰ κράτος δὲ αὐτὴν ἑλὼν, τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἔσφαξεν, ἐς κατάπληξιν τῆς ἄλλης κελτικῆς· ἐπὶ δὲ ποταμὸν ἠριδανὸν, τὸν νῦν πάδον λεγόμενον, ἐλθὼν, ἔνθα ῥωμαῖοι κελτοῖς τοῖς καλουμένοις βοιοῖς ἐπολέμουν, ἐστρατοπέδευσεν. ὁ δ᾽ ὕπατος ὁ ῥωμαίων Πούπλιος Κορνήλιος Σκιπίων καρχηδονίοις ἐν ἰβηρίᾳ πολεμῶν, ἐπεὶ τῆς ἐσβολῆς Ἀννίβου τῆς ἐς τὴν ἰταλίαν ἐπύθετο, τὸν ἀδελφὸν καὶ ὅδε Γναῖον Κορνήλιον Σκιπίωνα ἐπὶ τοῖς ἐν ἰβηρίᾳ πράγμασι καταλιπὼν, διέπλευσεν ἐς τυρρηνίαν. ὅθεν ὁδεύων τε καὶ συμμάχους ὅσους δύναιτο ἀγείρων, ἔφθασεν ἐπὶ τὸν πάδον Ἀννίβαν· καὶ Μάλιον μὲν καὶ Ἀτίλιον, οἳ τοῖς βοιοῖς ἐπολέμουν, ἐς ῥώμην ἔπεμψεν, ὡς οὐ δέον αὐτοὺς ἔτι στρατηγεῖν, ὑπάτου παρόντος· αὐτὸν δὲ τὸν στρατὸν παραλαβὼν, ἐς μάχην ἐξέτασσεν πρὸς Ἀννίβαν. καὶ γενομένης

ἀκροβολίας τε καὶ ἱππομαχίας, οἱ ῥωμαῖοι κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν λιβύων, ἔφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον· καὶ νυκτὸς ἐπιγιγνομένης, ἐς πλακεντίαν ἀνεχώρουν, ἀσφαλῶς τετειχισμένην, τὸν πάδον ἐπὶ γεφυρῶν περάσαντές τε καὶ λύσαντες τὰς γεφύρας. τὸν μὲν οὖν ποταμὸν καὶ ὁ Ἀννίβας ζεύξας ἐπέρα· τὸ δ' ἔργον εὐθὺς τόδε πρῶτον ἢ δεύτερον ἐπὶ τῇ τῶν ἄλπιων ὀρῶν διαβάσει παρὰ τοῖς ἐπέκεινα κελτῶν ἐξῆρε τὸν Ἀννίβαν, ὡς ἄμαχον στρατηγὸν καὶ τύχῃ λαμπρᾷ χρώμενον. ὁ δέ, ὡς ἐν βαρβάροις τε καὶ τεθηπόσιν αὐτόν, καὶ δι' ἄμφω δυναμένοις ἀπατᾶσθαι, τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασε συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις. καὶ αὐτὸν οἱ κελτοὶ περιϊόντα τὰ ἔθνη, πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, θαυμάζοντες, ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν. Σεμπρώνιος δὲ ὁ ἕτερος ὕπατος ἐν σικελίᾳ τότε ὤν, καὶ πυθόμενος, διέπλευσε πρὸς τὸν Σκιπίωνα, καὶ τεσσαράκοντα σταδίοις αὐτοῦ διεχὼν ἐστρατοπέδευσε. καὶ τῆς ἐπιούσης ἔμελλον ἅπαντες εἰς μάχην ἥξειν· ποταμὸς δ' ἦν ἐν μέσῳ τρεβίας, ὃν ῥωμαῖοι πρὸ ἕω, χειμερίου τε τῆς τροπῆς οὔσης καὶ ὑετοῦ καὶ κρύους, ἐπέρων, βρεχόμενοι μέχρι τῶν μαστῶν. Ἀννίβας δὲ καὶ ἐς δευτέραν ὥραν ἀνέπαυσε τὴν στρατιάν, καὶ τότε ἐξῆγε. παράταξις δὲ ἦν ἑκατέρων, τὰ κέρατα κατεῖχον, ἀμφὶ τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν. Ἀννίβας δὲ τοῖς μὲν ἱππεῦσιν ἀντέταξε τοὺς ἐλέφαντας, τῇ δὲ φάλαγγι τοὺς πεζούς, τοὺς δὲ ἱππέας ἐκέλευσεν ὀπίσω τῶν ἐλεφάντων ἀτρεμεῖν, ἕως αὐτός τι σημήνῃ. γιγνομένων δὲ ἐν χερσὶ πάντων, οἱ μὲν ῥωμαίων ἵπποι τοὺς ἐλέφαντας, οὐ φέροντες αὐτῶν οὔτε τὴν ὄψιν, οὔτε τὴν ὀσμὴν, ἔφυγον· οἱ δὲ πεζοί, καίπερ ὑπὸ τοῦ κρύους καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας τετρυμμένοι καὶ μαλακοὶ ὄντες, ὅμως ὑπὸ τόλ-

μης τοῖς θηρίοις ἐπεπήδων, καὶ ἐτίτρωσκον αὐτά· καί τινων καὶ τὰ νεῦρα ὑπέκοπτον, καὶ τοὺς πεζοὺς ἐνέκλινον ἤδη. θεασάμενος δὲ ὁ Ἀννίβας, ἐσήμηνε τὴν ἵππον κυκλοῦσθαι τοὺς πολεμίους. ἐσκεδασμένων δ' ἄρτι τῶν ῥωμαϊκῶν ἱππέων διὰ τὰ θηρία, καὶ τῶν πεζῶν μόνων τε ὄντων καὶ κακοπαθούντων καὶ δεδιότων τὴν περικύκλωσιν, φυγεῖν πανταχόθεν ἦν ἐς τὰ στρατόπεδα. καὶ ἀπώλλυντο οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἱππέων καταλαμβανόντων, ἅτε πεζοὺς, οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ παραφέροντος (τοῦ γὰρ ἡλίου τὴν χιόνα τήξαντος, ὁ ποταμὸς ἐρρύη μέγας) οὔτε στῆναι διὰ τὸ βάθος, οὔτε νεῖν διὰ τὰ ὅπλα ἐδυνάμενοι. Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ παρακαλῶν, ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρῆναι, μόλις δ' ἐς κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. ἐπίνειον δὲ ἦν τι βραχὺ πλακεντίας· ᾧ προσβαλὼν ὁ Ἀννίβας ἀπώλεσε τετρακοσίους, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη. καὶ ἀπὸ τοῦδε πάντες ἐχείμαζον· Σκιπίων μὲν ἐν κρεμῶνι καὶ πλακεντίᾳ, Ἀννίβας δὲ περὶ πάδον. οἱ δὲ ἐν ἄστει ῥωμαῖοι, πυθόμενοι, καὶ τρίτον ἤδη πταίοντες περὶ πάδον (ἡττῶντο γὰρ δὴ καὶ ὑπὸ βοιῶν περὶ Ἀννίβου) στρατιάν τε παρ' αὐτῶν ἄλλην κατέλεγον, σὺν τοῖς οὖσι περὶ τὸν πάδον, ὡς εἶναι τρία καὶ δέκα τέλη· καὶ τοῖς συμμάχοις ἑτέραν διπλασίονα ταύτης ἐπήγγελλον. ἤδη δὲ αὐτοῖς τὸ τέλος εἶχε πεζοὺς πεντακισχιλίους καὶ ἱππέας τριακοσίους· καὶ τούτων τοὺς μὲν ἐς ἰβηρίαν ἔπεμπον, τοὺς δ' ἐς σαρδόνα, κἀκείνην πολεμουμένην· τοὺς δ' ἐς σικελίαν· τὰ πλέονα δ' ἦγον ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν οἱ μετὰ Σκιπίωνα καὶ Σεμπρώνιον αἱρεθέντες ὕπατοι Σερουίλιός τε Γναῖος καὶ Γάιος Φλαμίνιος· ὧν ὁ μὲν Σερουίλιος ἐπὶ τὸν πάδον ἐπειχθεὶς, τὴν στρατηγίαν ἐκδέχεται παρὰ τοῦ Σκιπίωνος· ὁ δὲ Σκιπίων, ἀνθύπατος αἱρεθεὶς, ἐς ἰβηρίαν διέπλευσεν· Φλαμίνιος δὲ τρισμυρίοις τε πεζοῖς καὶ τρισχιλίοις ἱππεῦσι τὴν ἐντὸς Ἀππεννίνων ὀρῶν ἰταλίαν ἐφύλασσεν. ἣν δὲ μόνην ἄν τις εἴποι κυρίως ἰταλίαν·

τὰ γὰρ ἀπεννῖνα κατέρχεται μὲν ἐκ μέσων τῶν ἄλπεων ἐπὶ θάλασσαν· ἔστι δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ πάντα, καθαρῶς ἰταλία, τὰ δὲ ἐπὶ θάτερα ἐς τὸν ἰόνιον φθάνοντα, νῦν μὲν ἐστὶ καὶ ταῦτα ἰταλία (ὅτι καὶ τυῤῥηνία νῦν ἰταλία) οἰκοῦσι δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἕλληνες ἀμφὶ τὸν ἰόνιον ἀκτὴν, τὰ δὲ λοιπὰ κελτοί, ὅσοι τῇ ῥώμῃ τὸ πρῶτον ἐπιθέμενοι, τὴν πόλιν ἐνέπρησαν. ὅτε γὰρ αὐτοὺς ἐξελαύνων Κάμιλλος ἐδίωκε μέχρι τῶν ἀπεννίνων ὀρῶν, ἐμοὶ δοκοῦσιν, ὑπερβάντες αὐτὰ, ἀντὶ ἠθῶν τῶν ἰδίων παρὰ τὸν ἰόνιον οἰκῆσαι, καὶ τὸ μέρος τῆς χώρας, ἔτι νῦν οὕτως καλοῦσιν, ἰταλίαν γαλατικήν. ῥωμαῖοι μὲν δὴ μεγάλοις στρατοῖς ἐς πολλὰ ὁμοῦ διῄρηντο· Ἀννίβας δὲ τούτων αἰσθόμενος, ἅμα τῷ ἦρι τοὺς ἄλλους λαθὼν, ἐδῄου τὴν τυῤῥηνίαν, καὶ προὔβαινεν ἐς τὸ μέρος τὸ ἐπὶ ῥώμης. οἱ δὲ, πλησιάζοντος αὐτοῦ, πάνυ ἔδεισαν, οὐ παρούσης σφίσιν ἀξιομάχου δυνάμεως· ἐστράτευον δὲ ὅμως ἐκ τῶν ὑπολοίπων ὀκτακισχιλίους· καὶ Κεντήνιον αὐτοῖς τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἰδιωτῶν, οὐδεμιᾶς ἀρχῆς παρούσης, ἐπιστήσαντές τε καὶ ἐξέπεμπον ἐς ὀμβρικοὺς ἐς τὴν πλειστίνην λίμνην, τὰ στενὰ προληψόμενον, ἣ συντομώτατον ἐστὶν ἐπὶ τὴν ῥώμην. ἐν δὲ τούτῳ καὶ Φλαμίνιος ὁ τοῖς τρισμυρίοις τὴν ἐντὸς ἰταλίαν φυλάσσων, αἰσθόμενος τῆς σπουδῆς Ἀννίβου, μετέβαινεν ὀξέως, οὐ διαναπαύων τὴν στρατιὰν, δέει τε περὶ τῆς πόλεως, καὶ αὐτὸς ὢν ἀπειροπόλεμός τε, καὶ ἐς τὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ἡρημένος, ἠπείγετο Ἀννίβᾳ συμπλακῆναι· ὁ δὲ αἰσθόμενος αὐτοῦ τῆς τε ὁρμῆς καὶ ἀπειρίας, ὄρος μέν τι καὶ λίμνην προυβάλλετο πρὸ ἑαυτοῦ, ψιλοὺς δὲ καὶ ἱππέας ἐς φάραγγα ἀποκρύψας, ἐστρατοπέδευεν· καὶ αὐτὸν ὁ Φλαμίνιος κατιδὼν ἅμα ἕῳ, σμικρὸν μέν τι διέτεινε, καὶ στρατὸν ἀναπαύων ἐξ ὁδοιπορίας, καὶ χαρακοποιούμενος· μετὰ δὲ τοῦτο ἐξῆγεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν μάχην αὐτοὺς ὄντας ἀπ' ἀγρυπνίας καὶ κόπου. τῆς δ' ἐνέδρας ἐκφανεί-

σης, ἐν μέσῳ ληφθεὶς τοῦ τε ὄρους καὶ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἐχθρῶν, αὐτός τε ἀνῃρέθη καὶ σὺν αὐτῷ δισμύριοι· τοὺς δὲ λοιποὺς ἓξ μυρίους ἔς τινα κώμην ὀχυρὰν συμφυγόντας Μαάρβας ὁ ὑποστράτηγος Ἀννίβου, μεγίστην καὶ ὅδε ἐπὶ στρατηγίᾳ δόξαν ἔχων, οὐ δυνάμενος ἥξειν ἐς χεῖρας, οὐδὲ ἀξιῶν ἀπεγνωκόσι μάχεσθαι, ἔπεισε τὰ ὅπλα ἀποθέσθαι, συνθέμενος ἀπολύσειν ὅπῃ θέλοιεν. ὡς δὲ ἀπέθεντο, λαβὼν ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἀννίβαν γυμνούς. ὁ δ' οὐ φάμενος εἶναι κύριον χωρὶς αὑτοῦ ταῦτα συνθέσθαι τὸν Μαάρβαν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν συμμάχων φιλανθρωπευσάμενος, ἀπέλυσεν ἐς τὰ ἑαυτῶν, θηρώμενος τῇ φιλανθρωπίᾳ τὰς πόλεις· ὅσοι δὲ ῥωμαίων ἦσαν, εἶχε δήσας. τὴν δὲ λείαν τοῖς συστρατεύουσι κελτοῖς ἀποδόμενος, ἵνα καὶ τοὺς θεραπεύσῃ τῷ κέρδει, προὔβαινεν ἐς τὸ πρόσθεν· αἰσθομένου μὲν ἤδη τῶν γιγνομένων τοῦ περὶ πάδον στρατηγοῦ Σερουιλίου, καὶ τετρακισμυρίοις ἐπὶ τυῤῥηνίας ἐπειγομένου, Κεντηνίου δὲ ἤδη τοῖς ὀκτακισχιλίοις τὰ στενὰ προειληφότος. Ἀννίβας δὲ, ἐπειδὴ τήν τε λίμνην εἶδε τὴν πλειστίνην, καὶ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ αὐτὴν, καὶ τὸν Κεντήνιον ἐν μέσῳ κρατοῦντα τῆς διόδου, τοὺς ἡγεμόνας τῶν ὁδῶν ἐξήταζεν εἴ τις εἴη περίοδος. οὐδεμίαν δὲ φαμένων εἶναι τρίβον, ἀλλὰ ἀπόκρημνα πάντα καὶ φαραγγώδη, δι' αὐτῶν ὅμως ἔπεμπε τοὺς ψιλοὺς νύκτωρ τὸ ὄρος περιϊέναι, καὶ Μαάρβαν μετὰ τῶν. τεκμηράμενος δ' ὅτι δύναιντο περιελθεῖν, προσέβαλε τῷ Κεντηνίῳ κατὰ μέτωπον, καὶ συνεστώτων ἑκατέρων, πάνυ προθύμως ὁ Μαάρβας ἐκ κορυφῆς ἄνωθεν ὤφθη τε καὶ ἠλάλαξεν. ῥωμαίων δ' εὐθὺς ἦν φυγὴ, καὶ φόνος κεκυκλωμένων· καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δ' ἐλήφθησαν· οἱ δὲ λοιποὶ, μόλις διέφυγον. πυθόμενοι δὲ οἱ ἐν ἄστει, καὶ δείσαντες μὴ εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ Ἀννίβας ἔλθοι, τό, τε τεῖχος ἐπλήρουν λίθων, καὶ τοὺς γέροντας

ἐξώπλιζον, ὅπλων μὲν ἀποροῦντες, τὰ δὲ λάφυρα ἐκ τῶν ἱερῶν καταφέροντες, ἃ ἐκ πολέμων ἄλλων κόσμος αὐτοῖς περιέκειτο· δικτάτωρά τε, ὡς ἐν κινδύνῳ, Φάβιον εἵλοντο Μάξιμον. Ἀννίβας δὲ, θεοῦ παραγαγόντος αὐτὸν, ἐπὶ τὸν Ἰόνιον αὖθις ἐτράπη, καὶ τὴν παράλιον ὁδεύων ἐπόρθει, λείαν τε περιήλαυνε πολλήν. Σερουίλιος δ' ὕπατος ἀντιπαριὼν αὐτῷ, κατῆρεν εἰς ἀρίμινον, ἀπέχων Ἀννίβου μίαν ἡμέραν, ἔνθα τὴν στρατιὰν συνεῖχε, καὶ τοὺς ἔτι φίλους κελτῶν ἀπεθάῤῥυνεν. ἕως ἀφικόμενος Φάβιος Μάξιμος ὁ δικτάτωρ Σερουίλιον μὲν ἐς ῥώμην ἔπεμπεν, ὡς οὔτε ὕπατον, οὔτε στρατηγὸν ἔτι ὄντα, δικτάτωρος ᾑρημένου· αὐτὸς δὲ τῷ Ἀννίβᾳ παρακολουθῶν, ἐς μὲν χεῖρας οὐκ ᾔει, πολλάκις ἐκείνου προκαλουμένου· πολιορκεῖν δ' οὐδένα εἴα, παραφυλάσσων καὶ ἐπικείμενος. ὁ δὲ, τῆς χώρας ἐξαναλωμένης, τροφῶν ἠπόρει, καὶ αὐτὴν αὖθις περιϊὼν, ἑκάστης ἡμέρας ἐξέτασσε, προκαλούμενος ἐς μάχην. Φάβιος δ' οὐ συνεπλέκετο, καταγινώσκοντος αὐτοῦ Μινουκίου Ῥούφου, ὃς ἵππαρχος μὲν ἦν αὐτῷ, ἔγραφε δ' ἐς ῥώμην τοῖς φίλοις ὡς ὀκνοίη Φάβιος ὑπὸ δειλίας· διαδραμόντος δ' ἐς ῥώμην ἐπὶ θυσίας τινὰς τοῦ Φαβίου, ὁ Μινούκιος ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, συνεπλάκη τινὰ μάχην τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ δόξας πλέον ἔχειν, θρασύτερον ἐς ῥώμην ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, τὸν Φάβιον αἰτιώμενος, οὐκ ἐθέλοντα νικῆσαι. καὶ ἡ βουλὴ, ἐπανεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. οἱ μὲν δὴ, μερισάμενοι τὴν στρατιὰν, πλησίον ἀλλήλων ἐστρατοπέδευον, καὶ τῆς γνώμης ἑκάτερος εἴχοντο τῆς ἑαυτοῦ, Φάβιος μὲν ἐκτρύχειν Ἀννίβαν τῷ χρόνῳ, καὶ περιέσεσθαι μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν· ὁ δὲ Μινούκιος, μάχῃ διακριθῆναι. συνιόντος δὲ ἐς μάχην τοῦ Μινουκίου, Φάβιος τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορῶν, ἐν μέσῳ τὴν

στρατιὰ ἀτρεμοῦσαν ἔστησε τὴν ἑαυτοῦ, καὶ τοὺς τοῦ Μινου-
κίου τραπέντας ἀνελάμβανεν, τοὺς δ᾽ Ἀννίβου διώκοντας ἀ-
πεκρούετο. καὶ Φάβιος μὲν ὧδε τὴν συμφορὰν ἐπεκούφισε
τῷ Μινουκίῳ, οὐδὲν ἐπιμηνίσας τῆς διαβολῆς· ὁ δὲ Μινού-
κιος αὑτοῦ καταγνοὺς ἀπειρίαν, ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ
μέρος τοῦ στρατοῦ παρέδωκε τῷ Φαβίῳ ἡγουμένῳ πρὸς ἄνδρα
τεχνίτην· οὗ δὴ καὶ ὁ Σεβαστὸς ὕστερον πολλάκις ἐμέμνητο, οὐκ
ὢν ἀχειρὴς οὐδ᾽ οὗτος ἐς μάχας ἢ μᾶλλον ἐπιμὴ τέχνῃ χρῆ-
σθαι. Φάβιος μὲν οὖν αὖθις ὁμοίως ἐφύλασσε τὸν Ἀννίβαν, καὶ
τὴν χώραν πορθεῖν ἐκώλυεν, οὐ συμπλεκόμενος αὐτῷ τῷ στρα-
τῷ παντὶ, τοῖς δ᾽ ἀποσκιδναμένοις μόνοις ἐπιτιθέμενος· καὶ σα-
φῶς εἰδὼς ἀπορήσοντα τροφῶν αὐτίκα τὸν Ἀννίβαν. στενῆς
δὲ διόδου πλησιαζούσης, ὁ μὲν Ἀννίβας αὐτὴν οὐ προεῖδετο,
Φάβιος δὲ προπέμψας τετρακισχιλίους, κατέλαβε, καὶ τοῖς
λοιποῖς αὐτοῖς ἐπὶ θάτερα ἐστρατοπέδευεν ἐπὶ λόφου καρτε-
ροῦ. ὁ δὲ Ἀννίβας, ὡς ᾔσθετο ληφθεὶς ἐν μέσῳ Φαβίου τε καὶ
τῶν στενῶν φυλασσομένων, ἔδεισε μὲν ὡς οὔποτε πρότερον· (οὐ
γὰρ εἶχε διέξοδον, ἀλλὰ πάντα ἦν ἀπόκρημνα καὶ δύσβατα,
οὐδ᾽ ἤλπιζε Φάβιον ἢ τοὺς ἐπὶ τῶν στενῶν βιάσασθαι διὰ τὴν
τῶν χωρίων ὀχυρότητα·) ὧδε δὲ ἔχων ἀπορίας, τοὺς μὲν αἰ-
χμαλώτους ἐς πεντακισχιλίους ὄντας κατέσφαξεν, ἵνα μὴ
ἐν τῷ κινδύνῳ νεωτερίσειαν, βοῦς δὲ ὅσας εἶχεν ἐν τῷ στρατο-
πέδῳ (πολὺ δὲ πλῆθος ἦν) τοῖς κέρασιν αὐτῶν δᾶδας περιέ-
θηκε, καὶ νυκτὸς ἐπιγινομένης τὰς δᾶδας ἐξάψας, τὸ λοιπὸν
ἐν τῷ στρατοπέδῳ πῦρ ἔσβεσεν, καὶ σιγὴν βαθεῖαν ἔχειν πα-
ρήγγειλε. τοῖς δ᾽ εὐτολμοτάτοις τῶν νέων ἐκέλευσε τὰς βοῦς
ἐλαύνειν μετὰ σπουδῆς ἄνω πρὸς τὰ ἀπόκρημνα, ἃ ἦν ἐν
μέσῳ τοῦ τε Φαβίου καὶ τῶν στενῶν. αἱ δ᾽ ὑπό τε τῶν ἐλαυνόν-
των ἐπειγόμεναι, καὶ τοῦ πυρὸς ἐκκαίοντος αὐτὰς, ἀνεπή-
δων ἐπὶ τοὺς κρημνοὺς ἀφειδῶς καὶ βιαίως, εἶτα κατέπιπτον,

αὖθις

αὐτῆς ἀποπηδώντων. ῥωμαῖοι δὲ οἱ ἑκατέρωθεν ὁρῶντες, ἐν μὲν τῷ Ἀννίβου στρατοπέδῳ σιγὴν καὶ σκότον, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι πῦρ πολὺ καὶ ποικίλον, οὐκ ἔχοντες, ὡς ἐν νυκτὶ, τὸ γινόμενον ἀκριβῶς ἐπινοῆσαι· ὁ μὲν Φάβιος εἴκαζεν εἶναί τι στρατήγημα τοῦτο Ἀννίβου, καὶ συνεῖναι μὴ δυνάμενος, ἀτρέμα συνεῖχε τὴν στρατιὰν, τὴν νύκτα ὑφορώμενος· οἱ δ' ἐν τοῖς στενοῖς, ὑπέλαβον ἅπερ ἤθελεν ὁ Ἀννίβας, φεύγειν αὐτὸν, ὡς ἐν ἀπόροις, ἄνω διὰ τῶν κρημνῶν βιαζόμενον· καὶ μετεπήδων, ἐπὶ τὴν φαντασίαν τοῦ πυρὸς καταθέοντες, ὡς ἐκεῖ ληψόμενοι τὸν Ἀννίβαν κακοπαθοῦντα. ὁ δὲ, ὡς εἶδε καταβάντας αὐτοὺς ἐκ τῶν στενῶν, διέδραμεν ἐς αὐτὰ τοῖς ταχυτάτοις ἄνευ φωτὸς μετὰ σιωπῆς, ἵνα διαλάθοι. καταλαβὼν δὲ αὐτὰ καὶ κρατυνάμενος, ἐσήμηνε τῇ σάλπιγγι, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀντεβόησεν αὐτῷ, καὶ πῦρ αἰφνίδιον ἐξέφηνεν. ῥωμαῖοι μὲν δὴ τότε ᾔσθοντο τῆς ἀπάτης· ὁ δὲ στρατὸς ὁ ἄλλος Ἀννίβου, καὶ οἱ τὰς βοῦς ἐλαύνοντες, ἐπὶ τὰ στενὰ ἀδεῶς διέδραμον· καὶ αὐτοὺς συναγαγὼν ἀπῆρεν ἐς τὸ πρόσω. οὕτω μὲν ἐξ ἀέλπτου τότε ὁ Ἀννίβας, αὐτός τε περιῆν καὶ τὸν στρατὸν περιέσωζε· καὶ ἐς γερωνίαν τῆς ἰαπυγίας ἐπειχθεὶς, ἣ σίτου πλήρης ἦν, ἐξεῖλεν αὐτὴν· καὶ ἐν ἀφθόνοις ἀδεῶς ἐχείμαζεν. ὁ δὲ Φάβιος, καὶ τότε τῆς αὐτῆς γνώμης ἐχόμενος, εἵπετο, καὶ τῆς γερωνίας ἀποσχὼν δέκα σταδίοις ἐστρατοπέδευεν, λαβὼν ἐν μέσῳ ποταμὸν ὄφιδον. ληγόντων δὲ αὐτῷ τῶν ἓξ μηνῶν, ἐφ' οὓς αἱροῦνται ῥωμαῖοι τοὺς δικτάτορας, οἱ μὲν ὕπατοι Σερουίλιός τε καὶ Ἀτίλιος ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν ἀρχὰς ἐπανήεσαν, καὶ ἦλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ ὁ Φάβιος ἐς ῥώμην ἀπῄει· γίνονται δέ τινες ἐν τῷδε τῷ χειμῶνι Αννίβᾳ καὶ ῥωμαίοις ἀκροβολισμοὶ συνεχεῖς ἐς ἀλλήλους· καὶ τὰ ῥωμαίων ἐπικυδέστερα καὶ εὐθαρσέστερα ἦν. ὁ δ' Ἀννίβας ἐπέστελλε μὲν ἀεὶ, τὰ γιγνόμενα καρχηδονίοις ὑπερεπαίρων· τότε δὲ ἀπολωλότων αὐτῷ πολλῶν, ἠπόρει, καὶ στρατιὰν ᾔτει καὶ χρή-

ματα. οἱ δὲ ἐχθροὶ, πάντα ἐπισκώπτοντες τὰ Αννίβου, καὶ τότε ὑπεκρίνοντο ἀπορεῖν, ὅτι τῶν νικώντων οὐκ αἰτούντων χρήματα, ἀλλὰ πεμπόντων ἐς τὰς πατρίδας, ὁ Αννίβας αἰτοίη, λέγων νικᾶν. οἷς οἱ καρχηδόνιοι πεισθέντες, οὔτε στρατιὰν ἔπεμπον, οὔτε χρήματα. καὶ ὁ Αννίβας τοῦτ' ὀδυρόμενος, ἔγραφεν ἐς ἰβηρίαν Ασδρούβᾳ τῷ ἀδελφῷ, παρακαλῶν αὐτὸν, ἀρχομένου θέρους μεθ' ὅσης δύναιτο στρατιᾶς καὶ χρημάτων ἐσβαλεῖν ἐς τὴν ἰταλίαν, καὶ πορθεῖν αὐτῆς τὰ ἐπέκεινα, ἵνα δῃοῖτο πᾶσα, καὶ ῥωμαῖοι κάμνοιεν ὑπ' αὐτῶν ἑκατέρωθεν. καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ Αννίβαν· ῥωμαῖοι δὲ τῷ τε μεγέθει τῆς ἥττης Φλαμινίου καὶ Κεντηνίου περιαλγοῦντες, ὡς ἀνάξια σφῶν καὶ παράλογα καὶ ἀθρόα παθόντες, καὶ τὸν πόλεμον ὅλως οὐ φέροντες ἔνδον ὄντα παρ' ἑαυτοῖς, ἄλλά τε κατέλεγον ἐκ ῥώμης τέλη στρατιωτῶν τέσσαρα μετ' ὀργῆς ἐπὶ τὸν Αννίβαν, καὶ τοὺς συμμάχους πανταχόθεν ἦγον ἐς ἰαπυγίαν· ὑπάτους τε αἱροῦνται, ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρρωνα, πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δοξοκοπίας ὑπισχνούμενον· καὶ αὐτοὺς παραπέμποντες ἐξιόντας, ἐδέοντο κρῖναι τὸν πόλεμον μάχῃ, καὶ μὴ τὴν πόλιν ἐκτρύχειν χρόνῳ τε καὶ στρατιαῖς συνεχέσι, καὶ εἰσφοραῖς καὶ λιμῷ, καὶ ἀργίᾳ τῆς γῆς δῃουμένης. οἱ δὲ, τὴν στρατιὰν τὴν ἐν ἰαπυγίᾳ προσλαβόντες, καὶ τὸ σύμπαν ἔχοντες πεζοὺς μὲν ἑπτακισμυρίους, ἱππέας δ' ἑξακισχιλίους, ἐστρατοπέδευον ἀμφὶ κώμῃ τινὶ καλουμένῃ κάνναις· καὶ ὁ Αννίβας αὐτοῖς ἀντεστρατοπέδευε. φύσει δὲ ὢν φιλοπόλεμος ὁ Αννίβας, καὶ οὔποτε φέρων ἀργίαν, τότε μάλιστα τῆς ἀπορίας αὐτὸν ἐνοχλούσης, ἐξέτασσε συνεχῶς ἐς μάχην, δεδιὼς μὴ οἱ μισθοφόροι μεταθοῖντο διὰ τὴν ἀμισθίαν, ἢ σκεδασθεῖεν ἐπὶ συλλογὴν ἀγορᾶς. καὶ ὁ μὲν οὕτω προὐκαλεῖτο τοὺς πολεμίους· γνώμη δὲ τῶν ὑπάτων,

Αἰμιλίου μὲν, ὑπομένειν ἐκτρύχοντας Ἀννίβαν, οὐ δυνησόμενον ἀντέχειν ἐπὶ πολὺ διὰ τὴν ἀπορίαν, μηδὲ διὰ χειρὸς ἔρχεσθαι γεγυμνασμένῳ πολέμοις καὶ εὐτυχίαις ἀνδρὶ καὶ στρατῷ· Τερεντίου δ' οἷα δημοκόπου, μνημονεύειν ὧν ὁ δῆμος ἐξιοῦσιν ἐνετέλλετο, καὶ κρῖναι τὴν μάχην ὀξέως. τούτοιν, Αἰμιλίῳ μὲν προσετίθετο Σερουίλιος ὁ πέρυσιν ὕπατος, ἔτι παρών· Τερεντίῳ δὲ ὅσοι τε ἀπὸ βουλῆς καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων ἡγοῦντο τῆς στρατιᾶς. ἀντεχόντων δ' ἔτι τῶν ἑτέρων, ὁ Ἀννίβας τοῖς χορτολογοῦσιν αὐτῶν ἢ ξυλευομένοις ἐπιτιθέμενος, ὑπεκρίνετο ἡττᾶσθαι· καὶ περὶ ἐσχάτην ποτὲ φυλακὴν ἐκίνει τὸ πλῆθος, ὡς ἀναζευγνύς· ὁ δὲ Τερέντιος ἰδὼν, ἐξῆγε τὴν στρατιὰν ὡς ἐπὶ φεύγοντα τὸν Ἀννίβαν, ἀπαγορεύοντος αὐτῷ καὶ τότε τοῦ Αἰμιλίου. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν, οἰωνίζετο ὁ Αἰμίλιος ἐφ' ἑαυτοῦ, καθάπερ εἰώθασιν· καὶ πέμψας ὁδεύοντι ἤδη τῷ Τερεντίῳ τὴν ἡμέραν ἀπαίσιον ἔλεγεν εἶναι. ὁ δ' ἐπανῄει μὲν, αἰδούμενος οἰωνοῖς ἀπειθῆσαι, τὰς δὲ κόμας ἐν ὄψει τῆς στρατιᾶς ἐτίλλετο, καὶ χαλεπῶς ἔφερεν, ὡς τὴν νίκην ἀφῃρημένος ὑπὸ ζηλοτυπίας τοῦ συνάρχου· καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ συνηγανάκτει. Ἀννίβου δὲ, ἐπεὶ τῆς πείρας ἐξέπιπτεν, αὐτίκα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανελθόντος, καὶ τὴν ὑπόκρισιν ἐκφήναντος, οὐδὲ τοῦτ' ἐδίδασκε τὸν Τερέντιον πάνθ' ὑπονοεῖν τὰ Ἀννίβου, ἀλλ' ὡς εἶχεν ἐν τοῖς ὅπλοις, ἐς τὸ στρατήγιον ἐσδραμὼν, παρόντων ἔτι τῶν τε ἀπὸ βουλῆς, καὶ ταξιάρχων καὶ χιλιάρχων, ᾐτιᾶτο περὶ τῶν οἰωνῶν τὸν Αἰμίλιον προφασίσασθαι, καὶ νίκην φανερὰν ἀφελέσθαι τὴν πόλιν, ὀκνοῦντα ὑπὸ δειλίας, ἢ οἱ φθονοῦντα διὰ ζηλοτυπίαν. οὕτω δ' αὐτοῦ βοῶντος ὑπ' ὀργῆς, ἡ στρατιὰ περιεστῶσα τὴν σκηνὴν, ἐπήκουε, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἐβλασφήμουν. ὁ δὲ πολλὰ μὲν εἶπεν τοῖς ἔνδον συμφέροντα μάτην· Τερεντίῳ δὲ, πλὴν Σερουιλίου, τῶν ἄλλων συντιθεμένων εἶξαι, καὶ τῆς ἐπιούσης ἐξέταττεν, αὐτὸς ἡγούμενος. παρεχώρει γὰρ ὁ Τερέν-

τιος· Ἀννίβας δὲ ᾔσθετο, καὶ τότε μὲν οὐκ ἐπεξῆλθεν (οὐ γάρ πω πρὸς μάχην διετέτακτο) τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ κατέβαινον ἐς τὸ πεδίον ἑκάτεροι, ῥωμαῖοι μὲν ἐς τρία τεταγμένοι, μικρὸν ἀπ᾽ ἀλλήλων διεστῶτες, καὶ μέρος ἕκαστον αὐτῶν εἶχε τοὺς πεζοὺς ἐν μέσῳ, τοὺς δὲ ψιλοὺς καὶ ἱππέας ἑκατέρωθεν· στρατηγοὶ δ᾽ ἐφειστήκεσαν, τῷ μέσῳ μὲν Αἰμίλιος, τῷ δὲ λαιῷ Σερουίλιος, Τερέντιος δὲ τοῖς ἐπὶ δεξιᾷ, χιλίους ἀμφ᾽ αὑτὸν ἕκαστος ἔχων ἱππέας ἐπειλεγμένους, ἐπικουρεῖν ὅπῃ τι πονοίη· οὕτω μὲν ἐτάξαντο ῥωμαῖοι· ὁ δ᾽ Ἀννίβας πρῶτα μὲν εἰδὼς περὶ μεσημβρίαν εὖρον ζοφώδη, τὸν χῶρον ἐξ ἔθους ἐπιπνέοντα, προὔλαβεν ὅπῃ κατὰ νώτου τὸ πνεῦμα ἔμελλεν ἕξειν· ἔπειτα ἐς τὸ ὄρος περίφυτον καὶ φαραγγῶδες ἱππέας προενήδρευσε, καὶ ψιλούς, οἷς εἴρητο, ὅταν αἱ φάλαγγες ἔργων ἔχωνται, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπίῃ, κατόπιν γίγνεσθαι τῶν πολεμίων· ἄνδρας τε πεντακοσίους Κελτίβηρας ἐπὶ τοῖς μακροῖς ξίφεσιν ὑπὸ τοῖς χιτῶσιν ἄλλα ξίφη βραχύτερα περιέζωσεν, οἷς ἔμελλεν αὐτὸς, ὅτε δέοι χρῆσθαι, σημαίνειν. σύμπασαν δὲ τὴν στρατιὰν κἀκεῖνος ἐς τρία διῄρει, καὶ τοὺς ἱππέας τοῖς κέρασιν ἐπέτασσεν ἐκ μεγάλων διαστημάτων, εἰ δύναιντο κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους. ἐπέστησε δὲ τῷ μὲν δεξιῷ Μάγωνα τὸν ἀδελφόν, τῷ δὲ ἑτέρῳ τὸν ἀδελφιδοῦν Ἄννωνα, τὸ δὲ μέσον αὐτὸς εἶχε κατὰ δόξαν Αἰμιλίου τῆς ἐμπειρίας· δισχίλιοί τε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι παρέθεον αὐτῷ, καὶ Μαάρβαλ ἑτέρους ἔχων χιλίους, ἐφεδρεύειν ὅπῃ τι πονούμενον ἴδοι. καὶ τάδε πράσσων, ἐς δευτέραν παρέτεινεν ὥραν, ἵνα τὸ πνεῦμα θᾶσσον ἐπέλθοι. γιγνομένων δὲ πάντων ἀπρεπῶν ἑκατέροις, οἱ στρατηγοὶ διέθεον παρακαλοῦντες αὐτούς, καὶ ὑπεμίμνησκον, οἱ μὲν γονέων τε καὶ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ τῆς προγεγενημένης ἥττης, ὡς ἐν τῇδε τῇ μάχῃ περὶ σωτηρίας κριθησομένοις· ὁ δὲ Ἀννίβας, τῶν τε προγεγονότων ἐπὶ τοῖσδε τοῖς ἀνδράσι κατορθωμάτων, καὶ ὡς αἰσχρὸν

ἡττᾶσθαι τῶν ἠτημένων. ἐπεὶ δ' αἵ τε σάλπιγγες ἤχησαν καὶ αἱ φάλαγγες ἐβόησαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν οἱ τοξόται καὶ σφενδονῆται καὶ λιθοβόλοι, προδραμόντες ἐς τὸ μέσον, ἀλλήλων κατῆρχον· μετὰ δὲ τούς αἱ φάλαγγες ἐχώρουν ἐπὶ τὸ ἔργον· φόνος τε καὶ πόνος ἦν πολὺς, ἐνθύμως ἀγωνιζομένων ἑκατέρων. ἐν ᾧ σημαίνει μὲν ὁ Αννίβας τοῖς ἱππεῦσι κυκλοῦσθαι τὰ κέρατα τῶν ἐχθρῶν· οἱ δὲ τῶν ῥωμαίων ἱππεῖς, ὀλιγώτεροι τῶν πολεμίων ὄντες, ἀντιπαρῆγον αὐτοῖς, καὶ τὴν τάξιν ἐκτείναντες ἐπὶ λεπτὸν, ἠγωνίζοντο ὅμως ὑπὸ προθυμίας, καὶ μάλιστα οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ. Αννίβας δὲ καὶ Μαάρβας ὁμοῦ τοὺς περὶ σφᾶς ἐπῆγον, ἀπλέτῳ καὶ βαρβαρικῇ βοῇ νομίσαντες ἐκπλήξειν τοὺς ἐναντίους. οἱ δὲ καὶ τούτους εὐσταθῶς καὶ ἀκαταπλήκτως ὑπέμενον. διαπιπτούσης δὲ καὶ τῆσδε τῆς πείρας, ὁ Αννίβας τὸ σημεῖον ἐπῆρε τοῖς κελτίβηρσι τοῖς πεντακοσίοις. οἱ δὲ, τῆς τάξεως ἐκδραμόντες, ἐς τοὺς ῥωμαίους μετετίθεντο, καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτοῖς καὶ τὰ δόρατα καὶ τὰ ξίφη τὰ φανερὰ ὤρεγον, ὥσπερ αὐτομολοῦντες. καὶ ὁ Σερουίλιος αὐτοὺς ἐπαινέσας, τὰ μὲν ὅπλα αὐτῶν αὐτίκα παρεῖλεν, ἐν δὲ μόνοις, ὡς ᾤετο, τοῖς χιτῶσιν ἔστησεν ὀπίσω. οὐ γὰρ ἐδοκίμαζε καταδεῖν αὐτομόλους ἐν ὄψει πολεμίων· οὐδὲ ὑπώπτευεν, ἐν χιτῶσι μόνοις ὁρῶν· οὐδὲ καιρὸς ἦν ἐν τοσῷδε πόνῳ. σπεῖραι δ' ἕτεραι λιβύων προσεποιήσαντο φυγὴν ἄχρι τῶν ὀρῶν αἱ ἀλαλάξασαι μέγα. σύμβολον δ' ἦν ἡ βοὴ τοῖς ἐν ταῖς φάραγξι κεκρυμμένοις, ἀναστρέφειν ἐς τοὺς διώκοντας. καὶ εὐθὺς οἵ τε ψιλοὶ καὶ ἱππεῖς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐξεφαίνοντο, καὶ τὸ πνεῦμα κατέβαινε πολὺ καὶ ζοφῶδες ἐς τὰς ῥωμαίων ὄψεις μετὰ κονιορτοῦ φερόμενον· ὃ καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἐκώλυε προορᾶν τοὺς πολεμίους. τά τε βέλη ῥωμαίοις μὲν πάντα ἀμβλύτερα, διὰ τὴν ἀντίπνοιαν, ἦν· τοῖς δὲ ἐχθροῖς ἐπιτυχῆ, τοῦ πνεύματος τὴν βολὴν συνωθοῦντος. οἱ δὲ, οὔτε ἐκ-

κλίνειν αὐτὰ δυνάμενοι, σφίσι τε αὐτοῖς περιπταίοντες, ἤδη ποικίλως ἐθορυβοῦντο. τότε δὴ τὸν καιρὸν ὁρῶντες τὸν ἐπηγγελμένον σφίσιν οἱ πεντακόσιοι, τὰ ξίφη τὰ βραχύτερα ἐκ τῶν κόλπων ἐπισπάσαντες, πρώτοις ἀνῄρουν ὧν ἦσαν ὀπίσω. μετὰ δὲ ἐκείνοις, ἁρπάσαντες αὐτῶν τὰ ξίφη τὰ μείζω, καὶ τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ δόρατα, πᾶσιν ἐνέπιπτον καὶ μετεπήδων ἀφειδῶς· καὶ φόνον εἰργάζοντο πλεῖστον οὗτοι μάλιστα, ἅτε πάντων ὄντες ὀπίσω. καὶ τὸ κακὸν ἤδη πολὺ τοῖς ῥωμαίοις καὶ ποικίλον ἦν, πονουμένοις μὲν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, κεκυκλωμένοις δὲ ὑπὸ τῆς ἐνέδρας, ἀναιρουμένοις δὲ ὑπὸ τῶν ἀναμεμιγμένων. οὐδὲ ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτοὺς ἐδύναντο, διὰ τοὺς ἐπικειμένους σφίσιν ἐκ μετώπου· οὐδὲ ἐπεγίγνωσκον ἔτι αὐτοὺς εὐμαρῶς, ῥωμαϊκὰς ἀσπίδας ἔχοντας. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ αὐτοὺς ὁ κονιορτὸς ἠνώχλει, καὶ οὐκ εἶχον οὐδὲ εἰκάσαι τὸ συμβαῖνον· ἀλλ', οἷα ἐν θορύβῳ καὶ φόβῳ, πάντα πλείω νομίζοντες εἶναι, καὶ τὰς ἐνέδρας οὐ τοσαύτας, οὐδὲ τοὺς πεντακοσίους εἰδότες ὅτι ἦσαν πεντακόσιοι, ἀλλ' ὅλον σφῶν τὸ στρατόπεδον ὑπὸ ἱππέων καὶ αὐτομόλων ἡγούμενοι κεκυκλῶσθαι· τραπέντες ἔφευγον ἀκόσμως, πρῶτοι μὲν οἱ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ (καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς) μετὰ δὲ ἐκείνους οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες, ὧν ὁ Σερουίλιος ἡγούμενος πρὸς τὸν Αἰμίλιον διέδραμεν, καὶ περὶ αὐτοὺς ἦν ὅσον ἄριστον ἱππέων τε καὶ πεζῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους. καταθορόντες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων οἱ στρατηγοί, καὶ μετ' αὐτοὺς ὅσοι ἄλλοι ἦσαν ἐπὶ ἵππων, ἐπεζομάχουν τοῖς ἱππεῦσιν τοῖς Αννίβου, κεκυκλωμένοι· καὶ πολλὰ μὲν ἐξ ἐμπειρίας σὺν εὐψυχίᾳ καὶ ἀπονοίᾳ λαμπρὰ ἔδρασαν, ἐμπίπτοντες σὺν ὀργῇ τοῖς πολεμίοις· πανταχόθεν δὲ ἀνῃροῦντο, περιτρέχοντος αὐτοὺς τοῦ Αννίβου, καὶ τοὺς ἰδίους ὅτε μὲν ἐξοτρύνοντος, καὶ παρακαλοῦντος τὸ λείψανον τῆς νίκης ἐκπονῆσαι, ὅτε δὲ ἐπιπλήσσοντός τε καὶ ὀνειδίζοντος, εἰ τὸ πλῆθος νενικηκότες ὀλίγων οὐ περιέσονται. ῥωμαῖοι δέ, ὡς μὲν αὐτοῖς ὁ Αἰμίλιος

καὶ ὁ Σερουίλιος περιῆσαν, πολλὰ δρῶντές τε καὶ πάσχοντες, ὅμως ὑπέμενον ἐν τάξει· ἐπεὶ δ' ἔπεσον αὐτῶν οἱ στρατηγοί, διὰ μέσων βιαζόμενοι τῶν ἐχθρῶν, μάλα καρτερῶς κατὰ μέρη διέφυγον, οἱ μέν, ἔνθαπερ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπεφεύγεσαν, ἐς τὰ στρατόπεδα δύο ὄντα καὶ σύμπαντα· οἱ δὲ ἐγένοντο ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, οἷς ὁ Ἀννίβας φυλακὴν ἐπέστησεν· οἱ δὲ ἐς Κάννας, περὶ δισχιλίους· καὶ παρέδωκαν ἑαυτοὺς οἵδε οἱ δισχίλιοι τῷ Ἀννίβᾳ· ὀλίγοι δ' ἐς Κανύσιον διέδρασαν· καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς ὕλας. τοῦτο τέλος ἦν τῆς ἐπὶ Κάνναις Ἀννίβου τε καὶ Ῥωμαίων μάχης, ἀρξαμένης μὲν ὑπὲρ ὥραν δευτέραν, ληξάσης δὲ πρὸ δύο τῆς νυκτὸς ὡρῶν, οὔσης δ' ἔτι νῦν ἀοιδίμου Ῥωμαίοις ἐπὶ συμφορᾷ. ἀπέθανον γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖσδε ταῖς ὥραις πεντακισμύριοι· καὶ ζώντων ἐλήφθη πολὺ πλῆθος· ἀπὸ δὲ τῆς βουλῆς πολλοὶ παρόντες ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ταξίαρχοί τε πάντες καὶ λοχαγοί, καὶ τῶν στρατηγῶν αὐτῶν οἱ ἄριστοι δύο. ὁ δὲ φαυλότατός τε καὶ τῶν συμφορῶν αἴτιος, ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπεφεύγει. καὶ Ῥωμαῖοι δύο ἔτεσιν ἤδη περὶ τὴν Ἰταλίαν Ἀννίβᾳ πολεμοῦντες, ἀπολωλέκεσαν ἀνδρῶν ἰδίων τε καὶ συμμάχων ἐς δέκα μυριάδας. Ἀννίβας δὲ νίκην ἀρίστην τε καὶ σπάνιον ἐξενεγκάμενος, ἡμέρας μιᾶς στρατηγήμασι τέσσαρσι, τοῦ τε πνεύματος τῇ φορᾷ, καὶ τοῖς ὑποκριθεῖσιν αὐτομολεῖν, καὶ τοῖς προσποιηθεῖσι φεύγειν, καὶ τοῖς ἐν μέσαις ταῖς φάραγξι κεκρυμμένοις, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἔργου τοὺς πεσόντας ἐπῄει. θεώμενος δὲ τῶν φίλων τοὺς ἀρίστους ἀνῃρημένους, ᾤμωξε, καὶ δακρύσας εἶπεν, οὐ χρῄζειν ἑτέρας τοιᾶσδε νίκης. ὃ καὶ Πύρρον φασὶν εἰπεῖν πρὸ αὐτοῦ τὸν Ἠπείρου βασιλέα, Ῥωμαίων κἀκεῖνον ἐν Ἰταλίᾳ κρατοῦντα σὺν ὁμοίᾳ ζημίᾳ. τῶν δὲ φυγόντων ἐκ τῆς μάχης, οἱ μὲν ἐν τῷ μείζονι στρατοπέδῳ στρατηγὸν αὐτῶν ἑσπέρας ἑλόμενοι Πούπλιον Σεμπρώνιον, ἐβιάσαντο τοὺς Ἀννίβου φύλακας, ὕπνου καὶ κόπου πλήρεις ὄντας· καὶ διέδραμον ἐς

κανούσιον περὶ μέσας νύκτας ἀμφὶ τοὺς μυρίους. οἱ δ' ἐν τῷ βραχυτέρῳ πεντακισχίλιοι τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου. Τερέντιος δὲ στρατὸν ἀγείρας, τοὺς διερριμμένους ἐπειρᾶτο παραθαρρύνειν, καὶ στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας τῶν χιλιάρχων ἕνα Σκιπίωνα, ἐς ῥώμην διέδραμεν. ἡ δὲ πόλις, ἀπαγγελθείσης τῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐθρήνουν τε, τοὺς οἰκείους ἀνακαλοῦντες, καὶ σφᾶς ὡς αὐτίκα ἁλωσομένους ὠλοφύροντο· αἱ δὲ γυναῖκες ἱκέτευον ἐν τοῖς ἱεροῖς μετὰ τῶν τέκνων, λῆξαί ποτε τὰς συμφορὰς τῇ πόλει· οἱ δ' ἄρχοντες θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς ἱλάσκοντο τοὺς θεούς, εἴ τι μήνιμα ἐνοχλεῖ, κορεσθῆναι τοῖς γεγονόσιν. ἡ δὲ βουλὴ Κόϊντον μὲν Φάβιον τὸν συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς δελφοὺς ἔπεμπε χρησόμενον περὶ τῶν παρόντων. δούλους δὲ ἐς ὀκτακισχιλίους, τῶν δεσποτῶν ἐπιδόντων, ἠλευθέρου, ὅπλα τε καὶ τόξα τοὺς ἐν ἄστει πάντας ἐργάζεσθαι παρεσκεύαζε, καὶ συμμάχους, καὶ ὥς, τινὰς συνέλεγεν· Κλαύδιόν τε Μάρκελλον μέλλοντα πλεῖν ἐς σικελίαν, ἐς τὸν Ἀννίβου πόλεμον μετέφερεν. ὁ δὲ τὸν μὲν στόλον ἐμερίσατο τῷ συνάρχῳ Φουρίῳ, καὶ τὸ μέρος ἔπεμψεν ἐς τὴν σικελίαν· αὐτὸς δὲ τοὺς δούλους ἄγων, καὶ ὅσους ἄλλους ἐδύνατο τῶν πολιτῶν ἢ συμμάχων, γενομένους ἅπαντας ἐς μυρίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους ἱππέας, ἐς τὸ τέανον παρῆλθε, καὶ ὅ, τι πράξειν ὁ Ἀννίβας μέλλοι, παρεφύλασσεν. Ἀννίβου δὲ δόντος τοῖς αἰχμαλώτοις ἐς ῥώμην πρεσβεύσασθαι περὶ σφῶν, εἰ θέλοιεν αὐτοὺς οἱ ἐν ἄστει λύσασθαι χρημάτων. καὶ τοὺς αἱρεθέντας ὑπ' αὐτῶν τρεῖς, ὧν ἡγεῖτο Γναῖος Σεμπρώνιος, ὁρκώσαντος ἐς αὐτὸν ἐπανήξειν· οἱ μὲν οἰκεῖοι τῶν ἁλόντων, περιστάντες τὸ βουλευτήριον, ἐπηγγέλλοντο λύσεσθαι τοὺς οἰκείους ἕκαστος ἰδίοις χρήμασιν, καὶ παρεκάλουν τὴν βουλὴν τοῦτο σφίσιν ἐπιτρέψαι, καὶ ὁ δῆμος αὐτοῖς συνεδάκρυε καὶ συνεδεῖτο· τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μὲν οὐκ ἠξίουν ἐπὶ τοσαῖσδε

συμφοραῖς ἄλλους, τοσήνδε βλάβην τὴν πόλιν, οὐδὲ δούλους μὲν ἐλευθεροῦν, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ὑπερορᾶν. οἱ δ' οὐκ ᾤοντο δεῖν αὐτοὺς ἐθίζειν τῷδε τῷ ἐλέῳ φεύγειν, ἀλλ' ἢ νικᾶν μαχομένους ἢ καὶ ἀποθνήσκειν, ὡς οὐκ ὂν οὐδ' ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐλεεῖσθαι τὸν φυγόντα. πολλῶν δὲ παραδειγμάτων ἐς ἑκάτερα λεχθέντων, οὐκ ἐπέτρεψεν ἡ βουλὴ τοῖς συγγενέσι λύσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους, ἡγουμένη, πολλῶν σφίσιν ἔτι κινδύνων ἐπόντων, οὐ συνοίσειν ἐς τὸ μέλλον τὴν ἐν τῷ παρόντι φιλανθρωπίαν. τὸ δ' ἀπάνθρωπον, εἰ καὶ σκυθρωπὸν εἴη, πρός τε τὰ μέλλοντα χρήσιμον ἔσεσθαι, καὶ ἐν τῷ παρόντι καταπλήξειν Ἀννίβαν τῷ τολμήματι. Σεμπρώνιος οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δύο τῶν αἰχμαλώτων πρὸς Ἀννίβαν ἐπανήεσαν· ὁ δ' ἔστι μὲν οὓς ἀπέδοτο τῶν αἰχμαλώτων, ἔστι δ' οὓς ὑπὸ ὀργῆς διῄρει, καὶ τοῖς σώμασι τὸν ποταμὸν ἐγεφύρου καὶ ἐπέρα. ὅσοι δ' ἦσαν ἀπὸ τῆς βουλῆς, ἢ ἄλλως ἐπιφανεῖς, μονομαχεῖν αὐτοὺς ὑπὸ θεαταῖς τοῖς Λίβυσιν ἠνάγκασεν, πατέρας τε υἱοῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς, οὐδὲν ἐκλείπων ὑπεροψίας ὠμῆς. μετὰ δὲ τοῦτο ἔτι ὄντα ὑπὸ ῥωμαίοις ἐλυμαίνετο, καὶ Πετιλίνοις μηχανήματα προσῆγεν. οἱ δ', ὀλίγοι μὲν ἦσαν, ὑπὸ δὲ τόλμης, μετὰ τῶν γυναικῶν ἐπεξέθεον αὐτῷ, καὶ πολλὰ καὶ γενναῖα ἔδρων· τάς τε μηχανὰς αὐτοῦ συνεχῶς ἐνεπίμπρασαν, οὐχ ἧσσον αὐτοὺς τῶν γυναικῶν ἀνδριζομένων. ὀλιγώτεροι δὲ γιγνόμενοι καθ' ἕκαστον ἔργον, ἐκακοπάθουν μάλιστα ὑπὸ λιμοῦ· καὶ ὁ Ἀννίβας αἰσθανόμενος, περιετείχισεν αὐτούς, καὶ Ἄννωνα ἐπέστησε τῇ πολιορκίᾳ. οἱ δ' ἐπιτείνοντος αὐτοῖς τοῦ κακοῦ, πρῶτα μὲν τοὺς ἀχρείους σφῶν ἐς μάχας, ἐξέβαλον ἐς τὸ μεσοτείχιον, καὶ κτιννυμένους ὑπὸ τοῦ Ἄννωνος ἐφεώρων ἀλύπως, ὡς ἀμοιρότερον ἀποθνήσκοντας. τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ οἱ λοιποὶ πάμπαν ἀποροῦντες, ἐξέδραμον ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ πολλὰ μὲν καὶ γενναῖα καὶ

τότε ἔδρασαν· ὑπὸ δὲ ἀσιτίας καὶ ἀσθενείας σωμάτων, οὐδ' ὑποστρέψαι δυνάμενοι, διεφθάρησαν ἅπαντες ὑπὸ τῶν λιβύων. καὶ τὴν πόλιν εἷλεν ὁ Αννων, ἐκφυγόντων καὶ ὡς ἀπ' αὐτῆς ὀλίγων, τῶν δραμεῖν δυνηθέντων. τούτους διερριμμένους οἱ ῥωμαῖοι σπουδῇ συνῆγον, καὶ γενομένους ἐς ὀκτακοσίους, κατήγαγόν τε καὶ συνῴκισαν μετὰ τόνδε τὸν πόλεμον αὖθις εἰς τὴν πατρίδα, ἀγάμενοι τῆς τε περὶ σφᾶς εὐνοίας καὶ τοῦ παραδόξου τῆς προθυμίας. τῶν δὲ κελτιβήρων ἱππέων, οἳ ἐμισθοφόρουν Αννίβᾳ, λαμπρῶς ἀγωνιζομένων, ὅσοι ῥωμαίων ἐστρατήγουν ἐν ἰβηρίᾳ, τοιούσδε ἑτέρους ταῖς πόλεις ταῖς ὑπὸ σφίσιν αἰτήσαντες, εἰς ἀντίπαλον ἐκείνων ἔπεμψαν ἐς τὴν ἰταλίαν· οἳ τοῖς ὁμοεθνέσιν, ὅτε πλησίον Αννίβου στρατοπεδεύοιεν, ἀναμιγνύμενοι, μετέπειθον αὐτούς· καὶ πολλῶν μεταπιθεμένων τε καὶ αὐτομολούντων, ἢ ἀποδιδρασκόντων, οὐδὲ τὸ λοιπὸν ἦν ἔτι τῷ Αννίβᾳ πιστόν, ὑποπτευόμενόν τε ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑποπτεύοντες αὐτόν. κάκιον οὖν ἔπρασσεν ὁ Αννίβας τὸ ἀπὸ τοῦδε. ἀργύριππα δ' ἐστὶ πόλις ἐν τῇ δαυνίᾳ, ἣν Διομήδης ὁ ἀργεῖος λέγεται κτίσαι· καί τις ἔκγονος εἶναι τοῦ Διομήδους νομιζόμενος Δάσιος, ἀνὴρ εὐμετάβολός τε τὸ φρόνημα καὶ οὐ Διομήδους ἄξιος, ῥωμαίων περὶ κάννας τὴν μεγάλην ἧτταν κεκτημένων, ἀπέστησε τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς λίβυας ἀπὸ ῥωμαίων. τότε δ' αὖ δυσπραγοῦντος Αννίβου, ἔλαθεν ἐς ῥώμην διιππεύσας, καὶ ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐπαχθείς, ἔφη δύνασθαι τὸ ἁμάρτημα ἰάσασθαι, καὶ μεταβαλεῖν αὖθις ἐς ῥωμαίους τὴν πόλιν. οἱ δ' ὀλίγου μὲν αὐτὸν καὶ διέφθειραν, ἐξέβαλον δ' εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως. ὁ δὲ καὶ τούσδε καὶ τὸν Αννίβαν δεδιώς, ἠλᾶτο ἀνὰ τὴν χώραν. καὶ ὁ μὲν Αννίβας αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ζῶντας ἔκαυσε, τὰ δὲ ἀργύριππα, ἑτέρων ἐνδόντων, εἷλε Φάβιος Μάξιμος νυκτός, καὶ κτείνας ὅσους εὗρε λιβύων, φρουρὰν ἐπέστησε

τῇ πόλει. τάραντα δὲ φρουρουμένην ὑπὸ ῥωμαίων Κονωνεὺς ὧδε προὔδωκε. κυνηγετεῖν εἰθισμένος ὁ Κονωνεὺς, καὶ φέρων αἰεί τι τῷ φρουράρχῳ Ἰουνίῳ, συνήθης ἐκ τοῦδε ἐγεγένητο. ὡς δὲ ἐν πολεμουμένῃ χώρᾳ, νυκτὸς ἔφη δεῖν τὰ λαμβανόμενα. νυκτὸς οὖν αὐτῷ τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων, συνθέμενος Ἀννίβᾳ, καὶ στρατιώτας λαβὼν, τοὺς μὲν ἔκρυψεν ἐν λόχμῃ τινὶ πλησίον· τοὺς δ' ἐπακολουθεῖν ἐκέλευσεν ἑαυτῷ δι' ὀλίγου· τοὺς δὲ, σὺν αὑτῷ προσιέναι, θώρακας ἔνδοθεν ὑπεζωσμένους καὶ ξίφη, τὰ δ' ἐκτὸς, ὡς ἂν ἐς κυνηγέτας ἐσκευασμένους. κάπρον τε αὐτοῖς ἐπὶ ξύλων ἐπιθεὶς, ἧκεν νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας, καὶ τῶν φυλάκων, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἀνοιξάντων, οἱ μὲν συνεισελθόντες αὐτῷ, τοὺς ἀνοίξαντας αὐτίκα διεχρῶντο· οἱ δ' ἑπόμενοι, κατὰ σπουδὴν συνεισέπιπτον ἐκείνοις, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς λόχμης ἐδέχοντο, καὶ τὰς πύλας ἀνεῴγνυον τῷ Ἀννίβᾳ. ὁ δὲ, εἴσω παρελθὼν, τῆς μὲν ἄλλης πόλεως εὐθὺς ἐκράτει, καὶ τοὺς ταραντίνους ἐταιρισάμενος, τὴν ἄκραν ἔτι φρουρουμένην ἐπολιόρκει. ὧδε μὲν Κονωνεὺς τάραντα προὔδωκε. ῥωμαῖοι δ' ὅσοι τὴν ἀκρόπολιν εἶχον, ἐς μὲν πεντακισχιλίους ἦσαν, καὶ αὐτοῖς ταραντίνων τέ τινες προσεχώρουν, καὶ ὁ τῆς ἐν μεταποντίῳ φρουρᾶς ἡγεμὼν τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἔχων ἦλθε, βελῶν τε καὶ ὀργάνων πολλῶν εὐπορῶν, ὡς ἀπὸ τείχους εὐμαρῶς ἀμύνεσθαι τὸν Ἀννίβαν· ἠπόρει δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας· πύργους τε οὖν καὶ καταπέλτας ἐπάγων καὶ χελώνας, ἔνια διέσειε, καὶ δρεπάνοις ἀπὸ κάλων ἐπάλξεις τε κατέσυρε, καὶ τὸ τεῖχος ἀπεγύμνου. οἱ δὲ, λίθους μὲν ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀφιέντες, πολλὰ συνέτριβον· βρόχοις δὲ τὰ δρέπανα περιέσπων, καὶ πολλάκις ἐκθέοντες ἄφνω συνετάρασσον αἰεί τι καὶ κτείναντες ἐπανήεσαν· ὡς δὲ καὶ πνεῦμα ποτὲ λαμπρὸν ἐθεάσαντο, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ τείχους δᾷδας ἡμμένας

καὶ στυππίον τε πίσσαν αὐτοῖς τοῖς μηχανήμασιν ἐπερρίπτουν· οἱ δὲ καὶ ἐκδραμόντες, ὑπέθηκαν. ἀπογνοὺς οὖν ὁ Αννίβας τῆσδε τῆς πείρας, περιετείχισε τὴν πόλιν, χωρὶς γε τοῦ πρὸς θαλάσσῃ μέρους· οὐ γὰρ ἦν καὶ τοῦτο δυνατόν. καὶ παραδοὺς Αννωνι τὴν πολιορκίαν, εἰς Ἰάπυγας ἀνεχώρει. λιμένες δὲ εἰσι τοῖς Ταραντίνοις πρὸς βορρᾶν ἄνεμον ἐκ πελάγους ἐσπλέοντι διὰ ἰσθμοῦ· καὶ τὸν ἰσθμὸν ἀπέκλειον γεφύραις. ὧν τότε κρατοῦντες οἱ ῥωμαίων φρουροὶ, σφίσι μὲν ἐδέχοντο τὴν ἀγορὰν ἐκ θαλάσσης, ταραντίνοις δὲ ἐκώλυον ἐσκομίζεσθαι. ὅθεν ἠπόρουν ἀγορᾶς οἱ ταραντῖνοι· ἕως ἐπελθὼν αὐτοῖς ὁ Αννίβας ἐδίδαξε, λεωφόρον ὁδὸν, ἣ διὰ μέσης τῆς πόλεως ἔφερεν ἀπὸ τῶν λιμένων, ἐπὶ τὴν νότιον θάλατταν, ὀρύξαντας, ἰσθμὸν ἕτερον ποιήσασθαι. καὶ οἱ μὲν οὕτω πράξαντες, εἶχόν τε ἀγορὰν, καὶ τριήρεσι τοὺς ῥωμαίων φρουροὺς ναῦς οὐκ ἔχοντας ὑπὸ τὸ τεῖχος ἔβλαπτον, ὅτε μὴ χειμὼν εἴη μάλιστα, καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν καταπλέουσαν ἐκείνοις ἀφηροῦντο. οἱ δ' ἠπόρουν, καὶ νυκτὸς αὐτοῖς θουρίων σῖτον τε ναυσὶ πεμπόντων, καὶ τριήρεις ἐς φυλακὴν τῶν νεῶν, οἱ ταραντῖνοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς λίβυες πυθόμενοι, καὶ λοχήσαντες, ἔλαβον αὐτῷ τε σίτῳ καὶ αὐτοῖς ἀνδράσιν ἁπάσας. πρεσβευομένων δὲ θαμινὰ τῶν θουρίων, καὶ ἀξιούντων λύσασθαι τοὺς εἰλημμένους, οἱ ταραντῖνοι τοὺς φοιτῶντας αὐτῶν μετέπειθον ἐς Αννίβαν. καὶ ὁ Αννίβας ὅσους εἶχε θουρίων αἰχμαλώτους, ἀθρόους ἀπέλυεν. οἱ δὲ τοὺς οἰκείους σφῶν βιασάμενοι, τὰς πύλας Αννωνι ἀνέῳξαν. καὶ θούριοι μὲν ῥωμαίοις τάραντα περιποιούμενοι, ἔλαθον οὕτως ὑπὸ καρχηδονίοις αὐτοὶ γενόμενοι. ἡ δὲ ἐν τῇ πόλει φρουρὰ ῥωμαίων εἰς βρεντέσιον λαθοῦσα διέπλευσεν. μεταποντῖνοι δ' ἐξ οὗ σφῶν ὁ φρούραρχος τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἄγων ἐς τάραντα ᾤχετο, τοὺς λοιποὺς, ὀλίγους γενομένους, ἀπέκτειναν, καὶ Αννίβᾳ προσέθεντο. προσέθετο δὲ καὶ ἡ μεταξὺ

μεταποντίνων τε καὶ ταραντίνων Ἡράκλεια, δέει μᾶλλον ἢ γνώμῃ. καὶ πάλιν ἦν ἐπικυδέστερα τὰ Ἀννίβου. τοῦ δ᾽ ἑξῆς ἔτους καὶ λευκανῶν τινὲς ἀπέστησαν ἀπὸ ῥωμαίων, οἷς Σεμπρώνιος Γράκχος ἀνθύπατος ἐπελθὼν ἐπολέμει. λευκανὸς δέ τις ἐκ τῶν ἔτι ῥωμαίοις ἐμμενόντων Φλάβιος, φίλος ὢν καὶ ξένος Γράκχου, προδιδοὺς αὐτὸν, ἔπεισεν ἔς τι χωρίον ἐλθόντα, συνθέσθαι λευκανῶν τοῖς στρατηγοῖς, ὡς μετανοοῦσι, καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν πίστεις. ὁ δ᾽ οὐδὲν ὑποτοπήσας, εἵπετο μετὰ ἱππέων τριάκοντα· νομάδων δὲ πολλῶν αὐτὸν ἐξ ἐνέδρας κυκλωσαμένων, ὁ μὲν Φλάβιος ἐξίππευεν ἐς ἐκείνους· ὁ δὲ Γράκχος συνεὶς τῆς προδοσίας, καθήλατο μετὰ τῶν ἱππέων· καὶ πολλὰ καὶ γενναῖα δρῶν κατεκόπη μετὰ πάντων, πλὴν τριῶν· οὓς μόνους εἷλεν ὁ Ἀννίβας, πολλὴν ποιησάμενος σπουδὴν λαβεῖν ζῶντα ῥωμαίων τὸν ἀνθύπατον. αἰσχρῶς δ᾽ αὐτὸν ἐνηδρευμένον ἀγάμενος ὅμως τῆς τελευταίας ἀρετῆς, ἔθαψεν, καὶ τὰ ὀστᾶ ῥωμαίοις ἔπεμψεν. καὶ ἀπὸ τοῦδε αὐτὸς μὲν ἐν ἰάπυξιν ἐθέριζεν, καὶ σῖτον πολὺν ἐσώρευεν· ῥωμαίων δὲ ἐπιθέσθαι καπυαίοις ἐγνωκότων, ἔπεμπεν Ἄννωνα μετὰ χιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ἐσδραμεῖν νυκτὸς ἐς καπύην. καὶ ὁ μὲν ἐσέδραμε, ῥωμαίους λαθών· οἱ δ᾽ ἡμέρας γενομένης, ὡς πλέονας εἶδον ἐπὶ τῶν τειχῶν, τὸ συμβὰν ἔγνωσαν· καὶ τῆς μὲν πόλεως εὐθὺς ἀνεχώρουν, τὰ δὲ θέρη τὰ καπυαίων καὶ τῶν ἄλλων καμπανῶν προκατελάμβανον. ὀδυνωμένοις δὲ περὶ τοῦδε τοῖς καμπανοῖς ὁ Ἀννίβας ἔφη πολὺν ἔχειν σῖτον ἐν ἰαπυγίᾳ, καὶ πέμποντας ἐκέλευε λαμβάνειν ὁσάκις θέλοιεν. οἱ δ᾽ οὐχ ὑποζύγια μόνον οὐδ᾽ ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παιδία ἔπεμπον ἀχθοφορήσοντα τοῦ σίτου καὶ γὰρ ἐθάῤῥουν τῇ διόδῳ, μετελθόντος ἐς αὐτὴν ἐξ ἰαπύγων Ἀννίβου, καὶ παρὰ τὸν ἄλωρα ποταμὸν στρατοπεδεύοντος, πλησίον βενεβενδίων, οὓς μόνους ἐδεδοίκει

ῥωμαίοις ἔτι συμμάχοις ὄντας. τότε δὲ Ἀννίβου παρόντος, ἁπάντων κατεφρόνουν. συνέβη δὲ, Ἀννίβαν μὲν, καλοῦντος αὐτὸν Ἄννωνος, ἐς λευκανοὺς διελθεῖν, τὰ πολλὰ τῆς κατασκευῆς ἐν τῷ περὶ βενεβέντον στρατοπέδῳ μετ' ὀλίγης φρουρᾶς καταλιπόντα· δυοῖν δὲ ῥωμαίοις στρατηγούντοιν, Κλαυδίου τε καὶ Ἀννίου, τὸν ἕτερον αὐτοῖν πυθόμενον ἐπιδραμεῖν τοῖς καμπανοῖς διαφέρουσι τὰ θέρη· καὶ πολλοὺς μὲν, οἷα ἀπαρασκευάστους, διαφθεῖραι, καὶ τὸν σῖτον βενεβενδεῦσι δοῦναι· λαβεῖν δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον Ἀννίβου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ παρασκευὴν ἁρπάσαι· καὶ καπύην, ἔτι ὄντος ἐν λευκανοῖς Ἀννίβου, περιταφρεῦσαί τε καὶ ἐπὶ τῇ τάφρῳ περιτειχίσαι πᾶσαν ἐν κύκλῳ. καὶ τοῦδε τοῦ περιτειχίσματος ἐκτὸς ἄλλο ποιήσαντες οἱ στρατηγοὶ τὸ μέσον εἶχον ἀντὶ στρατοπέδου. ἐπάλξεις δ' ἦσαν αὐτοῖς, αἱ μὲν ἐς καπυαίοις πολιορκουμένοις, αἱ δ' ἐς τοὺς ἔξωθεν ἐπιόντας ἐπεστραμμέναι. ἥ τε ὄψις ἦν πόλεως μεγάλης σμικροτέραν ἐχούσης ἐν μέσῳ· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ περιτειχίσματος ἐς τὴν καπύην διάστημα, διστάδιον ἦν μάλιστα· ἐν ᾧ πολλαὶ ἐγίγνοντο πεῖραι καὶ συμβολαὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν. πολλὰ δ' ὡς ἐν θεάτρῳ μεσοτειχίῳ μονομαχίᾳ προκαλουμένων ἀλλήλους τῶν ἀρίστων, καί τις καπυαῖος Ταυρέας ῥωμαίων ἐν μονομαχίᾳ Κλαύδιον Ἄσελλον περιφεύγων, ὑπεχώρει, μέχρι τοῖς καπυαίων τείχεσιν ὁ Ἄσελλος ἐγκύρσας, καὶ τὸν ἵππον οὐ δυνάμενος ἐκ τῆς ῥύμης ἐπιστρέψαι, διὰ τῶν πολεμίων πυλῶν ἐς τὴν καπύην ἐσήλατο σὺν ὁρμῇ, καὶ διιππεύσας τὴν πόλιν ὅλην, κατὰ τὰς ἑτέρας ἐξέδραμεν ἐς τοὺς ἐπὶ θάτερα ῥωμαίους. καὶ ὁ μὲν οὕτως παραβόλως διεσώζετο, Ἀννίβας δὲ τῆς χρείας ψευσθεὶς, ἐφ' ἣν ἐς λευκανοὺς μετεκέκλητο, ἀνέστρεφεν ἐς καπύην, μεταποιούμενος μὴ περιιδεῖν πόλιν μεγάλην καὶ εὔκαιρον ὑπὸ ῥωμαίοις γιγνομένην. προσβαλὼν δὲ τῷ πε-

ἐπιτειχίσματι, καὶ μηδὲν δυνηθεὶς μηδὲ ἐπινοεῖν ὅπως ἂν ἐς τὴν πόλιν ἐσπέμψειεν ἢ σῖτον ἢ στρατιάν, οὐδενὸς οὐδὲ ἀπ' ἐκείνων αὐτῷ συμβαλεῖν δυναμένου, διὰ τὴν ἐπιτείχισιν πάντῃ περιλαμβάνουσαν, ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο παντὶ τῷ στρατῷ, πυνθανόμενος μὲν κἀκείνους ὑπὸ λιμοῦ πιέζεσθαι, ἐλπίζων δὲ τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν ἀπὸ καπύης ἀναστήσειν, ἢ αὐτός τι καπύης μεῖζον ἐργάσεσθαι. συντόνῳ δὲ σπουδῇ διελθὼν ἔθνη πολλὰ καὶ πολέμια, τῶν μὲν οὐ δυνηθέντων αὐτὸν ἐπισχεῖν, τῶν δὲ οὐδὲ ἐς πεῖραν ἐλθεῖν ὑποστάντων, ἀπὸ δύο καὶ τριάκοντα σταδίων τῆς ῥώμης ἐστρατοπέδευσεν, ἐπὶ τῷ ἀνιῶνος ποταμοῦ. καὶ ἡ πόλις ἐθορυβήθη θόρυβον οἷον οὔπω πρότερον· οἰκεῖον μὲν οὐδὲν ἔχοντες ἱκανόν (ὃ γὰρ εἶχον, ἐν καμπανίᾳ τότε ἦν) πολεμίου δὲ στρατοῦ τοσοῦδε σφίσιν ἐπιστάντος ἄφνω, καὶ στρατηγοῦ δι' ἀρετὴν καὶ εὐτυχίαν ἀμάχου· ὅμως δὲ ἐκ τῶν παρόντων, οἱ μὲν δυνάμενοι φέρειν ὅπλα, τὰς πύλας ἐφύλασσον, οἱ δὲ γέροντες ἐς τὸ τεῖχος ἀνεπήδων, γυναῖκες δὲ καὶ παιδία λίθους καὶ βέλη παρέφερον· οἱ δ' ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέθεον ἐς τὸ ἄστυ δρόμῳ. βοῆς δὲ παμμιγοῦς καὶ θρήνων καὶ εὐχῶν καὶ παρακελεύσεων πρὸς ἀλλήλους πάντα μεστὰ ἦν. εἰσὶ δ' αὐτῶν οἳ τὴν γέφυραν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνιῶνος ἐκδραμόντες, ἔκοπτον. μικρὸν δέ τι πολίχνιον ῥωμαῖοί ποτε ἐπιτειχίζοντες αἰκανοῖς, ἄλβην ἀπὸ τῆς αὐτῶν μητροπόλεως ἐκάλεσαν· σὺν χρόνῳ δ' ἐπισύροντες ἢ διαφθείροντες, ἢ ἐς τὴν ἀλβανῶν σύγκρισιν, ἀλβησίας αὐτοὺς καλοῦσιν· τούτων τότε τῶν ἀλβησίων ἐς ῥώμην δισχίλιοι δρόμῳ διέθεον, τοῦ κινδύνου μετασχεῖν. καὶ ἅμα ἀφικνοῦντο, καὶ ὡπλίζοντο, καὶ τὰς πύλας ἐφρούρουν. τοσῇδε προθυμίᾳ βραχὺ πολίχνιον ἐκ τοσῶνδε ἀποικιῶν ἐχρήσατο μόνη, οἷόν τι καὶ ἀθηναίοις ἐς μαραθῶνα μικρὰ πόλις ἡ πλαταιέων ἔδραμε, τοῦ τότε κινδύνου μετασχεῖν.

τῶν δὲ στρατηγῶν Ἄννιος μὲν καπύῃ παρέμενε, κἀκεῖνος ἡγούμενος ἑλεῖν καπύην· Κλαύδιος δὲ Φλάκκος ἑτέραις ὁδοῖς ἐπειχθεὶς ἀλέκτῳ τάχει ἀντεστρατοπέδευσε τῷ Ἀννίβᾳ, μέσον ἔχων τὸν ἀνιῶνα. τῷ δ' Ἀννίβᾳ τὴν γέφυραν εὑρόντι λελυμένην καὶ τὸν Κλαύδιον ἀντικαθήμενον, ἔδοξε τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ περιοδεῦσαι. καὶ ὁ μὲν Κλαύδιος ἀντιπαρώδευεν. ὁ δὲ καὶ ὣς ἐνήδρευε, νομάδας ἱππέας ὑπολιπὼν, οἳ τῶν στρατῶν ἀναστάντων τὸν ἀνιῶνα ἐπέρασαν, καὶ τὰ ῥωμαίων ἐδῄουν· μέχρι παρὰ τὴν πόλιν αὐτὴν γιγνόμενοι, καὶ φοβήσαντες ἐπέστρεψαν ἐς Ἀννίβαν. οὕτω γὰρ αὐτοῖς παρήγγελτο. αὐτὸς δὲ, ἐπεὶ τάς τε πηγὰς τοῦ ποταμοῦ περιῆλθεν, καὶ ὁδὸς ἦν ἐς τὸ ἄστυ οὐ πολλὴ, λέγεται μὲν νυκτὸς σὺν τρισὶν ὑπασπισταῖς λαθὼν κατασκέψασθαι τὸ ἄστυ, καὶ τήν τε τῆς δυνάμεως ἐρημίαν καὶ θόρυβον τὸν ἐπέχοντα ἰδεῖν· ἀναστρέψαι δ' ἐς καπύην, εἴτε θεοῦ παράγοντος αὐτὸν αἰεὶ, ὡς καὶ τότε, εἴτε τὴν τῆς πόλεως ἀρετὴν καὶ τύχην δείσας· εἴτε, ὡς αὐτὸς τοῖς ἐσβαλεῖν προτρέπουσιν ἔλεγεν, οὐκ ἐθέλων τὸν πόλεμον ἐκλῦσαι, δέει καρχηδονίων, ἵνα μὴ καὶ τὴν στρατηγίαν ἀποθοῖτο. οὐ γὰρ ὅ γε σὺν Κλαυδίῳ στρατὸς ἦν αὐτῷ πάμπαν ἀξιόμαχος. ὁ δὲ Κλαύδιος ἀναστρέφοντι παρείπετο, κωλύων τε προνομεύειν, καὶ φυλασσόμενος μηδὲν ἐξ ἐνέδρας παθεῖν. ὁ δ' ἐπιτηρήσας νύκτα ἀσέληνον καὶ χωρίον ἐν ᾧ Κλαύδιος ἐπέρασεν, τεῖχος μὲν οὐκ ἔφθανεν ἐγεῖραι, τάφρον δ' ὀρυξάμενος, καὶ διαστήματα ἀντὶ πυλῶν καταλιπὼν, καὶ τὸ χῶμα περιβαλὼν ἀντὶ τείχους, ἡσύχαζεν· ἔς τε λόφον ὑπερκείμενον αὐτοῦ καρτερὸν ἔπεμψε λαθὼν ἱππέας, οἷς εἴρητο ἡσυχάζειν ἕως οἱ ῥωμαῖοι τὸν λόφον, ὡς ἔρημον ἀνδρῶν, καταλαμβάνωσι. τοῖς δ' ἐλέφασι τοὺς ἰνδοὺς ἐπιβήσας, ἐκέλευσεν ἐς τὸ τοῦ Κλαυδίου στρατόπεδον ἐσβιάζεσθαι διά τε τῶν διαστημάτων καὶ διὰ τῶν χωμάτων, ὡς δύναιντο· σαλ-

πίκτας

πιγκταῖς δὲ αὐτοῖς καὶ βυκανηταῖς τινας ἐξ ὀλίγου διαστήματος ἕπεσθαι κελεύσας, προσέταξεν, ὅταν ἔνδον γένωνται, τοὺς μὲν, θόρυβον πολὺν ἐγείρειν περιθέοντας, ἵνα πολλοὶ δόξωσιν εἶναι· τοὺς δὲ, ῥωμαΐζοντας βοᾶν ὅτι Κλαύδιος ὁ ῥωμαίων στρατηγὸς κελεύει τὸ στρατόπεδον ἐκλείποντας, ἐπὶ τὸν ἐγγὺς λόφον ἀναπηδᾶν. τόδε μὲν ἦν τὸ στρατήγημα τοῦ Αννίβου. καὶ τούτων τὰ μὲν πρῶτα πάντα κατὰ νοῦν ἀπήντησεν· οἵ τε γὰρ ἐλέφαντες ἐσῆλθον, τοὺς φύλακας καταπατήσαντες, καὶ οἱ σαλπικταὶ τὸ αὐτὸ ἐποίουν, καὶ ὁ θόρυβος ῥωμαίοις ἐξ εὐνῆς ἀνισταμένοις ἐν μελαίνῃ νυκτὶ ἀδόκητος ἐμπεσὼν, ἐπιφοβώτατος ἦν· τῶν τε ῥωμαϊζόντων ἀκούοντες ὅτι παρήγγελται φεύγειν ἐς τὸν λόφον, περὶ τοῦτο ἐγίγνοντο· Κλαύδιος δὲ αἰεί τινα προσδοκῶν ἐνέδραν, καὶ τοῦτο ὑποπτεύων ἐν ἅπασι τοῖς Αννίβου, εἴτε ὑπ' οἰκείας τότε συνέσεως, εἴτε θεολήπτῳ γνώμῃ περιπεσὼν, εἴτε παρὰ αἰχμαλώτου τὰ ἀκριβέστατα μαθὼν, τοὺς χιλιάρχους ὀξέως ἐπέστησε ταῖς εἰς τὸν λόφον ἀγούσαις ὁδοῖς, κωλύειν τοὺς δι' αὐτῶν φερομένους, καὶ μεταδιδάσκειν ὅτι τοῦτ' οὐχ ὁ στρατηγὸς ῥωμαίων, ἀλλ' Αννίβας ἐκήρυξεν ἐνεδρεύων. αὐτὸς δὲ τοῖς χώμασιν φυλακὰς ἀκριβεῖς ἐπιστήσας, μήτις ἔφοδος ἔξωθεν ἄλλη γένοιτο, ἐβοηδρόμει μεθ' ἑτέρων ἀνὰ τὸ στρατόπεδον ἅπαντα ἔχειν ἀσφαλῶς, καὶ ὀλίγους τοὺς μετὰ τῶν ἐλεφάντων ἐσελθόντας εἶναι· δᾷδάς τε ἧπτε καὶ πῦρ πανταχόθεν ἤγειρε, καὶ καταφανὴς ἦν ἡ τῶν ἐσελθόντων ὀλιγότης. ὥστε αὐτῶν πάνυ καταφρονήσαντες οἱ ῥωμαῖοι, ἐς ὀργὴν ἐκ τοῦ πρὶν δέους μεταβαλόντες, ὠμαρῶς, οἷα ψιλοὺς καὶ ὀλίγους, διέφθειραν. οἱ δὲ ἐλέφαντες, οὐκ ἔχοντες εὐρύχωρον οὐδὲν ἐς ἀναστροφὴν, εἰλούμενοι περὶ σκηνὰς καὶ φάτνας, ἐβάλλοντο πρὸς ἁπάντων ἐπιτυχῶς, διὰ τὴν στενότητα τοῦ χωρίου καὶ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων· μέχρι περιαλγοῦντές τε καὶ ἀγανακτοῦντες καὶ ἐπιδραμεῖν ἐς τοὺς πολεμίους

οὐκ ἔχοντες, τοὺς ἐπιβάτας σφῶν ἀπεσείοντο καὶ κατεπάτουν, σὺν ὀργῇ καὶ βοῇ πάνυ ἠγριωμένῃ· καὶ ἐξεπήδων ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κλαύδιος μὲν δὴ Φλάκκος εὐσταθῶς καὶ εὐμηχάνως. αἰφνιδίως συνενεχθεὶς ἐνέδρᾳ, περιῆν τοῦ Αννίβου, καὶ τὸν στρατὸν περιέσωζεν, αἰεὶ πεφρικότα τὰς Αννίβου μηχανάς. ὁ δ᾽ Αννίβας, ἐπεὶ τῆς πείρας ἀπέτυχεν, ἐς πλεκανοὺς διελθὼν, ἐχείμαζε· καὶ ἐπὶ τρυφῆς ἦν οὐ συνήθοις, ἐρωμένην τε εἶχεν ἄγριος ἀνήρ· καὶ εὐθὺς αὐτῷ κατ᾽ ὀλίγον ἐτρέπετο πάντα. Κλαύδιος δὲ ἐς καπύην πρὸς τὸν συστράτηγον ἐπανῄει, καὶ τοῖς καπυαίοις προσέβαλλον ἄμφω καρτερῶς, ἐπειγόμενοι χειμῶνος ἑλεῖν τὴν πόλιν, ἕως Αννίβας ἠρεμεῖ. καπυαῖοι δέ, τῶν τροφῶν σφᾶς ἐπιλειπουσῶν, καὶ οὐδαμόθεν ἄλλων ἐπεισαγομένων, ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς τοῖς στρατηγοῖς· ἐνεχείρισαν δὲ καὶ ὅσοι λιβύων αὐτοὺς ἐφρούρουν, αὐτοῖς στρατηγοῖς Αννωνι ἑτέρῳ καὶ Βώτᾳ. ῥωμαῖοι δὲ τῇ μὲν πόλει φρουρὰν ἐπέστησαν, καὶ ὅσους εὗρον αὐτομολοῦντας, χεῖρας αὐτῶν ἀπέτεμον· λιβύων δὲ τοὺς μὲν ἐπιφανεῖς ἐς ῥώμην ἔπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοντο. καὶ καπυαίων αὐτῶν τοὺς μὲν αἰτίους μάλιστα τῆς ἀποστάσεως ἀπέκτειναν, τῶν δ᾽ ἄλλων τὴν γῆν ἀφείλοντο μόνον. εὔφορος δέ ἐστιν ἐς σῖτον ἡ περὶ τὴν καπύην πᾶσα· πεδιὰς γάρ ἐστιν. καπύη μὲν δὴ πάλιν ἐς ῥωμαίους ἐπανῆκτο, καὶ μέγα τοῦτο λιβύων ἐς τὴν ἰταλίαν πλεονέκτημα περιῄρητο. ἐν δὲ βρυτίοις, οἳ μέρος εἰσὶν τῆς ἰταλίας, ἀνὴρ ἐκ πόλεως τισίας, φρουρουμένης ὑπὸ τῶν λιβύων, ἐθίσας αἰεί τι λῄζεσθαι καὶ φέρειν τῷ φρουράρχῳ, καὶ παρὰ τοῦτο αὐτῷ συνήθης εἰς πάντα γεγονώς, καὶ σχεδὸν συστράτηγος, ἤλγει τῶν φρουρῶν ἐς τὴν πατρίδα ὑβριζόντων. συνθέμενος οὖν τῷ ῥωμαίων στρατηγῷ καὶ πιστὰ δοὺς καὶ λαβών, ἑκάστοτε τινάς, ὡς αἰχμαλώτους, ἐσῆγεν ἐς τὴν ἄκραν, καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν ἐσέφερεν ὡς σκῦλα· ἐπεὶ δὲ

πλέονες ἐγένοντο, ἐξέλυσεν αὐτοὺς καὶ ὥπλισε, καὶ τὴν λιβύων φρουρὰν ἀνεῖλε, καὶ παρὰ ῥωμαίων ἄλλην ἐσηγάγετο. Ἀννίβου δὲ οὐ πολὺ ὕστερον παροδεύοντος αὐτούς, οἱ μὲν φρουροὶ, καταπλαγέντες, ὑπὸ τοῦ δέους ἐξέφυγον ἐς ῥήγιον· οἱ δὲ πολῖται παρέδωκαν αὐτοὺς τῷ Ἀννίβᾳ. καὶ ὁ Ἀννίβας τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἔκαυσε, τῇ δὲ πόλει φρουρὰν ἐπέστησεν ἄλλην. ἰαπὺ δ᾽ ἐν πόλει σαλαπίᾳ λιβύων ὑπηκόῳ δύο ἤστην ἄνδρε τῶν μὲν ἄλλων γένει καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει διαφέροντε, ἀλλήλοιν δὲ καὶ πολλοῦ διαφόρω· τούτοιν Δάσιος μὲν τὰ λιβύων ᾑρεῖτο, Βλάπος δὲ τὰ ῥωμαίων. ἕως μὲν οὖν ἤκμαζε τὰ Ἀννίβου, ἐφ᾽ ἡσυχίας ἦν ὁ Βλάπος· ἐπεὶ δὲ ἠγείρετο τὰ ῥωμαίων καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐσφετερισμένης ἀρχῆς ἀνελάμβανον, ἔπειθεν ὁ Βλάπος τὸν ἐχθρὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῷ συμφρονῆσαι μόνης, μή τι πάθοι, ῥωμαίων αὐτὴν βίᾳ λαβόντων, ἀνήκεστον. ὁ δ᾽ ὑποκρινάμενος συντίθεσθαι, κατεμήνυσε τοῦτο Ἀννίβᾳ. καὶ ἐδίκαζεν αὐτοῖς ὁ Ἀννίβας, Δασίου μὲν κατηγοροῦντος, Βλαπίου δ᾽ ἀπολογουμένου, καὶ συκοφαντεῖσθαι διὰ τὴν ἔχθραν λέγοντος· οὗ καὶ τέως ἄρα προορῶν, ἐτόλμησεν ἐχθρῷ προσενεγκεῖν λόγον τοιόνδε, ὡς ἀπίστῳ κατηγόρῳ διὰ τὴν ἔχθραν ἐσομένῳ. Ἀννίβας δ᾽ οὔτε ἀπορρίψαι τὸ ἔργον, οὔτε τῷ παρ᾽ ἐχθροῦ πιστεῦσαι ῥᾳδίως ἀξιῶν, μεθίστατο αὐτούς, ὡς σκεψόμενος ἐφ᾽ ἑαυτοῦ. στενῆς δὲ τῆς ἐξόδου πάμπαν οὔσης, ὁ Βλάπος ἔφη τῷ Δασίῳ, τοὺς ἄλλους λαθών, οὐ σώσεις ἀγαθὲ τὴν πατρίδα; ὁ δὲ καὶ τοῦτο αὐθὺς ἐκβοήσας ἐμήνυεν. καὶ ὁ Βλάπος οἰκτισάμενος, τότε μάλιστα ἀξιοπίστως εἶπεν ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπὸ ἐχθροῦ τεχνίτου. τοῦτο δ᾽ ἔφη τὸ νῦν ἐπιβούλευμα, καὶ τῆς πρότερον ἀμφιλογίας, εἴ τις ἦν, ῥύσεταί με. τίς γὰρ ἂν ἢ πρότερον ἐχθρῷ περὶ τοιῶνδε διεπίστευσεν, ἢ νῦν, εἰ καὶ τέως ἐπεπλάνητο, ἀπίστῳ καὶ κατηγόρῳ περὶ ἐκεῖνα γεγενημένῳ, κινδυνεύων

ἔτι καὶ κρινόμενος καὶ ἀρνούμενος, αὖθις αὖ τὰ δεύτερα ταῦτ' ἐθάρρησεν εἰπεῖν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πολλῶν μὲν ἀκοῦσαι δυναμένων, τοῦ δὲ κατηγόρου καὶ τόδε μέλλοντος εὐθὺς ὁμοίως ἐρεῖν; εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγεγένητο, ἔφη, χρηστὸς ἐξαίφνης καὶ φίλος, τί μοι συλλαβεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔτι δυνατὸς ἦν; τί δ' ἂν ἐδεόμην ἐγὼ μηδὲν ἐπικουρεῖν δυναμένου; ἅ μοι δοκεῖ προϊδὼν πάλιν ὁ Βλάτιος, ψιθύρως ἐντυχεῖν τῷ Δασίῳ, καὶ ἐς ἀπιστίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν μείζονα· ἐπαγαγέσθαι δ' ἐκ τοῦδε καὶ Αννίβαν ἐς ἀπιστίαν τῶν πρότερον εἰρημένων. οὐ μὴν οὐδὲ ἐκφυγὼν τὴν δίκην ὁ Βλάτιος ἀφίστατο μὴ μεταπείθειν τὸν ἐχθρόν, καταφρονῶν ἄρα ὡς ἐς πάντα γεγονότος ἀπίστου. ὁ δὲ αὖθις ὑπεκρίνετο σιωπήσεσθαι, καὶ τὴν ἐπίνοιαν τῆς ἀποστάσεως ᾔτει μαθεῖν. ὁ δέ, οὐδὲν ὀκνήσας, ἔφη, διαδημοῦμαι μὲν ἐπί τι τῶν στρατοπέδων ἐγὼ τῶν ῥωμαϊκῶν (μηνύσας αὐτὸ τὸ πάνυ πορρωτάτω) καὶ στρατιὰν ἄξω λαβών· ἔστι γάρ μοι φίλος ὁ στρατηγὸς ἐκείνου τοῦ στρατοῦ· σὺ δ' ὑπομένειν μοι δεῦρο καὶ τὰ ἔνδον ἐπιτηρεῖν. ὁ μὲν εἶπεν οὕτω, καὶ εὐθὺς ἐξέδραμε, λαθὼν Δάσιον, οὐκ ἐς ἐκεῖνο τὸ στρατόπεδον, ἀλλ' ἐς ῥώμην ὁδὸν ἐλάσσον· καὶ δοὺς τῇ βουλῇ τὸν υἱὸν ὅμηρον, ἱππέας ᾔτει χιλίους, μεθ' ὧν ἠπείγετο κατὰ σπουδήν, τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορώμενος. ὁ δὲ Δάσιος ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις τὸν ἐχθρὸν οὐχ ὁρῶν, εἴκασεν αὐτὸν ἐγχειρεῖν τοῖς ἐγνωσμένοις, ὡς ἤδη πιστεύοντα αὐτῷ. νομίσας οὖν ἐς ἐκεῖνο τῷ ὄντι τὸ πορρωτέρω στρατόπεδον αὐτὸν οἴχεσθαι, διέδραμε πρὸς Αννίβαν, καταφρονῶν ὅτι φθάσει ἐκεῖνον ἐπανελθών· καὶ, νῦν μέν, ἔφη, παραδώσω σοι τὸν Βλάτιον ἐπ' αὐτοφώρῳ στρατιὰν ἐπάγοντα τῇ πόλει. καὶ τὸ γεγονὸς ἐκθέμενος, καὶ λαβών τινας, ἐπανῄει ἐς τὴν πατρίδα μετὰ σπουδῆς, ὡς οὔπω τοῦ Βλατίου πλησιάζοντος. ὁ δ' ἔνδον τε ἦν ἄρτι καὶ τὴν φρουρὰν τὴν Λιβύων, ὀλίγην οὖσαν, ἀνελὼν, ἐφύλαττε μη-

δένα παρελθεῖν· καὶ πύλας τὰς μὲν ἄλλας ἐκεκλείκει, τὰς δ' ἐς τὴν ἐπάνοδον Δασίου μόνας εἴασεν ἀνεῷχθαι, καὶ τὸ κατ' ἐκείνας μέρος ἅπαν εἶχεν ἀνυπόπτως· τὰ δ' ἐντὸς ἐξετετάφρευτο καὶ διείληπτο, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ἐμπεσόντας ἐς πόλιν διαδραμεῖν. Δάσιος δὲ, ἐπεὶ τὰς πύλας εἶδεν ἀνεῳγμένας, ἥσθη, νομίσας προλαβεῖν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἐσήλατο γεγηθώς. ὁ δ' ἐπικλείσας διέφθειρεν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἐσδραμόντας, ὠθουμένους ἐν στενῷ, καὶ διαδρομὴν, διὰ τὰς τάφρους, οὐκ ἔχοντας· ὀλίγοι δ' αὐτῶν διὰ τοῦ τείχους ἐξαλόμενοι διέφυγον. καὶ Βλάτιος μὲν οὕτω περιῆλθε, Δασίου τρὶς ἀντενεδρεύων. Φούλβιος δὲ ῥωμαίων ὕπατος, ἑρδονίαν ἐπολιόρκει· καὶ αὐτὸν Αννίβας ἔλαθεν ἑσπέρας ἐγγὺς γενόμενος, καὶ ἐπεῖπε πυρὰ μὴ καίειν, καὶ σιωπὴν παρήγγελε. περὶ δὲ ἕω γενομένης ὁμοῦ τι καὶ ὁμίχλης, τοὺς μὲν ἱππέας ἔπεμψεν ἐπιχειρεῖν τῷ ῥωμαίων στρατοπέδῳ· καὶ αὐτοῖς ἠμύνοντο ἐκεῖνοι, σὺν θορύβῳ μὲν, ὡς ἀπ' εὐνῆς, σὺν θάρσει δὲ, οἷα ὀλίγοις ποθὲν αὐτοῖς ἐπιφανέντας. ὁ δ' Αννίβας ἐπὶ θάτερα τῷ πεζῷ τὴν πόλιν περιῄει, κατασκεπτόμενος ἅμα, καὶ τοὺς ἔνδον ἐπελπίζων· ἕως ἐπῆλθε τοῖς ῥωμαίοις ἐν τῇ περιόδῳ, εἴτε προϊδόμενος, εἴτε κατὰ συντυχίαν, κυκλούμενος αὐτούς. οἱ δ' ἔπιπτον ἤδη λάβρως καὶ ἀθρόως, ἀμφίβολοι γεγονότες· καὶ ἀπέθανον αὐτῶν ἐς ὀκτακισχιλίους, καὶ ὁ ὕπατος ὁ Φούλβιος. οἱ λοιποὶ δ' ἔς τι χῶμα πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἀναθορόντες, αὐτό τε διέσωσαν, γενναίως ἀμυνόμενοι, καὶ τὸν Αννίβαν ἐκώλυσαν λαβεῖν τὸ στρατόπεδον. μετὰ δὲ τοῦτο ῥωμαῖοι μὲν τῶν ἰαπύγων ἀποστάντων ἐδῄουν, Αννίβας δὲ τῶν καμπανῶν, ἐς ῥωμαίους μεταθεμένων, χωρὶς ἀτέλλης μόνης· καὶ ἀτελλαίους μετῴκιζεν ἐς θουρίους, ἵνα μὴ τῷ βρυτίων καὶ λευκανῶν καὶ ἰαπύγων ἐνοχλοῖντο πολέμῳ. καὶ ῥωμαῖοι τοὺς ἐκ νουκερίας ἐκπεσόντας ἐν ἀτέλλῃ μετῴκιζον· ἔς τε τὴν Αννίβου ἔτι ὑπήκοον ἐσβαλόντες, αὐλωνίαν τε εἷλον καὶ τὴν βρυτίων γῆν

lz.iij.

ἐπίτρεχον, καὶ τάραντα φρουρουμένην ὑπὸ Καρθάλωνος, ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἐπολιόρκουν. ὁ δὲ καὶ Καρθάλων, ὀλίγων καρχηδονίων παρόντων, βρυττίους ἐς τὴν φρουρὰν προσέλαβεν. τῶν δὲ βρυττίων ὁ φρούραρχος ἤρα γυναικός, ἧς ἀδελφὸς ὑπὸ ῥωμαίοις στρατευόμενος, ἔπραξε διὰ τῆς ἀδελφῆς τὸν φρούραρχον ἐνδοῦναι ῥωμαίοις, ἐπάγουσι τὰς μηχανὰς ᾗ τοῦ τείχους αὐτὸς ἐφρούρει. Τάραντα μὲν δὴ ῥωμαῖοι τόνδε τὸν τρόπον ἀνέλαβον, εὔκαιρον ἐς πολέμους χωρίον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Αννίβας δὲ ἐπειγόμενος ἐς αὐτὴν, ὡς ἔμαθεν εἰλημμένην, παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς θουρίους· κἀκεῖθεν ἐς βενουσίαν. ἔνθα αὐτῷ Κλαύδιός τε Μάρκελλος ὁ σικελίαν ἑλὼν, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος, ἀντεστρατοπεδεύοντες, οὐκ ἐτόλμων ἄρχειν μάχης. λείαν δέ τινα ὑπὸ νομάδων ἀγομένην Μάρκελλος ἰδὼν, καὶ δόξας ὀλίγους εἶναι τοὺς ἄγοντας, ἐπέδραμεν αὐτοῖς μετὰ διακοσίων ἱππέων σὺν καταφρονήσει· καὶ πρῶτος ἡγεῖτο, θυμικὸς ὢν ἐς μάχας καὶ παρακινδυνευτικὸς αἰεί· ἄφνω δὲ πολλῶν τῶν λιβύων φανέντων, καὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσπεσόντων, οἱ μὲν οὐραγοῦντες ῥωμαίων, πρῶτοι φυγῆς ἦρχον· ὁ δὲ Μάρκελλος, ὡς ἑπομένων αὐτῶν, ἐμάχετο γενναίως· μέχρι κατακοντισθεὶς ἀπέθανε· καὶ αὐτοῦ τῷ σώματι ὁ Αννίβας ἐπιστὰς, ὡς εἶδε τὰ τραύματα ἐπὶ στέρνων, ἐπήνεσε μὲν ὡς στρατιώτην, ἐπέσκωψε δὲ ὡς στρατηγόν· καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ περιελὼν, τὸ μὲν σῶμα ἔκαυσε λαμπρῶς, καὶ τὰ ὀστᾶ τῷ παιδὶ προσέπεμψεν ἐς τὸ ῥωμαίων στρατόπεδον. σαλαπίνοις δὲ μηνίων, εὐθὺς ἐτύπωσεν ἐπιστολὴν τῇ σφραγῖδι Μαρκέλλου, πρὶν αἰσθέσθαι πολλοὺς περὶ τοῦ θανάτου· καὶ αὐτόμολον ἄνδρα ῥωμαίων ἔπεμψε φέρειν, δηλοῦντα ὅτι στρατιὰ Μαρκέλλου κατόπιν ἔρχοιτο, καὶ ὁ Μάρκελλος αὐτὴν ὑποδέξασθαι κελεύοι. ἄρτι δ' εἰλήφεσαν Κρισπίνου γράμματα, περιπέμψαντος ἐς ἅπαντας ὅτι τῆς Μαρκέλλου σφραγῖδος Αννίβας κεκρατή-

κοι. τὸν οὖν ἄγγελον, ἵνα μὴ παραμένων ἐπιγνοίη τὰ γιγνόμενα, ἀπέπεμψαν, ὑποσχόμενοι τὰ προστασσόμενα ποιήσειν· αὐτοὶ δ᾽ ὡπλισάμενοι, τὴν ἐνέδραν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀνέμενον, καὶ προσιόντος τοῦ Ἀννίβου μετὰ νομάδων, οὓς ῥωμαϊκοῖς ὅπλοις ἐσκεύασεν, τὰς μὲν πύλας ἐκ μηχανήματος ἀνέσπασαν, ὡς δὴ Μαρκέλλου προσιόντος ἀσμενίζοντες· εἰσδεξάμενοι δὲ ὅσων ἅμα ῥαδίως κρατήσειν ἔμελλον, αὖθις ἐκ τοῦ μηχανήματος αὐτὰς ἐπικαθῆκαν. καὶ τοὺς μὲν ἐσελθόντας ἔκτειναν, τοὺς δ᾽ ἔξω τῶν τειχῶν ἔτι περιεστῶτας, ἄνωθεν ἔβαλλόν τε καὶ κατετίτρωσκον. καὶ δευτέρας τῆσδε πείρας ὁ Ἀννίβας ἐπὶ τῇ πόλει σφαλεὶς ἀπεχώρει. ἐν τούτῳ δὲ καὶ Ἀσδρούβας ὁ ἀδελφὸς Ἀννίβου τὴν στρατιὰν ἣν ἐξενάγησεν ἐν τοῖς κελτίβηρσιν, ἔχων, διέβαινεν ἐς τὴν ἰταλίαν· καὶ κελτῶν φιλίως αὐτὸν δεχομένων, τὰ ἄλπια ὄρη ὡδοποιημένα πρότερον ὑπὸ Ἀννίβου, διώδευε δύο μησίν, ὅσα πρὶν Ἀννίβας ἓξ διῆλθεν· ἐσέβαλέ τε ἐς τυρρηνίαν, ἄγων πεζοὺς μὲν τετρακισμυρίους ἐπὶ ὀκτακισχιλίοις, ἱππέας δὲ ὀκτακισχιλίους, καὶ ἐλέφαντας πεντεκαίδεκα. καὶ γράμματα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἔπεμπε, δηλῶν ὅτι παρείη· τούτων τῶν γραμμάτων ὑπὸ ῥωμαίων ἁλόντων, οἱ ὕπατοι Σαλινάτωρ καὶ Νέρων μαθόντες αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς ἀπὸ τῶν γραμμάτων, συνῆλθον ἐς τὸ αὐτὸ πάσαις ταῖς δυνάμεσιν, καὶ ἀντεστρατοπέδευσαν αὐτῷ περὶ πόλιν σήνας. ὁ δ᾽ οὔπω μάχεσθαι κεκρικὼς, ἀλλὰ τῷ ἀδελφῷ συνελθεῖν ἐπειγόμενος, ὑπεχώρει. καὶ νυκτὸς ἀναζεύξας, περὶ ἕλη καὶ τέλματα καὶ ποταμὸν οὐκ εὔπορον ἠλᾶτο· μέχρι φανείσης ἡμέρας οἱ ῥωμαῖοι καταλαβόντες αὐτοὺς διερριμμένους τε καὶ κεκμηκότας ὑπὸ ἀγρυπνίας καὶ κόπου, πλείστους μὲν αὐτῶν ἅμα τοῖς ταξιάρχοις συντασσομένους ἔτι καὶ συνιόντας διέφθειραν, καὶ αὐτὸν ἐπ᾽ ἐκείνοις Ἀσδρούβαν· πλείστους δ᾽ αἰχμαλώτους ἔλαβον· καὶ μεγάλου δέους ἀπήλλαξαν τὴν ἰταλίαν, ἀμάχου ἂν σφίσι τοῦ Ἀννίβου γενομένου, εἰ καὶ τήνδε τὴν στρατιὰν προσέλαβεν. θεὸς δέ μοι δοκεῖ τόδε ῥω-

ἀντιδοῦναι τῆς ἐπὶ Κάνναις ἀτυχίας, οὐ πόρρωτε αὐτ' ἐκείνης καὶ ἰσοστάσιόν πως ἐκείνῃ γενόμενον. στρατηγοί τε γὰρ οἱ ἑκατέρων ἀπώλοντο, καὶ στρατοῦ πλῆθος ἐγγυτάτω μάλιστα ἐπίσης· καὶ τὰ αἰχμάλωτα, πολλὰ γενέσθαι καὶ τοῖσδε κἀκείνοις συνηνέχθη· στρατοπέδου τε καὶ παρασκευῆς τῆς ἀλλήλων δαψιλοῦς ἐκράτουν ἑκάτεροι. οὕτω παραλλὰξ ἡ πόλις ἀτυχιῶν καὶ συμφορῶν ἐπειρᾶτο. Κελτιβήρων δ' ὅσοι διέφυγον ἐκ τοῦ κακοῦ, οἱ μὲν ἐς τὰ οἰκεῖα, οἱ δ' ἐς Ἀννίβαν ἐχώρουν. ὁ δ' ἐπί τε τῷ ἀδελφῷ καὶ στρατιᾷ τοσῇδε δι' ἀπειρίαν ὁδῶν αἰφνίδιον ἀπολωλυίᾳ δυσφορῶν, καὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος ἔχων ἐν πόνοις ἀτρύτοις, ἐξ οὗ Ῥωμαίοις ἐν Ἰταλίᾳ διεπολέμει, πάντων τε ὧν εἰλήφει πρότερον ἐκπεπτωκώς, ἐς Βρυττίους, ὃ γὰρ αὐτῷ λοιπὸν ἔθνος ὑπήκοον ἦν, ἀνεχώρει· καὶ ἡσύχαζεν, ὡς ἑτέρας δυνάμεως ἀφιξομένης ἀπὸ Καρχηδόνος. οἱ δ' ἔπεμψαν μὲν αὐτῷ ναῦς ἑκατὸν στρογγύλας, ἐφ' ὧν σῖτός τε ἦν καὶ στρατιὰ καὶ χρήματα· οὐδενὸς δ' ἐρετικοῦ παραπέμποντος αὐτάς, ἄνεμος ἐς Σαρδόνα κατήνεγκεν· καὶ ὁ τῆς Σαρδόνος στρατηγὸς ἐπιπλεύσας μακραῖς ναυσίν, κατέδυσε μὲν αὐτῶν εἴκοσιν, ἑξήκοντα δ' ἔλαβεν· αἱ δὲ λοιπαὶ διέφυγον ἐς Καρχηδόνα. καὶ ὁ Ἀννίβας ἔτι μᾶλλον ἀπορούμενός τε, καὶ τὰ παρὰ Καρχηδονίων ἀπεγνωκώς, οὐδὲ Μάγωνος αὐτῷ τι, τοῦ ξενολογοῦντος ἐν Κελτοῖς καὶ Λίγυσιν, ἐπιπέμποντος, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορώμενος· συνιδὼν ὅτι μένειν ἐπὶ πλεῖον οὐ δυνήσεται, αὐτῶν ἤδη Βρυττίων, ὡς ἀλλοτρίων ὅσον οὔπω γενησομένων, κατεφρόνει, καὶ ἐσφορὰς ἐπέβαλλεν αὐτοῖς πάνυ πολλάς, τάς τε ὀχυρὰς τῶν πόλεων μετῴκιζεν ἐς τὰ πεδινά, ὡς βουλευούσας ἀπόστασιν· πολλούς τε τῶν ἀνδρῶν αἰτιώμενος διέφθειρεν, ἵνα τὰς περιουσίας αὐτῶν σφετερίζοιτο. καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν· ἐν δὲ Ῥώμῃ γίγνονται μὲν ὕπατοι Λικίννιός τε Κράσσος καὶ Πούπλιος Σκιπίων ὁ λαβὼν Ἰβηρίαν· τούτων δὲ Κράσσος μὲν ἀντεστρατοπέδευσεν

Ἀννίβα περὶ ἰαπυγίαν· Σκιπίων δὲ τὸν δῆμον ἐδίδασκεν, οὔποτε καρχηδονίους οὐδ' Ἀννίβαν ἀποστήσεσθαι σφίσιν ἐνοχλοῦντας ἀμφὶ τὴν ἰταλίαν, εἰ μὴ ῥωμαίων στρατὸς ἐς λιβύην διέλθοι, καὶ κίνδυνον αὐτοῖς ἐπιστήσειεν οἰκεῖον. λιπαρήσας τε πάνυ καρτερῶς καὶ πείσας ὀκνοῦντας, ᾑρέθη στρατηγὸς αὐτὸς ἐς λιβύην, καὶ διέπλευσεν εὐθὺς ἐς σικελίαν. ἔνθα στρατὸν ἀγείρας τε καὶ γυμνάσας, ἐπέπλευσε λοκροῖς ἄφνω τοῖς ἐν ἰταλίᾳ φρουρουμένοις ὑπὸ Ἀννίβου· καὶ τὴν φρουρὰν κατασφάξας τε καὶ παραδοὺς Πλημινίῳ τὴν πόλιν, αὐτὸς ἐς λιβύην διέπλευσεν. Πλημίνιος δὲ οὐδεμίαν ὕβριν ἢ ἀσέλγειαν ἢ ὠμότητα ἐς τοὺς λοκροὺς ἐκλιπὼν, ἐσύλησε λήγων καὶ τὸ τῆς φερσεφόνης ἱερόν. καὶ τόνδε μὲν ῥωμαῖοι μετὰ τῶν συναμαρτόντων αὐτῷ φίλων διέφθειραν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἔδοσαν λοκροῖς ἐς τὸν θησαυρὸν τῆς θεοῦ φέρειν· ὅσα τε ἄλλα ἐδύναντο τῶν ἀπολωλότων, ἀνευρόντες, τὸ λοιπὸν ἐκ τοῦ κοινοῦ σφῶν ταμιείου τῇ θεῷ προσέθεσαν. τοῦ δὲ αὐτοῦ χρόνου κωσεντίαν τε μεγάλην πόλιν βρυττίων, καὶ ἄλλας δὲ ἐπ' αὐτῇ περιέσπασεν ἀπὸ Ἀννίβου Κεράσος. καὶ γιγνομένων ἐν ῥώμῃ σημείων ἐκ διὸς φοβερῶν, οἱ μὲν τὰ σιβύλλεια ἐπισκεπτόμενοι δέκα ἄνδρες, ἔφασαν ἐξ οὐρανοῦ τι ἐς πεσινοῦντα τῆς φρυγίας, ἔνθα σέβουσιν οἱ φρύγες θεῶν μητέρα, πεσεῖσθαι τῶνδε τῶν ἡμερῶν, καὶ δεῖν αὐτὸ ἐς τὴν ῥώμην ἐνεχθῆναι. μετ' οὐ πολὺ δὲ πεσεῖν τε προσηγγέλθη καὶ ἐς ῥώμην ἐκομίσθη τὸ βρέτας· καὶ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσιν καὶ νῦν μητρὶ θεῶν ᾗ τότε ἐκομίσθη. λέγεται δὲ τὴν ναῦν, ἣ ἔφερεν αὐτὸ, ἰλύϊ τοῦ ποταμοῦ τοῦ τιβέρεως ἐνσχεθεῖσαν, οὐδεμιᾷ μηχανῇ σαλεύεσθαι, μέχρι τῶν μάντεων προειπόντων ἕψεσθαι μόνως, εἰ γυνὴ καθαρεύουσα ξένων ἀνδρῶν, ἑλκύσειεν, Κλαυδίαν Κυϊντίαν μοιχείας ἔγκλημα ἔχουσαν ἔτι ἄκριτον καὶ δι' ἀσωτίαν ἐς αὐτὸ πιθανωτάτην οὖσαν, ἐπιθειάσαι τε πολλὰ περὶ τῆς ἀμαρ-

τίας καὶ ἀναδήσασθαι τῇ μίτρᾳ τὸ σκάφος· καὶ ἡ θεὸς ἕσπετο. Κλαυδία μὲν δὴ ἐξ αἰσχίστης δόξης ἐς ἀρίστην μετέβαλεν. ῥωμαίοις δὲ καὶ πρὸ τῆς Κλαυδίας ἐκέλευε τὰ σιβύλλεια διὰ τοῦ παρὰ σφίσιν ἀρίστου τὸ βρέτας ἐκ φρυγίας μεταγαγεῖν. καὶ τὸν ἄριστον ἐν τῷ τότε σφίσι δοκοῦντα εἶναι Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν ἐπίκλην ἐπεπόμφεσαν, υἱὸν μὲν ὄντα Γναίου Σκιπίωνος τοῦ στρατηγήσαντος ἐν ἰβηρίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ πεσόντος, ἀνεψιὸν δὲ Σκιπίωνος τοῦ καρχηδονίους ἀφελομένου τὴν ἡγεμονίαν, καὶ πρώτου κληθέντος Ἀφρικανοῦ. ὧδε μὲν ἡ θεὸς ἐς ῥώμην δι' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀρίστων ἀφικνεῖτο. ἐν δὲ λιβύῃ, καρχηδονίων συνεχῶς ὑπὸ τοῦδε τοῦ Σκιπίωνος ἡττωμένων, ὅσοι βρυττίων ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ Ἀννίβου, καὶ τὰς φρουρὰς οἱ μὲν ἔκτεινον, οἱ δ' ἐξέβαλλον· οἱ δὲ οὐδέτερα τούτων δυνάμενοι, λάθρα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐπρέσβευον, τὴν μὲν ἀνάγκην αὐτῶν καὶ τὴν προαίρεσιν ὑποδεικνύοντες. Ἀννίβας δὲ ἐς μὲν πετηλίαν ἔνοπλος παρῆλθεν, οὐκ ἔτι πετηλίων ἐχόντων αὐτήν· ἐκβαλὼν γὰρ αὐτούς, ἐδεδώκει βρυττίοις· ᾐτιᾶτο δ' ὅτι ἐπρέσβευσαν ἐς ῥώμην. ἀρνουμένων δ' ἐκείνων, ὑπεκρίνετο πιστεύειν· ἵνα δ' ἔφη μηδ' ὑπονοεῖσθαι, τοὺς μὲν δυνατοὺς παρέδωκε τοῖς νομάσιν, κεχωρισμένως τηρεῖν αὐτῶν ἕκαστον. τοῦ δὲ πλήθους τὰ ὅπλα παρείλετο· τοὺς δὲ δούλους καθοπλίσας, ἐπέστησε τῇ πόλει φύλακας. καὶ τούτοις ὅμοια, τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιών, ἐποίει. θουρίων δὲ τρισχιλίους καρχηδονίοις μάλιστα εὔνους ἐξελόμενος, καὶ πεντακοσίους ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, τὰ λοιπὰ τῇ στρατιᾷ διαρπάζειν ἔδωκε. καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατῆ φρουρὰν καταλιπών, ἐς κρότωνα τοὺς τρισχιλίους καὶ πεντακοσίους μετῴκιζε, τὴν πόλιν εὔκαιρον ἡγούμενος εἶναι, καὶ ταμιεῖον αὐτὴν ἑαυτῷ καὶ ὁρμητήριον ἐπὶ τὰς ἄλλας τιθέμενος. καρχηδονίων δ' αὐτὸν μετακαλούντων κατὰ σπουδὴν ἐπικουρεῖν κινδυνευούσῃ τῇ πατρίδι ὑπὸ Σκι-

πίωνος, καὶ τὸν ναύαρχον Ἀσδρούβαν ἐπ᾽ αὐτόν, ἵνα μὴ βραδύνειε, πεμψάντων, ἤχθετο μὲν τῶν καρχηδονίων ἐς τοὺς ἄρχοντας ἀπιστίας τε καὶ ἀχαριστίας ἐς πεῖραν ἐρχόμενος διὰ μακροῦ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐδεδίει τοῦ τοσοῦδε πολέμου, πρῶτος ἐμβαλὼν ἐν ἰβηρίᾳ. ἐγνώκει δ᾽ ὑπ᾽ ἀνάγκης ὅμως ἕπεσθαι, καὶ ναῦς εἰργάζετο πολλάς, ἀξύλου τῆς ἰταλίας οὔσης. τὰς δ᾽ ἔτι ὑπηκόων οἱ πόλεων, ὡς ἀλλοτρίων, καταφρονῶν, ἔγνω διαρπάσαι πάσας, καὶ τὴν στρατιὰν πλουτίσας, οὕτως ἐς τὰς ἐν καρχηδόνι συκοφαντίας ἐπαγαγέσθαι· αἰδούμενός τε αὐτὸς παρασπονδεῖν, Ἀσδρούβαν τὸν ναύαρχον ἐπὶ προφάσει περιέπεμπε, τοὺς φρουροῦντας ὀψόμενον· ὁ δὲ εἰς ἑκάστην πόλιν εἰσιών, ἐκέλευσε τοῖς ἐνοικοῦσιν, αὐτούς τε καὶ δούλους αὐτῶν ὅσα δύναιντο λαβόντας, ἐκ τῶν πόλεων μεθίστασθαι· καὶ τὰ λοιπὰ διήρπαζε. τούτων ἔνιοι πυνθανόμενοι, πρὶν τὸν Ἀσδρούβαν ἥκειν, τοῖς φρουροῖς ἐπετίθεντο· καὶ συνέβαινεν ὅπου μὲν κρατεῖν τὰς πόλεις, ὅπου δὲ τοὺς φρουρούς· σφαγή τε ποικίλη καὶ γυναικῶν ὕβρεις καὶ παρθένων ἀπαγωγαί, καὶ πάντα, ὅσα ἐν πόλεσιν ἑαλωκυίαις, ἐγίγνοντο. αὐτὸς δὲ ὁ Ἀννίβας τοὺς συστρατευομένους οἱ τῶν ἰταλῶν εἰδὼς εὖ γεγυμνασμένους, ἔπειθε πολλαῖς ὑποσχέσεσιν ἐς τὴν λιβύην αὐτῷ συστρατεῦσαι. καὶ τούτων οἱ μὲν τὰ ἡμαρτημένα σφίσιν ἐς τὰς πατρίδας δεδιότες, εἵποντο, φεύγοντες τὴν οἰκείαν ἑκόντες· οἱ δὲ οὐδὲν ἁμαρτόντες, ὤκνουν. ἀθροίσας οὖν τοὺς δὲ τοὺς ὑπομένειν ἀξιοῦντας, ὡς δή τι λέξων αὐτοῖς ἢ χαριούμενος τῶν γεγονότων, ἢ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπισκήψων, περιέστησε τὴν στρατιὰν ὡπλισμένην ἄφνω, καὶ προσέταξε τοῖς ἰδίοις ἀνδράποδα ἐξ αὐτῶν ὅσα θέλουσιν ἐπιλέξασθαι. ὡς δὲ οἱ μὲν ἐπελέξαντο, οἱ δὲ ᾐδοῦντο συστρατιώτας πολλὰ συνειργασμένους σφίσιν ἀνδραποδίσασθαι, τοὺς λοιποὺς κατηκόντισεν ἅπαντας, τοῦ μὴ τούς γε ἄνδρας ποτὲ ῥωμαίοις γενέσθαι χρησίμους· ἐπικατέσφαξε δ᾽ αὐτοῖς καὶ ἵππους ἐς τετρακισχιλίους,

καὶ πλῆθος ὑποζυγίων, οὐ δυνάμενος ἐς λιβύην ἐπάγεσθαι. μετὰ δὲ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς τὸ πλῆθος ἐμβιβάσας, τὸ πνεῦμα ἀνέμενεν, ὀλίγους ἐς φυλακὴν ἐπὶ τῆς γῆς καταλιπών. οἱ δὲ πετηλῖνοι καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι ἰταλοὶ ἐπέθεντο, καί τινας αὐτῶν κατασφάξαντες, ἀπέδρασαν. Ἀννίβας δ᾽ ἐπὶ λιβύης ἀνήγετο, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν ὁλαλῶς πορθήσας τε τὴν ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγών· τοῖς τε ὑπηκόοις αὐτῶν καὶ συμμάχοις ἐνυβρίσας, ὡς πολεμίοις. ἅτε γὰρ καὶ τέως αὐτοῖς οὐκ ἐπ᾽ εὐνοίᾳ μᾶλλον ἢ χρείᾳ χρώμενος, οὐδὲν ἔχων ἔτι πρὸς αὐτῶν ὠφελεῖσθαι, κατεφρόνησεν ὡς πολεμίων. Ἀννίβου δ᾽ ἀποπλεύσαντος, ἡ βουλὴ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔθνεσι τῆς ἰταλίας ὅσοι μετέθεντο πρὸς ἐκεῖνον, συνέγνω τῶν γεγονότων, καὶ ἀμνηστίαν ἐψηφίσατο· βρυτίων δὲ μόνων, οἳ μέχρι τέλους αὐτῷ προθυμότατοι ἐγεγένηντο, χώραν τε πολλὴν ἀφείλετο, καὶ ὅπλα, εἴ τινα ἦν ἔτι χωρὶς ὧν Ἀννίβας ἀφῄρητο· ἔς τε τὸ μέλλον ἀπεῖπεν αὐτοῖς μὴ στρατεύεσθαι, ὡς οὐδ᾽ ἐλευθέροις οὖσιν. ὑπηρέτας δὲ τοῖς τε ὑπάτοις καὶ στρατηγοῖς τοῖς ἐς τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίας ἀπιοῦσιν, ἐς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, οἷα θεράποντας, ἀκολουθεῖν. τοῦτο τὸ τέλος ἦν Ἀννίβου τῆς ἐς τὴν ἰταλίαν γενομένης ἐσβολῆς, καὶ ἔτη τῷ καρχηδονίων τῷδε πολέμῳ δύο καὶ πεντήκοντα ἦν.

Τέλος τῆς Ἀππιανοῦ Ἀννιβαϊκῆς.

Ἀππιανοῦ ῥωμαϊκῶν ἰβηρική.

Ὄρος ἐστὶ πυρήνη διῆκον ἀπὸ τῆς τυῤῥηνικῆς θαλάσσης ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανόν· οἰκοῦσι δ' αὐτὸ πρὸς μὲν ἕω κελτοὶ ὅσοι γαλάται τε καὶ γάλλοι νῦν προσαγορεύονται· πρὸς δὲ δύσιν, ἴβηρές τε καὶ κελτίβηρες, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τοῦ τυῤῥηνικοῦ πελάγους, περιιόντες δ' ἐν κύκλῳ διὰ τῶν ἡρακλείων στηλῶν ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανόν. οὕτως ἐστὶν ἡ ἰβηρία περίκλυστος, ὅτι μὴ τῇ πυρήνῃ μόνῃ, μεγίστῳ τῶν εὐρωπαίων ὀρῶν καὶ ἰθυτάτῳ σχεδὸν ἁπάντων· τοῦ δὲ περίπλου τοῦδε τὸ μὲν τυῤῥηνικὸν πέλαγος διαπλέουσιν ἐπὶ τὰς στήλας τὰς ἡρακλείους, τὸν δ' ἑσπέριον καὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν οὐ περῶσιν, ὅτι μὴ πορθμεύεσθαι μόνον ἐπὶ βρεττανούς, καὶ τοῦτο, ταῖς ἀμπώτεσι τοῦ πελάγους συμφερόμενοι· ἔστι δ' αὐτοῖς ὁ διάπλους ἥμισυ ἡμέρας. καὶ τὰ λοιπὰ οὔτε ῥωμαῖοι οὔτε τὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ ῥωμαίοις περῶσι τοῦδε τοῦ ὠκεανοῦ. μέγεθος δὲ τῆς ἰβηρίας (τῆς ἱσπανίας νῦν ὑπὸ τινῶν ἀντὶ ἰβηρίας λεγομένης) ἐστὶ πολὺ καὶ ἄπιστον, ὡς ἐν χώρᾳ μιᾷ, ὅπου τὸ πλάτος μυρίοις σταδίοις ἀριθμοῦσι, καί ἐστιν αὐτῇ τὸ πλάτος ἀντὶ μήκους· ἔθνη τε πολλὰ καὶ πολυώνυμα αὐτὴν οἰκεῖ, καὶ ποταμοὶ πολλοὶ ῥέουσι ναυσίποροι. οἵτινες δ' αὐτὴν οἰκῆσαι πρῶτοι νομίζονται, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους κατέσχον, οὐ πάνυ μοι ταῦτα φροντίζειν ἀρέσκει, μόνα τὰ ῥωμαίων συγγράφοντι. πλὴν ὅτι κελτοί μοι δοκοῦσι ποτὲ τὴν πυρήνην ὑπερβάντες, αὐτοῖς συνοικῆσαι· ὅθεν ἄρα καὶ τὸ κελτιβήρων ὄνομα ἐῤῥύη. δοκοῦσι δέ μοι καὶ φοίνικες ἐς ἰβηρίαν ἐκ πολλοῦ θαμινὰ ἐπ' ἐμπορίᾳ διαπλέοντες, οἰκῆσαι τινὰ τῆς ἰβηρίας· ἕλληνές τε ὁμοίως ἐς ταρτησσὸν καὶ ἀργανθώνιον ταρτησσοῦ βασιλέα πλέοντες, ἐμμεῖναι καὶ τῶνδέ τινες ἐν ἰβηρίᾳ. ἡ γὰρ ἀργανθωνίου βασιλεία ἐν ἴβηρσιν ἦν· καὶ ταρτησσός μοι δοκεῖ

τότε εἶναι πόλις ἐπὶ θαλάσσης, ἣ νῦν καρπησσὸς ὀνομάζεται. τό, τε τοῦ ἡρακλέους ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις φοίνικές μοι δοκοῦσιν ἱδρύσασθαι· καὶ θρησκεύεται νῦν ἔτι φοινικῶς. ὅ, τε θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ' ὁ τυρίων. ταῦτα μὲν δὴ τοῖς παλαιολογοῦσι μεθείσθω. τὴν δὲ γῆν τήνδε εὐδαίμονα οὖσαν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν γέμουσαν, καρχηδόνιοι πρὸ ῥωμαίων ἤρξαντο πολυπραγμονεῖν, καὶ μέρος αὐτῆς τὸ μὲν εἶχον ἤδη, τὸ δ' ἐπόρθουν· μέχρι ῥωμαῖοι σφᾶς ἐκβαλόντες, ἃ μὲν εἶχον οἱ καρχηδόνιοι τῆς ἰβηρίας, ἔσχον αὐτίκα, τὰ δὲ λοιπὰ σὺν χρόνῳ πολλῷ καὶ πόνῳ λαμβανόμενά τε ὑπὸ σφῶν καὶ πολλάκις ἀφιστάμενα, χειρωσάμενοι, διεῖλον ἐς τρία· καὶ στρατηγοὺς ἐς αὐτὰ πέμπουσι τρεῖς. ὅπως δ' εἷλον ἕκαστα, καὶ ὅπως καρχηδονίοις τε περὶ αὐτῶν καὶ μετὰ καρχηδονίους ἴβηρσι καὶ κελτίβηρσιν ἐπολέμησαν, δηλώσει τόδε τὸ βιβλίον, μοῖραν μὲν ἐς καρχηδονίους τὴν προτέραν ἔχον· ὅτι δὲ καὶ τοῦτο περὶ ἰβηρίας ἦν, ἀνάγκη μοι συνενεγκεῖν ἐς τὴν ἰβηρικὴν συγγραφὴν ἐγένετο. ᾧ λόγῳ καὶ τὰ περὶ σικελίαν ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις ἐς ἀλλήλους γενόμενα, ἀρξάμενα ῥωμαίοις τῆς ἐς σικελίαν παρόδου τε καὶ ἀρχῆς, ἐς τὴν σικελικὴν συνενήνεκται γραφήν. πρὸς γὰρ δὴ καρχηδονίους ῥωμαίοις πρῶτος ἐγένετο πόλεμος ἔκδημος περὶ σικελίας ἐν αὐτῇ σικελίᾳ, καὶ δεύτερος ὅδε περὶ ἰβηρίας, ἐν ἰβηρίᾳ· ἐν ᾧ καὶ ἐς τὴν ἀλλήλων μεγάλοις στρατοῖς διαπλέοντες, οἱ μὲν τὴν ἰταλίαν, οἱ δὲ τὴν λιβύην ἐπόρθουν. ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ μεθ' ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ὀλυμπιάδας μάλιστα, ὅτε τὰς σπονδὰς ἔλυσαν αἳ ἐπὶ τῷ σικελικῷ πολέμῳ σφίσιν ἦσαν γενόμεναι. ἔλυσαν δ' ἐκ τοιᾶσδε προφάσεως. Ἀμίλχαρ ὁ Βάρκας ἐπίκλησιν, ὅτε περ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων ἐστρατήγει, κελτοῖς τότε μισθοφοροῦσιν οἱ καὶ λιβύων τοῖς συμμαχοῦσιν πολλὰς δωρεὰς ὑπέσχητο δώσειν· ἃς, ἐπειδὴ ἐπανῆλθεν ἐς λιβύην, ἀπαιτούντων ἐκείνων, ὁ λιβυκὸς καρχηδονίοις ἐξῆπτο πόλεμος. ἐν ᾧ πολλὰ μὲν πρὸς

αὐτῶν λιβύων ἔπαθον οἱ καρχηδόνιοι· σαρδόνα δὲ ῥωμαίοις ἔδοσαν, ποινὴν ὧν ἐς τοὺς ἐμπόρους αὐτῶν ἡμαρτήκεσαν ἐν τῷδε τῷ λιβυκῷ πολέμῳ. ὑπαγόντων οὖν ἐπὶ τοῖσδε τὸν Βάρκαν τῶν ἐχθρῶν ἐς κρίσιν, ὡς αἴτιον τῇ πατρίδι τοσῶνδε συμφορῶν γενόμενον, θεραπεύσας ὁ Βάρκας τοὺς πολιτευομένους (ὧν ἦν δημοκοπικώτατος Ασδρούβας ὁ τὴν αὐτοῦ τοῦ Βάρκα θυγατέρα ἔχων) τάς τε δίκας διεκρούετο, καὶ νομάδων τινὸς κινήματος γενομένου, στρατηγὸς ἔπραξεν ἐπ᾽ αὐτοὺς αἱρεθῆναι μετὰ Αννωνος τοῦ μεγάλου λεγομένου, ἔτι τὰς εὐθύνας τῆς προτέρας στρατηγίας ὀφείλων. παυομένου δὲ τοῦ πολέμου, καὶ Αννωνος ἐπὶ διαβολαῖς ἐς καρχηδόνα μετάπεμπτου γενομένου, μόνος ὢν ἐπὶ τῷ στρατῷ καὶ τὸν κηδεστὴν Ασδρούβαν ἔχων οἱ συνόντα, διῆλθεν ἐπὶ γάδειρα, καὶ τὸν πορθμὸν ἐς ἰβηρείαν περάσας, ἐξελαύνει τὰ ἰβήρων, οὐδὲν ἀδικούντων· ἀφορμὴν αὐτῷ ποιούμενος ἀποδημίας τε καὶ ἔργων καὶ δημοκοπίας. ὅσα γὰρ λάβοι, διῄρει· καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν στρατὸν ἀνάλισκεν, ἵνα προθυμότερον αὐτῷ συναδικοίη· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ἔπεμπε καρχηδόνα, τὰ δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πολιτευομένοις διεδίδου. μέχρι ἰβήρων αὐτὸν οἵ τε βασιλεῖς συστάντες οἱ κατὰ μέρος, καὶ ὅσοι ἄλλοι δυνατοί, κτείνουσιν ὧδε. ξύλων ἁμάξας ἄγοντες ἐς βοῦς ὑπέζευξαν· εἵποντο ταῖς ἁμάξαις ὡπλισμένοι. τοῖς δὲ λίβυσιν ἰδοῦσιν εὐθὺς μὲν ἐνέπιπτε γέλως· οὐ συνιεῖσι γὰρ τοῦ στρατηγήματος· ὡς δὲ ἐν χερσὶν ἐγένοντο, οἱ μὲν ἴβηρες αὐταῖς βουσὶν ἐξῆψαν τὰς ἁμάξας, καὶ ἐξώτρυναν ἐς τοὺς πολεμίους· τὸ δὲ πῦρ, σκιδναμένων τῶν βοῶν πάντῃ φερόμενον, ἐτάρασσε τοὺς λίβυας. καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν ἴβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ᾽ αὐτῷ διέφθειραν· οἱ δὲ καρχηδόνιοι τοῖς κέρδεσιν ἤδη τοῖς ἐξ ἰβηρείας ἀρεσκόμενοι, στρατιὰν ἄλλην ἔπεμπον ἐς ἰβηρείαν· καὶ στρατηγὸν ἁπάντων ἀπέφηναν Ασδρούβαν τὸν τοῦ Βάρκα κηδεστὴν, ὄντα ἐν ἰβηρείᾳ. ὁ δὲ Αννίβαν τὸν οὐ πολὺ ὕστερον ἀοίδιμον

ἐπὶ στρατηγίαις, παῖδά τε ὄντα τοῦ Βάρκα, καὶ τῆς γυναικὸς οἱ γιγνόμενον ἀδελφὸν ἔχων ἐν ἰβηρίᾳ, νέον τε καὶ φιλοπόλεμον καὶ ἀρέσκοντα τῷ στρατῷ, ὑποστράτηγον ἀπέφηνε· καὶ τῆς ἰβηρίας τὰ πολλὰ πειθοῖ προσήγετο, πιθανὸς ὢν ὁμιλῆσαι, ἔς τε τὰ βίας δεόμενα, τῷ μειρακίῳ χρώμενος, προῆλθεν ἀπὸ τῆς ἑσπερίου θαλάσσης ἐς τὸ μεσόγεων ἐπ' ἴβηρα ποταμόν· ὃς μέσην που μάλιστα τέμνων τὴν ἰβηρίαν, καὶ τῆς πυρήνης ἀφεστὼς ὁδὸν ἡμερῶν πέντε, ἐξίησιν ἐς τὸν βόρειον ὠκεανόν. ζακανθαῖοι δέ, ἄποικοι ζακυνθίων, ἐν μέσῳ τῆς τε πυρήνης καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἴβηρος ὄντες, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἕλληνες περί τε τὸ καλούμενον ἐμπόριον, καὶ εἴ πη τῆς ἰβηρίας ᾤκουν ἀλλαχοῦ, δείσαντες ὑπὲρ σφῶν, ἐπρέσβευον ἐς ῥώμην· καὶ ἡ σύγκλητος, οὐκ ἐθέλουσα τὰ καρχηδονίων ἐπαίρεσθαι, πρέσβεις ἐς καρχηδόνα ἔπεμπε· καὶ συνέβησαν ἀμφότεροι, ὅρον εἶναι καρχηδονίοις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν ἰβηρίᾳ τὸν ἴβηρα ποταμόν, καὶ μήτε ῥωμαίους τοῖς πέραν τοῦδε τοῦ ποταμοῦ πόλεμον ἐκφέρειν, καρχηδονίων ὑπηκόοις οὖσι· μήτε καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ τὸν ἴβηρα διαβαίνειν· ζακανθαίοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐν ἰβηρίᾳ ἕλλησιν, αὐτονόμοις καὶ ἐλευθέροις εἶναι. καὶ τάδε ταῖς συνθήκαις ταῖς ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων προσεγράφη. Ἀσδρούβαν δὲ ἐπὶ τοῖσδε ἰβηρίαν τὴν ὑπὸ καρχηδονίοις καθιστάμενον ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. καὶ τόνδε μὲν Ἀννίβας ἐλεγχθέντα, δεινῶς αἰκισάμενος διέφθειρε· ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δὲ ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξεν αὐτόν, καὶ ἡ καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο. ὅσοι δὲ τοῦ Βάρκα διαπολῖται τὴν Βάρκα τε καὶ Ἀσδρούβα δύναμιν ἐδεδοίκεσαν, ὡς ἔμαθον αὐτοὺς τεθνεῶτας, Ἀννίβα κατεφρόνουν, ὡς νέου· καὶ τοὺς ἐκείνων φίλους τε καὶ στασιώτας ἐδίωκον ἐπὶ τοῖς ἐκείνων ἐγκλήμασιν· ὅ,τε δῆμος ἅμα

τοῖς κατηγοροῦσιν ἐγίγνετο, μνησικακῶν τοῖς διωκομένοις τῆς βαρύτητος ἐπὶ Βάρκα τε καὶ Ἀσδρούβα· καὶ τὰς δωρεὰς ἐκέλευον αὐτοὺς ὅσας μεγάλας Ἀσδρούβας τε καὶ Βάρκας αὐτοῖς ἐπεπόμφεισαν, ἐς τὸ κοινὸν ἐσενεγκεῖν, ὡς ἐκ τῶν πολεμίων πεπορισμένας. οἱ δὲ, ἐπέστελλον τῷ Ἀννίβᾳ, σφίσιν τε ἐπικουρεῖν δεόμενοι, καὶ διδάσκοντες ὅτι καὶ αὐτὸς ἔσοιτο τοῖς πατρῴοις ἐχθροῖς εὐκαταφρόνητος, εἰ τοὺς ἐν τῇ πατρίδι συνεργεῖν αὐτῷ δυναμένους ὑπερίδοι. ὁ δὲ καὶ ταῦτα προεώρα, καὶ τὰς ἐκείνων δίκας, ἀρχὴν ἐφ' ἑαυτὸν οὖσαν ἐπιβουλῆς, οὐδ' ἠξίου τὴν ἔχθραν, ὥσπερ πατὴρ καὶ ὁ κηδεστής, ἐσαεὶ καὶ μετὰ φόβου διαφέρειν, οὐδ' ἐπὶ τῇ καρχηδονίων κουφόνῳ μέχρι παντὸς εἶναι, ῥᾳδίως ἐς εὐεργέτας πρὸς ἀχαριστίαν τρεπομένων. ἐλέγετο δὲ καί, παῖς ὢν ἔτι, ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὁρκωθῆναι ἐπὶ ἐμπύρων, ἄσπειστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι ῥωμαίοις, ὅτε ἐς πολιτείαν παρέλθοι. διὰ δὲ ταῦτα ἐπενόει, μεγάλοις καὶ χρονίοις πράγμασι τὴν πατρίδα περιβαλὼν, καὶ καταστήσας ἐς ἀσχολίας καὶ φόβους, τὸ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων ἐν ἀδεεῖ θέσθαι. λιβύην μὲν οὖν ἐθοῦσαν ἑώρα καὶ ἰβήρων ὅσα ὑπήκοα ἦν· εἰ δὲ πρὸς ῥωμαίους πόλεμον αὖθις ἀναρριπίσειεν, οὗ μάλιστα ἐπεθύμει, ἐδόκει καρχηδονίους μὲν ἐν φροντίσι καὶ φόβοις ἔσεσθαι μακροῖς, αὐτὸς δὲ, εἴτε κατορθώσειεν, ἐπὶ κλέους ἀθανάτου γενήσεσθαι, τὴν πατρίδα τῆς οἰκουμένης γῆς ἄρχουσαν ἀποφήνας (οὐ γὰρ εἶναι τινὰς ἀντιμάχους αὐτοῖς ἔτι ἐπὶ ῥωμαίοις) εἴτε καὶ πταίσειε, μεγάλην καὶ ὣς τὸ ἐγχείρημα αὐτῷ δόξαν οἴσειν. ἀρχὴν δὲ ὑπολαμβάνων ἔσεσθαι λαμπράν, εἰ τὸν Ἴβηρα διαβαίη, Τορβολήτας, οἳ γείτονες εἰσὶ ζακανθαίων παρῆγε οἳ καταβοᾶν, ὡς τήν τε χώραν αὐτῶν ἐπιτρεχόντων, καὶ πολλὰ σφᾶς ἄλλα ἀδικούντων. οἱ δὲ ἐπείθοντο, καὶ πρέσβεις αὐτῶν ὁ Ἀννίβας ἐς καρχηδόνα ἔπεμπεν, αὐτός τε ἐν ἀπορρήτοις ἔγραφε ῥωμαίους τὴν ὑπὸ καρχηδονίοις ἰβηρείαν ἀναπείθειν ἀπὸ

καρχηδονίων ἀφίστασθαι, καὶ ζακανθαίους ῥωμαίοις ταῦτα συμπράσσειν. ὅλως τε τῆς ἀπάτης οὐ μεθίει, πολλὰ τοιαῦτα ἐπιστέλλων, ἕως ἡ βουλὴ προσέταξεν αὐτῷ πράσσειν ἐς ζακανθαίους ὅ,τι δοκιμάσειεν. ὁ δ᾽, ἐπεὶ τῆς ἀφορμῆς ἠσθάνετο, τορβολήτας αὖθις ἔπραξεν ἐντυχεῖν οἱ κατὰ τῶν ζακανθαίων· καὶ μετεπέμπετο πρέσβεις. οἱ δ᾽, ἀφίκοντο μὲν, κελεύοντός τε δὲ τοῦ Ἀννίβου λέγειν ἑκατέρους ἐφ᾽ ἑαυτοῦ περὶ ὧν διαφέρονται, ῥωμαίοις ἔφασαν ἐπιτρέψειν τὴν δίκην. ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντας ἀπέπεμπεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου. καὶ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς παντὶ τῷ στρατῷ τὸν ἴβηρα διαβὰς, τὴν χώραν ἐπόρθει, καὶ τῇ πόλει μηχανήματα ἐφίστη· ἑλεῖν δὲ οὐ δυνάμενος, ἀπετάφρευε, καὶ περιετείχιζε καὶ φρούρια πολλὰ περιθεὶς ἐκ διαστημάτων, ἐπεφοίτα. ζακανθαῖοι δὲ αἰφνιδίῳ καὶ ἀκαταγγέλτῳ κακῷ συμπεσόντες, ἐπρέσβευον ἐς ῥώμην. καὶ ἡ σύγκλητος αὐτοῖς συνέπεμπε πρέσβεις· οἳ πρῶτον μὲν, Ἀννίβαν ἔμελλον ὑπομνήσειν τῶν συγκειμένων· οὐ πειθομένου δὲ, πλευσεῖσθαι κατ᾽ αὐτοῦ. τούτοις τοῖς πρέσβεσι πλεύσασιν ἐς ἰβηρίαν καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπὸ θαλάσσης ἀναβαίνουσιν, ὁ Ἀννίβας ἀπηγόρευσε μὴ προσιέναι. καὶ οἱ μὲν ἀπέπλευσαν ἐπὶ καρχηδόνος σὺν τοῖς πρέσβεσι τοῖς ζακανθαίων, καὶ τῶν συνθηκῶν ἀνεμίμνησκον αὐτούς. καρχηδόνιοι δὲ ᾐτιῶντο τοὺς ζακανθαίους πολλὰ τοὺς ὑπηκόους σφῶν ἀδικεῖν· καὶ ζακανθαίων οἱ πρέσβεις ἐς δίκην αὐτοὺς προυκαλοῦντο ἐπὶ ῥωμαίων κριτῶν. οἱ δ᾽ οὐκ ἔφασαν χρῄζειν δίκης, ἀμύνεσθαι δυνάμενοι. ὧν ἐς ῥώμην ἀπαγγελθέντων, οἱ μὲν ἐκέλευον ἤδη συμμαχεῖν τοῖς ζακανθαίοις· οἱ δ᾽ ἐπεῖχον, ἔτι, λέγοντες οὐ συμμάχους αὐτοὺς ἐν ταῖς συνθήκαις σφῶν, ἀλλ᾽ αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους ἀναγεγράφθαι· ἐλευθέρους δ᾽ ἔτι καὶ τοὺς πολιορκουμένους εἶναι. καὶ ἐκράτησεν ἡ γνώμη. ζακανθαῖοι δὲ, ἐπειδὴ τὰ ῥωμαίων ἀπέγνωσαν, καὶ ὁ λιμὸς σφᾶς ἐπίεζε, καὶ Ἀννίβας περιεκάθητο συνεχῶς (εὐδαίμονα γὰρ καὶ πο-

λύχρυσον ἀκούων εἶναι τὴν πόλιν, οὐκ ἀνίει τῆς πολιορκίας) τὸν μὲν χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὅσος ἦν δημόσιός τε καὶ ἰδιωτικός, ἀπὸ κηρύγματος ἐς τὴν ἀγορὰν συνήνεγκαν, καὶ μολύβδῳ καὶ χαλκῷ συνεχώνευσαν, ὡς ἀχρεῖον Ἀννίβᾳ γενέσθαι· αὐτοὶ δὲ ἐν χερσὶν ἡγούμενοι τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἐξέδραμον ἔτι νυκτὸς ἐπὶ τὰ φρούρια τὰ τῶν λιβύων, ἀναπαυομένων ἔτι, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπονοούντων. ὅθεν αὐτοὺς ἀνισταμένους τε ἐξ εὐνῆς καὶ σὺν θορύβῳ μόλις ὁπλιζομένους, ἔστι δ' οὓς ἤδη καὶ μαχομένους, διέφθειρον. μακροῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος γενομένου, λιβύων μὲν ἀπώλοντο πολλοὶ, ζακανθαῖοι δὲ, πάντες. αἱ δὲ γυναῖκες ἀπὸ τοῦ τείχους ὁρῶσαι τὸ τέλος τῶν ἀνδρῶν, αἱ μὲν ἐῤῥίπτουν ἑαυτὰς κατὰ τῶν τεγῶν, αἱ δ' ἀνήρτων, αἱ δὲ καὶ τὰ τέκνα ἀποκατέσφαζον. καὶ τοῦτο τέλος ἦν ζακανθαίοις, πόλει τε μεγάλῃ καὶ δυνατῇ γενομένῃ. Ἀννίβας δὲ ὡς ἔμαθε περὶ τοῦ χρυσοῦ, τοὺς μὲν ὑπολοίπους καὶ ἔτι ἡβῶντας αὐτῶν αἰκιζόμενος διέφθειρεν, ὑπὸ ὀργῆς· τὴν δὲ πόλιν ὁρῶν ἐπιθαλασσίαν τε καὶ καρχηδόνος οὐ μακρὰν, καὶ χώρας ἄρχουσαν ἀγαθῆς, ᾤκιζεν αὖθις, καὶ καρχηδονίων ἄποικον ἀπέφαινεν· ἣν νῦν οἶμαι καρχηδόνα καλεῖσθαι τὴν σπαρταγενῆ. ῥωμαῖοι δὲ πρέσβεις ἐς καρχηδόνα ἔπεμπον, οἷς εἴρητο ἐξαιτεῖν παρὰ καρχηδονίων Ἀννίβαν, ὡς ἐς τὰς συνθήκας ἁμαρτόντα, εἰ μὴ κοινὸν ἡγοῦνται τὸ ἔργον· ἢν δὲ μὴ διδῶσιν, εὐθέως αὐτοῖς πόλεμον προαγορεύειν. καὶ οἱ μὲν ἔπραξαν ὧδε, καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, οὐκ ἐκδιδοῦσι τὸν Ἀννίβαν, ἐπήγγειλαν. λέγεται δ' οὕτω γενέσθαι· ὁ μὲν πρεσβύτης αὐτοῖς γελώμενος ἔφη, τὸν κόλπον ἐπιδεικνὺς, ἐνταῦθ' ὑμῖν, ὦ καρχηδόνιοι, καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὸν πόλεμον φέρω· ὑμεῖς δ' ὁπότερα αἱρεῖσθε, λάβετε. οἱ δ' ἔφασαν, σὺ μὲν οὖν ἃ βούλει, δίδου. προτείναντος δὲ τὸν πόλεμον, ἐξεβόησαν ὁμοῦ πάντες, δεχόμεθα. καὶ εὐθὺς ἐπέστελλον τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσαν ἤδη τὴν ἰβηρίαν ἀδεῶς ἐπιτρέχειν, ὡς τῶν σπονδῶν λελυμένων. ὁ μὲν δὴ τὰ ἔθνη τὰ ἀγχοῦ

πάντα ἐπιὼν, ὑπήγετο ἢ πείθων, ἢ δεδιττόμενος, ἢ καταστρεφόμενος· καὶ στρατιὰν πολλὴν συνέλεγεν, τὴν μὲν χρείαν οὐχ ὑποδεικνὺς, ἐς δὲ τὴν ἰταλίαν ἐπινοῶν ἐμβαλεῖν. γαλάταις τε διεπρεσβεύετο, καὶ τὰς διόδους τῶν ἄλπιων ὀρῶν κατεσκέπτετο, καὶ διῆλθεν Ἀσδρούβαν τὸν ἀδελφὸν ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβύῃ τὸν πόλεμον ἔσεσθαι· οὐ γὰρ δὴ μὴ λίβυές ποτε ἐς τὴν ἰταλίαν ἐσβάλωσιν, οὐδὲ ὑπενόουν· Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον Λόγγον ἐπὶ νεῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα σὺν δύο στρατοῦ τέλεσιν ἐς λιβύην ἐξέπεμπον. καὶ ὅσα Λόγγος τε καὶ οἱ λοιποὶ ῥωμαίων στρατηγοὶ περὶ λιβύην ἔπραξαν, ἐν τῇ καρχηδονιακῇ βίβλῳ συγγέγραπται. Πούπλιον δὲ Κορνήλιον Σκιπίωνα ἔστελλον ἐπὶ ἰβηρίαν, ἐπὶ νεῶν ἑξήκοντα μετὰ πεζῶν μυρίων καὶ ἱππέων ἑπτακοσίων· καὶ πρεσβευτὴν αὐτῷ συνέπεμπον Γναῖον Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν ἀδελφὸν τούτοιν. ὁ μὲν Πούπλιος παρὰ μασσαλιωτῶν ἐμπόρων πυθόμενος Ἀννίβαν διὰ τῶν ἄλπιων ὀρῶν ἐς τὴν ἰταλίαν ὑπερβαίνοντα, δείσας μὴ ἀδοκήτως τοῖς ἰταλιώταις ἐπιπέσοι, παραδοὺς Γναίῳ τῷ ἀδελφῷ τὴν ἐν ἰβηρίᾳ στρατιὰν, διέπλευσεν ἐπὶ πεντήρους ἐς τυρρηνίαν. καὶ ὅσα ἔπραξεν ἐν τῇ ἰταλίᾳ οὗτός τε καὶ ὅσοι μετ' αὐτὸν ἄλλοι στρατηγοὶ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐγένοντο, ἕως Ἀννίβαν ἑκκαιδεκάτῳ μόλις ἔτει τῆς ἰταλίας ἐξήλασαν, ἡ ἑξῆς βίβλος ὑποδείκνυσιν, ἣ τὰ ἔργα Ἀννίβου τὰ ἐν ἰταλίᾳ πάντα περιλαμβάνει, καὶ παρ' αὐτὸ λέγεται ῥωμαϊκῶν Ἀννιβαϊκή. Γναῖος δὲ οὐδὲν ὅ,τι καὶ εἰπεῖν, ἔπραξεν ἐν τοῖς ἴβηρσι, πρὶν αὐτῷ Πούπλιον τὸν ἀδελφὸν ἐπανελθεῖν. ῥωμαῖοι γὰρ, ληγούσης τῆς ἀρχῆς τῷ Πουπλίῳ, πρὸς μὲν Ἀννίβαν ἐς τὴν ἰταλίαν τοὺς μετὰ τὸν Πούπλιον ὑπάτους ἐξέπεμψαν· αὐτὸν δὲ, ἀνθύπατον ἀποφήναντες, ἐς ἰβηρίαν αὖθις ἔστελλον. καὶ ἀπὸ τοῦδε οἱ δύο Σκιπίωνες τὸν ἐν ἰβηρίᾳ πόλεμον διέφερον, Ἀσδρούβου σφίσιν ἀντιστρατηγοῦντος. μέχρι καρχηδόνιοι μὲν ὑπὸ Σύφακος τοῦ τῶν νομάδων

δυνάστου πολεμούμενοι, τὸν Ἀσδρούβαν καὶ μέρος τῆς ὑπ' αὐτῷ στρατιᾶς μετεπέμψαντο, τῶν δὲ ὑπολοίπων οἱ Σκιπίωνες ἀμφοῖν ἐκράτουν· καὶ πολλαὶ τῶν πόλεων ἐς αὐτοὺς ἑκοῦσαι μετετίθεντο. καὶ γὰρ ἤστην πιθανωτάτω στρατηγῆσαί τε καὶ προσαγαγέσθαι. θέμενοι δ' οἱ καρχηδόνιοι πρὸς Σύφακα εἰρήνην, αὖθις ἐξέπεμπον εἰς ἰβηρείαν Ἀσδρούβαν μετὰ πλέονος στρατοῦ καὶ ἐλεφάντων τριάκοντα, καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλους δύο στρατηγούς, Μάγωνά τε καὶ Ἀσδρούβαν ἕτερον, ὃς Γίσκωνος ἦν υἱός. καὶ χαλεπώτερος ἦν τοῖς Σκιπίωσιν ὁ πόλεμος ἀπὸ τοῦδε· ἐκράτουν δὲ καὶ ὥς· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν λιβύων, πολλοὶ δὲ τῶν ἐλεφάντων ἐφθάρησαν· μέχρι χειμῶνος ἐπιλαβόντος, οἱ μὲν λίβυες ἐχείμαζον ἐν τυρδιτανίᾳ· τῶν δὲ Σκιπιώνων ὁ μὲν Γναῖος ἐν ὀρσῶνι, ὁ δὲ Πόπλιος ἐν κασολῶνι· ἔνθα αὐτῷ προσιὼν ὁ Ἀσδρούβας ἐπηγγέλθη. καὶ προελθὼν τῆς πόλεως μετ' ὀλίγων ἐς κατασκοπὴν στρατοπέδου, ἔλαθε πλησιάσας τῷ Ἀσδρούβᾳ. καὶ αὐτὸν ἐκεῖνος καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἱππεῦσι περιδραμὼν, ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ Γναῖος οὐδέν τι προμαθὼν, ἐς τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ σῖτον ἔπεμπε στρατιώτας· οἷς ἕτεροι λιβύων συντυχόντες ἐμάχοντο. καὶ πυθόμενος ὁ Γναῖος ἐξέδραμεν ὡς εἶχεν μετὰ τῶν ἀζώνων ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ τούς τε προτέρους ἀνῃρήκεσαν ἤδη, καὶ τὸν Γναῖον ἐδίωκον· ἕως ἐσέδραμεν ἔς τινα πύργον. καὶ τὸν πύργον ἐνέπρησαν οἱ λίβυες, καὶ ὁ Σκιπίων κατεκαύθη μετὰ τῶν συνόντων. οὕτω μὲν οἱ Σκιπίωνες ἀπέθανον ἄμφω, ἄνδρες ἐς πάντα ἀγαθοὶ γενόμενοι. καὶ αὐτοὺς ἐπεπόθησαν ἴβηρες ὅσοι δι' αὐτοὺς ἐς ῥωμαίους μετετίθεντο. πυθόμενοι δ' οἱ ἐν ἄστει, βαρέως τε ἤνεγκαν, καὶ Μάρκελλον ἐκ σικελίας ἄρτι ἀφιγμένον, καὶ σὺν αὐτῷ Κλαύδιον ἐπὶ νεῶν ἐξέπεμπον ἐς ἰβηρείαν, μετὰ χιλίων ἱππέων καὶ πεζῶν μυρίων καὶ χορηγίας ἱκανῆς. οὐδενὸς δὲ λαμπροῦ παρὰ τῶνδε γιγνομένου, τὰ λιβύων ὑπερηύξατο, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἰβηρείαν εἶχον ἐς βραχὺ, ῥωμαίων ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς πυρηναίοις κατα-

κεκλασμένων. πάλιν οὖν οἱ ἐν ἄστει πυνθανόμενοι, μᾶλλον ἐταράσσοντο· καὶ φόβος ἦν μὴ Ἀννίβου πορθοῦντος τὰ πρόσω τῆς ἰταλίας, καὶ οἵδε οἱ λίβυες ἐς τὰ ἕτερα αὐτῆς ἐσβάλοιεν. ὅθεν οὐδὲ ἀποστῆναι τῆς ἰβηρίας βουλομένοις αὐτοῖς δυνατὸν ἦν, δέει τοῦ μὴ καὶ τόνδε τὸν πόλεμον ἐς τὴν ἰταλίαν ἐπαγαγέσθαι. προύγραφον οὖν ἡμέραν ἐν ᾗ χειροτονήσουσι στρατηγὸν εἰς ἰβηρίαν· καὶ οὐδενὸς παραγγέλλοντος, ἔτι πλείων ἐγίγνετο φόβος· καὶ σιωπὴ σκυθρωπὸς ἐπεῖχε τὴν ἐκκλησίαν, ἐς ὃ Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Πουπλίου Κορνηλίου τοῦ ἀναιρεθέντος ἐν ἴβηρσιν υἱός, (νέος μὲν ὢν κομιδῆ· τεσσάρων γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν· σώφρων δὲ καὶ γενναῖος εἶναι νομιζόμενος) ἐς τὸ μέσον ἐλθὼν, ἐσεμνολόγησεν ἀμφί τε τοῦ πατρὸς καὶ ἀμφὶ τοῦ θείου· καὶ τὸ πάθος αὐτῶν ὀδυράμενος, ἐπεῖπεν οἰκεῖος εἶναι τιμωρὸς ἐκ πάντων πατρὶ καὶ θείῳ καὶ πατρίδι. ἄλλα τε πολλὰ ἀθρόως καὶ λαμπρῶς, ὥσπερ ἔνθους, ἐπαγγειλάμενος, οὐκ ἰβηρίαν λήψεσθαι μόνην ἀλλ' ἐπ' αὐτῇ καὶ λιβύην καὶ καρχηδόνα, τοῖς μὲν ἔδοξε κουφολογῆσαι νεανικῶς, τὸν δὲ δῆμον ἀνέλαβε κατεπτηχότα (χαίρουσι γὰρ ἐπαγγελίαις οἱ δεδιότες) καὶ ᾑρέθη στρατηγὸς ἐς ἰβηρίαν, ὡς πράξων τι τῆς εὐτολμίας ἄξιον. οἱ πρεσβύτεροι δὲ αὐτὴν οὐκ εὐτολμίαν ἀλλὰ προπέτειαν ἐκάλουν. καὶ ὁ Σκιπίων αἰσθόμενος, ἐς ἐκκλησίαν αὖθις αὐτοὺς συνεκάλει τε καὶ ἐσεμνύνετο ὅμοια, καὶ τὴν ἡλικίαν εἰπὼν οὐδὲν ἐμποδὼν οἱ γενήσεσθαι, προυκαλεῖτο ὅμως εἴ τις ἐθέλοι τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, ἑκόντος αὐτοῦ παραδιδόντος. οὐδενὸς δ' ἑλομένου, μᾶλλον ἐπαινούμενός τε καὶ θαυμαζόμενος, ἐξῄει μετὰ μυρίων πεζῶν καὶ ἱππέων πεντακοσίων. οὐ γὰρ ἐνεχώρει πλέονα στρατὸν ἐξάγειν, Ἀννίβου δῃοῦντος τὴν ἰταλίαν. ἔλαβε δὲ καὶ χρήματα καὶ παρασκευὴν ἄλλην καὶ ναῦς μακρὰς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, μεθ' ὧν ἐς ἰβηρίαν διέπλευσε. παραλαβὼν δὲ τὴν ἐκεῖ στρατιὰν, καὶ οὓς ἦγεν, ἐς ἓν συναγαγὼν, ἐκάθηρε καὶ διελέχθη καὶ

τοῖς δὲ μεγαληγόρως. δόξα τε διέδραμεν ἐς ὅλην αὐτίκα τὴν ἰβηρίαν, βαρυνομένην τε τοὺς λίβυας καὶ τῶν Σκιπιώνων τὴν ἀρετὴν ἐπιποθοῦσαν, ὅτι στρατηγὸς αὐτοῖς ἥκοι ὁ Σκιπίων ὁ Σκιπίωνος, κατὰ θεόν. οὗ δὴ καὶ αὐτὸς αἰσθανόμενος, ὑπεκρίνετο πάντα ποιεῖν πειθόμενος θεῷ. πυνθανόμενος δ' ὅτι οἱ ἐχθροὶ σταθμεύουσι μὲν ἐν τέσσαρσι στρατοπέδοις, μακρὰν διεστηκότες ἀπ' ἀλλήλων, ἀνὰ δισμυρίους τε πεντακισχιλίους πεζοὺς καὶ ἱππέας πεντακοσίους ἐπὶ δισχιλίοις, τὴν δὲ παρασκευὴν τῶν τε χρημάτων καὶ σίτου καὶ ὅπλων καὶ βελῶν καὶ νεῶν καὶ αἰχμαλώτων καὶ ὁμήρων τῶν ἐξ ὅλης ἰβηρίας ἔχουσιν, ἐν τῇ πρότερον μὲν Ζακάνθῃ, τότε δὲ ἤδη καρχηδόνι, καὶ φρουρὸς αὐτῶν ἐστι Μάγων μετὰ μυρίων καρχηδονίων· ἔκρινε πρῶτον ἐς τούτους ἐπιδραμεῖν, διά τε τὴν ὀλιγότητα τοῦ στρατοῦ τοῦ μετὰ Μάγωνος, καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς, καὶ ὡς ὁρμητήριον ἀσφαλὲς ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἕξων ἐπὶ ὅλην τὴν ἰβηρίαν, πόλιν ἀργύρεια καὶ χώραν καὶ πλοῦτον εὐδαίμονα καὶ πολλὴν ἔχουσαν, καὶ τὸν διάπλουν ἐς λιβύην βραχύτατον. ὁ μὲν δὴ τοιοῖσδε λογισμοῖς ἐπαιρόμενος, οὐδενὶ προειπὼν ὅπῃ χωρήσειν ἔμελλεν, ἦγε τὴν στρατιὰν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν καρχηδόνα· καὶ αὐτὴν ἅμα ἕῳ τῶν λιβύων καταπλαγέντων περιταφρεύσας, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἡτοιμάζετο, κλίμακάς τε καὶ μηχανὰς πάντῃ περιθεὶς, χωρὶς ἑνὸς μέρους, ᾗ τὸ μὲν τεῖχος ἦν βραχύτατον, ἕλος δ' αὐτὸ καὶ θάλασσα προσέκλυζε, καὶ δι' αὐτὸ καὶ οἱ φύλακες ἀμελῶς εἶχον. νυκτὸς δὲ πάντα πληρώσας βελῶν καὶ λίθων, καὶ τοῖς λιμέσι τῆς πόλεως ναῦς ἐπιστήσας, ἵνα μὴ αἱ νῆες αὐτὸν αἱ τῶν πολεμίων διαφύγοιεν (ὑπὸ γὰρ δὴ μεγαλοψυχίας ἤλπιζε πάντως αἱρήσειν τὴν πόλιν) πρὸ ἕω τὴν στρατιὰν ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὰς μηχανὰς, τοὺς μὲν ἄνωθεν, ἐγχειρεῖν κελεύων τοῖς πολεμίοις· τοὺς δὲ κάτω, τὰς μηχανὰς ὠθεῖν ἐς τὸ πρόσω.

Μάγων δὲ τοὺς μὲν μυρίους ἐπέστησε ταῖς πύλαις, ὡς ἐκπηδήσοντας, ὅτε καιρὸς εἴη, μετὰ μόνων ξιφῶν (οὐ γὰρ εἶναι δόρασιν ἐν στενῷ χρῆσθαι) τοῖς δὲ ἄλλοις ἐς τὰς ἐπάλξεις ἀνῆγε. καὶ πολλὰ καὶ ὅδε μηχανήματα καὶ λίθους καὶ βέλη καὶ καταπέλτας ἐπιστήσας, εἴχετο τοῦ ἔργου προθύμως. γιγνομένης δὲ βοῆς καὶ παρακελεύσεως ἑκατέρωθεν, οὐδέτεροι μὲν ὁρμῆς καὶ προθυμίας ἐνέλειπον, καὶ λίθους τε καὶ βέλη καὶ ἀκόντια ἀφιέντες, οἱ μὲν ἀπὸ χειρῶν, οἱ δὲ ἀπὸ μηχανῶν, οἱ δὲ ἀπὸ σφενδόνης· εἴ τέ τις ἦν ἄλλη παρασκευὴ καὶ δύναμις, ἐχρῶντο προθύμως ἅπασιν. ἐκακοπάθει δὲ τὰ τοῦ Σκιπίωνος· καὶ οἱ μύριοι Καρχηδονίων οἳ περὶ τὰς πύλας ἦσαν, ἐκδραμόντες, ξὺν τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς ἐνέπιπτον ἐς τοὺς τὰ μηχανήματα ὠθοῦντας. καὶ πολλὰ μὲν ἔδρων, οὐχ ἧσσω δὲ αὐτέπασχον· μέχρι τῷ φιλοπόνῳ καὶ ταλαιπώρῳ τὰ Ῥωμαίων ὑπαίσατο· καὶ μεταβολῆς γινομένης, οἵ τε ἐπὶ τῶν τειχῶν ἔκαμνον ἤδη, καὶ αἱ κλίμακες αὐτοῖς προσεπέλαζον. οἱ δὲ ξιφήρεις τῶν Καρχηδονίων ἐς τὰς πύλας ἐσέτρεχον, καὶ ἀποκλείσαντες αὐτὰς, ἀνεπήδων ἐπὶ τὰ τείχη· καὶ τοῖς Ῥωμαίοις αὖθις ἦν ὁ πόνος πολύς τε καὶ χαλεπός. ἐς ὃ Σκιπίων ὁ στρατηγὸς πάντη περιθέων τε καὶ βοῶν καὶ παρακαλῶν, εἶδε περὶ μεσημβρίαν ᾗ τὸ βραχὺ τεῖχος ἦν, καὶ τὸ ἕλος προσέκλυζε, τὴν θάλασσαν ὑποχωροῦσαν· ἄμπωτις γὰρ ἐφήμερος ἐστί· καὶ ὁ κλύδων ἐπῄει μὲν ἐς μαστοὺς, ὑπεχώρει δὲ ἐς μέσας κνήμας. ὅπερ ὁ Σκιπίων ἐπειδὼν, καὶ περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ πυθόμενος, ὡς ἔχοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸ πέλαγος, ἔθει πάντων βοῶν, νῦν ὁ καιρὸς, ὦ ἄνδρες, νῦν ὁ σύμμαχός μοι θεὸς ἀφῖκται· πρόσιτε τῷ μέρει τῷδε τοῦ τείχους, ἡ θάλασσα ἡμῖν ὑποκεχώρηκε· φέρετε τὰς κλίμακας, ἐγὼ δὲ ἡγήσομαι. καὶ πρῶτος ἁρπάσας τινὰ τῶν κλιμάκων μετέφερέ τε δὲ ἀνέβαινεν, οὔπω τινὸς ἀναβαίνοντος ἄλλου· μέχρι περισχόντες αὐτὸν οἵ τε ὑπασπισταὶ καὶ ἡ ἄλλη στρατιὰ, τόνδε μὲν ἐπέσχον, αὐτοὶ

ἐπὶ πολλὰς ὁμοῦ κλίμακας προσετίθεσάν τε καὶ ἀνεπήδων· βοῆς δὲ καὶ ὁρμῆς ἑκατέρωθεν γιγνομένης, καὶ ποικίλων ἔργων καὶ παθῶν, ἐκράτησαν ὅμως οἱ ῥωμαῖοι, καὶ πύργων τινῶν ἐπέβησαν ὀλίγων. οἷς ὁ Σκιπίων σαλπικτὰς καὶ βυκανιστὰς ἐπιστήσας, ἐξοτρύνειν ἐκέλευσε καὶ θορυβεῖν, ὡς τῆς πόλεως εἰλημμένης ἤδη. ἕτεροί τε περιθέοντες ὁμοίως διετάρασσον· καὶ καθαλόμενοί τινες ἀνέῳξαν τῷ Σκιπίωνι τὰς πύλας. ὁ δ᾽ εἰσεπήδησε μετὰ τῆς στρατιᾶς δρόμῳ· καὶ τῶν ἔνδον οἱ μὲν ἐς τὰς οἰκίας ἀπεδίδρασκον· ὁ δὲ Μάγων τοὺς μυρίους ἐς τὴν ἀγορὰν συνεκάλει. ταχὺ δὲ καὶ τούτων κατακοπέντων, ἐς τὴν ἄκραν σὺν ὀλίγοις ἀνεχώρει. τοῦ δὲ Σκιπίωνος καὶ ἐπὶ τὴν ἄκραν εὐθὺς ἐπιόντος, οὐδὲν ἔτι δρᾶν σὺν ἡττημένοις τε καὶ καταπεπληχόσιν ἔχων, ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν τῷ Σκιπίωνι· ὁ δὲ τόλμῃ καὶ τύχῃ πόλιν εὐδαίμονα καὶ δυνατὴν ἑλὼν ἡμέρᾳ μιᾷ, τετάρτῃ τῆς ἐπ᾽ αὐτὴν ἀφίξεως ἐπῆρτο μεγάλως, καὶ μᾶλλον ἐδόκει κατὰ θεὸν ἕκαστα δρᾶν· αὐτός τε οὕτως ἐφρόνει καὶ οὕτως ἐλογοποίει καὶ τότε καὶ ἐς τὸν ἔπειτα βίον, ἀρξάμενος ἐξ ἐκείνου· πολλάκις γοῦν ἐς τὸ καπιτώλιον ἐσῄει μόνος, καὶ τὰς θύρας ἐπέκλειεν, ὥσπερ τι παρὰ τοῦ θεοῦ μανθάνων. καὶ νῦν ἔτι τὴν εἰκόνα τὴν Σκιπίωνος ἐν ταῖς πομπαῖς μόνου προφέρουσιν ἐκ τοῦ καπιτωλίου, τῶν δ᾽ ἄλλων ἐξ ἀγορᾶς φέρονται. τότε δ᾽ εἰρηνικὸν ὁμοῦ καὶ πολεμικὸν ταμιεῖον παραλαβὼν, ὅπλα τε πολλὰ ἐν αὐτῷ καὶ βέλη καὶ μηχανήματα καὶ νεωσοίκους καὶ ναῦς μακρὰς τρεῖς καὶ τριάκοντα, καὶ σῖτον καὶ ἀγορὰν ποικίλην, καὶ ἐλέφαντα καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, τὸν μὲν, ἐν σκεύεσι πεποιημένον, τὸν δὲ, ἐπίσημον, τὸν δὲ, ἄσημον· ὅμηρά τε ἰβήρων καὶ αἰχμάλωτα καὶ ὅσα ῥωμαίων αὐτῶν προείληπτο· ἔθυε τῆς ἐπιούσης, καὶ ἐθριάμβευε, καὶ τὴν στρατιὰν ἐπῄνει, καὶ τῇ πόλει μετὰ τὴν στρατιὰν ἐδημηγόρει· τῶν τε

Σκιπίωνι αὐτοὺς ἀναμνήσας, ἀπέλυε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὰ ἴδια, θεραπεύων τὰς πόλεις. ἀριστεῖα δ' ἐδίδου, τῷ μὲν ἐς τὸ τεῖχος ἀναβάντι πρώτῳ, μέγιστα· τῷ δ' ἑξῆς, τὰ ἡμίσεα τούτων· τῷ δὲ τρίτῳ, τὰ τρίτα· καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ λόγον· τὰ δὲ λοιπὰ ἐς ῥώμην ἔπεμψεν ἐπὶ τῶν εἰλημμένων νεῶν, ὅσα χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἦν ἢ ἐλέφας. ἡ μὲν δὴ πόλις ἔθυεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὡς τῆς πατρῴας δυσπραξίας ἐκ πόνων πολλῶν αὖθις ἀνακυπτούσης· ἡ δὲ ἰβηρία καὶ οἱ ἐν αὐτῇ φοίνικες κατεπεπλήγεσαν τῷ μεγέθει καὶ τάχει τοῦ τολμήματος. ὁ δὲ φρουρὰν μὲν καρχηδόνι ἐπέστησε, καὶ τὸ τεῖχος ἐκέλευσε τὸ παρὰ τὴν ἄμπωτιν, ἐς ὕψος ἐγεῖραι· τὴν δ' ἄλλην ἰβηρίαν, αὐτός τε ἐπιὼν, καὶ τοὺς φίλους ἐς ἕκαστα περιπέμπων, ὑπήγετο, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀντέχοντα ἐβιάζετο. καρχηδονίων δ' οἱ στρατηγοὶ δύο ὄντε λοιπὼ καὶ δύο Ἀσδρούβα, ὁ μὲν τοῦ Ἀμίλχαρος, πορρωτάτω περὶ κελτίβηρας ἐξενολόγει· ὁ δὲ τοῦ Γίσκωνος, ἐς μὲν τὰς πόλεις τὰς ἔτι βεβαίους περιέπεμπεν, ἀξιῶν καρχηδονίοις ἐμμένειν, ὡς στρατιᾶς ἐλευσομένης αὐτίκα ἀπείρου τὸ πλῆθος· Μάγωνα δ' ἕτερον ἐς τὰ πλησίον περιέπεμπε ξενολογεῖν ὁπόθεν δυνηθείη· καὶ αὐτὸς ἐς τὴν λέρσα γῆν τῶν ἀφισταμένων ἐνέβαλεν· καί τινα αὐτῶν πόλιν ἔμελλεν πολιορκήσειν· ἐπιφανέντος δὲ αὐτῷ τοῦ Σκιπίωνος, ἐς βαιτύκην ὑπεχώρει, καὶ πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπέδευσεν· ἔνθα τῆς ἐπιούσης εὐθὺς ἡσσᾶτο, καὶ τὸν χάρακα αὐτοῦ καὶ τὴν βαιτύκην ἔλαβεν ὁ Σκιπίων. ὁ δὲ τὴν στρατιὰν τὴν καρχηδονίων τὴν ἔτι οὖσαν ἐν ἰβηρίᾳ συνέλεγεν ἐς καρεώνην πόλιν, ὡς ὁμοῦ πᾶσιν ἀμυνούμενος τὸν Σκιπίωνα. καὶ αὐτῷ συνῆλθον πολλοὶ μὲν ἰβήρων, οὓς Μάγων ἦγεν, πολλοὶ δὲ νομάδων, ὧν ἦρχε Μασανάσσης. καὶ τούτων ὁ μὲν Ἀσδρούβας μετὰ τῶν πεζῶν ὑπὸ χάρακι ἐστρατοπέδευεν· ὁ δὲ Μασανάσσης καὶ ὁ Μάγων ἱππαρχοῦντες αὐτῷ περιηυλίζοντο τοῦ

στρατοπέδου. ὧδε ἔχουσιν αὐτοῖς ὁ Σκιπίων τοὺς ἰδίους ἱπ-
πέας ἐπιδιῄρει, καὶ Λαίλιον μὲν ἐπὶ Μάγωνα ἔπεμπεν,
αὐτὸς δ᾽ ἐπὶ Μασανάσσην ἐτράπετο. μέχρι μὲν οὖν τινος
ἦν ἐν ἀγῶνι καὶ πόνῳ δυσχερεῖ, τῶν νομάδων αὐτὸν ἀκοντι-
ζόντων τε καὶ ὑποχωρούντων, εἶτ᾽ αὖθις ἐπελαυνόντων.
ὡς δὲ παρήγγειλεν ὁ Σκιπίων ἀμεταστρεπτεὶ διώκειν αὐ-
τούς, τὰ δόρατα προβαλόντας, οὐκ ἔχοντες ἀναστροφὴν οἱ
νομάδες, κατέφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον· καὶ ὁ Σκιπίων ἀπο-
σχὼν δέκα σταδίους, ἐστρατοπέδευσεν ἀσφαλῶς ἧπερ ἐβούλετο.
ἦν δὲ ἡ μὲν τῶν ἐχθρῶν σύμπασα δύναμις ἑπτακισμύριοι
πεζοί, καὶ ἱππεῖς πεντακισχίλιοι, καὶ ἐλέφαντες ἓξ καὶ τριάκον-
τα· Σκιπίωνι δὲ τούτων οὐδὲ τριτημόριος ἦν. διὸ καὶ μέχρι
τινὸς ἐνεδοίαζε, καὶ μάχης οὐ κατῆρχεν, ἀλλ᾽ ἀκροβολισμοῖς ἐ-
χρῆτο μόνοις· ἐπεὶ δ᾽ ἐπέλιπεν αὐτὸν ἡ ἀγορά, καὶ λιμὸς ἥ-
πτετο τοῦ στρατοῦ, ἀναζεῦξαι μὲν οὐκ ἀπρεπὲς ἡγεῖτο εἶναι Σκι-
πίων· θυσάμενος δέ, καὶ εὐθὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τὴν στρατιὰν ἐς
ἐπήκοον ἐλάσας, καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ σχῆμα διαθεὶς πάλιν
ὥσπερ ἔνθους, ἔφη τὸ δαιμόνιον ἥκειν τὸ συνήθες αὐτῷ καὶ κα-
λεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. χρῆναι δὲ θαρρεῖν θεῷ μᾶλλον ἢ
πλήθει στρατοῦ. καὶ γὰρ τῶν προτέρων ἔργων κατὰ θεὸν οὐ κα-
τὰ πλῆθος κρατῆσαι. ἔς τε πίστιν τῶν λεγομένων, τὰ ἱερὰ πα-
ραφέρειν ἐς τὸ μέσον ἐκέλευε τοὺς μάντεις. καὶ λέγων ὁρᾷ τι-
νας οἰωνοὺς πετομένους· οὓς, μεθ᾽ ὁρμῆς καὶ βοῆς αὐτόθεν ἐπι-
στραφείς, ἐδείκνυέ τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἱ σύμβολα νίκης οἱ θεοὶ
καὶ τάδε ἔπεμψαν. συνεκινεῖτο δὲ πρὸς αὐτὰ ἐνθέως ὁ-
ρῶν καὶ βοῶν, καὶ ἡ στρατιὰ πᾶσα ἐς τὰς ἐκείνου φαντα-
σίας, περιφερομένου δεῦρο κἀκεῖσε, συνεπιστρέφετο, καὶ πάν-
τες ὡς ἐπὶ νίκην ἕτοιμον ἠρεθίζοντο. ὁ δ᾽ ἐπεὶ πᾶν εἶχεν ὅσον
τι καὶ ἐβούλετο, οὐκ ἀνέθετο, οὐδ᾽ εἴασε τὴν ὁρμὴν ἐκλυθῆναι,
ἀλλ᾽ ὡς ἔτ᾽ ὢν θεόληπτος, ἔφη δεῖν ἐπὶ τοῖσδε τοῖς σημείοις

εὐθὺς ἀγωνίσασθαι. καὶ φαγόντας ἐκέλευεν ὁπλίσασθαι, καὶ
ἐπῆγεν ἀδοκήτως τοῖς πολεμίοις, τοὺς μὲν ἱππέας Σιλανῷ, τοὺς
δὲ πεζοὺς Λαιλίῳ καὶ Μαρκίῳ παραδούς. Ἀσδρούβας δὲ καὶ
Μάγων καὶ Μασσανάσσης, ἐπιόντος αὐτοῖς τοῦ Σκιπίωνος ἄφνω,
σταδίων ὄντων ἐν μέσῳ δέκα μόνων, ἀσιτοῦσαν ἔτι τὴν στρα-
τιὰν ὥπλιζον μετὰ σπουδῆς καὶ θορύβου καὶ βοῆς. γιγνομένης δ᾽
ὁμοῦ πεζομαχίας τε καὶ ἱππομαχίας, οἱ μὲν ἱππεῖς οἱ τῶν ῥω-
μαίων ἐκράτουν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς μηχανῆς ἀμεταστρεπτεὶ
τοὺς νομάδας διώκοντες, ὑποχωρεῖν εἰθισμένους καὶ ἀπελαύ-
νειν· οἷς τὰ ἀκόντια, διὰ τὴν ἐγγύτητα, οὐδὲν ἦν ἔτι χρήσι-
μα· οἱ πεζοὶ δ᾽ ἐπονοῦντο ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν λιβύων, καὶ
ἡττῶντο δι᾽ ὅλης ἡμέρας. οὐδὲ τοῦ Σκιπίωνος αὐτοῖς ἐπιθέον-
τός τε καὶ παρακαλοῦντος, μετετίθεντο· μέχρι τὸν ἵππον
Σκιπίων τῷ παιδὶ παραδούς, καὶ παρά τινος ἀσπίδα λα-
βών, ἐξέδραμεν ὡς εἶχε μόνος ἐς τὸ μεταίχμιον, κεκραγώς,
ἐπικουρεῖτε ὦ ῥωμαῖοι κινδυνεύοντι ὑμῶν τῷ Σκιπίωνι. τό-
τε γάρ, οἱ μὲν ἐγγύς, ὁρῶντες οἷ κινδύνου φέρεται, οἱ δὲ πόρρω,
πυνθανόμενοι, καὶ πάντες ὁμοίως αἰδούμενοί τε καὶ περὶ τῷ
στρατηγῷ δεδιότες, ἐσέδραμον ἐς τοὺς πολεμίους μετ᾽ ἀλα-
λαγμοῦ καὶ βίας. ὃν οὐκ ἐνεγκόντες οἱ λίβυες, ἐνέδωκαν,
ἐπιλειπούσης αὐτοὺς ἅμα τῆς δυνάμεως ὑπὸ τῆς ἀσιτίας
περὶ ἑσπέραν· καὶ πολὺς αὐτῶν δι᾽ ὀλίγου τότε φόνος ἐγίγνετο.
τοῦτο μὲν δὴ τέλος ἦν Σκιπίωνι τῆς περὶ καρβώνην μάχης,
ἐπισφαλοῦς ἐς πολὺ γενομένης. ἀπέθανον δ᾽ ἐν αὐτῇ, ῥω-
μαίων μὲν ὀκτακόσιοι, τῶν δὲ πολεμίων μύριοι καὶ πεντα-
κισχίλιοι. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν λίβυες ὑπεχώρουν ἀεὶ μετὰ σπου-
δῆς· ὁ δὲ Σκιπίων αὐτοῖς εἵπετο, βλάπτων τι καὶ λυπῶν ὁσά-
κις καταλάβοι. ὡς δ᾽ οἱ μὲν ὀχυρόν τι χωρίον προὔλαβον,
ἔνθα καὶ ὕδωρ ἦν ἄφθονον καὶ ἀγορά, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πο-
λιορκεῖν αὐτοὺς ἔδει, Σκιπίωνα δ᾽ ἤπειγον ἕτεραι χρεῖαι, Σι-

λανὸν μὲν ἀπέλιπε τήνδε πολιορκεῖν, αὐτὸς δ᾽ ἐπῄει τὴν ἄλλην ἰβηρίαν, καὶ ὑπήγετο. λιβύων δὲ τῶν ὑπὸ Σιλανοῦ πολιορκουμένων, αὖθις ὑποχωρούντων, ἕως ἐπὶ τὸν πορθμὸν ἀφικόμενοι, ἐς γάδειρα ἐπέρασαν· ὁ Σιλανὸς ὅσα δυνατὸν ἦν βλάψας, ἀνέζευγνυεν ἐς καρχηδόνα πρὸς Σκιπίωνα. Ἀσδρούβαν δὲ τὸν Ἀμίλχαρος περὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν στρατιὰν ἔτι συλλέγοντα, ὁ ἀδελφὸς Ἀννίβας ἐκάλει κατὰ σπουδὴν ἐς τὴν ἰταλίαν ἐσβαλεῖν. ὁ δέ, ἵνα λάθοι τὸν Σκιπίωνα, παρὰ τὸν βόρειον ὠκεανόν, τὴν πυρήνην ἐς γαλάτας ὑπερέβαινεν, μεθ᾽ ὧν ἐξενολογήκει κελτιβήρων. καὶ ὁ μὲν Ἀσδρούβας ὧδε ἐς τὴν ἰταλίαν, τῶν ἰταλῶν ἀγνοούντων, ἠπείγετο· Λεύκιος δ᾽ ἀπὸ ῥώμης ἐπανιών, ἔφραζε τῷ Σκιπίωνι, ὅτι αὐτὸν οἱ ἐν ἄστει ῥωμαῖοι διανοοῦνται στρατηγὸν ἐς λιβύην ἀποστέλλειν. ὁ δὲ τοῦδε αὐτοῦ μάλιστα ἐπιθυμῶν ἐκ πολλοῦ, καὶ ἐλπίζων ὧδε ἔσεσθαι, Λαίλιον ἐπὶ νεῶν πέντε προὔπεμπεν ἐς λιβύην, πρὸς τὸν δυνάστην Σύφακα, δωρεάς τε φέροντα, καὶ τῶν Σκιπιώνων ὑπόμνησιν τῆς ἐς αὐτὸν Σύφακα φιλίας, καὶ δέησιν, ῥωμαίων, εἰ ἐπίωσι, συλλαμβάνειν. ὁ δὲ ὑπέσχετο τε ποιήσειν, καὶ τὰ δῶρα ἔλαβεν καὶ ἀντέπεμψεν ἕτερα. αἰσθανόμενοι δὲ τούτων οἱ καρχηδόνιοι, καὶ αὐτοὶ περὶ συμμαχίας ἐπρεσβεύοντο παρὰ τὸν Σύφακα. καὶ ὁ Σκιπίων πυνθανόμενός τε καὶ μεταποιούμενος ἐπὶ καρχηδονίοις προσλαβεῖν καὶ βεβαιώσασθαι Σύφακα, ᾔει πρὸς αὐτὸν ἐπὶ νεῶν δύο σὺν τῷ Λαιλίῳ· καὶ αὐτῷ καταγομένῳ, οἱ πρέσβεις τῶν καρχηδονίων ἔτι ὄντες παρὰ τῷ Σύφακι, ναυσὶν αἷς εἶχον μακραῖς ἐπανήγοντο, λαθόντες τὸν Σύφακα. ἀλλ᾽ ὁ μέν, ἱστίῳ χρώμενος, παρέπλευσεν αὐτοὺς ἀδεῶς καὶ κατήχθη· ὁ δὲ Σύφαξ ἐξένιζεν ἀμφοτέρους, καὶ τῷ Σκιπίωνι συνθέμενος ἰδίᾳ καὶ πίστεις παρασχὼν ἀπέπεμπε. καὶ τοὺς καρχηδονίους ἐφεδρεύοντας αὖθις αὐτῷ κατεῖχεν, ἕως ἂν βεβαίως τῆς θαλάσσης

γένοιτο ὁ Σκιπίων. παρὰ μὲν δὴ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Σκιπίων, καταγόμενός τε καὶ πλέων. λέγεται δ' ἐν Σύφακος ἑστιώμενος συγκατακλιθῆναι τῷ Ἀσδρούβᾳ· καὶ αὐτὸν ὁ Ἀσδρούβας περὶ πολλῶν ἐρόμενος, καταπλαγῆναι τῆς σεμνότητος, καὶ πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν, ὅτι μὴ μόνον πολεμῶν ἐστὶν ὁ ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ ἑστιώμενος, φοβερὸς εἴη. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Μάγωνι τινὲς Κελτιβήρων καὶ Ἰβήρων ἔτι ἐμισθοφόρουν, ὧν αἱ πόλεις ἐς ῥωμαίους μετετέθειντο· καὶ ὁ Μάρκιος αὐτοῖς ἐπιθέμενος, χιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους διέφθειρεν· οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον αὐτῶν ἐς τὰς πόλεις. ἑτέρους δὲ ἑπτακοσίους ἱππέας καὶ πεζοὺς ἑξακισχιλίους, Ἄννωνος αὐτῶν ἡγουμένου, συνήλασεν ἐς λόφον· ὅθεν, ἀποροῦντες ἁπάντων, ἐπρεσβεύοντο πρὸς τὸν Μάρκιον περὶ σπονδῶν. ὁ δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς, Ἄννωνα καὶ τοὺς αὐτομόλους ἐκδόντας αὐτῷ, τότε πρεσβεύειν. οἱ μὲν δὴ καὶ τὸν Ἄννωνα στρατηγὸν ὄντα σφῶν συναρπάσαντες, ἔτι τῶν λεγομένων ἀκροώμενον, καὶ τοὺς αὐτομόλους, παρέδοσαν. ὁ δὲ Μάρκιος ᾔτει καὶ τὰ αἰχμάλωτα. λαβὼν δὲ καὶ ταῦτα, ἐκέλευεν αὐτοὺς τακτὸν ἀργύριον κατενεγκεῖν ἅπαντας ἔς τι τοῦ πεδίου χωρίον· οὐ γὰρ ἁρμόζειν τὰ ὑψηλότερα τοῖς παρακαλοῦσιν. καταβάντων δὲ ἐς τὸ πεδίον, ἔφη, ἄξια μὲν θανάτου δεδράκατε, οἳ τὰς πατρίδας ἔχοντες ὑφ' ὑμῖν, εἵλεσθε μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπ' αὐτὰς στρατεύειν· δίδωμι δ' ὑμῖν, τὰ ὅπλα καταθεῖσιν, ἀπαθέσιν ἀπιέναι. ἀγανακτησάντων δ' εὐθὺς ὁμοῦ πάντων, καὶ ἀνακραγόντων οὐκ ἀποθήσεσθαι τὰ ὅπλα, μάχη γίγνεται καρτερά. καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τῶν Κελτιβήρων, πολλὰ δρασάντων, κατεκόπη· τὸ δ' ἥμισυ πρὸς Μάγωνα διεσώθη. ὁ δ' ἄρτι μὲν ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ Ἄννωνος καταπεπλεύκει, ναυσὶν ἑξήκοντα μακραῖς· μαθὼν δὲ τὴν Ἄννωνος συμφοράν, ἐς γάδειρα διέπλει, καὶ λιμῷ κακοπαθῶν, περιεσκόπει τὸ μέλλον. καὶ Μάγων μὲν ἐπὶ ἀργίας ἦν· Σιλανὸς δ' ἀπε-

σταλτο μὲν ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος, κάστακα πόλιν προσαγαγέσθαι· πολεμικῶς δ' αὐτῷ τῶν καστακαίων ἐχόντων, παρεστρατοπέδευε, καὶ τοῦτο ἐμήνυε τῷ Σκιπίωνι. ὁ δὲ, προπέμψας τινὰ παρασκευὴν πολιορκίας, εἵπετο, καὶ παροδεύων, ἐνέβαλεν ἐς ἰλυργίαν πόλιν, ἣ ῥωμαίων μὲν ἦν φίλη κατὰ τὸν πρότερον Σκιπίωνα, ἀναιρεθέντος δ' ἐκείνου, κρύφα μετετέθειτο, καὶ στρατιὰν ὑποδεξαμένη ῥωμαίων, ὡς ἔτι φίλη, καρχηδονίοις ἐκδεδώκει. ὧν χάριν ὁ Σκιπίων, σὺν ὀργῇ, τεσσάρων ὥραις ἐξεῖλεν αὐτὴν, τρωθεὶς μὲν τὸν αὐχένα, τῆς δὲ μάχης οὐκ ἀναχωρῶν ἕως ἐκράτησεν. καὶ ἡ στρατιὰ δι' αὐτὸν, οὐδενὸς ἐπικελεύσαντος, ὑπεριδοῦσα τῆς ἁρπαγῆς, ἔκτεινον ὁμαλῶς καὶ παιδία καὶ γυναῖκας, μέχρι καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἐπικατέσκαψαν. ἀφικόμενος δ' ἐς τὴν κάστακα ὁ Σκιπίων, τὸν μὲν στρατὸν ἐς τρία διεῖλε, καὶ τὴν πόλιν ἐφρούρει, μάχης δὲ οὐκ ἦρχε, διδοὺς ἔτι τοῖς καστακαίοις μεταγνῶναι. καὶ γὰρ ἤκουεν αὐτοὺς οὕτω φρονεῖν. οἱ δὲ τοῖς φρουροῦσι σφᾶς ἐμποδὼν οὖσιν ἐπιθέμενοι, καὶ κρατήσαντες, ἐνεχείρισαν τὴν πόλιν τῷ Σκιπίωνι. καὶ τοῖς δὲ μὲν φρουρὰν ὁ Σκιπίων ἐπέστησε, καὶ τὴν πόλιν ἐπέτρεψεν ἑνὶ τῶν καστακαίων ἐπὶ δόξης ὄντι ἀγαθῆς· αὐτὸς δ' ἐς καρχηδόνα ἀνέζευγνυε, Σιλανὸν καὶ Μάρκιον περιπέμψας ἐπὶ τὸν πορθμὸν, δηοῦν ὅσα δύναιντο. ἀστάπα δ' ἦν πόλις καρχηδονίοις αἰεὶ διαμείνασα ὁμαλῶς· οἳ τότε τοῦ Μαρκίου σφᾶς περικαθημένου, συγγινώσκοντες ὅτι ῥωμαῖοι λαβόντες αὐτοὺς ἀνδραποδιοῦνται, τὴν περιουσίαν σφῶν ἐς τὴν ἀγορὰν συνήνεγκαν· καὶ ξύλα περιθέντες αὐτῇ, τὰ τέκνα καὶ τὰ γύναια ἐπέβησαν ἐπὶ τὴν ὕλην. πεντήκοντα δὲ σφῶν ὥρκισαν τοὺς ἀρίστους, ὅταν ἡ πόλις ἁλίσκηται, τὰ γύναια καὶ τοὺς παῖδας ἀνελεῖν, καὶ τὸ πῦρ ἅψαι καὶ ἑαυτοὺς κατασφάξαι. οἱ μὲν δὴ μάρτυρας τῶνδε ποιησάμενοι τοὺς θεοὺς, ἐξέδραμον ἐπὶ τὸν Μάρκιον, οὐχ ὑφορώμενον οὐδέν· ὅθεν αὐτοῦ τοὺς ψιλοὺς

καὶ τοὺς ἱππέας ἐτρέψαντο. ὁπλισαμένης δὲ τῆς φάλαγγος, τὰ μὲν τῶν ἀσταπαίων ἦν ἄριστα, ἐξ ἀπογνώσεως μαχομένων. ῥωμαῖοι δ᾽ ὅμως ἐκράτουν αὐτῶν, διὰ τὸ πλῆθος. οὐ γὰρ δὴ τῇ γε ἀρετῇ χείρους ἦσαν οἱ ἀσταπαῖοι. πεσόντων δὲ ἁπάντων, οἱ πεντήκοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία κατέσφαξαν, καὶ τὸ πῦρ ἐγείραντες, ἑαυτοὺς ἐπέῤῥιψαν, ἀκερδῆ τοῖς πολεμίοις τὴν νίκην ἐργασάμενοι. ὁ δὲ Μάρκιος τὴν ἀρετὴν τῶν ἀσταπαίων καταπλαγεὶς, οὐκ ἐνύβρισεν ἐς τὰ οἰκόπεδα αὐτῶν. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν Σκιπίων ἐς ἀῤῥωστίαν ἐνέπεσεν, καὶ ὁ Μάρκιος αὐτῷ διῴκει τὸ στρατόπεδον· ὅσοι δὲ τῶν στρατιωτῶν ὑπ᾽ ἀσωτίας ἀνηλώκεσαν τὰ πεπορισμένα, ἡγούμενοι τῶν μὲν πόνων οὐδὲν ἄξιον εὑρῆσθαι, παρὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, σφετερίζεσθαι δ᾽ αὐτῶν τὰ ἔργα καὶ τὴν δόξαν Σκιπίωνα, ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ Μαρκίου, καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἐστρατοπέδευον. ἔκ τε τῶν φρουρίων αὐτοῖς πολλοὶ συνέτρεχον, καὶ παρὰ Μάγωνος τινὲς ἀργύριον φέροντες, ἔπειθον αὐτοὺς ἐς τὸν Μάγωνα μεταθέσθαι. οἱ δὲ τὸ μὲν ἀργύριον ἔλαβον, στρατηγοὺς δ᾽ ἀπὸ σφῶν ἑλόμενοι καὶ ταξιάρχους, καὶ τἄλλα διακοσμηθέντες, ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἐτάσσοντο, καὶ συνώμνυον ἀλλήλοις. πυθόμενος δὲ ὁ Σκιπίων ἐπέστελλεν ἐν μέρει μὲν τοῖς ἀφεστηκόσιν, ὅτι διὰ τὴν νόσον αὐτοὺς οὐκ ἀμείψαιτό πω· ἐν μέρει δὲ τοῖς ἄλλοις, ἵνα μεταπείθωσιν αὐτοὺς πλανωμένους· κοινῇ δ᾽ ἅπασιν ἐπιστολὴν ἄλλην, ὡς ἤδη συνηλλαγμένοις, ὅτι αὐτοὺς αὐτίκα ἀμείψεται. καὶ ἐκέλευεν εὐθὺς ἥκειν ἐπὶ σῖτον ἐς καρχηδόνα. ἀναγινωσκομένων δὲ τούτων, οἱ μὲν ὑπώπτευον, οἱ δὲ πιστεύειν ἠξίουν, καὶ συνετίθεντο· καὶ πάντες ὥδευον ἐς τὴν καρχηδόνα ὁμοῦ. προσιόντων δὲ αὐτῶν, ὁ Σκιπίων προσέταξε τοῖς συνοῦσιν οἱ βουλευταῖς ἕκαστον τῶν ἐξάρχων τινὰ τῆς στάσεως προσεταιρίσασθαι προσιόντα, καὶ, ὡς ἀπ᾽ εὐνοίας διορθοῦντα, ὑποδέξασθαί τε καὶ δῆσαι λαθόντα. προσέταξε

δὲ καὶ

δὲ καὶ τοῖς χιλιάρχοις, τοὺς πιστοτάτους ἕκαστον ἀφανῶς ἅμα ἕω ξιφήρεις ἔχειν, καὶ τὰ εὔκαιρα τῆς ἐκκλησίας ἐκ διαστημάτων καταλαβόντας, ἤν τις ἐπανίστηται, κατακεντεῖν καὶ κατακαίνειν αὐτίκα, ἄνευ παραγγέλματος. αὐτὸς δ' ἄρτι φαινομένης ἡμέρας ἐπὶ τὸ βῆμα ἐκομίζετο, καὶ τοὺς κήρυκας ἐς ἐκκλησίαν ἐποτρύνειν περιέπεμπεν. οἱ δὲ, αἰφνιδίου μὲν αὐτοῖς τοῦ κηρύγματος γιγνομένου, αἰδούμενοι δὲ ἔτι νοσοῦντα τὸν στρατηγὸν σφῶν παρακρατεῖν, καὶ νομίζοντες ἐπὶ τὰς ἀμοιβὰς καλεῖσθαι, συνέθεον ὁμοῦ πάντοθεν, οἱ μὲν, ἄζωστοι τὰ ξίφη, οἱ δὲ, καὶ ἐν χιτῶσι μόνοις, οὐ φθάσαντες οὐδὲ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπιθέσθαι· Σκιπίων δὲ, φρουρὰν ἔχων ἀμφ' αὐτὸν ἀφανῆ. καὶ πρῶτα μὲν αὐτοῖς ἐπεμέμφετο τῶν γεγονότων, εἶτα ἔφη τὴν αἰτίαν ἀναθήσειν μόνοις τοῖς ἄρξασιν, οὓς ἐγὼ κολάσω δι' ὑμῶν. καὶ λέγων ὅτι προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις διαστῆσαι τὸ πλῆθος. οἱ μὲν δὴ διΐσταντο, οἱ δὲ βουλευταὶ τοὺς αἰτίους παρῆγον ἐς τὸ μέσον. ἀναβοησάντων δὲ αὐτῶν, καὶ τοὺς συστρατιώτας βοηθῆσαι σφίσι παρακαλούντων, τοὺς ἐπιφθεγγομένους εὐθὺς ἔκτεινον οἱ χιλίαρχοι· καὶ τὸ μὲν πλῆθος, ἐπειδὴ τὴν ἐκκλησίαν φρουρουμένην εἶδεν, ἐφ' ἡσυχίας ἦν σκυθρωποῦ· ὁ δὲ Σκιπίων τοὺς εἰς τὸ μέσον παραχθέντας αἰκισάμενος, καὶ μᾶλλον αὐτῶν τοὺς ἐκβοήσαντας, ἐκέλευσε τοὺς αὐχένας ἁπάντων ἐς τοὔδαφος παττάλοις προσδεθέντας ἀποτμηθῆναι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀμνηστίαν ἐκήρυξεν διδόναι. ὧδε μὲν τὸ στρατόπεδον καθίστατο τῷ Σκιπίωνι. Ἰνδίβιλις δὲ τῶν συνθεμένων τις αὐτῷ δυναστῶν, στασιαζούσης ἔτι τῆς ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, κατέδραμέν τι τῆς ὑπὸ τῷ Σκιπίωνι γῆς. καὶ αὐτῷ τοῦ Σκιπίωνος ἐπελάσαντος, ὑπέστη μὲν τὸν ἀγῶνα γενναίως, καὶ χιλίους καὶ διακοσίους ῥωμαίων διέφθειρεν· ἀπολομένων δ' αὐτῷ δισμυρίων, ἐδεῖτο προσπέμψας· καὶ ὁ Σκιπίων αὐ-

τὸν χρήμασι ζημιώσας, συνηλλάσσετο. λαθὼν δὲ καὶ Μασσανάσσης Ἀσδρούβαν, ἐπέρασε τὸν πορθμόν· καὶ φιλίαν τῷ Σκιπίωνι συνθέμενος, ὤμοσε συμμαχήσειν, ἂν ἐς λιβύην στρατεύῃ. ἔπραξε δὲ τοῦτο ἀνὴρ ἐς πάντα βέβαιος διὰ τοιάνδε αἰτίαν· Ἀσδρούβου τοῦ τότε οἱ συνόντος στρατηγοῦ θυγάτηρ ἐς γάμον ἐγγεγύητο Μασσανάσσῃ· Σύφακα δ᾽ ἄρα τὸν δυνάστην ἔρως ἔκνιζε τῆς παιδός· καὶ οἱ καρχηδόνιοι μέγα ποιούμενοι Σύφακα ἐπὶ ῥωμαίους προσλαβεῖν, ἔδωκαν αὐτῷ τὴν παῖδα, οὐδὲν τοῦ Ἀσδρούβου πυθόμενοι. καὶ τῶνδε πραχθέντων, ὁ μὲν Ἀσδρούβας αὐτὰ ἐπέκρυπτε, τὸν Μασσανάσσην αἰδούμενος· ὁ δὲ αἰσθόμενος, συνέθετο τῷ Σκιπίωνι. Μάγων δὲ ὁ ναύαρχος ἀπογνοὺς ἀπὸ τῶν παρόντων τὰ ἐν ἰβηρίᾳ, πλεύσας ἐς λίγυας καὶ κελτούς, ἐξενολόγει. καὶ ὁ μὲν περὶ ταῦτα ἦν, καὶ τὰ γάδειρα ἐκλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Μάγωνος οἱ ῥωμαῖοι παρέλαβον· στρατηγοὺς δὲ ἰβηρίας ἐτησίους ἐς τὰ ἔθνη τὰ εἰλημμένα ἔπεμπον, ἀπὸ τοῦδε ἀρξάμενοι, μικρὸν πρὸ τῆς τετάρτης καὶ τεσσαρακοστῆς καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, ἁρμοστὰς ἢ ἐπιστάτας αὐτοῖς τῆς εἰρήνης ἐσομένους. καὶ αὐτοῖς ὁ Σκιπίων ὀλίγην στρατιάν, ὡς ἐπὶ εἰρήνῃ, καταλιπών, συνῴκισε τοὺς τραυματίας ἐς πόλιν, ἣν, ἀπὸ τῆς ἰταλίας, ἰταλικὴν ἐκάλεσε· καὶ πατρίς ἐστι Τραϊανοῦ τε καὶ Ἀδριανοῦ τῶν ὕστερον ῥωμαίοις ἀρξάντων τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν· αὐτὸς δὲ ἐς ῥώμην ἐπὶ στόλου πολλοῦ διέπλει, λαμπρῶς τε κεκοσμημένου, καὶ καταγέμοντος αἰχμαλώτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων καὶ ὅπλων καὶ λαφύρων ποικίλων. καὶ ἡ πόλις αὐτὸν ἐπιφανῶς ἐξεδέχετο, μετὰ δόξης ἀοιδίμου τε καὶ παραλόγου, διά τε νεότητα καὶ ταχυεργίαν καὶ μέγεθος εὐπραξίας· οἵ τε φθονοῦντες αὐτῷ, τὴν πάλαι κουφολογίαν ὡμολόγουν ἐς ἔργον ἀποβῆναι. καὶ Σκιπίων μέν, θαυμα-

ζόμενος ἐθριάμβευεν· ἰνδίβιλις δὲ, οἰχομένου τοῦ Σκιπίωνος, αὖθις ἀφίστατο· καὶ αὐτὸν οἱ στρατηγοὶ τῆς ἰβηρίας, τὸν στρατὸν ἀγείραντες ὅσος αὐτοῖς ἦν περὶ τὰ φρούρια, καὶ δύναμιν ἄλλην ἀπὸ τῶν ὑπηκόων συναγαγόντες, ἔκτειναν· τοὺς δ' αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἐς κρίσιν παραγαγόντες, θανάτῳ μετῆλθον, καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς ἐδήμευσαν· τά τε ἔθνη τὰ συναράμενα αὐτῷ χρήμασιν ἐζημίωσαν, καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν παρείλοντο, καὶ ὅμηρα ᾔτησαν, καὶ φρουρὰς δυνατωτέρας αὐτοῖς ἐπέστησαν. καὶ τάδε μὲν ἦν εὐθὺς μετὰ Σκιπίωνα· καὶ ἡ πρώτη ῥωμαίων ἐς ἰβηρίαν πεῖρα ἐς τοῦτο ἔληγε. χρόνῳ δ' ὕστερον, ὅτε ῥωμαῖοι κελτοῖς τοῖς περὶ πάδον ἐπολέμουν καὶ Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐνεωτέρισαν αὖθις ἐς τὴν ἀσχολίαν αὐτῶν οἱ ἴβηρες· καὶ αὐτοῖς ἐπέμφθησαν ἐκ ῥώμης στρατηγοὶ τοῦδε τοῦ πολέμου, Σεμπρώνιός τε Τουδερπῖνος καὶ Μάρκος Ελουίδιος· μετὰ δ' ἐκείνους, Μινούκιος· καὶ ἐπὶ τούτῳ, μείζονος ἔτι τῆς κινήσεως γιγνομένης, μετὰ πλέονος δυνάμεως ἐπέμφθη Κάτων, νέος μὲν ὢν ἔτι πάμπαν, αὐστηρὸς δὲ καὶ φιλόπονος· συνέσει τε γνώμης καὶ δεινότητι λόγων ἀριπρεπής· ὥστε αὐτὸν ἐπὶ τοῖς λόγοις ἐκάλουν οἱ ῥωμαῖοι Δημοσθένη, πυνθανόμενοι τὸν ἄριστον ἐν τοῖς ἕλλησι ῥήτορα γεγενῆσθαι Δημοσθένη. ὡς δὲ κατέπλευσε τῆς ἰβηρίας ἐς τὸ καλούμενον ἐμπόριον ὁ Κάτων, οἱ μὲν πολέμιοι πάντοθεν ἐπ' αὐτὸν ἐς τετρακισμυρίους ἀγηγέρατο· ὁ δ' ἐπὶ μέν τι τὴν στρατιὰν ἐγύμναζεν, ὡς δ' ἔμελλε συνενεχθήσεσθαι μάχῃ, τὰς ναῦς ἃς εἶχεν, ἐς μασσαλίαν περιέπεμψεν, καὶ τὸν στρατὸν ἐδίδασκεν, οὐ τοῦτο εἶναι φοβερὸν ὅτι πλήθει περιοῦχοισιν οἱ πολέμιοι (τὴν γὰρ εὐψυχίαν αἰεὶ τοῦ πλέονος ἐπικρατεῖν) ἀλλ' ὅτι νεῶν ἀποροῦμεν· ὡς οὐκ ἔχειν, εἰ μὴ κρατοῖμεν, οὐ-

δι' σωτηρίαν. ταῦτα δ' εἰπών, αὐτίκα συνέβαλλεν, οὐκ ἐλ-
πίσας, ὥσπερ ἕτεροι, τὸν στρατόν, ἀλλὰ φοβήσας. γιγνο-
μένης δ' ἐν χερσὶ τῆς μάχης, ἐς πάντα μετεπήδα, παρα-
καλῶν καὶ παροξύνων. ἀκρίτου δ' αὐτῆς ἐς δείλην ἑσπέ-
ραν ἔτι οὔσης, καὶ πολλῶν πιπτόντων ἑκατέρωθεν, ἔς τινα λό-
φον ὑψηλὸν μετὰ τριῶν τάξεων ἐφέδρων ἀνέδραμεν, τὸ ἔρ-
γον ὁμοῦ πᾶν ἐποψόμενος. ὡς δὲ εἶδεν τοὺς μέσους τῶν ἰδίων
μάλιστα ἐνοχλουμένους, ὥρμησεν ἐς αὐτοὺς προκινδυνεύων,
ἔργῳ τε καὶ βοῇ συνετάραξε τοὺς ἐχθρούς· καὶ πρῶτος κα-
τῆρξε τῆς νίκης· διώξας τε νυκτὸς ὅλης, ἐκράτησεν αὐτῶν τοῦ
στρατοπέδου, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. ἐπανιόντι δ' ὡς ἡγεμόνι
τῆς νίκης συνήδοντο συμπλεκόμενοι· καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέπαυε
τὴν στρατιάν, καὶ τὰ λάφυρα ἐπίπρασκεν. πρεσβευόντων δ'
ἐς αὐτὸν ἁπάντων, ὅμηρά τε ᾔτησεν ἄλλα, καὶ βιβλία ἐσφρα-
γισμένα ἐς ἑκάστους περιέπεμπε, καὶ τοὺς φέροντας ἐκέλευεν
ἡμέρᾳ μιᾷ πάντας ἀποδοῦναι. καὶ ὥριζε τὴν ἡμέραν,
τεκμηράμενος ὅτε μάλιστα ἐς τὴν πορρωτάτω πόλιν ἀ-
φίξονται. ἐκέλευε δ' ἡ γραφὴ ταῖς ἀρχαῖς τῶν πόλεων ἁ-
πάσαις, καθαιρεῖν τὰ τείχη σφῶν, αὐτῆς ἡμέρας ᾗ τὰ γράμ-
ματα λάβοιεν· εἰ δὲ ἀνάθοιντο τὴν ἡμέραν, ἀνδραποδισμὸν
ἠπείλει. οἱ δέ, ἄρτι μὲν ἡττημένοι μεγάλῃ μάχῃ, ὑπὸ δὲ ἀ-
γνοίας εἴτε μόνοις εἴθ' ἅπασι ταῦτα προστετάχθη, φοβούμε-
νοι, μόνοι μέν, ὡς εὐκαταφρόνητον μετὰ τῶν ἄλλων, μὴ μόνοι βρα-
δύνωσι· καιρόν τε οὐκ ἔχοντες περιπέμψαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ
τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐληλυθότας μετὰ τῶν γραμμάτων ἐφι-
στῶντας σφίσιν εὐλαβούμενοι, τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς ἕκαστοι
προὔργου τιθέμενοι, τὰ τείχη καθῄρουν μετὰ σπουδῆς. ἐν ᾧ γὰρ
ἅπαξ ὑπακούειν ἐδόκει, καὶ τὸ ταχέως εἰργάσθαι προσλαβεῖν,
ἐφιλοτιμοῦντο. οὕτω μὲν αἱ πόλεις αἱ περὶ Ἴβηρα ποταμόν,

μιᾶς ἡμέρας ὑφ' ἑνὸς στρατηγήματος αὐτοὶ τὰ τείχη τὰ ἑαυτῶν καθῄρουν· καὶ ῥωμαίοις ἐς τὸ μέλλον ἀνέφοδοι γιγνόμενοι, διέμειναν ἐς πλεῖστον ἐπὶ εἰρήνης. ὀλυμπιάσι δ' ὕστερον τέσσαρσιν ἀμφὶ τὰς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν πολλοὶ τῶν ἰβήρων γῆς ἀποροῦντες, ἀπέστησαν ἀπὸ ῥωμαίων, ἄλλοι τε καὶ λύσονες οἱ περὶ τὸν ἴβηρα ᾤκηνται. στρατεύσας οὖν ἐπ' αὐτοὺς ὕπατος Φούλβιος Φλάκκος ἐνίκα μάχῃ· καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατὰ πόλεις διελύθησαν, ὅσοι δὲ μάλιστα γῆς ἠπόρουν, καὶ ἐξ ἄλης ἐβιότευον, ἐς κομπλέγαν πόλιν συνέφυγον, ἣ νεόκτιστός τε ἦν καὶ ὀχυρὰ, καὶ ηὔξητο ταχέως. ὅθεν ὁρμώμενοι τὸν Φλάκκον ἐκέλευον καταθέντα σφίσιν ὑπὲρ τῶν ἀνῃρημένων ἑκάστου σάγον τε καὶ ἵππον καὶ ξίφος, ἀποβαίνειν ἐξ ἰβηρίας, πρίν τι κακὸν παθεῖν. ὁ δὲ πολλοὺς αὐτοῖς ἔφη σάγους οἴσειν· καὶ τοῖς πρέσβεσιν αὐτῶν ἑπόμενος, τῇ πόλει παρεστρατοπέδευσεν. οἱ δ' ἀνομοίως τῶν ἀπειλαῖς σφῶν, αὐτίκα ἀπεδίδρασκον, καὶ τὰ τῶν ἐγγὺς βαρβάρων ἐλῄζοντο. χρῶνται δὲ διπλοῖς ἱματίοις παχέσιν, ἀντὶ χλαμύδων αὐτὰ περιπορπώμενοι, καὶ τοῦτο σάγον ἡγοῦνται. Φλάκκῳ μὲν οὖν διάδοχος ἦλθεν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος. καράβιν δὲ πόλιν, ἣ ῥωμαίων ἦν φίλη, δισμύριοι κελτιβήρων ἐπολιόρκουν· καὶ ἐπίδοξος ἦν ἁλώσεσθαι, Γράκχου σφόδρα μὲν ἐπειγομένου βοηθῆσαι τῇ πόλει, περιόντος δ' ἐν κύκλῳ τοῖς πολεμίοις, καὶ οὐκ ἔχοντος οὐδὲ μηνῦσαι τῇ πόλει περὶ αὐτοῦ. τῶν οὖν τις ἰλάρχων Κομίνιος ἐνθυμηθεὶς πρὸς ἑαυτὸν, καὶ Γράκχῳ τὸ τόλμημα ἀνενεγκὼν, ἐνεπορπήσατο σάγον ἰβηρικῶς, καὶ λαθὼν ἀνεμίχθη τοῖς χορτολογοῦσι τῶν πολεμίων, συνεισῆλθέ τε αὐτοῖς, ὡς ἴβηρ, ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ εἰς τὴν καράβιν διαδραμὼν, ἐμήνυσεν ὅτι Γράκχος ἐπίοι. οἱ μὲν δὴ διεσώθησαν, ἐγκαρτερήσαντες τῇ πολιορκίᾳ· μέχρι Γράκχος αὐτοῖς ἐπῆλθε μετὰ τρίτην ἡμέραν, καὶ οἱ πολιορκοῦντες ἀπανέστησαν. δισμύριοι

δ' ἐκ τῆς Κομπλέγας διέτρεχον ἐς τὸ Γράκχου στρατόπεδον σὺν ἱκετηρίαις, καὶ πλησιάσαντες, ἀδοκήτως ἐπέθεντο αὐτῷ, καὶ συνετάραξαν. ὁ δ' εὐμηχάνως ἐξέλιπεν αὐτοῖς τὸ στρατόπεδον, καὶ ὑπεκρίνατο φυγήν· εἶτα διαρπάζουσιν ἐπιστραφεὶς, ἐπέπεσέ τε καὶ πλείστους ἔκτεινεν, καὶ τῆς Κομπλέγας κατέσχε καὶ τῆς περιοίκου, τοῖς δὲ ἀπόροις συνῴκιζε, καὶ γῆν αὐτοῖς διεμέτρει· καὶ πᾶσιν ἔθνεσιν ἔθετο τοῖς τῇδε συνθήκας ἀκριβεῖς, καθ' ἃς Ῥωμαίων ἔσονται φίλοι· ὅρκους τε ὤμοσεν αὐτοῖς καὶ ἔλαβεν, ἐπιποθήτους ἐν τοῖς ὕστερον πολέμοις πολλάκις γενομένους· δι' ἃ καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν Ῥώμῃ διώνυμος ἐγένετο ὁ Γράκχος, καὶ ἐθριάμβευσε λαμπρῶς. Ἔτεσιν δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον πόλεμος ἄλλος ἠγέρθη περὶ Ἰβηρίαν χαλεπὸς, ἐκ τοιᾶσδε προφάσεως· Σεγήδη πόλις ἐστὶ Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων μεγάλη τε καὶ δυνατή, καὶ ἐς τὰς Σεμπρωνίου Γράκχου συνθήκας ἐνεγέγραπτο· αὕτη τὰς βραχυτέρας πόλεις ἀνῴκιζεν ἐς αὑτήν, καὶ τεῖχος ἐς τεσσαράκοντα σταδίους κύκλῳ περιεβάλλετο· Τίτθους τὸ ὅμορον γένος ἄλλο συνηνάγκαζεν ἐς ταῦτα. ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη, τό, τε τεῖχος ἀπηγόρευε τειχίζειν, καὶ φόρους ᾔτει τοὺς ὁρισθέντας ἐπὶ Γράκχου· στρατεύεσθαί τε Ῥωμαίοις προσέτασσε. καὶ γὰρ τοῦθ' αἱ Γράκχου συνθῆκαι ἐκέλευον. οἱ δὲ περὶ μὲν τοῦ τείχους ἔλεγον, ἀπηγορεῦσθαι Κελτίβηρσιν ὑπὸ Γράκχου μὴ κτίζειν πόλεις, οὐ τειχίζειν τὰς ὑπαρχούσας. τῶν δὲ φόρων καὶ τῆς ξεναγίας ὑπ' αὐτῶν ἔφασκον Ῥωμαίων ἀφεῖσθαι μετὰ Γράκχον. καὶ τῷ ὄντι ἦσαν ἀφειμένοι. δίδωσι δ' ἡ βουλὴ τὰς τοιάσδε δωρεὰς, ἀεὶ προστιθεῖσα κυρίας ἔσεσθαι μέχρι ἂν αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ δοκῇ. στρατηγὸς οὖν ἐπ' αὐτοὺς Νωβελίων ἐπέμπετο μετὰ στρατιᾶς οὐ πολὺ τρισμυρίων ἀνδρῶν ἀποδεούσης. ὃν ἐπειδὴ σφίσιν οἱ Σεγηδαῖοι προσιόντα ἔγνωσαν, οὔπω τὸ τεῖχος ἐκτελέσαν-

τες, ἔφυγον ἐς ἀρουάκκους μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν, καὶ σφᾶς ὑποδέχεσθαι τοὺς ἀρουάκκους παρεκάλουν. οἱ δὲ ὑποδέχονταί τε καὶ Κάρον αὐτῶν σεγηδαῖον, πολεμικὸν εἶναι νομιζόμενον, αἱροῦνται στρατηγόν. ὁ δὲ τρίτῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡμέρᾳ δισμυρίους πεζοὺς καὶ ἱππέας πεντακισχιλίους ἔς τινα λόχμην ἐνεδρεύσας, παροδεύουσι τοῖς ῥωμαίοις ἐπέθετο, καὶ τῆς μάχης ἐπὶ πολὺ ἀγχωμάλου γενομένης, ἐκράτει τε λαμπρῶς, καὶ ῥωμαίων τῶν ἐξ ἄστεος ἔκτεινεν ἐς ἑξακισχιλίους· ὡς μέγα τῇ πόλει γενέσθαι τὸ ἀτύχημα. ἀτάκτου δὲ αὐτῷ τῆς διώξεως ἐπὶ τῇ νίκῃ γενομένης, οἱ τὰ σκευοφόρα ῥωμαίων φυλάσσοντες ἱππεῖς ἐπέδραμον, καὶ Κάρον τε αὐτὸν ἀριστεύοντα ἔκτειναν, καὶ ἑτέρους ἀμφ᾽ αὐτόν· οὐκ ἐλάσσους καὶ οἵδε τῶν ἑξακισχιλίων· μέχρι νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυσεν. ἐγίγνετο δὲ ταῦθ᾽ ὅτε ῥωμαῖοι τῷ ἡφαίστῳ τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν· ὅθεν οὐδεὶς ἂν ἑκὼν ἄρξειεν ἐξ ἐκείνου μάχης, παρὰ τήνδε τὴν ἡμέραν. ἀρουάκκοι μὲν οὖν εὐθὺς αὐτῆς νυκτὸς ἐς νομαντίαν, ἣ δυνατωτάτη πόλις ἦν, συνελέγοντο, καὶ στρατηγοὺς Ἄμβωνα καὶ Λεύκωνα ἡροῦντο. Νωβελίων δ᾽ αὐτοῖς τρισὶν ἡμέραις ὕστερον ἐπελθὼν παρεστρατοπέδευσεν ἀπὸ σταδίων τεσσάρων καὶ εἴκοσιν. παραγενομένων δέ οἱ νομάδων ἱππέων τριακοσίων, οὓς Μασσανάσσης ἐπεπόμφει, καὶ ἐλεφάντων δέκα, τὴν στρατιὰν ἐπῆγε τοῖς πολεμίοις, ἄγων ὀπίσω τὰ θηρία λανθάνοντα. καὶ γενομένης ἐν χερσὶ τῆς μάχης, οἱ μὲν ἄνδρες διέστησαν, τὰ δὲ θηρία ἐξεφαίνετο. καὶ οἱ κελτίβηρες, αὐτοί τε καὶ οἱ ἵπποι σφῶν οὐ πρὶν ἑωρακότες ἐλέφαντας ἐν πολέμοις, ἐθορυβοῦντο καὶ κατέφυγον ἐς τὴν πόλιν. ὁ δὲ καὶ τοῖς τείχεσιν αὐτοὺς ἐπῆγε, καὶ ἐμάχετο γενναίως· μέχρι τῶν ἐλεφάντων τις ἐς τὴν κεφαλὴν λίθῳ μεγάλῳ καταπίπτοντι πληγείς, ἠγριώθη τε καὶ ἐκβοήσας μέγιστον, ἐς τοὺς φίλους ἐπεστρέφετο· καὶ ἀνήρει τὸν ἐν ποσίν, οὐ διακρίνων ἔτι

φίλον ἢ πολέμιον· οἵ τε ἄλλοι ἐλέφαντες πρὸς τὴν ἐκείνου βοὴν διαταραχθέντες, ὅμοια πάντες ἔδρων, καὶ τοὺς ῥωμαίους συνεπάτουν τε καὶ ἀνέτεμνον καὶ ἀνερρίπτουν· ὅπερ ἀεὶ θορυβηθέντες οἱ ἐλέφαντες εἰώθασι πάσχειν, καὶ πάντας ἡγεῖσθαι πολεμίους· καί τινες διὰ τήνδε τὴν ἀπιστίαν αὐτοὺς καλοῦσι κοινοὺς πολεμίους. φυγὴ οὖν τῶν ῥωμαίων ἐγίγνετο ἄτακτος· ἣν οἱ νομαντῖνοι κατιδόντες ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐξέθορον, καὶ διώκοντες ἔκτειναν ἄνδρας μὲν ἐς τετρακισχιλίους, ἐλέφαντας δὲ τρεῖς· ὅπλα τε πολλὰ καὶ σημεῖα ἔλαβον. κελτιβήρων δὲ ἀπέθανον ἐς δισχιλίους· καὶ ὁ Νωβελίων μικρὸν ἐκ τοῦ πταίσματος ἀναλαβών, ἀγορᾷ μέν τινι τῶν πολεμίων ἐπεχείρει περὶ ἀξείνιον πόλιν σεσωρευμένῃ· οὐδὲν δὲ ἀνύσας, ἀλλὰ κἀνταῦθα πολλοὺς ἀποβαλών, ἐπανῆλθεν νυκτὸς ἐς τὸ στρατόπεδον. ὅθεν Βιήσιον ἵππαρχον ἐπὶ συμμαχίαν ἔς τι γειτνεῦον ἔθνος ἔπεμπεν, ἱππέων δεόμενος. οἱ δὲ συνέπεμψαν αὐτῷ τινὰς ἱππέας, οἷς ἐρχομένοις ἐλόχων οἱ κελτίβηρες. καὶ τῆς ἐνέδρας ἐκφανείσης, οἱ μὲν σύμμαχοι διεδίδρασκον· ὁ δὲ Βιήσιος, μαχόμενος, αὐτός τε καὶ σὺν αὐτῷ πολλοὶ ῥωμαίων ἀπέθανον. συνεχῶν δὲ τοιῶνδε πταισμάτων αὐτοῖς ἐπιγιγνομένων, πόλις ὄκιλις, ἔνθα ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ χρήματα ἦν τὰ ῥωμαίων, μετέθετο ἐς τοὺς κελτίβηρας· καὶ ὁ Νωβελίων ἀπιστῶν ἅπασιν, ἐν τῷ στρατοπέδῳ διεχείμαζε, στεγάσας ὡς ἐδύνατο, καὶ τὴν ἀγορὰν ἔχων ἔνδον, καὶ κακοπαθῶν αὐτῆς τε τῆς ἀγορᾶς τῇ ὀλιγότητι καὶ νιφετοῦ πυκνότητι καὶ κρύους χαλεπότητι. ὥστε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν ἐν τοῖς φρυγανισμοῖς, οἱ δὲ ἔνδον, ὑπὸ στενοχωρίας καὶ κρύους ἀπώλλυντο. τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους Νωβελίωνι μὲν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ἀφικνεῖται διάδοχος Κλαύδιος Μάρκελλος, ἄγων πεζοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ ἱππέας πεντακοσίους. λοχώντων δὲ καὶ τόνδε τῶν πολεμίων, διῆλ-

θεν πεφυλαγμένως, καὶ σὺν παντὶ τῷ στρατῷ παρὰ τὴν Ὄκιλιν ἐστρατοπέδευεν. ἐπιτυχὴς δὲ τὰ πολεμικὰ ὤν, τὴν πόλιν αὐτίκα παρεστήσατο, καὶ συγγνώμην ἔδωκεν, ὅμηρα τινὰ καὶ ἀργυρίου τάλαντα τριάκοντα λαβών. νεργόβριγες δὲ αὐτοῦ περὶ τῆσδε τῆς μετριοπαθείας πυθόμενοι, πέμψαντες, ἠρώτων τί ἂν πράξαντες, εἰρήνης ἐπιτύχοιεν. ὡς δὲ αὐτοῖς ἐκέλευεν ἑκατὸν ἱππέας δοῦναι συστρατεύοντας, οἱ μὲν ὑπισχνοῦντο δώσειν, κατὰ δ᾽ ἄλλο μέρος τοῖς οὐραγοῦσιν ἐπετίθεντο, καὶ τῶν σκευοφόρων τι περιέσπων· εἶτα ἀφίκοντο τοὺς ἑκατὸν ἱππέας ἄγοντες, ὡς δὴ κατὰ τὸ συγκείμενον. περί τε τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας γινομένων, ἔλεγον τινὰς ἀγνοοῦντας τὰ ὡμολογημένα, ἁμαρτεῖν. ὁ δὲ τοὺς μὲν ἑκατὸν ἱππέας ἔδησε, τοὺς δ᾽ ἵππους αὐτῶν ἀποδόμενος, καὶ τὸ πεδίον καταδραμὼν, τὴν λείαν διεῖλεν τῷ στρατῷ, καὶ τῇ πόλει παρεστρατοπέδευσε. νεργόβριγες δὲ, προσαγομένων αὐτοῖς μηχανημάτων ἅμα καὶ χωμάτων, κήρυκα πέμψαντες λυκῆν ἀντὶ κηρυκείου περικείμενον, ᾔτουν συγγνώμην. ὁ δὲ οὐκ ἔφη δώσειν, εἰ μὴ πάντες ἀρουάκκοι καὶ βελλοὶ καὶ τίτθοι δεηθεῖεν ὁμοῦ. ὧν τὰ μὲν ἔθνη πυθόμενα, προθύμως ἐπρεσβεύετο, καὶ τὸν Μάρκελλον ἠξίουν ποινὴν αὐτοῖς ἐπιθέντα μετρίαν, ἐς τὰς Γράκχου συνθήκας ἀναγαγεῖν. ἀντέλεγον δ᾽ αὐτοῖς ἐπιχώριοι τινὲς ὑπ᾽ ἐκείνων πεπολεμημένοι. καὶ ὁ Μάρκελλος ἐξ ἑκατέρων πρέσβεις ἐς ῥώμην ἔπεμπεν ἀντιλέξοντας ἀλλήλοις· ἰδίᾳ δὲ ἐπέστελλεν τῇ βουλῇ, προτρέπων ἐς τὰς διαλύσεις. ἐβούλετο γὰρ ἐφ᾽ ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον ἐκλυθῆναι, δόξαν οἱ χρηστὴν καὶ ἀπὸ τοῦδε νομίζων ἔσεσθαι. τῶν δὲ πρέσβεων οἱ μὲν ἐκ τῆς φιλίας, ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντες, ἐξενίζοντο· οἱ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων, ὡς ἔθος ἐστὶν, ἔξω τειχῶν ἐστάθμευον. ἀποδοκιμάζουσα δ᾽ ἡ βουλὴ τὴν εἰρήνην, καὶ χαλεπῶς φέρουσα ὅτι μὴ, καθάπερ αὐτοὺς ἠξίου Νωβελίων ὁ πρὸ Μαρκέλλου, ῥωμαίοις αὐτοὺς ἐπιτε-

τρέφεσθαι, καὶ Μάρκελλον αὐτοῖς ἐξοίσειν ἔφη τὰ δόξαντα. τὴν στρατιὰν δ' εὐθὺς ἐκλήρουν ἐς ἰβηρίαν τότε πρῶτον, ἀντὶ καταλέξεως. πολλῶν γὰρ αἰτιωμένων τοὺς ὑπάτους, ἀδίκοις ποιεῖσθαι τὰς καταγραφὰς, καί τινας ἐς τὰς κουφοτέρας στρατείας καταλέγειν, ἔδοξεν ἀπὸ κλήρου τότε συναγαγεῖν. ὧν ἐστρατήγει Λικίνιος Λεύκουλλος ὕπατος, πρεσβευτῇ χρώμενος Κορνηλίῳ Σκιπίωνι, τῷ καρχηδόνα μετ' οὐ πολὺ ἑλόντι, καὶ νομαντίαν ὕστερον. ὁ μὲν δὴ Λύκουλλος ὥδευεν. ὁ δὲ Μάρκελλος τόν τε πόλεμον προεῖπε τοῖς κελτίβηρσι, καὶ τὰ ὅμηρα αἰτοῦσιν ἀπέδωκε. τὸν δ' ἐν ῥώμῃ τοὺς λόγους διαθέμενον ὑπὲρ τῶν κελτιβήρων, ἰδίᾳ πρὸς αὑτὸν ἀνακαλέσας ἐπὶ πολὺ διέτριβον. ὑπὲρ ὅπου δὴ καὶ ὑπωπτεύετο μὲν καὶ τότε, μᾶλλον δ' ἐπιστώθη τοῖς ὕστερον γιγνομένοις, ὅτι αὐτοὺς ἀνέπειθεν ἑαυτῷ τὰ κατὰ σφᾶς ἐπιτρέψαι· ἐπειγόμενος ἄρα πρὸ τοῦ Λουκούλλου τὸν πόλεμον καταλυθῆναι. μετὰ γὰρ τὴν συνουσίαν, νεργόβριγας μὲν ἀρουάκων πεντακισχίλιοι κατέλαβον· Μάρκελλος δ' ἐπὶ νομαντίαν ἐχώρει· καὶ πέντε σταδίοις ἀποσχὼν, παρεστρατοπέδευεν αὐτοῖς, καὶ συνεδίωκεν ἐς τὴν πόλιν. ἕως ὁ τῶν νομαντίνων στρατηγὸς Λιτέννων ὑποστὰς, ἐβόα βούλεσθαι Μαρκέλλῳ συνελθεῖν ἐς λόγους· καὶ συνελθὼν, ἔφη βελλοὺς καὶ τίτθους καὶ ἀρουάκους ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν Μαρκέλλῳ. ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας, ὅμηρά τε καὶ χρήματα πάντας ᾔτησε, καὶ λαβὼν, ἀφῆκεν ἐλευθέρους. ὁ μὲν δὴ πόλεμος ὁ Βελλῶν τε καὶ τίτθων καὶ ἀρουάκων ἔληγεν οὕτω, πρὸ Λυκούλλου. ὁ δὲ Λούκουλλος δόξης τε ἐπιθυμῶν, καὶ ἐκ πενίας χρήζων χρηματισμοῦ, ἐς οὐακκαίους, ἕτερον γένος κελτιβήρων, ἐνέβαλεν, οἳ γείτονες τῶν ἀρουάκων εἰσίν· οὔτε τινὸς αὐτῷ ψηφίσματος γεγονότος, οὔτε οὐακκαίων ῥωμαίοις πεπολεμηκότων, οὐδὲ ἐς αὐτόν τι Λύκουλλον ἁμαρτόντων. περάσας δὲ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον τάγον, ἀφίκετο πρὸς καύκαν πόλιν, καὶ παρεστρατοπέδευσεν. οἱ δ' ἐπύ-

θοντο μὲν αὐτοῦ τίνος ἥκοι δεόμενος, ἢ τί πολέμου χρήζων· φήσαντος δὲ ὅτι καρπητανοῖς ὑπὸ οὐακκαίων ἀδικουμένοις βοηθοίη, τότε μὲν ἀνεχώρουν ἐς τὴν πόλιν· ξυλευομένῳ δὲ αὐτῷ καὶ χορτολογοῦντι ἐπέκειντο. καὶ κτείνουσι πολλοὺς, καὶ τοὺς λοιποὺς διώκουσιν ἐς τὸ στρατόπεδον. γιγνομένης δὲ καὶ παρατάξεως, οἱ καυκαῖοι ψιλοῖς ἐοικότες, ἐκράτουν ἐπὶ πολὺ τοῦ Λουκούλλου, μέχρι σφῶν τὰ ἀκόντια πάντα ἐξαναλώθη· καὶ τότε ἔφευγον, οὐκ ὄντες μενεμάχοι· περί τε ταῖς πύλαις αὐτῶν ὠθουμένων, ἀνῃρέθησαν ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους. τῆς δ᾽ ἐπιούσης οἱ πρεσβύτατοι, στεφανωσάμενοί τε καὶ φέροντες ἱκετηρίας, τὸν Λούκουλλον αὖθις ἠρώτων τί ποιοῦντες ἂν εἶεν φίλοι. ὁ δὲ αὐτοῖς ὅμηρά τε ᾔτει καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν· καὶ τοὺς ἱππέας αὐτῶν ἐκέλευσέν οἱ συστρατεύειν. ὡς δὲ πάντα ἔλαβεν, ἠξίου φρουρὰν ἐς τὴν πόλιν ἐσαγαγεῖν. δεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο τῶν καυκαίων, ἐσήγαγε δισχιλίους ἀριστίνδην ἐξειλεγμένους· οἷς ἐσελθοῦσιν εἴρητο γίγνεσθαι περὶ τὰ τείχη. καταλαβόντων δὲ αὐτὰ τῶν δισχιλίων, ἐπήγαγε τὴν ἄλλην στρατιὰν ὁ Λούκουλλος, καὶ τῇ σάλπιγγι ὑπεσήμαινε κτείνειν καυκαίους ἅπαντας ἡβηδόν. οἱ μὲν δὴ πίστεις τε καὶ θεοὺς ὁρκίους ἐπικαλούμενοι, καὶ ῥωμαίους ἐς ἀπιστίαν λοιδοροῦντες, διεφθείροντο ὠμῶς, ἐκ δισμυρίων ἀνδρῶν κατὰ πύλας ἀποκρήμνους διαφυγόντων ὀλίγων. ὁ δὲ Λούκουλλος τὴν πόλιν διήρπαζε, καὶ δόξης ῥωμαίους ἀνεπίμπλη κακῆς. οἱ δ᾽ ἄλλοι βάρβαροι συνέθεον ἐκ τῶν πεδίων, οἱ μὲν ἐς τὰ ἀπόκρημνα, οἱ δὲ ἐς τὰς ὀχυρωτέρας πόλεις συμφέροντες ἃ δύναιντο, καὶ ἐμπιμπράντες ὅσα λείποιεν, τοῦ μηδὲν ἔτι Λούκουλλον εὑρεῖν. ὁ δὲ, πολλὴν γῆν ἔρημον ὁδεύσας, ἔς τινα πόλιν ἰντερκατίαν ἀφίκετο, ἔνθα πεζοὶ μὲν ὑπὲρ δισμυρίους συνεπεφεύγεσαν, ἱππεῖς δὲ δισχίλιοι· καὶ αὐτοὺς ὁ Λούκουλλος ἐς συνθήκας ὑπὸ ἀνοίας προυκαλεῖτο. οἱ δ᾽ ἐπ᾽ ὀνείδει τὰ

καυκαίων αὐτῷ προύφερον, καὶ ἐπυνθάνοντο εἰ ἐπὶ ταῖς ἐκείνων πίστεις αὐτοὺς καλοίη. ὁ δ᾽, οἷον ἅπαντες οἱ ἁμαρτόντες, ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ τοῖς ὀνειδίζουσιν χαλεπαίνων, ἔκειρεν αὐτῶν τὰ πεδία· καὶ περικαθίσας κύκλῳ τὴν πόλιν, χώματα ἤγειρε πολλά, καὶ συνεχῶς ἐξέτασσε, προκαλούμενος ἐς μάχην. οἱ δ᾽ οὔπω μὲν ἀντεξέτασσον, ἀλλ᾽ ἦσαν ἀκροβολισμοὶ μόνοι. θαμινὰ δέ τις τῶν βαρβάρων ἐξίππευεν ἐς τὸ μεταίχμιον, κεκοσμημένος ὅπλοις περιφανῶς, καὶ προυκαλεῖτο ῥωμαίων ἐς μονομαχίαν τὸν ἐθέλοντα. οὐδενὸς δ᾽ ὑπακούοντος, ἐπιτωθάσας, καὶ τῷ σχήματι κατορχησάμενος, ἀπεχώρει. γιγνομένου δὲ τοῦτο πολλάκις, ὁ Σκιπίων ἔτι νέος ὤν, ὑπερήλγησέ τε καὶ προπηδήσας ὑπέστη τὸ μονομάχιον. εὐτυχῶς δ᾽ ἐκράτησεν ἀνδρὸς μεγάλου, μικρὸς ὤν. καὶ τόδε μὲν ἐπῆρε ῥωμαίους· νυκτὸς δὲ φόβοι πολλοὶ κατεῖχον. οἱ γὰρ ἱππεῖς ὅσοι τῶν βαρβάρων, πρὶν ἀφικέσθαι Λούκουλλον, ἐπὶ χορτολογίαν προεληλύθεσαν, οὐκ ἔχοντες ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, Λουκούλλου περικαθημένου, περιθέοντες ἐβόων καὶ συνετάρασσον· καὶ συνεπήχουν οἱ ἔνδον αὐτοῖς· ὅθεν ὁ φόβος ἦν τοῖς ῥωμαίοις ποικίλος. ἔκαμνον δὲ καὶ τῇ φυλακῇ δι᾽ ἀγρυπνίαν καὶ ἀήθειαν τροφῶν ἐπιχωρείων. οἴνου γὰρ οὐκ ὄντος, οὐδ᾽ ἁλῶν, οὐδ᾽ ὄξους, οὐδ᾽ ἐλαίου, πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ ἐλάφων κρέα πολλὰ καὶ λαγωῶν χωρὶς ἁλῶν ἑψόμενα σιτούμενοι, κατερρήγνυντο τὰς γαστέρας, καὶ πολλοὶ καὶ ἀπώλλυντο. μέχρι ποτὲ τὸ χῶμα ἠγέρθη, καὶ τὰ τείχη τῶν πολεμίων τύπτοντες μηχαναῖς, μέρος μέν τι κατέβαλον, καὶ ἐσέδραμον ἐς τὴν πόλιν· μετὰ δ᾽ οὐ πολὺ βιασθέντες τε καὶ ἀναχωροῦντες, ἐσπίπτουσιν ἔς τινα δεξαμενὴν ὕδατος ὑπὸ ἀγνωσίας· ἔνθα οἱ πλείους ἀπώλοντο. καὶ νυκτὸς οἱ βάρβαροι τὰ πεσόντα ἀνῳκοδόμουν. πάνυ δ᾽ ἑκατέρων κακοπαθούντων (ὁ γὰρ λιμὸς ἀμφοῖν ἥπτετο) Σκιπίων ἀνεδέχετο τοῖς βαρβάροις οὐδὲν ἔσεσθαι παράσπονδον.

καὶ πιστευθεὶς, κατὰ κλέος ἀρετῆς, διέλυσε τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῖσδε, Λουκούλλῳ δοθῆναι παρὰ τῶν ἰντερκατίων σάγους μυρίους, καὶ θρέμματα τι πλῆθος ὡρισμένον, καὶ πεντήκοντα ἄνδρας ἐς ὅμηρα. χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον Λούκουλλος αἰτῶν, (οὗ δὴ χάριν, ἡγούμενος ὅλην ἰβηρίαν πολύχρυσον εἶναι καὶ πολυάργυρον, ἐπολέμει) οὐκ ἔλαβεν. οὐ γὰρ εἶχον· οὐδ' ἐν δόξῃ ταῦτ' ἐκεῖνοι κελτιβήρων τίθενται. ἐπὶ δὲ παλλαντίαν ᾔει πόλιν, ἣ δόξαν τε ἀρετῆς εἶχε μείζω, καὶ πολλοὶ συνεπεφεύγεσαν ἐς αὐτήν· ὅθεν αὐτῷ συνεβούλευον τινὲς ἀποχωρεῖν περὶ πείρας. ὁ δὲ, πολυχρήματον εἶναι πυνθανόμενος, οὐκ ἀνεχώρει, μέχρι σιτολογοῦντα αὐτὸν οἱ παλλάντιοι συνεχῶς ἱππεῦσιν ἠνώχλουν τε καὶ σιτολογεῖν ἐκώλυον. ἀπορῶν δὲ τροφῶν ὁ Λούκουλλος, ἀνέζευγνυ, τετράγωνον ἐν πλινθίῳ τὸν στρατὸν ἄγων, ἑπομένων αὐτῷ καὶ τότε τῶν παλλαντίων μέχρι δορίου ποταμοῦ. ὅθεν οἱ μὲν παλλάντιοι νυκτὸς ἀνεχώρουν· ὁ δ' ἐς τὴν τυρδιτανῶν χώραν διελθὼν, ἐχείμαζε. καὶ τοῦτο τέλος ἦν τοῦ οὐακκαίων πολέμου, παρὰ ψήφισμα ῥωμαίων ὑπὸ Λουκούλλου γενομένου· καὶ ὁ Λούκουλλος ἐπὶ τῷδε οὐδὲ ἐκρίθη.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου μέρος ἄλλο ἰβήρων αὐτονόμων, οἳ λυσιτανοὶ καλοῦνται, Πουνίκου σφῶν ἡγουμένου, τὰ ῥωμαίων ὑπήκοα ἐληΐζοντο, καὶ τοὺς στρατηγοῦντας αὐτῶν Μανίλιόν τε καὶ Καλπούρνιον Πείσωνα τρεψάμενοι, κτείνουσιν ἑξακισχιλίους, καὶ ἐπ' αὐτοῖς Τερέντιον Οὐάῤῥωνα ταμίαν. οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Πούνικος, τὰ μέχρι ὠκεανοῦ κατέδραμε· καὶ οὐέττωνας ἐς τὴν στρατείαν προσλαβὼν, ἐπολιόρκει ῥωμαίων ὑπηκόους τοὺς λεγομένους βλαστοφοίνικας· οἷς φασιν Ἀννίβαν τὸν καρχηδόνιον ἐποικίσαι τινὰς ἐκ λιβύης, καὶ παρὰ τοῦτο κληθῆναι βλαστοφοίνικας. Πούνικος μὲν οὖν λίθῳ πληγεὶς ἐς τὴν κεφαλὴν, ἀπέθανεν· διαδέχεται δ' αὐτὸν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα ἦν Καίσαρας· τούτου ὁ Καίσαρας Μουμμίῳ μετὰ στρατιᾶς ἄλλης ἐ-

πεμφθέντι ἀπὸ ῥώμης ἐς μάχην συνηνέχθη· καὶ ἡττώμενος, ἔφυγε· Μεμμίου δ' αὐτὸν ἀτάκτως διώκοντος, ἐπιστραφεὶς, ἔκτεινεν ἐς ἐννακισχιλίους, καὶ τήν τε λείαν τὴν ἡρπασμένην καὶ τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον ἀνεσώσατο, καὶ τὸ ῥωμαίων προσέλαβέ τε, καὶ διήρπασεν ὅπλα καὶ σημεῖα πολλά· ἅπερ οἱ βάρβαροι κατὰ τὴν κελτιβηρίαν ὅλην περιφέροντες, ἐπετώθαζον. Μούμμιος δ' ὑπολοίποις ἔχων πεντακισχιλίοις, ἐγύμναζεν ἔνδον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, δεδιὼς ἄρα προελθεῖν ἐς τὸ πεδίον, πρὶν τοὺς ἄνδρας ἀναθαῤῥῆσαι. φυλάξας δὲ ἔπι μέρος οἱ βάρβαροι τῆς ἀφῃρημένης λείας παρέφερον, ἀδοκήτως αὐτοῖς ἐπέθετο· καὶ πολλοὺς διαφθείρας, ἔλαβε τὴν λείαν, καὶ τὰ σημεῖα. λυσιτανῶν δ' οἱ ἐπὶ θάτερα τοῦ τάγου ποταμοῦ, κἀκεῖνοι ῥωμαίοις πεπολεμωμένοι, Καυκαίνου σφῶν ἡγουμένου, κουνέοις ἐπόρθουν, οἳ ῥωμαίοις ἦσαν ὑπήκοοι, καὶ πόλιν αὐτῶν μεγάλην εἷλον κουνίστοργιν· παρά τε τὰς στήλας τὰς ἡρακλείους τὸν ὠκεανὸν ἐπέρων. καὶ οἱ μὲν τὴν ἄλλην λιβύην κατέτρεχον, οἱ δ' ὄκιλιν πόλιν ἐπολιόρκουν. Μούμμιος δ' ἑπόμενος ἐννακισχιλίοις πεζοῖς καὶ ἱππεῦσι πεντακοσίοις, ἔκτεινε τῶν μὲν δηούντων, ἐς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, τῶν δ' ἑτέρων τινάς· καὶ τὴν πολιορκίαν διέλυσε τῆς ὀκίλης. ἐντυχὼν δὲ καὶ τοῖς φέρουσιν ἃ ἐσυλήκεσαν, ἔκτεινε καὶ τούσδε πάντας, ὡς μηδ' ἄγγελον ἀπὸ τοῦ κακοῦ διαφυγεῖν. τὴν δὲ λείαν διαδοὺς τῷ στρατῷ, τὴν δυνατὴν φέρεσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς θεοῖς τοῖς ἐνυαλίοις ἔκαυσε. καὶ Μούμμιος μὲν τάδε πράξας, ἐπανῆλθεν ἐς ῥώμην, καὶ ἐθριάμβευσεν. ἐκδέχεται δ' αὐτὸν Μάρκος Ἀτίλιος· ὃς λυσιτανῶν μὲν ἐς ἑπτακοσίους ἐπιδραμὼν ἀπέκτεινε, καὶ τὴν μεγίστην πόλιν ἐξεῖλεν ᾗ ὄνομα ὀξθράκαι· τὰ δ' ἐγγὺς καταπληξάμενος ἅπαντα ἐπὶ συνθήκαις παρέλαβε. καὶ τούτων ἦν ἔνια τοῦ οὐετώνων ἔθνους,

ὁμόρου τοῖς λυσιτανοῖς. ὡς δʼ ἀνεζεύγνυε χειμάσων ὁ Ἀπίλιος, αὐτίκα πάντες μετετίθεντο. καὶ τινας ῥωμαίοις ὑπηκόους ἐπολιόρκουν· οὓς ἐπειγόμενος ἐξελεῖν τῆς πολιορκίας Σερβίλιος Γάλβας ὁ Ἀπιλίου διάδοχος, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ πεντακοσίους σταδίους διελθὼν, ἐπιφαίνεται τοῖς λυσιτανοῖς· καὶ εὐθὺς ἐς μάχην ἐξέτασσε, κατάκοπον τὸν στρατὸν ἔχων. τρεψάμενος δʼ εὐτυχῶς τοὺς πολεμίους, ἐπέκειτο φεύγουσιν ἀπειροπολέμως. ὅθεν ἀσθενοῦς αὐτῷ καὶ ἀσυντάκτου τῆς διώξεως οὔσης, διὰ κόπον, οἱ βάρβαροι κατιδόντες αὐτοὺς διεσπασμένους καὶ ἀναπαυομένους, κατὰ μέρη συνελθόντες ἐπέθεντο, καὶ κτείνουσιν ἐς ἑπτακισχιλίους. ὁ δὲ Γάλβας μετὰ τῶν ἀμφʼ αὐτὸν ἱππέων κατέφυγεν ἐς καρμώνην πόλιν· ἔνθα τοὺς διαφυγόντας ἀνελάμβανε, καὶ συμμάχους ἀθροίσας ἐς δισμυρίους, διῆλθεν ἐς κουνέους, καὶ παρεχείμαζεν ἐν κούνι. Λούκουλλος δʼ ὁ τοῖς οὐακκαίοις ἄνευ ψηφίσματος πολεμήσας, ἐν τυρδιτανίᾳ τότε χειμάζων, ἤσθετο λυσιτανῶν ἐς τὰ πλησίον ἐμβαλόντων· καὶ περιπέμψας τοὺς ἀρίστους τῶν ἡγεμόνων, ἔκτεινε τῶν λυσιτανῶν ἐς τετρακισχιλίους, περί τε γάδειρα τὸν πορθμὸν, ἑτέρων παρόντων, ἔκτεινεν ἐς χιλίους καὶ πεντακοσίους, καὶ τοὺς λοιποὺς συμφυγόντας εἴς τινα λόφον, ἀπετάφρευσε· πλῆθός τε ἔλαβεν ἀνδρῶν ἄπειρον· καὶ τὴν λυσιτανίαν ἐπιὼν κατὰ μέρος ἐπόρθει. ἐπόρθει δὲ καὶ ὁ Γάλβας ἐπὶ θάτερα· καὶ τινων πρεσβευομένων ἐς αὐτὸν, καὶ θελόντων βεβαιοῦν ὅσα Ἀπιλίῳ τῷ πρὸ αὐτοῦ στρατηγῷ συνθέμενοι παρεβεβήκεσαν, ἐδέχετο, καὶ ἐσπένδετο· καὶ ὑπεκρίνατο αὐτοῖς καὶ συνάχθεσθαι, ὡς διʼ ἀπορίαν λῃστεύουσί τε καὶ πολεμοῦσι καὶ παρεσπονδηκόσι. τὸ γὰρ λυπρόγεων, ἔφη, καὶ πενιχρὸν ὑμᾶς ἐς ταῦτα ἀναγκάζει. δώσω δʼ ἐγὼ πενομένοις

φίλοις γῆν ἀγαθὴν, καὶ ἐν ἀφθόνοις συνοικιῶ, διελὼν ἐς τρία. οἱ μὲν δὴ, τάδε προσδοκῶντες, ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀνίσταντο, καὶ συνῄεσαν οἷ προσέταξεν ὁ Γάλβας. ὁ δὲ αὐτοὺς ἐς τρία διῄρει· καὶ πεδίον ἑκάστοις τι ὑποδείξας, ἐκέλευεν ἐν τῷ πεδίῳ περιμένειν, μέχρι πολίσειεν αὐτοὺς ἐπελθών. ὡς δὲ ἧκεν ἐπὶ τοὺς πρώτους, ἐκέλευεν, ὡς φίλους, θέσθαι τὰ ὅπλα· θεμένους δὲ ἀπετάφρευσέ τε, καὶ μετὰ ξιφῶν τινὰς ἐσπέμψας, ἀνεῖλεν ἅπαντας, ὀδυρομένους τε καὶ θεῶν ὀνόματα καὶ πίστεις ἀνακαλοῦντας. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους ἐπειχθεὶς ἀνεῖλεν, ἀγνοοῦντας ἔτι τὰ πάθη τὰ τῶν προτέρων· ἀπιστίᾳ μὲν ἄρα ἀπιστίαν μετιὼν, οὐκ ἀξίως δὲ ῥωμαίων, μιμούμενος βαρβάρους. ὀλίγοι δ' αὐτῶν διέφυγον· ὧν ἦν Οὐρίατθος, ὃς μετ' οὐ πολὺ ἡγήσατο λυσιτανῶν, καὶ ἔκτεινε πολλοὺς ῥωμαίων, καὶ ἔργα μέγιστα ἐπεδείξατο. ἀλλὰ τάδε μὲν, ὕστερον γιγνόμενα, ὕστερον λέξω· τότε δὲ ὁ Γάλβας, Λουκούλλου φιλοχρηματώτερος ὢν, ὀλίγα μὲν τινὰ τῆς λείας τῇ στρατιᾷ διεδίδου καὶ ὀλίγα τοῖς φίλοις, τὰ λοιπὰ δ' ἐσφετερίζετο, καίτοι πλουσιώτατος ὢν ὁμοῦ τι ῥωμαίων. ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ εἰρήνῃ φασὶν αὐτὸν διαλιπεῖν ψευδόμενόν τε καὶ ἐπιορκοῦντα διὰ κέρδη· μισούμενος δὲ καὶ κατηγορούμενος, διέφυγε διὰ τὸν πλοῦτον. οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ὅσοι διέφυγον ἐκ τῆς Λουκούλλου καὶ Γάλβα παρανομήσεως, ἀθροισθέντες ἐς μυρίους, τὴν Τυρδητανίαν κατέτρεχον. καὶ αὐτοῖς ἀπὸ ῥώμης ἐπελθὼν Γάϊος Οὐετίλιος, ἄγων τέ τινα στρατὸν ἄλλον καὶ τοὺς ἐν ἰβηρίᾳ προσλαβὼν, ἅπαντας ἔχων ἐς μυρίους, ἐπέπεσε προνομεύουσι· καὶ πολλοὺς ἀνελὼν, συνέωσε τοὺς λοιποὺς ἔς τι χωρίον οἷ κινδυνεύειν τε μένοντας ἐχρῆν ὑπὸ λιμοῦ, καὶ ἀπιόντας, ὑπὸ ῥωμαίων. ὧδε γὰρ εἶχε δυσχωρίας. καὶ διὰ τοῦτο πρέσβεις ἐς τὸν Οὐετίλιον ἔπεμπον σὺν ἱκετηρίαις, γῆν ἐς συνοικισμὸν αἰτοῦντες, ὡς ἀπὸ τοῦδε ἐσόμενοι ῥωμαίων ἐς πάντα κατήκοοι. ὁ δὲ

κοι. ὁ δὲ ὑπισχνεῖτο δώσειν, καὶ συνετίθετο ἤδη. Οὐείαθος δὲ ἐκ τῆς Γάλβα παρανομίας ἐκφυγών, τότε συνὼν αὐτοῖς, ὑπεμίμνησκε τῆς ῥωμαίων ἀπιστίας, ὁσάκις τε αὐτοῖς ὀμόσαντες ἐπιθοῖντο· καὶ ὡς ὅδε πᾶς ὁ στρατὸς ἐκ τοιῶνδε ἐπιορκιῶν Γάλβα καὶ Λουκούλλου διαφύγοιεν· οὐ δὴ ἀπορεῖν ἔφη σωτηρίας ἀπὸ τοῦδε τοῦ χωρίου, ἂν ἐθέλωσι πείθεσθαι. ἐρεθισθέντων δ' αὐτῶν, καὶ ἐν ἐλπίσι γιγνομένων, ᾑρέθη τε στρατηγός, καὶ πάντας ἐκτάξας ἐς μέτωπον ὡς ἐπὶ μάχῃ, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτὸς ἐπιβῇ τοῦ ἵππου, διαιρεθέντας ἐς μέρη πολλά, φεύγειν ὡς δύναιντο κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας ὁδούς, ἐς Τριβόλαν πόλιν· ἔνθα αὐτὸν περιμένειν· χιλίους δὲ μόνους ἐπιλεξάμενος, ἐκέλευσεν αὐτῷ συνίστασθαι. καὶ γιγνομένων τούτων, οἱ μὲν, εὐθὺς ἔφυγον, ἐπειδὴ ὁ Οὐείαθος τὸν ἵππον ἀνέβη· ὁ δὲ Οὐετίλιος αὐτοὺς δείσας διώκειν, ἐς πολλὰ διῃρημένους, ἐπὶ τὸν Οὐείαθον ἑστῶτα καὶ ἐφεδρεύοντα τῷ γιγνομένῳ τραπείς, ἐμάχετο. ὁ δὲ ὠκυτάτοις ἵπποις αὐτὸν ἐνοχλῶν, καὶ ὑποφεύγων, καὶ πάλιν ἱστάμενος, καὶ ἐπιών, ἐκείνην τε τὴν ἡμέραν ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ὅλην διετέλεσε περιθέων. ὡς δ' εἴκασεν ἀσφαλῶς ἔχειν τῆς φυγῆς τοὺς ἑτέρους, τότε νυκτὸς ὁρμήσας δι' ὁδῶν ἀτρίβων, κουφοτάτοις ἵπποις ἀπέδραμεν ἐς Τριβόλαν, ῥωμαίων αὐτὸν διώκειν ὁμοίως οὐ δυναμένων, διά τε βάρος ὅπλων καὶ ἀπειρίαν ὁδῶν καὶ ἵππων ἀνομοιότητα. ὧδε μὲν ἐξ ἀδήλου στρατὸν ἀπογιγνώσκοντα αὐτοῦ περιέσωσε, καὶ τὸ στρατήγημα τόδε περιφερόμενον ἐς τοὺς τῇδε βαρβάρους ἐξῆρεν αὐτόν· καὶ πολλοὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσεχώρουν. ὁ δὲ ἐς τρία ἔτη ῥωμαίοις ἐπολέμει. καί μοι δοκεῖ τὸν Οὐείαθον πόλεμον σφόδρα τε ἐνοχλήσαντα ῥωμαίοις, καὶ δυσεργότατον αὐτοῖς γενόμενον συναγαγεῖν, ἀναθέμενον εἴ τι τοῦ αὐτοῦ χρόνου περὶ Ἰβηρίαν ἄλλο ἐγίγνετο. Οὐετίλιος μὲν δὴ αὐτὸν διώκων, ἦλθεν ἐπὶ τὴν Τριβόλαν· ὁ δ' Οὐείαθος ἐν λόχμαις ὑπερελθόντος τοῦ Οὐετι-

λίου, αὐτός τε ἐπεστρέφετο, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνεπήδων· καὶ ῥωμαίους ἑκατέρωθεν ἔκτεινόν τε καὶ ἐζώγρουν, καὶ ἐς τὰς φάραγγας ἐώθουν. ἐζωγρήθη δὲ καὶ ὁ Οὐετίλιος· καὶ αὐτὸν ὁ λαβὼν ἀγνοῶν, γέροντα ὑπέρπαχυν ὁρῶν, ἔκτεινεν, ὡς οὐδενὸς ἄξιον. ῥωμαίων δὲ μόλις ἐκ μυρίων ἑξακισχίλιοι διέδρασαν ἐς Καρπησσὸν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν, ἣν ἐγὼ νομίζω πρὸς ἑλλήνων πάλαι Ταρτησσὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ Ἀργανθώνιον αὐτῆς βασιλεῦσαι, ὃν ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη ἀφικέσθαι φασί. τοὺς μὲν οὖν ἐς τὴν καρπησσὸν διαφυγόντας ὁ ταμίας ὃς εἵπετο τῷ Οὐετιλίῳ, συνέτασσεν ἐπὶ τειχῶν δεδιότας· παρὰ δὲ Βελλῶν καὶ Τίτθων αἰτήσας πεντακισχιλίους συμμάχους, καὶ λαβὼν, προὔπεμψεν ἐπὶ τὸν Οὐείαθον. ὁ δὲ πάντας ἔκτεινεν, ὡς μηδ' ἄγγελον διαφυγεῖν. καὶ ὁ ταμίας ἡσύχαζεν ἐν τῇ πόλει, περιμένων τινὰ βοήθειαν ἀπὸ ῥώμης. Οὐείαθος δὲ τὴν καρπητανίαν, εὐδαίμονα χώραν, ἐπιὼν ἀδεῶς ἐλεηλάτει, ἕως ἧκεν ἐκ ῥώμης Γάϊος Πλαύτιος, ἄγων πεζοὺς μυρίους καὶ ἱππέας χιλίους ἐπὶ πεντακοσίοις. τότε δ' αὖθις ὑποκρινάμενος φυγὴν ὁ Οὐείαθος· καὶ ὁ Πλαύτιος αὐτὸν ἔπεμψε διώκειν ἐς τετρακισχιλίους· οὓς ἐπιστραφεὶς ὁ Οὐείαθος ἔκτεινε, χωρὶς ὀλίγων. καὶ τὸν Τάγον ποταμὸν διαβὰς, ἐστρατοπέδευεν ἐν ὄρει περιφύτῳ μὲν ἐλάαις, ἀφροδίτης δ' ἐπωνύμῳ. ἔνθα ὁ Πλαύτιος καταλαβὼν, καὶ τὸ πταῖσμα ἀναλαβεῖν ἐπειγόμενος, συνέβαλεν. ἡττηθεὶς δὲ, φόνου πολλοῦ γενομένου, διέφυγεν ἀκόσμως ἐς τὰς πόλεις, καὶ ἐκ μέσου θέρους ἐχείμαζεν, οὐ θαρρῶν οὐδαμοῦ προσιέναι. ὁ δ' Οὐείαθος τὴν χώραν ἀδεῶς περιιὼν, ᾔτει τοὺς κεκτημένους τιμὴν τοῦ ἐπικειμένου καρποῦ· καὶ παρ' ὧν μὴ λάβοι, διέφθειρεν. ὧν οἱ ἐν ἄστει ῥωμαῖοι πυνθανόμενοι, Φάβιον Μάξιμον Αἰμιλιανὸν, Αἰμιλίου Παύλου τοῦ Περσέα τὸν μακεδόνων βασιλέα ἀνελόντος υἱὸν, ἔπεμπον ἐς ἰβηρίαν· καὶ στρατιὰν ἑαυτῷ καταλέγειν ἐπέτρεπον. ὁ δὲ, ῥωμαίων ἄρτι καρχηδόνα καὶ τὴν

ἑλλάδα ἑλόντων, καὶ τὸν τρίτον ἐν μακεδονίᾳ πόλεμον κατωρθωκότων, φειδοῖ τῶν ἀνδρῶν, τῶν ἐκεῖθεν ἡληλυθότων κατέλεγε πρωθήβας, οὐ πρὶν πολέμου πεπειραμένους, ἐς δύο τέλη. καὶ παρὰ τῶν συμμάχων στρατὸν ἄλλον αἰτήσας, ἧκεν ἐς ὀρσῶνα τῆς ἰβηρίας, σύμπαντας ἔχων πεζοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, καὶ ἱππέας ἐς δισχιλίους. ὅθεν οὔπω μάχης ἄρχων, μέχρι τὴν στρατιὰν γυμνάσειεν, ἐς γάδειρα διέπλευσε τὸν πορθμόν, Ηρακλεῖ θύσων. ὁ δὲ Οὐείαθος αὐτοῦ τῶν ξυλευομένων τισὶν ἐπιπεσών, ἔκτεινε πολλούς, καὶ ἐφόβησε τοὺς λοιπούς. τοῦ δ' ὑποστρατήγου συντάξαντος αὐτούς, αὖθις ὁ Οὐείαθος ἐκράτει, καὶ πολλὴν λείαν περιεσύρατο· ἀφικομένου τε τοῦ Μαξίμου, συνεχῶς ἐξέτασσε προκαλούμενος. ὁ δὲ ὅλῳ μὲν οὐ συνεμίσγετο τῷ στρατῷ, γυμνάζων αὐτὸν ἔτι, κατὰ δὲ μέρη πολλάκις ἠκροβολίζετο, πεῖράν τε ποιούμενος τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἰδίοις ἐντιθεὶς θάρσος· χορτολογῶν τε, ἐνόπλους ἀεὶ τοῖς γυμνοῖς περιΐστη, καὶ περιέτρεχε μεθ' ἱππέων αὐτούς· οἷα, Παύλῳ τῷ πατρὶ συστρατευόμενος ἐν μακεδόσιν, ἑώρα. μετὰ δὲ χειμῶνα γεγυμνασμένῳ τῷ στρατῷ τρέπεται δεύτερος ὅδε τὸν Οὐείαθον, καλῶς ἀγωνισάμενον· καὶ πόλεις αὐτοῦ δύο, τὴν μὲν διήρπασεν, τὴν δὲ ἐνέπρησεν· αὐτόν τε φεύγοντα ἐς χωρίον ᾧ ὄνομα ἦν βαικόρ, διώκων, ἔκτεινε πολλούς· καὶ ἐχείμαζεν ἐν κορδύβῃ. ἐφ' οἷς ὁ Οὐείαθος οὐχ ὁμοίως ἔτι καταφρονῶν, ἀρουάκκους καὶ τίτθους καὶ βέλλους ἔθνη μαχιμώτατα, ἀπέστησεν ἀπὸ ῥωμαίων. καὶ πόλεμον ἄλλον οἵδε ἐφ' ἑαυτῶν ἐπολέμουν, ὃν ἐκ πόλεως αὐτῶν μιᾶς νομαντῖνον ἡγοῦνται, μακρόν τε καὶ ἐπίπονον ῥωμαίοις γενόμενον· καὶ συνάξω καὶ τόνδε ἐς ἕν, μετὰ Οὐείαθον. Οὐείαθος μὲν ἐπὶ θάτερα τῆς ἰβηρίας ἑτέρῳ στρατηγῷ ῥωμαίων Κοΐντῳ συνεπλέκετο· καὶ ἡσσώμενος, ἐς τὸ ἀφροδίσιον ὄρος ἀνέστρεφεν· ὅθεν ἐπιστραφεὶς ἔκτεινε τοὺς Κοΐντου-

χιλίους, καὶ σημεῖά τινα ἥρπασε· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν συνεδίωξεν, καὶ τὴν ἐν ἰτύκῃ φρουρὰν ἐξέβαλε, καὶ τὴν βαστιτανῶν χώραν ἐληΐζετο, Κοΐντου διὰ δειλίαν καὶ ἀπειρίαν οὐκ ἐπιβοηθοῦντος, ἀλλ' ἐν κορδύβῃ χειμάζοντος, ἐκ μέσου μετοπώρου, καὶ Γάϊον Μάρκιον θαμινὰ ἐπιπέμποντος αὐτῷ, ἄνδρα ἴβηρα ἐκ πόλεως ἰταλικῆς. τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους, Κοΐντῳ μὲν ὁ ἀδελφὸς Αἰμιλιανοῦ Φάβιος Μάξιμος Αἰμιλιανὸς ἦλθεν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν διάδοχος, δύο ἄλλα τέλη ῥωμαίων ἄγων, καὶ συμμάχους τινὰς, ἅπαντας, ἐς μυρίους καὶ ὀκτακισχιλίους πεζοὺς, καὶ ἱππέας ἑξακοσίους ἐπὶ χιλίοις· ἐπιστείλας δὲ καὶ Μικίψῃ τῷ νομάδων βασιλεῖ πέμψαι οἱ τάχιστα ἐλέφαντας, ἐς ἰτύκην ἠπείγετο, τὴν στρατιὰν ἄγων κατὰ μέρος, καὶ τὸν Οὐείαθον ἑξακισχιλίοις ἀνδράσιν ἐπιόντα οἱ μετά τε κραυγῆς καὶ θορύβου βαρβαρικοῦ καὶ κόμης μακρᾶς· ἣν ἐν τοῖς πολεμίοις ἐπιποιοῦσι τοῖς ἐχθροῖς· οὐδὲν ὑποπλήξας ὑπέστη τε γενναίως, καὶ ἀπεώσατο ἄπρακτον. ὡς δέ οἱ καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἀφῖκτο, καὶ ἐκ λιβύης ἐλέφαντες δέκα, σὺν ἱππεῦσι τριακοσίοις, στρατόπεδον ὠχύρου μέγα, καὶ προσεπεχείρει τῷ Οὐειάθῳ, καὶ τρεψάμενος αὐτὸν ἐδίωκεν. ἀτάκτου δὲ τῆς διώξεως γενομένης, ἰδὼν ἐν τῇ φυγῇ τοῦτο ὁ Οὐείαθος, ἐπανῆλθε, καὶ κτείνας ἐς τρισχιλίους, τοὺς λοιποὺς συνήλασεν ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ προσέβαλε καὶ τῷδε ὀλίγῳ, μόλις αὐτῶν ὑφισταμένων περὶ τὰς πύλας· τῶν δὲ πλεόνων, ἐς τὰς σκηνὰς καταδύντων ὑπὸ δέους, καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν χιλιάρχων ἐξαγομένων. τότε μὲν οὖν Φαίννιός τε ὁ Λαιλίου κηδευτὴς, λαμπρῶς ἠρίστευε, καὶ νὺξ ἐπελθοῦσα ῥωμαίους περιέσωσεν. ὁ δὲ Οὐείαθος ἢ νυκτὸς ἢ καύματος ὥρᾳ θαμινὰ ἐπιὼν, καὶ οὔ τινα καιρὸν ἀδόκητον ἐκλείπων, ψιλοῖς ἀνδράσι καὶ ἵπποις ταχυτάτοις ἠνώχλει τοῖς πολεμίοις, μέχρι τὸν Σερουιλιανὸν ἐς ἰτύκην ἀναστῆσαι. ὅτε δὲ ἤδη ἐφόδων

τε ἀπορῶν ὁ Οὐρίαθος, καὶ τὸν στρατὸν ἔχων ἐλάττω, νυκτὸς ἐμπρήσας τὸ στρατόπεδον, ἐς λυσιτανίαν ἀνεχώρει· καὶ αὐτὸν ὁ Σερουιλιανὸς οὐ καταλαβὼν, ἐς βαιτυρίαν ἀνέβαλεν, καὶ πέντε πόλεις διήρπασεν αἳ τῷ Οὐριάθῳ συνεπεπράχεσαν. μετὰ δὲ τοῦτο ἐστράτευεν ἐς Κουνέους· ὅθεν ἐς λυσιτανοὺς ἐπὶ τὸν Οὐρίαθον αὖθις ἠπείγετο. καὶ αὐτῷ παροδεύοντι δύο λῄσταρχοι μετὰ μυρίων ἀνδρῶν ἐπιθέμενοι Κούριός τε καὶ Ἀπουλήιος ἐθορύβησαν, καὶ τὴν λείαν ἀφείλοντο. καὶ Κούριος μὲν ἐν τῷ ἀγῶνι ἔπεσεν· ὁ δὲ Σερουιλιανὸς τήν τε λείαν μετ᾽ οὐ πολὺ ἀνέλαβε, καὶ πόλεις εἷλεν εἰσκαδίαν τε καὶ γέμελλαν καὶ ὀβόλκολαν, φρουρουμένας ὑπὸ τοῦ Οὐριάθου· καὶ διήρπαζεν ἑτέρας· καὶ συνεγίνωσκεν ἄλλαις. αἰχμάλωτα δ᾽ ἔχων ἀμφὶ τὰ μύρια, πεντακοσίων μὲν ἀπέτεμεν τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοτο· καὶ ἐχείμαζε δεύτερον ἔτος ἤδη στρατηγῶν τοῦδε τοῦ πολέμου.

καὶ τάδε μὲν ὁ Σερουιλιανὸς ἐργασάμενος, ἐς ῥώμην ἀπῆρε, διαδεξαμένου τὴν ἀρχὴν Κοΐντου Πομπηίου Αὔλου. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μάξιμος Αἰμιλιανὸς Κοννόβαν μέν τινα λῄσταρχον ἑαυτὸν ἐγχειρίσαντα λαβὼν, καὶ φεισάμενος αὐτοῦ μόνου, τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐχειροκόπησεν. Οὐρίαθον δὲ διώκων, ἐρισάνην αὐτοῦ πόλιν ἀπετάφρευεν· ἐς ἣν ὁ Οὐρίαθος ἐσδραμὼν νυκτὸς, ἅμα ἕῳ τοῖς ἐργαζομένοις ἐπέκειτο· μέχρι τὰ σκαφεῖα ῥίψαντες, ἔφυγον· τήν τε ἄλλην στρατιὰν ἐκταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Αἰμιλιανοῦ τρεψάμενος ὁμοίως Οὐρίαθος, ἐδίωκε, καὶ συνήλασεν ἐς κρημνοὺς, ὅθεν οὐκ ἦν τοῖς ῥωμαίοις διαφυγεῖν. Οὐρίαθος δὲ τὴν εὐτυχίαν οὐχ ὕβρισεν, ἀλλὰ νομίσας ἐν καλῷ θήσεσθαι τὸν πόλεμον ἐπὶ χάριτι λαμπρᾷ, συνετίθετο ῥωμαίοις, καὶ τὰς συνθήκας ὁ δῆμος ἐπεκύρωσεν, Οὐρίαθον εἶναι ῥωμαίων φίλον, καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτῷ πάντας ἧς ἔχουσι γῆς ἄρχειν. ὧδε μὲν ὁ Οὐριάθου πόλεμος ἐδό-

κει πεπαῦσθαι, χαλεπώτατός τε ῥωμαίοις γενόμενος καὶ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καταλυθείς· οὐ μὴν ἐπέμεινεν οὐδ' ἐς βραχὺ τὰ συγκείμενα. ὁ γὰρ ἀδελφὸς Αἰμιλιανοῦ τοῦ ταῦτα συνθεμένου Κεπίων, διάδοχος αὐτῷ τῆς στρατηγίας γενόμενος, διέβαλλε τὰς συνθήκας, καὶ ἐπέστελλε ῥωμαίοις ἀπρεπεστάτας εἶναι. καὶ ἡ βουλὴ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῷ συνεχώρει κρύφα λυπεῖν τὸν Οὐείαθον ὅ, τι δοκιμάσειεν· ὡς δ' αὖθις ἐνώχλει, καὶ συνεχῶς ἐπέστελλεν, ἔκρινε λῦσαί τε τὰς σπονδὰς καὶ φανερῶς πολεμεῖν αὖθις Οὐειάθῳ. ἐψηφισμένου δὴ σαφῶς, ὁ Κεπίων Ἀρσάν τε πόλιν ἐκλείποντος Οὐειάθου παρέλαβε, καὶ αὐτὸν Οὐείαθον φεύγοντά τε καὶ τὰ ἐν παρόδῳ φθείροντα περὶ καρπητανίαν κατέλαβε, πολὺ πλέονας ἔχων. ὅθεν ὁ Οὐείαθος οὐ δοκιμάζων αὐτῷ συμπλέκεσθαι, διὰ τὴν ὀλιγότητα, κατὰ μέν τινα φάραγγα ἀφανῆ τὸ πλέον τοῦ στρατοῦ περιέπεμψεν ἀπιέναι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτὸς ἐκτάξας ἐπὶ λόφου, δόξαν παρεῖχε πολεμήσοντος· ὡς δ' ᾔσθετο τοὺς προαπεσταλμένους ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότας, ἐξίππευσεν ἐς αὐτοὺς μετὰ καταφρονήσεως, ὀξέως οὕτως ὡς μηδ' αἰσθέσθαι τοὺς διώκοντας ὅποι διέδραμεν. ὁ δὲ Κεπίων ἐς οὐέττωνας καὶ καλλαϊκοὺς τραπεὶς, τὰ ἐκείνων ἐδῄου. καὶ ζήλῳ τῶν ἔργων Οὐειάθου, τὴν λυσιτανίαν λῃστήρια πολλὰ ἄλλα ἐπιτρέχοντα ἐπόρθει. Σέξτος δὲ Ἰούνιος Βροῦτος ἐπὶ ταῦτα πεμφθεὶς, ἀπέγνω μὲν αὐτὰ διώκειν διὰ χώρας μακρὰς, ὅσην ὁ Τάγος τε καὶ Λήθης καὶ Δόριος καὶ Βαίτης ποταμοὶ ναυσίποροι περιέχουσιν· (ὀξέως, οἷα δὴ λῃστήρια, μεθισταμένους, δυσεργὲς ἡγούμενος εἶναι καταλαβεῖν, καὶ αἰσχρὸν, οὐ καταλαβόντι, καὶ νικήσαντι, τὸ ἔργον οὐ λαμπρὸν·) ἐς δὲ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐτράπετο, δίκην τε λήψεσθαι προσδοκῶν, καὶ τῇ στρατιᾷ πολὺ κέρδος περιέσεσθαι, καὶ τοὺς λῃστὰς ἐς ἑκάστην, ὡς πατρίδα κινδυνεύουσαν, διαλυθήσεσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἐνθυμούμενος, ἐδῄου τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, συμμαχουμένων τοῖς ἀνδράσι τῶν γυναικῶν καὶ συναναιρουμένων,

καὶ οὔτινα φωνὴν οὐδὲ ἐν ταῖς σφαγαῖς ἀφιεισῶν. εἰσὶ δ' οἳ καὶ εἰς τὰ ὄρη μεθ' ὧν ἐδύναντο ἀνεπήδων· καὶ αὐτοῖς δεομένοις συνεγίγνωσκεν ὁ Βροῦτος, καὶ τὰ ὄντα ἐμερίζετο. καὶ τὸν Δόριον περάσας, πολλὰ μὲν πολέμῳ κατέδραμεν, πολλὰ δὲ παρὰ τῶν αὑτοὺς ἐκδιδόντων ὅμηρα αἰτήσας, ἐπὶ Λήθην μετῄει, πρῶτος ὅδε Ῥωμαίων ἐπινοῶν τὸν ποταμὸν τόνδε διαβῆναι. περάσας δὲ καὶ τόνδε, καὶ μέχρι Νίμιος ἑτέρου ποταμοῦ προελθὼν, Βρακάρων αὐτῷ φερομένην ἀγορὰν ἁρπασάντων, ἐστράτευεν ἐπὶ τοὺς Βρακάρους, οἵ εἰσιν ἔθνος· καὶ ἅμα ταῖς γυναιξὶν ὡπλισμέναις καὶ οἵδε ἐμάχοντο, καὶ προθύμως ἔθνῃσκον· οὐκ ἐπιστρεφόμενος αὐτῶν οὐδεὶς, οὐδὲ τὰ νῶτα δεικνὺς, οὐδὲ φωνὴν ἀφιέντες. ὅσαι δὲ κατήγοντο τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν αὑτὰς διεχρῶντο, αἱ δὲ καὶ τῶν τέκνων αὐτόχειρες ἐγίγνοντο, χαίρουσαι τῷ θανάτῳ μᾶλλον τῆς αἰχμαλωσίας. εἰσὶ δέ τινες τῶν πόλεων αἳ τότε μὲν τῷ Βρούτῳ προσετίθεντο, οὐ πολὺ δ' ὕστερον ἀφίσταντο. καὶ αὐτὰς ὁ Βροῦτος κατεστρέφετο αὖθις. ἐπὶ δὲ Ταλάβριγα πόλιν ἰθὼν, ἣ πολλάκις μὲν αὐτῷ συνετέθειτο, πολλάκις δὲ ἀποστᾶσα, ἠνώχλει, παρακαλούντων αὐτὸν καὶ τότε τῶν Ταλαβριγῶν καὶ διδόντων αὑτοὺς ἐς ὅ,τι χρῄζοι, πρῶτα μὲν τοὺς αὐτομόλους Ῥωμαίων ᾔτει καὶ τὰ αἰχμάλωτα καὶ ὅπλα ὅσα εἶχον, καὶ ὅμηρα ἐπὶ τούτοις· εἶτ' αὐτοὺς ἐκέλευσε σὺν παισὶ καὶ γυναιξὶν ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. ὡς δὲ καὶ τοῦθ' ὑπέστησαν, τὴν στρατιὰν αὐτοῖς περιστήσας ἐδημηγόρει, καταλέγων ὁσάκις ἀποσταῖεν, καὶ ὅσους πολέμους πολεμήσειαν αὐτῷ. φόβον δὲ καὶ δόξαν ἐμφήνας ἐργασομένου τι δεινὸν, ἐπὶ τῶν ὀνειδῶν ἔληξε· καὶ τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν καὶ τὸν σῖτον καὶ χρήματα ὅσα κοινὰ ἦν, ἢ εἴ τις ἄλλη δημοσία παρασκευὴ, πάντα περιεῖλε, τὴν δὲ πόλιν αὖθις οἰκεῖν ἔδωκεν ἐξ ἀέλπτου. τοσάδε μὲν δὴ Βροῦτος ἐργασάμενος, ἐς Ῥώμην ἀπῄει· καὶ αὐτὰ ἐς τὴν Οὐειάθου γραφὴν συνήγαγον, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ διὰ τὴν ἐκείνου ζῆλον ὑπὸ λῃστηρείων ἄλλων ἀρξάμενα γίγνεσθαι. Οὐείαθος

δὲ Κεπίωνι περὶ συμβάσεων τοὺς πιστοτάτους αὐτῷ φίλους ἐπέπεμπεν, Αὔδακα καὶ Διτάλκωνα καὶ Μίνουρον, οἳ διαφθαρέντες ὑπὸ τοῦ Κεπίωνος δώροις τε μεγάλοις καὶ ὑποσχέσεσι πολλαῖς, ὑπέστησαν αὐτῷ κτενεῖν τὸν Οὐρίαθον. καὶ ἔκτειναν ὧδε· ὀλιγοϋπνότατος ἦν διὰ φροντίδα καὶ πόνους ὁ Οὐρίαθος, καὶ τὰ πολλὰ ἔνοπλος ἀνεπαύετο, ἵνα ἐξεγειρόμενος, εὐθὺς ἐς πάντα ἕτοιμος εἴη. τοῖς οὖν φίλοις ἐξῆν καὶ νυκτερεύοντι ἐντυγχάνειν. ᾧ δὴ καὶ τότε ἔθει οἱ περὶ τὸν Αὔδακα φυλάξαντες αὐτὸν, ἀρχομένου ὕπνου παρῆλθον ἐς τὴν σκηνὴν, ὡς δή τινος ἐπείγοντος, καὶ κτείνουσιν ὡπλισμένον ἐς τὴν σφαγήν· οὐ γὰρ ἦν ἄλλοθι. οὐδεμιᾶς δ' αἰσθήσεως γενομένης διὰ τὴν τῆς πληγῆς εὐκαιρίαν, διέδρασαν ἐς Κεπίωνα, καὶ τὰς δωρεὰς ᾔτουν. ὁ δ' αὐτίκα μὲν αὐτοῖς ἔδωκεν ἀδεῶς ἔχειν ὅσα ἔχοισι, περὶ δὲ ὧν ᾔτουν, ἐς Ῥώμην αὐτοὺς ἔπεμπεν. οἱ δὲ θεράποντες Οὐριάθου, καὶ ἡ ἄλλη στρατιά, γενομένης ἡμέρας, ἀναπαύεσθαι νομίζοντες αὐτὸν, ἐθαύμαζον διὰ ἀήθειαν· μέχρι τινὲς ἔμαθον ὅτι νεκρὸς κέοιτο ἔνοπλος. καὶ εὐθὺς ἦν οἰμωγή τε καὶ πένθος ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, ἀλγούντων τε ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ περὶ σφῶν δεδιότων, καὶ ἐνθυμουμένων ἐν οἵοις εἰσὶν κινδύνοις, καὶ οἵου στρατηγοῦ στέρονται. μάλιστα δὲ αὐτοὺς, ὅτι τοὺς δράσαντας οὐχ εὕρισκον, ὑπήλγυνεν. Οὐρίαθον μὲν δὴ λαμπρότατα κοσμήσαντες, ἐπὶ ὑψηλοτάτης πυρᾶς ἔκαιον, ἱερεῖά τε πολλὰ ἐπέσφαττον αὐτῷ· καὶ κατὰ ἴλας οἵ τε πεζοὶ καὶ οἱ ἱππεῖς ἐν κύκλῳ περιθέοντες αὐτὸν ἔνοπλοι, βαρβαρικῶς ἐπῄνουν· μέχρι τε σβεσθῆναι τὸ πῦρ, παρεκάθηντο πάντες ἀμφ' αὐτὸν, καὶ τῆς ταφῆς ἐκτελεσθείσης, ἀγῶνα μονομάχων ἀνδρῶν ἤγαγον ἐπὶ τοῦ τάφου. τοσοῦτον αὑτοῦ πόθον κατέλιπεν Οὐρίαθος, ἀρχικώτατος μὲν, ὡς ἐν βαρβάροις, γενόμενος, φιλοκινδυνότατος δ' ἐς ἅπαντα πρὸ ἁπάντων, καὶ ἰσομοιρότατος ἐν τοῖς κέρδεσιν.

οὐ γάρ ποτε πλέον ὑπέστη λαβεῖν, ἀεὶ παρακαλούντων. ὃ δὲ καὶ λάβοι, τοῖς ἀριστεύσασιν ἐδίδου. ὅθεν αὐτῷ δυσχερέστατον ἔργον καὶ οὐδενί πω στρατηγῶν ἀμαρτῶς ἐγγενόμενον, ἔτεσιν ὀκτὼ τοῦδε τοῦ πολέμου, παμμιγὴς στρατὸς ἀστασίαστος ἦν, καὶ κατήκοος ἀεί, καὶ ἐς τοὺς κινδύνους ὀξύτατος. τότε δὲ σφῶν Ταύταλον ἑλόμενοι στρατηγεῖν, ἐπὶ ζάκανθαν ἐφέροντο, ἣν Ἀννίβας καθελών, ἔκτισεν, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ πατρίδος καρχηδόνα προσεῖπεν. ἀποκρουσθεῖσι δ᾽ αὐτοῖς ἐκεῖθεν, καὶ τὸν βαῖτιν ποταμὸν περῶσιν ὁ Κεπίων ἐπέκειτο· μέχρι κάμνων ὁ Ταύταλος, αὐτόν τε καὶ τὴν στρατιὰν τῷ Κεπίωνι παρέδωκεν, ὡς ὑπηκόοις χρῆσθαι. ὁ δὲ ὅπλα τε αὐτοὺς ἀφείλετο ἅπαντα, καὶ γῆν ἔδωκεν ἱκανήν, ἵνα μὴ λῃστεύοιεν ἐξ ἀπορίας. ὁ μὲν δὴ Οὐελάθου πόλεμος ἐς τοῦτο ἐτελεύτα· ἐπάνεισι δ᾽ ἐς τὸν οὐακκαίων καὶ νομαντίνων πόλεμον ἡ γραφή, οὓς Οὐέλαθος μὲν ἠρέθισεν ἐς ἀπόστασιν, Κεκίλιος δ᾽ αὐτοῖς Μέτελλος ἀπὸ ῥώμης ἐπιπεμφθεὶς μετὰ πλέονος στρατοῦ, οὐακκαίους μὲν ἐχειρώσατο σὺν ἐκπλήξει καὶ τάχει, θερίζουσιν ἐμπεσών· τερμαντία δ᾽ αὐτῷ καὶ νομαντία ἔτι ἔλειπον. ἦν δ᾽ ἡ νομαντία ποταμοῖς δύο καὶ φάραγξιν ἀπόκρημνος, ὕλαι τε αὐτῇ πυκναὶ περιέκειντο, καὶ μία κάθοδος ἦν ἐς τὸ πεδίον, ἣ τάφρων ἐπεπλήρωτο καὶ στηλῶν. αὐτοὶ δ᾽ ἦσαν ἄριστοι μὲν ἱππῆς τε καὶ πεζοί, πάντες δ᾽ ἀμφὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους. καὶ τοσοίδε ὄντες, ὅμως ὑπ᾽ ἀρετῆς ἐς μέγα ἠνώχλησαν τὰ ῥωμαίων. Μέτελλος μὲν δὴ μετὰ χειμῶνα τὴν στρατιὰν Κοΐντῳ Πομπηΐῳ Αὔλῳ διαδόχῳ τῆς στρατηγίας οἱ γενομένῳ παρέδωκεν, τρισμυρίοις πεζοῖς καὶ δισχιλίοις ἱππέας ἄριστα γεγυμνασμένους· ὁ δὲ Πομπήιος τῇ νομαντίᾳ παραστρατοπεδεύων ᾤχετό ποι· καὶ ἱππέας αὐτοῦ μεταθέοντας αὐτὸν οἱ νομαντῖνοι καταβάντες ἔκτειναν· ἐπανελθὼν οὖν παρέταξεν ἐς πεδίον, καὶ οἱ νομαντῖνοι καταβάντες ὑπεχώρουν κατ᾽ ὀλίγον,

διαφεύγοντες, μέχρι ταῖς στήλαις ἢ φάραγξιν ὁ Πομπήϊος δὲ καθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἀκροβολίαις ἐλασσούμενος ὑπ' ἀνδρῶν πολὺ ἐλασσόνων, μετέβαινεν ἐπὶ τερμαντίαν, ὡς εὐχερέστερον ἔργον. ὡς δὲ καὶ τῇδε συμβαλὼν, ἑπτακοσίους τε ἀπώλεσε, καὶ τὸν τὴν ἀγορὰν αὐτῷ φέροντα χιλίαρχον οἱ τερμαντεῖς ἐτρέψαντο, καὶ τρίτῃ πείρᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐς ἀπόκρημνα τοὺς ῥωμαίους συνελάσαντες, πολλοὺς αὐτῶν πεζούς τε καὶ ἱππέας αὐτοῖς ἵπποις κατέωσαν ἐς τὰ ἀπόκρημνα· περιφόβως ἔχοντες οἱ λοιποὶ διενυκτέρευον ἔνοπλοι· καὶ ἅμα ἕῳ προσιόντων τῶν πολεμίων, ἐκταξάμενοι, τὴν ἡμέραν ὅλην ἠγωνίζοντο ἀγχωμάλως, καὶ διεκρίθησαν ὑπὸ νυκτός. ὅθεν ὁ Πομπήϊος ἐπὶ πολίχνης μαλίας ἤλασεν, ἣν ἐφρούρουν οἱ νομαντῖνοι. καὶ οἱ μαλιεῖς τοὺς φρουροὺς ἀνελόντες ἐξ ἐνέδρας, παρέδοσαν τὸ πολίχνιον τῷ Πομπηΐῳ. ὁ δὲ τά τε ὅπλα αὐτοὺς καὶ ὅμηρα αἰτήσας, μετῆλθεν ἐπὶ σηδητανίαν, ἣν ἐδῄου λῄσταρχος ὄνομα Ταγγῖνος· καὶ αὐτὸν ὁ Πομπήϊος ἐνίκα, καὶ πολλοὺς ἔλαβεν αἰχμαλώτους. τοσοῦτον δ' ἦν φρονήματος ἐν τοῖς λῃσταῖς, ὥστε τῶν αἰχμαλώτων οὐδεὶς ὑπέμεινε δουλεύειν, ἀλλ' οἱ μὲν αὑτούς, οἱ δὲ τοὺς πριαμένους ἀνῄρουν, οἱ δὲ τὰς ναῦς ἐν τῷ διάπλῳ διετίτρων. ὁ δὲ Πομπήϊος αὖθις ἐλάσας ἐπὶ νομαντίαν, ποταμόν τινα μετωχέτευεν ἐς τὸ πεδίον, ὡς λιμῷ πιέσων τὴν πόλιν. οἱ δὲ ἐργαζομένῳ τε ἐπέκειντο, καὶ σαλπικτῶν χωρὶς ἐκτρέχοντες ἀθρόοι, τοὺς ὀχετεύοντας ἠνώχλουν. ἔβαλλον δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθοῦντας, ἕως κατέκλεισαν ἐς τὸ στρατόπεδον. καὶ σιτολογοῦσιν ἑτέροις ἐπιδραμόντες, καὶ τῶνδε πολλοὺς διέφθειραν, Ὀππιόν τε χιλίαρχον ἐπ' αὐτοῖς ἀνεῖλον· καὶ κατ' ἄλλο μέρος τάφρον ὀρύσσουσι ῥωμαίοις ἐπιδραμόντες, ἔκτειναν ἐς τετρακοσίους, καὶ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν. ἐφ' οἷς τότε Πομπηΐῳ σύμβουλοι παρῆσαν ἐκ

ῥώμης, καὶ τοῖς στρατιώταις (ἓξ γὰρ ἔτη διεληλύθει στρατευομένοις) διάδοχοι νεοκατάγραφοί τε καὶ ἔτι ἀγύμναστοι καὶ ἀπειροπόλεμοι. μεθ' ὧν ὁ Πομπήιος αἰδούμενός τε τὰ ἐπταισμένα, καὶ ἐπειγόμενος τὴν αἰτίαν ἀναλαβεῖν, ἐπέμενε χειμῶνος ἐν τῷ στρατοπέδῳ· καὶ οἱ στρατιῶται, κρύους τε ὄντος, ἐν ἀστέγῳ σταθμεύοντες, καὶ πρῶτον ἄρτι πειρώμενοι τοῦ περὶ τὴν χώραν ὕδατός τε καὶ ἀέρος, κατὰ γαστέρα ἔκαμνον, καὶ διεφθείροντο ἔνιοι. μέρους δὲ ἐπὶ σῖτον οἰχομένου, κρύψαντες ἐνέδραν οἱ νομαντῖνοι παρ' αὐτὸ τὸ ῥωμαίων στρατόπεδον, ἠκροβολίζοντο ἐρεθίζοντες· ἕως οἱ μὲν, οὐ φέροντες, ἐπεξῄεσαν, οἱ δ' ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνίσταντο· καὶ ῥωμαῖοι πολλοὶ μὲν ἐκ τοῦ πλήθους, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἀπέθανον. οἱ δὲ νομαντῖνοι καὶ τοῖς τὸν σῖτον φέρουσιν ἀπαντήσαντες, ἔκτειναν καὶ τῶνδε πολλούς. καὶ ὁ Πομπήιος τοσοῖσδε συνενεχθεὶς, ἐς τὰς πόλεις μετὰ τῶν συμβούλων ἀνεζεύγνυε, χειμάσων τὸ ἐπίλοιπον, τοῦ ἔαρος προσδοκῶν ἥξειν οἱ διάδοχον· καὶ δεδιὼς κατηγορίαν, ἔπρασσεν ἐς τοὺς νομαντίνους κρύφα τοῦ πολέμου διαλύσεις. οἱ δὲ, καὶ αὐτοὶ κάμνοντες ἤδη φόνῳ τε πολλῷ ἀρίστων, καὶ γῆς ἀργίᾳ, καὶ τροφῶν ἀπορίᾳ, καὶ μήκει τοῦ πολέμου, μακροῦ παρὰ προσδοκίαν γεγονότος, ἐπρέσβευον ἐς Πομπήιον. ὁ δὲ ἐς μὲν τὸ φανερὸν ἐκέλευεν αὐτοὺς ῥωμαίοις ἐπιτρέπειν, (οὐ γὰρ εἰδέναι συνθήκας ἑτέρας ῥωμαίων ἀξίας) λάθρα δ' ὑπισχνεῖτο ἃ ἔμελλε ποιήσειν. καὶ συνθεμένων ἐκείνων, καὶ ἐπιτρεψάντων ἑαυτοὺς, ὅμηρά τε καὶ αἰχμάλωτα ᾔτησε, καὶ τοὺς αὐτομόλους καὶ πάντα ἔλαβεν· ᾔτησε δὲ καὶ ἀργυρίου τάλαντα τριάκοντα· ὧν μέρος αὐτίκα ἔδοσαν οἱ νομαντῖνοι, καὶ τὰ λοιπὰ ὁ Πομπήιος ἀνέμενεν. παραγινομένου δὲ αὐτῷ διαδόχου Μάρκου Ποπιλίου Λαίνα, οἱ μὲν, ἔφερον τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων·

ὁ δ' ἀπηλλαγμένος μὲν τοῦ περὶ τοῦ πολέμου δέους, τῷ παρεῖναι τὸν διάδοχον, τὰς δὲ συνθήκας εἰδὼς αἰσχράς τε καὶ ἄνευ ῥωμαίων γενομένας, ἠρνεῖτο μὴ συνθέσθαι τοῖς νομαντίνοις. καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἤλεγχον ἐπὶ μάρτυσι τοῖς τότε παρατυχοῦσιν ἀπό τε βουλῆς καὶ ἱππάρχων καὶ χιλιάρχων αὐτοῦ Πομπηίου· ὁ δὲ Ποπίλιος αὐτοὺς ἐς ῥώμην ἔπεμπε δικασομένους τῷ Πομπηίῳ. κρίσεως δ' ἐν τῇ βουλῇ γενομένης, νομαντῖνοι μὲν καὶ Πομπήιος ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, τῇ βουλῇ δ' ἔδοξε πολεμεῖν νομαντίνοις· καὶ Ποπίλιος ἐνέβαλεν ἐς τοὺς γείτονας αὐτῶν λούσονας. οὐδὲν δ' ἐργασάμενος, (ἧκε γὰρ αὐτῷ διάδοχος ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Ἄπλιος Μαγκῖνος) ἀνέζευξεν ἐς ῥώμην. ὁ δὲ Μαγκῖνος τοῖς νομαντίνοις συμβαλὼν, ἡττᾶτό τε πολλάκις, καὶ τέλος, ἀναιρουμένων πολλῶν, ἐς τὸ στρατόπεδον ἔφυγεν. λόγου δὲ ψευδοῦς ἐμπεσόντος ὅτι νομαντίνοις ἔρχονται βοηθοῦντες καντάβροί τε καὶ οὐακκαῖοι, δείσας, ἄπυρον τὴν νύκτα διήγαγεν ὅλην ἐν σκότῳ, φεύγων ἐς ἔρημον τὸ Νωβελίωνος ποτὲ χαράκωμα. καὶ μεθ' ἡμέραν ἐς αὐτὸ συγκλεισθεὶς, οὔτε κατεσκευασμένον, οὔτε ὠχυρωμένον, περιεχόντων αὐτὸν νομαντίνων, καὶ πάντας ἀποκτείνειν ἀπειλούντων, εἰ μὴ συνθοῖτο εἰρήνην, συνέθετο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ ῥωμαίοις καὶ νομαντίνοις. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τούτοις ὤμνυε τοῖς νομαντίνοις· οἱ δὲ ἐν ἄστει, πυθόμενοι, χαλεπῶς ἔφερον, ὡς ἐπὶ αἰσχίσταις πάνυ σπονδαῖς· καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Αἰμίλιον Λέπιδον ἐς ἰβηρίαν ἐξέπεμπον, Μαγκῖνον δὲ ἀνεκάλουν ἐς κρίσιν. καὶ τῷδε μὲν εἵποντο πρέσβεις νομαντίνων· ὁ δ' Αἰμίλιος ἀναμένων καὶ ὅδε τὰς ἐκ ῥώμης ἀποκρίσεις, καὶ τὴν ἀργίαν οὐ φέρων, (ὡς γὰρ ἐπὶ δόξαν ἢ κέρδος ἢ θριάμβου φιλοτιμίαν ἐξῄεσαν τινὲς ἐς τὰς στρατηγίας, οὐκ ἐπὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον,) οὐακκαίων κατεψεύδετο, ὡς ἀγορὰν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ νομαντίνοις παρασχόντων, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν

κατέβρεχεν. καὶ Παλαντίαν πόλιν, ἣ μεγίστη Οὐακκαίων ἐστὶν, οὐδὲν ἐξαμαρτοῦσαν ἐς τὰ συγκείμενα, ἐπολιόρκει. καὶ Βροῦτον ἐφ᾽ ἕτερα τῆς ἰβηρίας ἀπεσταλμένον, ὥς μοι προείρηται, κηδεστὴν ὄντα οἱ, τοῦδε τοῦ ἔργου μετασχεῖν ἔπεισε. κατέλαβον δὲ αὐτοὺς ἀπὸ ῥώμης πρέσβεις Κίννας τε καὶ Κεκίλιος· οἳ τὴν βουλὴν ἔφασαν ἀπορεῖν εἰ τοσῶνδε πταισμάτων σφίσιν ἐν ἰβηρίᾳ γενομένων, ὁ Αἰμίλιος πόλεμον ἕτερον αἱρεῖται. καὶ ψήφισμα ἐπέδοσαν αὐτῷ, προαγορεῦον, Αἰμίλιον οὐακκαίοις μὴ πολεμεῖν. ὁ δὲ, ἀρξάμενός τε ἤδη τοῦ πολέμου, καὶ τὴν βουλὴν τοῦτο ἀγνοεῖν ἡγούμενος, ἀγνοεῖν δὲ ὅτι καὶ Βροῦτος αὐτῷ συνεπιλαμβάνει, καὶ σῖτον καὶ χρήματα καὶ στρατιὰν οὐακκαῖοι τοῖς νομαντίνοις παρέσχον, ἔσεσθαι δὲ καὶ τὴν ἀνάζευξιν τοῦ πολέμου φοβερὰν ὑπολαβὼν, καὶ σχεδὸν ἰβηρίας ὅλης διάλυσιν, εἰ καταφρονήσειαν ὡς δεδιότων, τοὺς μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν, ἀπράκτους ἀπέλυσε, καὶ τάδε αὐτὰ ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, αὐτὸς δὲ ὀχυρωσάμενος φρούριον, μηχανὰς ἐν αὐτῷ συνεπήγνυτο, καὶ σῖτον συνέφερε. Φλάκκος δὲ αὐτῷ σιτολογῶν ἐνέδρας ἐκφανείσης, εὐμηχάνως διέδωκεν ὅτι παλαντίαν ἐξεῖλεν Αἰμίλιος. καὶ τοῦ στρατοῦ συναλαλάξαντος ὡς ἐπὶ νίκῃ, πυθόμενοι τούτων οἱ βάρβαροι, καὶ ἀληθῆ νομίσαντες, ἀπεχώρουν. Φλάκκος μὲν δὴ τὴν ἀγορὰν κινδυνεύουσαν ὧδε περιέσωζε. μακρᾶς δὲ τῆς ἐπὶ τῇ παλαντίᾳ πολιορκίας οὔσης, αἱ τροφαὶ ῥωμαίοις ἐπέλιπον. καὶ λιμὸς εἵπετο αὐτοῖς, καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα ἔφθαρτο. καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀπορίας ἀπέθνησκον. οἱ στρατηγοὶ δὲ Αἰμίλιός τε καὶ Βροῦτος ἐς μὲν πολὺ διεκαρτέρουν, ἡσσώμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, νυκτὸς ἄφνω περὶ ἐσχάτην φυλακὴν ἐκέλευον ἀναζευγνύναι. χιλίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ περιθέοντες ἐπέσπευδον ἅπαντας ἐς τοῦτο πρὸ ἕω. οἱ δὲ σὺν θορύβῳ τά τε ἄλλα πάντα καὶ τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς νοσοῦν-

τας ἀπέλιπον, συμπλεκομένους τε σφίσι καὶ δεομένους. καὶ αὐτοῖς ἀτάκτου καὶ θορυβώδους τῆς ἀναχωρήσεως γιγνομένης, καὶ φυγῇ μάλιστα ὁμοίας, οἱ παλαντῖνοι πανταχόθεν ἐπικείμενοι, πολλὰ ἔβλαπτον ἐξ ἠοῦς ἐπὶ ἑσπέραν. νυκτὸς δ' ἐπιλαβούσης, ῥωμαῖοι μὲν ἐς τὰ πεδία ἑαυτοὺς ἔρριπτουν ἀνὰ μέρος, ὡς τύχοιεν, ἄσιτοί τε καὶ κατάκοποι· οἱ δὲ παλαντῖνοι, θεοῦ σφᾶς ἀποτρέποντος, ἀνεχώρουν. καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ τὸν Αἰμίλιον· ῥωμαῖοι δ' αὐτὰ πυθόμενοι, τὸν μὲν Αἰμίλιον παρέλυσαν τῆς στρατηγίας τε καὶ ὑπατείας, καὶ ἰδιώτης ἐς ῥώμην ὑπέστρεφεν, καὶ χρήμασιν ἐπεζημιοῦτο· Μαγκίνῳ δ' ἐδίκαζον καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς νομαντίνων. οἱ μὲν δὴ τὰς συνθήκας ἃς ἐπεποίηντο πρὸς Μαγκῖνον, ἐπεδείκνυον· ὁ δὲ τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἐς Πομπήϊον ἀνέφερεν, τὸν πρὸ αὐτοῦ γενόμενον στρατηγὸν, ὡς ἀργὸν καὶ ἄπορον τὸν στρατὸν ἐγχειρίσαντά οἱ, καὶ δι' αὐτὸ κἀκεῖνον ἡσσημένον τε πολλάκις, καὶ συνθήκας ὁμοίας αὐτῷ θέμενον πρὸς τοὺς νομαντίνους. ὅθεν ἔφη καὶ τὸν πόλεμον τόνδε παρὰ τὰς συνθήκας ἐκείνας ὑπὸ ῥωμαίων ἐψηφισμένον, ἀπαίσιον αὐτοῖς γεγονέναι. οἱ δ' ἐχαλέπαινον μὲν ἀμφοτέροις ὁμοίως, ἀπέφυγε δὲ ὁμοίως Πομπήϊος, ὡς περὶ τῶνδε κριθεὶς καὶ πάλαι. Μαγκῖνον δ' ἔγνωσαν ἐκδοῦναι τοῖς νομαντίνοις, ἄνευ σφῶν αἰσχρὰς συνθήκας πεποιημένον. ᾧ λόγῳ καὶ σαυνίταις οἱ πατέρες, ὅμοια χωρὶς αὐτῶν συνθεμένοις, ἡγεμόνας εἴκοσιν ἐξεδεδώκεσ. Μαγκῖνον μὲν δὴ Φρούελος ἀγαγὼν εἰς ἰβηρίαν, γυμνὸν παρεδίδου τοῖς νομαντίνοις· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο. στρατηγὸς δ' ἐπ' αὐτοῖς αἱρεθεὶς Καλπούρνιος Πείσων, οὐδ' ἤλασεν ἐπὶ νομαντίαν, ἀλλ' ἐς τὴν παλαντίων γῆν ἐσβαλὼν, καὶ μικρὰ δῃώσας, ἐχείμαζεν ἐν καρπητανίᾳ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἀρχῆς. ἐν δὲ ῥώμῃ κάμνων ὁ δῆμος ἐπὶ τοῖς νομαντίνοις, μακροῦ καὶ δυσχεροῦς τοῦ πολέμου σφίσι παρὰ προσδοκίαν γεγονότος,

ᾑροῦντο Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν καρχηδόνα ἑλόντα, αὖ-
θις ὑπατεύειν, ὡς μόνον ἐπικρατῆσαι τῶν νομαντίνων δυνά-
μενον. ὁ δὲ, καὶ τότε ἦν ἔτι νεώτερος τῆς νενομισμένης τοῖς
ὑπατεύουσιν ἡλικίας· ἡ οὖν βουλὴ πάλιν, ὥσπερ ἐπὶ καρ-
χηδονίοις αὐτοῦ χειροτονουμένου Σκιπίωνος, ἐψηφίσατο τοὺς
δημάρχους λῦσαι τὸν περὶ τῆς ἡλικίας νόμον, καὶ τοῦ ἐπιόν-
τος ἔτους θέσθαι. οὕτω μὲν ὁ Σκιπίων αὖθις ὑπατεύων ἐς
νομαντίαν ἠπείγετο· στρατιὰν δὲ κατὰ λόγον μὲν οὐκ ἔλαβεν,
πολλῶν τε πολέμων ὄντων καὶ πολλῶν ἀνδρῶν ἐν ἰβηρίᾳ·
ἐθελοντὰς δέ τινας ἔκ τε πόλεων καὶ βασιλέων ἐς χάριν ἰδίαν
πεμφθέντας αὐτῷ, συγχωρούσης τῆς βουλῆς, ἐπηγάγετο, καὶ
πελάτας ἐκ ῥώμης, καὶ φίλους πεντακοσίους· οὓς ἐς ἴλην
καταλέξας, ἐκάλει φιλονίλην. πάντας δὲ ἐς τετρακισχι-
λίους γενομένους παραδοὺς ἄγειν ἀδελφιδῷ Βουτέωνι, σὺν
ὀλίγοις αὐτὸς προεξώρμησεν ἐς ἰβηρίαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον,
πυνθανόμενος αὐτὸ γέμειν ἀργίας καὶ στάσεων καὶ τρυφῆς.
εὖ εἰδὼς ὅτι μὴ κρατήσει πολεμίων, πρὶν κατασχεῖν τῶν ἰδίων
ἐγκρατῶς. ἐλθὼν δὲ, ἐμπόρους τε πάντας ἐξήλαυνε καὶ ἑ-
ταίρας καὶ μάντεις καὶ θύτας, οἷς, διὰ τὰς δυσπραξίας οἱ
στρατιῶται περιδεεῖς γεγονότες, ἐχρῶντο συνεχῶς· ἔς τε τὸ
μέλλον ἀπεῖπε, μηδὲν ἐσφέρεσθαι τῶν περισσῶν, μηδὲ ἱε-
ρεῖον ἐς μαντείαν πεποιημένον. ἐκέλευσε δὲ καὶ τὰς ἁμάξας
καὶ τὰ περισσὰ τῶν ἐς αὐτὰς τιθεμένων, καὶ τὰ ὑποζύ-
για, χωρὶς ὧν αὐτὸς ὑπελείπετο, πραθῆναι. καὶ σκεῦος
οὐκ ἐξῆν ἐς δίαιταν ἔχειν οὐδενὶ πλὴν ὀβελοῦ καὶ χύτρας
χαλκῆς καὶ ἐκπώματος ἑνός. τά τε σιτία αὐτοῖς ὥριστο κρέα
ζεστὰ καὶ ὀπτὰ εἶναι· κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ
στιβάδων ἀνεπαύετο. ἀπεῖπεν δὲ καὶ ὁδεύοντας ἡμιόνοις
ἐπικαθέζεσθαι. τί γὰρ ἐν πολέμῳ προσδοκᾶν, ἔφη, παρ' ἀν-
δρὸς οὐδὲ βαδίζειν δυναμένου; κἀν τοῖς ἀλείμμασι καὶ λουτροῖς

ἤλειφον. ἐπισκώπτοντος δὲ τοῦ Σκιπίωνος, ὡς ἡμίονοι χεῖρας οὐκ ἔχουσαι χρῄζοιεν τριβόντων, οὕτω μὲν αὐτοὺς ἐς σωφροσύνην μετέβαλλεν ἀθρόως· εἴθιζεν δὲ καὶ ἐς αἰδῶ καὶ φόβον, δυσπρόσιτος ὤν, καὶ δυσχερὴς ἐς τὰς χάριτας, καὶ μάλιστα τὰς παρανόμους. ἔλεγέ τε πολλάκις, τοὺς μὲν αὐστηροὺς καὶ ἐννόμους τῶν στρατηγῶν, τοῖς οἰκείοις· τοὺς δὲ εὐχερεῖς καὶ φιλοδώρους, τοῖς πολεμίοις εἶναι χρησίμους. τὰ γὰρ στρατόπεδα τοῖς μὲν εἶναι κεχαρισμένα τε καὶ καταφρονητικά, τοῖς δὲ σκυθρωπὰ μὲν, εὐπειθῆ δὲ καὶ πᾶσιν ἕτοιμα. οὐ μὴν οὐδ' ὣς ἐτόλμα πολεμεῖν, πρὶν αὐτοὺς γυμνάσαι πόνοις πολλοῖς. τὰ οὖν ἀγχοτάτω πεδία πάντα περιιὼν ἑκάστης ἡμέρας, ἄλλο μετ' ἄλλο στρατόπεδον ἤγειρέ τε καὶ καθῄρει, καὶ τάφρους ὤρυσσε βαθυτάτας καὶ ἐνεπίμπλη· τείχη τε μεγάλα ᾠκοδόμει καὶ κατέφερεν, αὐτὸς ἐξ ἠοῦς ἐς ἑσπέραν ἅπαντα ἐφορῶν. τὰς δὲ ὁδοιπορίας, ἵνα μή τις, ὡς πάλαι, διασκιδνῷτο, ἦγεν ἐν πλινθίοις ἀεὶ, καὶ τὴν δεδομένην ἑκάστῳ τάξιν οὐκ ἦν ἐναλλάξαι. περιιών τε τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τὰ πολλὰ οὐραγῶν, τοὺς μὲν ἀρρωστοῦντας ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀνεβίβαζεν, ἀντὶ τῶν ἱππέων, τὰ δὲ βαροῦντα τὰς ἡμιόνους, ἐς τοὺς πεζοὺς διεμέριζεν. εἰ δὲ σταθμεύει, τοὺς μὲν προφύλακας τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἔδει περὶ τὸν χάρακα ἵστασθαι, καὶ ἱππέων ἑτέραν ἴλην περιτρέχειν· οἱ δ' ἄλλοι τὰ ἔργα διῄρηντο, καὶ τοῖς μὲν ταφρεύειν ἐτέτακτο, τοῖς δὲ τειχίζειν, τοῖς δὲ σκηνοποιεῖν· χρόνου τε μῆκος ὡρίζετο αὐτοῖς καὶ διεμετρεῖτο. ὅτε δὴ εἴκασεν ὀξὺ καὶ εὐπειθὲς αὑτῷ καὶ φερεπόνον γεγονέναι τὸ στράτευμα, μετέβαινεν ἀγχοῦ τῶν Νομαντίνων. προφύλακας δὲ, ὥσπερ τινὲς, ἐπὶ φρουρίων οὐκ ἐποιεῖτο, οὐδὲ διῄρει ποι τὸν στρατὸν ὅλως, τοῦ μή τινος ἐν ἀρχῇ γενομένου πταίσματος, εὐκαταφρόνητον τοῖς πολεμίοις αὐτὸν γενέσθαι. καὶ τέως καταφρονοῦσιν οὐδὲ ἐπεχείρει τοῖς ἐχθροῖς, ἔτι περισκοπῶν αὐτῶν τε τὸν πόλεμον

καὶ τὸν

καὶ τὸν καιρὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν νομαντίνων ὁρμὴν, ἐς ὅ, τι τρέψοιντο. τὰ δὲ ὀπίσω τοῦ στρατοπέδου πάντα ἐχορτολόγει, καὶ τὸν σῖτον ἔκειρεν ἔτι χλωρόν. ὡς δ᾽ αὐτῷ ταῦτα ἐξετεθέριστο, καὶ ἐς τὸ πρόσθεν ἔδει βαδίζειν, ὁδὸς μὲν ἦν παρὰ τὴν νομαντίαν ἐπὶ τὰ πεδία σύντομος, καὶ πολλοὶ συνεβούλευον ἐς αὐτὴν τραπέσθαι· ὁ δ᾽ ἔφη τὴν ἐπάνοδον δεδιέναι, κούφων μὲν τότε τῶν πολεμίων ὄντων, καὶ ἐκ πόλεως ὁρμωμένων καὶ ἐς πόλιν ἀφορμώντων· οἱ δ᾽ ἡμέτεροι, βαρεῖς ἐπανίασιν, ὡς ἀπὸ σιτολογίας, καὶ κατάκοποι, καὶ κτήνη καὶ ἁμάξας καὶ φορτία ἄγουσι· δυσχερής τε ὅλως καὶ ἀνόμοιος ὁ ἀγών. ἡσσωμένοις μὲν γὰρ πολὺς ὁ κίνδυνος, νικῶσι δὲ, οὐ μέγα τὸ ἔργον, οὐδ᾽ ἐπικερδές. εἶναι δ᾽ ἄλογον, κινδυνεύειν ἐπὶ ὀλίγοις· καὶ στρατηγὸν ἀμελῆ, τὸν ἀγωνιζόμενον πρὸ τῆς χρείας· ἀγαθὸν δέ, τὸν ἐν μόναις παρακινδυνεύοντα ταῖς ἀνάγκαις. συγκρίνων δ᾽ ἔφη καὶ τοὺς ἰατροὺς μὴ χρῆσθαι τομαῖς, μηδὲ καύσεσι πρὸ φαρμάκων. ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευεν τοῖς ἡγεμόσι τὴν μακροτέραν περιάγειν· καὶ συνεξῄει τότε μὲν ἐς τὸ πέραν τοῦ στρατοπέδου, ὕστερον δὲ ἐς τὰ οὐακκαίων, ὅθεν οἱ νομαντῖνοι τὰς τροφὰς ἐωνοῦντο· κείρων ἅπαντα, καὶ τὰ χρήσιμα ἐς τὰς ἑαυτοῦ τροφὰς συλλέγων, τὰ δὲ περιττὰ σωρεύων τε καὶ κατακαίων. ἐν δέ τινι πεδίῳ τῆς παλαντίας ὄνομα κοπλανίῳ πολλοὺς ἐπὶ τῶν ὀρῶν ὑπὸ λόφοις ἔκρυψαν οἱ παλαντῖνοι, καὶ ἑτέροις ἐς τὸ φανερὸν τοὺς σιτολογοῦντας ἠνώχλουν. ὁ δὲ Ρουτίλιον Ρῦφον συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, τότε χιλιαρχοῦντα, ἐκέλευσε τέσσαρας ἱππέων ἴλας λαβόντα, ἀναστεῖλαι τοὺς ἐνοχλοῦντας. Ροῦφος μὲν οὖν ὑποχωροῦσιν αὐτοῖς ἀμέτρως εἵπετο, καὶ φεύγουσιν ἐς τὸν λόφον συνανεπήδα. ἔνθα τῆς ἐνέδρας ἐκφανείσης, ἐκέλευε τοὺς ἱππέας μήτε διώκειν, μήτε ἐπιχειρεῖν ἔτι· ἀλλ᾽ ἐν προβολῇ τὰ δόρατα θεμένους ἑστάναι, καὶ ἐπιόντας ἀμύνεσθαι μόνον. ὁ δὲ Σκιπίων εὐθὺ ἀνατρέχοντος

αὐτοῦ παρὰ τὸ πρόσταγμα, δείσας εἵπετο κατὰ σπουδήν. καὶ ὡς εὗρε τὴν ἐνέδραν, ἐς δύο διεῖλε τοὺς ἱππέας, καὶ προσέταξεν αὐτῶν ἑκατέροις, παρὰ μέρος ἐμπηδᾶν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἀκοντίσαντας ὁμοῦ πάντας, εὐθὺς ἀναχωρεῖν, οὐκ ἐς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλ᾽ ἀεὶ κατ᾽ ὀλίγον προστιθέντας ὀπίσω καὶ ὑποχωροῦντας. οὕτω μὲν τοὺς ἱππέας ἐς τὸ πεδίον περιέσωσεν· ἀναζευγνύοντι δ᾽ αὐτῷ καὶ ἀναχωροῦντι ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ δύσπορός τε καὶ ἰλυώδης· καὶ παρ᾽ αὐτὸν ἐνήδρευον οἱ πολέμιοι. ὁ δέ, μαθών, ἐξέκλινε τῆς ὁδοῦ, καὶ μακροτέραν ἦγε καὶ δυσένεδρευτον, νυκτός τε ὁδεύων, διὰ τὸ δίψος, καὶ φρέατα ὀρύσσων, ὧν τὰ πλέονα πικρὰ εὑρίσκετο. τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας ἐπιμόχθως περιέσωσεν· ἵπποι δέ τινες αὐτοῦ καὶ ὑποζύγια ὑπὸ τῆς δίψης ἀπώλοντο. καὶ καυκαίοις παροδεύων, ἐς οὓς παρεσπόνδησε Λούκουλλος, ἐκήρυξε καυκαίους ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἀκινδύνως κατέρχεσθαι. καὶ παρῆλθεν ἐς τὴν νομαντίνην χειμάσων· ἔνθα αὐτῷ καὶ Ἰουγόρθας ἐκ λιβύης ἀφίκετο, ὁ Μασσανάσσου υἱωνός, ἄγων ἐλέφαντας δυοκαίδεκα, καὶ τοὺς συνταασσομένους αὐτοῖς τοξότας τε καὶ σφενδονήτας. αἰεὶ δέ τι δηῶν καὶ τὰ περικείμενα πορθῶν, ἔλαθε περὶ κώμην ἐνεδρευθείς, ἣν ἐκ τοῦ πλέονος τέλμα πηλοῦ περιεῖχεν, ἐπὶ δὲ θάτερα φάραγξ ἦν, καὶ ἀφανὴς ἐν ἐκείνῃ λόχος ὑπεκρύπτετο. τῆς οὖν στρατιᾶς τῷ Σκιπίωνι διῃρημένης, οἱ μὲν τὴν κώμην ἐπόρθουν, ἐσελθόντες, τὰ σημεῖα ἔξω καταλιπόντες, οἱ δὲ περιΐππευον οὐ πολλοί· τούτοις συνεμπίπτουσιν οἱ λοχῶντες. καὶ οἱ μὲν αὐτοὺς ἀπεμάχοντο· ὁ δὲ Σκιπίων, (ἔτυχε γὰρ πρὸ τῆς κώμης παρὰ τὰ σημεῖα ἑστώς) ἀνεκάλει τῇ σάλπιγγι τοὺς ἔνδον, καὶ πρὶν αὐτῷ γενέσθαι χιλίους, τοῖς ἱππεῦσιν ἐνοχλουμένοις ἐπεβοήθει. τοῦ δὲ δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πλέονος ἐκ τῆς κώμης ἐκδραμόντος, ἐτρέψατο μὲν ἐς φυγὴν τοὺς πολεμίους, οὐ μὴν ἐδίωκε φεύγοντας, ἀλλ᾽ ἐς τὸν χάρακα ἀνεχώρει, πεσόντων ἑκα-

πέρωθεν ὀλίγων. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀγχοτάτω τῆς νομαντίας δύο στρατόπεδα θέμενος, τῷ μὲν ἐπέστησε τὸν ἀδελφὸν Μάξιμον, τοῦ δὲ αὐτὸς ἡγεῖτο. νομαντίνων δὲ πυκνὰ ἐκτασσόντων, καὶ προκαλουμένων αὐτὸν ἐς μάχην ὑπερεώρα· οὐ δοκιμάζων ἀνδράσιν ἐξ ἀπογνώσεως μαχομένοις συμπλέκεσθαι μᾶλλον, ἢ συγκλείσας αὐτοὺς ἑλεῖν λιμῷ. φρούρια δ' ἐς τὰ περιθεὶς πολιορκίαν, ἐπιγράψας ἑκάστοις, οἷς ἔδει πέμπειν. ὡς δὲ ἦλθον, ἐς μέρη πολλὰ διεῖλεν αὐτούς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ἐπιδιεῖλεν. εἶτ' ἡγεμόνας ἐπιστήσας ἑκάστῳ μέρει, προσέταξε περιταφρεύειν καὶ περιχαρακοῦν τὴν πόλιν. ἦν ἡ περίοδος, ἡ μὲν αὐτῆς νομαντίας, τέσσαρες καὶ εἴκοσι στάδιοι· ἡ δὲ τοῦ χαρακώματος, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον. καὶ τοῦτο διῃρεῖτο πᾶν* οἶκα κατὰ μέρος ἕκαστον. καὶ προείρητο, εἴ τι ἐνοχλοῖεν οἱ πολέμιοι, σημεῖον ἐξαίρειν, ἡμέρας μὲν, φοινικίδα ἐπὶ δόρατος ὑψηλοῦ, νυκτὸς δὲ πῦρ ἵνα τοῖς δεομένοις ἐπιθέοντες αὐτός τε καὶ Μάξιμος ἀμύνοιεν. ὡς δ' ἐξείργαστο πάντα αὐτῷ, καὶ τοὺς κωλύοντας εἶχεν ἱκανῶς ἀπομάχεσθαι, ἑτέραν τάφρον ὤρυσσεν οὐ μακρὰν ὑπὲρ ἐκείνην, καὶ σταυροὺς αὐτῇ περιεπήγνυ, καὶ τεῖχος ᾠκοδόμει· οὗ τὸ μὲν πάχος ἦν πόδες ὀκτώ, τὸ δὲ ὕψος, δέκα, χωρὶς τῶν ἐπάλξεων· πύργοι τε πανταχόθεν αὐτῷ διὰ πλέθρου περιέκειντο, καὶ λίμνην συνάπτουσαν οὐκ ἐνὸν περιτειχίσαι, χῶμα αὐτῇ περιέθηκεν, ἴσον τῷ τείχει καὶ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος, ὡς ἂν εἴη καὶ τόδε ἀντὶ τείχους. οὕτω μὲν ὁ Σκιπίων. ὁ δὲ πρῶτος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, περιετείχισε πόλιν, οὐ φυγομαχοῦσαν· τόν τε δόριον ποταμὸν συμφερόμενον τῷ περιτειχίσματι, καὶ πολλὰ τοῖς νομαντίνοις χρήσιμον ἔς τε ἀγορᾶς κομιδὴν καὶ διαπομπὴν ἀνδρῶν, ὅσοι κατ' αὐτὸν κολυμβηταί τε καὶ σκάφεσι μικροῖς ἐλάνθανον, ἢ ἱστίοις, ὅτε λάβρον εἴη τὸ πνεῦμα, ἐβιάζοντο, ἢ κώπαις κατὰ τὸ ῥεῦμα. ζεῦξαι μὲν οὖν οὐκ

ἐδύνατο, πλατὺν ὄντα καὶ πάνυ ῥοώδη· φρούρια δὲ ἀντὶ γεφύρας αὐτῷ δύο περιθεὶς, ἀπήρτησε καλωδίοις δοκοὺς μακρὰς ἐξ ἑκατέρου φρουρίου, καὶ ἐς τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ μεθῆκεν, ἐχούσας ἐμπεπηγότα πυκνὰ ξίφη τε καὶ ἀκόντια. αἱ δ' ὑπὸ τοῦ ῥοῦ τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς ἀκοντίοις ἐμπίπτοντος, αἰεὶ περιστρεφόμεναι, οὔτε διανηχομένους, οὔτε ἐπιπλέοντας, οὔτε ὑποδύνοντας εἴων λαθεῖν. τοῦτο δ' ἦν οὗ μάλιστα ὁ Σκιπίων ἐπεθύμει, μηδενὸς αὐτοῖς ἐπιμιγνυμένου, μηδ' εἰσιόντος, ἀγνοεῖν αὐτοὺς ὅ,τι γίγνοιτο ἔξω· οὕτω γὰρ ἀπορήσειν ἀγορᾶς τε καὶ μηχανῆς πάσης. ὡς δ' ἡτοίμαστο πάντα, καὶ καταπέλται μὲν ἐπέκειντο τοῖς πύργοις ὀξυβελοί τε καὶ λιθοβόλοι, ταῖς δ' ἐπάλξεσι παρέκειντο λίθοι καὶ βέλη καὶ ἀκόντια, τὰ δὲ φρούρια τοξόται καὶ σφενδονῆται κατεῖχον· ἀγγέλους μὲν ἐπέστησε πυκνοὺς κατὰ τὸ ἐπιτείχισμα πᾶν, οἳ νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἔμελλον ἄλλοι παρ' ἄλλων τὸν λόγον ἐκδεχόμενοι, μηνύσειν αὐτῷ τὰ γιγνόμενα· κατὰ δὲ πύργον ἐκέλευσεν, εἴ τι γίγνοιτο, σημεῖον ἐκ πρώτου τοῦ πονοῦντος αἴρεσθαι· καὶ τὸ αὐτὸ πάντας ἐπαίρειν, ὅταν τὸν ἀρξάμενον θεάσωνται· ἵνα τὸ μὲν κίνημα παρὰ τοῦ σημείου θᾶσσον ἐπιγιγνώσκοιτο, τὸ δὲ ἀκριβὲς παρὰ τῶν ἀγγέλων. τῆς δὲ στρατιᾶς οὔσης σὺν τοῖς ἐπιχωρίοις ἐς ἑξακισμυρίους, τὸ μὲν ἥμισυ διετέτακτο αὐτῷ τειχοφυλακεῖν, καὶ ἐς τὰ ἀναγκαῖα, εἴ τῃ δέοι, μεταχωρεῖν· δισμύριοι δὲ τειχομαχήσειν ἔμελλον, ὅτε χρεία γένοιτο. καὶ τούτοις ἐφήδρευον ἕτεροι μύριοι· χωρίον δὲ καὶ τούτων ἑκάστοις διετέτακτο· καὶ μεταπηδᾶν, εἰ μὴ κελεύσειεν, οὐκ ἐξῆν. ἐς δὲ τὸ τεταγμένον εὐθὺς ἀνεπήδων, ὅτε τι σημεῖον ἐπιχειρήσεως ἐπαρθείη. οὕτω μὲν τῷ Σκιπίωνι πάντα ἀκριβῶς διετέτακτο· οἱ δὲ Νομαντῖνοι πολλάκις μὲν τοῖς φυλάσσουσιν ἐπεχείρουν, ἄλλοτε ἄλλῃ κατὰ μέρη· ταχεῖα δ' αὐτίκα καὶ καταπληκτικὴ τῶν ἀμυνομένων ἡ ὄψις ἦν· σημείων τε ὑψηλῶν

πανταχόθεν αἰρομένων, καὶ ἀγγέλων διαθεόντων, καὶ τῶν τειχομάχων ἀθρόως ἀναπηδώντων ἐς τὰ τείχη, σαλπικτῶν τε κατὰ πάντα πύργον ἐξοτρυνόντων· ὥστε τὸν κύκλον ὅλον εὐθὺς ἅπασιν εἶναι φοβερώτατον, ἐς πεντήκοντα σταδίους ἀπέχοντα ἐν περιόδῳ. καὶ τόνδε τὸν κύκλον ὁ Σκιπίων ἑκάστης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἐπισκοπῶν περιῄει. ὁ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὧδε συγκλείσας, οὐκ ἐς πολὺ ἀρκέσειν ἐνόμιζεν, οὔτε τροφῆς ἔτι προσιούσης σφίσιν, οὔτε ὅπλων, οὔτ᾽ ἐπικουρίας. Ῥητογένης δὲ ἀνὴρ Νομαντῖνος, ᾧ Καραύνιος ἐπίκλησις ἦν, ἄριστος ἐς ἀρετὴν Νομαντίνων, πέντε πείσας φίλους σὺν παισὶν ἄλλοις τοσοῖσδε καὶ ἵπποις τοσοῖσδε, ἐν νυκτὶ συννεφεῖ διῆλθε, λαθὼν τὸ μεταίχμιον, κλίμακα φέρων πτυκτήν. καὶ φθάσας ἐς τὸ περιτείχισμα, ἀνεπήδησεν αὐτός τε καὶ οἱ φίλοι. καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν φύλακας ἀνελόντες, τοὺς μὲν θεράποντας ἀπέπεμψαν ὀπίσω, τοὺς δ᾽ ἵππους διὰ τῆς κλίμακος ἀναγαγόντες, ἐξίππευσαν ἐς τὰς Ἀρουάκων πόλεις, σὺν ἱκετηρίαις, δεόμενοι Νομαντίνοις συγγενέσιν οὖσιν ἐπικουρεῖν. τῶν δ᾽ Ἀρουάκων οἱ μὲν οὐδ᾽ ὑπήκουον αὐτῶν, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἀπέπεμπον, δεδιότες· Λουτία δὲ πόλις ἦν εὐδαίμων, τριακοσίοις σταδίοις ἀφεστῶσα ἀπὸ Νομαντίνων· ἧς οἱ μὲν νέοι περὶ τοὺς Νομαντίνους ἐσπουδάκεσαν, καὶ τὴν πόλιν ἐς συμμαχίαν ἐνῆγον· οἱ πρεσβύτεροι δ᾽ ἐμήνυσαν κρύφα τῷ Σκιπίωνι· καὶ ὁ Σκιπίων ὀγδόης ὥρας πυθόμενος, ἐξήλαυνεν αὐτίκα σὺν εὐζώνοις ὅτι πλείστοις. καὶ ἅμα ἕῳ τὴν Λουτίαν φρουρᾷ περιλαβὼν, ᾔτει τοὺς ἐξάρχους τῶν νέων. ἐπεὶ δ᾽ ἐξωρμηκέναι τῆς πόλεως αὐτοὺς ἔλεγον, ἐκήρυξε διαρπάσειν τὴν πόλιν εἰ μὴ τοὺς ἄνδρας παραλάβοι. οἱ μὲν δὴ δείσαντες, προσῆγον αὐτοὺς, ἐς τετρακοσίους γενομένους. ὁ δὲ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκτεμὼν, ἀνέστησε τὴν φρουράν. καὶ διαδραμὼν αὖθις ἅμα ἕῳ, τῆς ἐπιούσης παρῆν ἐς τὸ στρατόπεδον. Νομαντῖνοι δὲ, κάμνοντες

ὑπὸ λιμοῦ, πέντε ἄνδρας ἔπεμπον ἐς τὸν Σκιπίωνα, οἷς εἴρητο μαθεῖν εἰ μετριοπαθῶς σφίσι χρήσεται, παραδοῦσιν αὑτούς. Αὔαρος δ' αὐτῶν ἡγούμενος, πολλὰ μὲν περὶ τῆς προαιρέσεως καὶ ἀνδρείας τῶν νομαντίνων ἐσεμνολόγησε, καὶ ἐπεῖπεν ὡς οὐδὲ νῦν ἁμάρτοιεν, ὑπὲρ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ ἐλευθερίας πατρίου κακοπαθοῦντες, ἐς τόσονδε κακοῦ. διὸ καὶ μάλιστα, εἶπεν, ὦ Σκιπίων, ἄξιόν ἐστι σὲ τοσῆσδε ἀρετῆς γέμοντα, φείσασθαι γένους εὐψύχου τε καὶ ἀνδρικοῦ, καὶ προτεῖναι τὰ φιλανθρωπότερα ἡμῖν· ἃ καὶ δυνησόμεθα ἐνεγκεῖν, ἄρτι πειρώμενοι μεταβολῆς. ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἔτ' ἐστὶν, ἀλλ' ἐπί σοι, τὴν πόλιν ἢ παραλαβεῖν, εἰ τὰ μέτρια κελεύοις, ἢ μαχομένην ὑπεριδεῖν ἀπολέσθαι. ὁ μὲν Αὔαρος ὧδε εἶπεν· ὁ δὲ Σκιπίων (ἤσθετο γὰρ παρὰ τῶν αἰχμαλώτων τὰ ἔνδον) ἔφη δεῖν αὐτοὺς ἐγχειρίσαι τὰ κατὰ σφᾶς καὶ σὺν ὅπλοις παραδοῦναι τὴν πόλιν. ὧν ἀπαγγελθέντων, οἱ νομαντῖνοι, χαλεποὶ καὶ τέως ὄντες ὀργὴν, ὑπ' ἐλευθερίας ἀκράτου καὶ ἀηθείας ἐπιταγμάτων, τότε καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν συμφορῶν ἠγριωμένοι τε καὶ ἀλλόκοτοι γεγονότες, τὸν Αὔαρον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πέντε πρέσβεις ἀπέκτειναν, ὡς κακῶν ἀγγέλους, καὶ τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς ἴσως διῳκημένους παρὰ τῷ Σκιπίωνι. μετὰ δ' οὐ πολὺ πάντων αὐτοὺς τῶν ἐδεστῶν ἐπιλιπόντων, οὐ καρπὸν ἔχοντες, οὐ πρόβατον, οὐ πόαν, πρῶτα μὲν, ὥσπερ τινὲς ἐν πολέμων ἀνάγκαις, δέρματα ἕψοντες ἐγεύοντο. ἐπιλιπόντων δ' αὐτοὺς καὶ τῶν δερμάτων, ἐσαρκοφάγουν, ἕψοντες τὰ ἀνθρώπεια, πρῶτα μὲν τὰ τῶν ἀποθνησκόντων, κοπτόμενα ἐν μαγειρείοις· ἐπὶ δ' ἐκείνοις, τῶν νοσούντων καταφρονοῦν, καὶ τοὺς ἀσθενεστέρους ἐβιάζοντο οἱ δυνατώτεροι. κακῶν δ' οὐδὲν αὐτοῖς ἀπῆν, ἠγριωμένοις μὲν τὰς ψυχὰς ὑπὸ τῶν τροφῶν, τεθηριωμένοις δὲ τὰ σώματα ὑπὸ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ καὶ κόμης καὶ χρόνου. οὕτω δ' ἔχοντες αὑτοὺς ἐπέτρεπον τῷ Σκιπίωνι. ὁ δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς

τῆς μὲν ἡμέρας ἐκείνης συνενεγκεῖν τὰ ὅπλα ἔνθα συνέταξε· τῆς δ' ἐπιούσης προσελθεῖν ἐς ἕτερον χωρίον. οἱ δ' ὑπερέθεντο τὴν ἡμέραν, ὁμολογήσαντες ὅτι πολλοὶ τῆς ἐλευθερίας ἔτι ἔχοιντο, καὶ ἐθέλοιεν αὑτοὺς ἐξαγαγεῖν τοῦ βίου. τὴν οὖν ἡμέραν ᾔτουν* ἐς τοῦ θανάτου τὴν διάθεσιν. τόσος δὲ ἔρως ἐλευθερίας καὶ ἀνδραγαθίας ἦν ἐν πόλει βαρβάρῳ τε καὶ σμικρᾷ. ἐς γὰρ ὀκτακισχιλίους ἐπ' εἰρήνης γενόμενοι, οἷα μὲν καὶ ὅσα ῥωμαίους ἔδρασαν, οἵας δὲ συνθήκας αὐτοῖς ἔθεντο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ, οὐδ' ἔπειτα ταῦτα συνθέσθαι ῥωμαίων ὑφισταμένων· οἷον δ' ὄντα τὸν τελευταῖον στρατηγὸν ἐξ μυριάσιν αὐτοῖς περικαθήμενον προυκαλέσαντο πολλάκις ἐς μάχην. ὁ δ' ἦν ἄρα τι στρατηγικώτερος αὐτῶν, ἐς χεῖρας οὐκ ἰὼν θηρίοις, ἀλλὰ τῷ λιμῷ σφᾶς κατεργαζόμενος, ἀμάχῳ κακῷ· ᾧ δὴ καὶ μόνῳ ληφθῆναί τε δυνατὸν ἦν ἄρα νομαντίνους, καὶ ἥφθησαν μόνῳ. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα περὶ νομαντίνων εἰπεῖν ἐπῆλθεν, ἐς τὴν ὀλιγότητα αὐτῶν καὶ φερεπονίαν ἀφορῶντι καὶ ἔργα πολλά, καὶ χρόνον ὅσον διεκαρτέρησαν. οἱ δὲ πρῶτα μὲν αὑτοὺς οἱ βουλόμενοι διεχρῶντο, ἕτερος ἑτέρως· οἱ λοιποὶ δ' ἐξῄεσαν τρίτης ἡμέρας ἐς τὸ δεδομένον χωρίον, δυσόρατοί τε καὶ ἀλλόκοτοι πάμπαν ὀφθῆναι. οἷς τὰ μὲν σώματα ἦν ἀκάθαρτα καὶ τριχῶν καὶ ὀνύχων καὶ ῥύπου μεστὰ, ὀδώδεσαν δὲ χαλεπώτατον· καὶ ἐσθὴς αὐτοῖς ἐπέκειτο ἀπελὴς, πιναρὰ, καὶ ἥδε καὶ οὐχ ἧσσον δυσώδης. ἐφαίνοντο δὲ τοῖς πολεμίοις, ἐλεεινοὶ μὲν ἀπὸ τῶνδε, φοβεροὶ δ' ἀπὸ τῶν βλεμμάτων. ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἐνεώρων ἔκ τε ὀργῆς καὶ λύπης καὶ πόνου καὶ συνειδότος ἀλληλοφαγίας. ἐπιλεξάμενος δ' αὐτῶν πεντήκοντα ὁ Σκιπίων ἐς θρίαμβον, τοὺς λοιποὺς ἀπέδοτο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν. δύο μὲν ταῖσδε πόλεις δυσμαχωτάτας ὅδ' ὢν στρατηγὸς ὁ δὲ ῥωμαίων, καρχηδόνα μὲν, αὐτῶν ῥωμαίων ψηφισαμένων, διὰ μέγεθος πόλεώς τε καὶ ἀρχῆς, καὶ εὐκαιρίαν

γῆς καὶ θαλάσσης. νομαντίαν δὲ, σμικράν τε καὶ ὀλιγάνθρω-
πον, οὔπω τι ῥωμαίων περὶ αὐτῆς ἐγνωκότων, αὐτὸς, εἴτε συμ-
φέρειν ῥωμαίοις ἡγούμενος, εἴτε ἄκρος ὢν ὀργὴν καὶ φιλόνει-
κος ἐς τὰ λαμβανόμενα, εἴθ' ὡς ἔνιοι νομίζουσι, τὴν δόξαν ἡ-
γούμενος ἐπώνυμον ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίγνεσθαι κακοῖς. κα-
λοῦσι γοῦν αὐτὸν οἱ ῥωμαῖοι μέχρι νῦν, ἀπὸ τῶν συμφορῶν
ἃς ἐπέθηκεν ταῖς πόλεσιν, ἀφρικανόν τε καὶ νομαντῖνον. τότε
δὲ τὴν γῆν τῶν νομαντίνων τοῖς ἐγγὺς οἰκοῦσι διελὼν, καὶ ταῖς
ἄλλαις πόλεσι χρηματίσας, καὶ εἴ τι ἦν ὕποπτον, ἐπιπλήξας
τε καὶ ζημιώσας χρήμασιν, ἀπέπλευσεν ἐπ' οἴκου. ῥωμαῖοι δὲ,
ὡς ἔθος, ἐς τὰ προσειλημμένα τῆς ἰβηρίας ἔπεμψαν ἀπὸ τῆς
βουλῆς ἄνδρας δέκα, τοὺς καταστησομένους αὐτὰ εἰς εἰρήνην
ὅσα Σκιπίων τε ἔλαβε, καὶ Βροῦτος πρὸ τοῦ Σκιπίωνος ὑπη-
γάγετο, ἢ ἐχειρώσατο. χρόνῳ δ' ὕστερον ἀποστάσεων ἄλλων ἐν
ἰβηρίᾳ γενομένων, Καλπούρνιος Πείσων στρατηγὸς ᾑρέθη. καὶ
αὐτὸν διεδέξατο μὲν Σερβίλιος Γάλβας. κίμβρων δ' ἐπιστρα-
τευόντων τῇ ἰταλίᾳ, καὶ σικελίας πολεμουμένης τὸν δεύτερον
δουλικὸν πόλεμον, στρατιὰν μὲν ἐπὶ ἰβηρίαν οὐκ ἔπεμπον,
ὑπ' ἀσχολίας· πρέσβεις δὲ ἀπέστελλον, οἳ τὸν πόλεμον ἔμελλον
ὅπῃ δύναιντο, καταθήσεσθαι. κίμβρων δὲ ἐξελαθέντων, Τίτος
Δείδιος ἐπελθὼν, οὐακκαίων μὲν ἔκτεινεν ἐς δισμυρίους, τερ-
μισὸν δὲ μεγάλην πόλιν, αἰεὶ δυσπειθῆ ῥωμαίοις γενομένην,
ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν ἐς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτει-
χίστους. κολένδαν δὲ προσκαθίσας ἐνάτῳ μηνὶ παρέλαβεν,
ἐγχειρίσασαν ἑαυτήν· καὶ τοὺς κολενδέας ἅπαντας μετὰ παί-
δων καὶ γυναικῶν ἀπέδοτο. πόλιν δ' ἑτέραν τῆς κολένδης
πλησίον ᾤκουν μιγάδες κελτιβήρων, οὓς Μάριος συμμαχή-
σαντας αὐτῷ κατὰ λυσιτανῶν, τῆς βουλῆς ἐπιτρεπούσης, ᾠ-
κίκει πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν. ἐλῄστευον δ' ἐξ ἀπορίας οὗτοι· καὶ
κρίνας αὐτοὺς ὁ Δείδιος ἀνελεῖν, συνθεμένων αὐτῷ τῶν δέκα

πρέσβεων ἔτι παρόντων, ἔφη τοῖς ἐπιφανέσιν αὐτῶν ἐθέλειν τὴν κολενδέαν χώραν αὐτοῖς προσορίσαι πενομένοις. ἀσπαζομένους δὲ ὁρῶν, ἐκέλευεν τῷ δήμῳ, ταῦτα μὲν τε *εἴκοντας ἥκειν μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων τὴν χώραν μεριουμένους· ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο, προσέταξε τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ χάρακος ἐξελθεῖν, καὶ τοὺς ἐνεδρευομένους εἴσω παρελθεῖν, ὡς ἀπογραψόμενος αὐτῶν ἔνδον τὸ πλῆθος· ἐν μέρει μὲν, ἀνδρῶν, ἐν μέρει δὲ, παίδων καὶ γυναικῶν· ἵνα ἐπιγνοίη πόσην χώραν αὐτοῖς δέοι διελεῖν. ὡς δὲ παρῆλθον ἐς τὴν τάφρον καὶ τὸ χαράκωμα, περιστήσας αὐτοῖς τὸν στρατὸν ὁ Δείδιος, ἔκτεινε πάντας. καὶ ἐπὶ τοῖσδε Δείδιος μὲν καὶ ἐθριάμβευσεν· πάλιν δὲ τῶν κελτιβήρων ἀποστάντων, Φλάκκος ἐπιπεμφθεὶς ἔκτεινε δισμυρίους. ἐν δὲ Βελγήδῃ πόλει, ὁ δῆμος ἐς ἀπόστασιν ὁρμῶν, τὴν βουλὴν ὀκνοῦσαν ἐνέπρησεν αὐτῷ βουλευτηρίῳ· ὁ δὲ Φλάκκος ἐπελθὼν ἔκτεινε τοὺς αἰτίους. τοσάδε μὲν ἕτερον ἄξια λόγου ῥωμαίοις ἐς τότε πρὸς ἴβηρας αὐτοὺς γενόμενα. χρόνῳ δ' ὕστερον στασιαζόντων ἐν ῥώμῃ Σύλλα τε καὶ Κίννα, καὶ ἐς ἐμφυλίους πολέμους καὶ στρατόπεδα κατὰ τῆς πατρίδος διῃρημένων, Κόϊντος Σερτώριος ἐκ τῆς Κίννα στάσεως αἱρεθεὶς τῆς ἰβηρίας ἄρχειν, ἰβηρίαν τε αὐτὴν ἐπανέστησε ῥωμαίοις, καὶ πολὺν στρατὸν ἀγείρας, καὶ βουλὴν τῶν ἰδίων φίλων ἐς μίμημα τῆς συγκλήτου καταλέξας, ἤλαυνεν ἐς ῥώμην ἐπὶ τόλμης καὶ φρονήματος λαμπροῦ· καὶ τἄλλα ὢν ἐς θρασύτητα περιώνυμος· ὥστε τὴν βουλὴν δείσασαν, ἑλέσθαι τοὺς παρὰ σφίσιν ἐπὶ μεγίστης τότε δόξης στρατηγοὺς, Κεκίλιόν τε Μέτελλον μετὰ πολλοῦ, καὶ Γναῖον Πομπήϊον ἐπ' ἐκείνῳ μεθ' ἑτέρου στρατοῦ, ἵνα τὸν πόλεμον ὅπῃ δύναιντο, ἐξωθοῖεν ἐκ τῆς ἰταλίας, ἐν διχοστασίᾳ τότε μάλιστα οὔσης. ἀλλὰ Σερτώριον μὲν τῶν στασιωτῶν τις αὐτοῦ Περπέρνας ἀνελὼν, ἑαυτὸν ἐπὶ Σερτωρίῳ στρατηγὸν τῆς ἀποστάσεως ἀπέφηνε· Περπέρνην δ'

ἔκλεινε μάχῃ Πομπήϊος. καὶ ὁ πόλεμος ὅδε θορυβήσας δὴ τῷ φόβῳ μάλιστα ῥωμαίους, διελύθη. τὸ δὲ ἀκριβὲς αὐτοῦ δηλώσει τὰ περὶ Σύλλαν ἐμφύλια. Μετὰ δὲ τὸν Σύλλα θάνατον Γάϊος Καῖσαρ αἱρεθεὶς ἰβηρίας στρατηγεῖν, ὥστε καὶ πολεμεῖν οἷς δεήσειεν, ὅσα τῶν ἰβήρων ἐσαλεύετο, ἢ ῥωμαίοις ἔτι ἔλειπεν, πολέμῳ συνηνάγκασεν πάντα ὑπακούειν· καί τινα αὖθις ἀφιστάμενα Ὀκταούιος Καῖσαρ ὁ τοῦ Γαΐου παῖς ὁ Σεβαστὸς ἐπίκλην, ἐχειρώσατο· καὶ ἐξ ἐκείνου μοι δοκοῦσι ῥωμαῖοι τὴν ἰβηρίαν, ἣν δὴ νῦν ἰσπανίαν καλοῦσιν, ἐς τρία διαιρεῖν, καὶ στρατηγοὺς ἐπιπέμπειν ἐτησίους μὲν ἐς τὰ δύο ἡ βουλή, τὸν δὲ τρίτον βασιλεὺς ἐφ' ὅσον δοκιμάσειεν.

HENRICI STEPHANI typographi in Appiani libros ἀννιβαϊκὴν & ἰβηρικὴν caſtigationes.

Pag. 120. Verſu πρᾶξιν] πρὸ τῶν εὐθυνῶν. Quum haberet exemplar noſtrum πρὸς τῶν εὐθυνῶν, ego ex πρὸς feci πρό. Vult enim dicere πρὶν τὰς εὐθύνας ἀποδοῦναι, quod pluribus verbis ipſemet ἐν ἰβηρικῇ, pag. 159, dicit, ἔτι τὰς εὐθύνας τῆς προτέρας στρατηγίας ὀφείλων.

V. φθέγγοισιν] ὅρος ἰβηρίας, μὴ διαβαίνειν. Hic locus ex iis quæ ἐν ἰβηρικῇ dicuntur, pag. 160, facilè intelligitur. Deeſſe autem verba inter ἰβηρίας & μὴ διαβαίνειν, neque affirmare, neque negare auſim. quia durum eſt quidem hoc genus loquendi, ſed quod ferri tamen poſſe videatur.

P. 121. V. καὶ] υἱὸς ὤν. Rectius legeretur ἰών.

P. 122. V. ὁδοποιῶν] ἐν τριβῆς. Aliquis primo aſpectu fortaſſe iudicauerit legendum ἐντριβὴς, vt contrà dicitur ἀτριβὴς ὁδὸς, via non trita, μὴ τετριμμένη. Ego verò ita rectè legi poſſe ſcio: ſed quum alicubi me legere meminerim hãc phraſin, τῶν ὁδῶν ἡ μάλιστα ἐν τριβῇ, vtro modo ſcripſerit Appianus, ἐντριβὴς an ἐν τριβῇ, quærendum eſſe puto.

V. ἠπείγετο] πάρεστιν ἐς τὴν ἰταλίαν. In noſtro exemplari cum alia multa erant menda, tum verò paſſim falſæ interpunctiones: ex quibus quamplurimas emendaui, in quibus videlicet apertiſſimus erat error: nonnullas, quæ à contentioſo aliquo defendi poſſe videbantur, mutare non ſum auſus. quanquam hîc nemo mihi perſuaſerit πάρεστιν iungẽdum eſſe cum ἐς τὴν ἰταλίαν, non autem cum ἠπείγετο. quomodo enim quis dicatur aliquò proficiſci & eò iã adueniſſe

V. κτω] ἀναστάσεως. Neſcio an ferri poſſit hoc verbum, an potius legendum ſit ἀναζεύξεως.

P.123. P. καὶ τότε] τὰ κέρατα. In exemplari ſcriptũ erat κέρα, ego κέρατα repoſui. ſed & diſtinctio poſt κατεῖχον delenda fuit. verũtamen ne tum quidem quũ eam expunxeris, ſuſpicione carebit hæc periodus.

P.124. V. δεδιότων] φυγεῖν. Reponendum puto φυγή. vt pag.126, ῥωμαίων δ' εὐθὺς ἦν φυγὴ καὶ φόνος κεκυκλωμένων.

P.125. V. αὐτῶν] ἀμφὶ τὸν. Fortaſſe legendum τῆς ἀμφὶ τὸν ἰόνιον ἀκτήν. Neque enim exiſtimandum eſt ἰόνιον iungi cum ἀκτήν (quod ſi ita eſſet, tamen τὴν nõ τὸν eſſet ſcribendum) ſed ἰόνιον dici, ſubaudito nomine κόλπον. vt modò dixerat ἐς τὸν ἰόνιον φθάνοντα, & ſtatim pòſt dicit, παρὰ τὸν ἰόνιον οἰκοῦσαι.

V. ἀπειροπόλεμος] ἐς τὴν ἀπὸ δοξοκομπίας ἦρ. Crediderim legẽdum ἐς τὴν ἀρχήν. confer hunc locũ cum alio qui eſt pag.130.

P.126. V. δόκιμος] τοὺς θεράπ. Suſpectum mihi eſſet τοὺς pro τούτους, niſi huiuſmodi alia apud hunc authorem reperiſſem. nec longè abeundum eſt: quum in hac ipſa pagina τῶν pro τούτων itidem dictum ſit.

P.127. V. καλουμένου] πολιορκεῖν. In exemplari erat πομορκεῖν.

V. καὶ αὐτὴν] ἐξήτασε, πρὸς κ. Eſſet ἐξήτασε ab ἐξετάζω, quod nullo modo huic loco conuenit. lege igitur ἐξέταξε ab ἐκτάσσω. quo cum alibi vtitur, tum in extrema pag.22, αὐτὸν δὲ τὸν στρατὸν παραλαβών, ἐς μάχην ἐξέταξεν πρὸς Ἀννίβαν. Hoc mendum debueram audacter in ipſo contextu correxiſſe.

V. ἦσαν] ἐστρατοπέδευον. In exemplari erat ἐς στρατόπεδον.

P.128. V. μέρος] ἡγουμένῳ πρὸς ἄνδρα τεχν. Si nõ mẽdoſè legitur participiũ ἡγουμένῳ, puto ante aut poſt

illud deeſſe vocem aliquam.

V. ὧν ἀρχ.] ἐς μάχας ἢ μᾶλλον τόλμη τέχνη χρῆσθαι. Rectius diſiūctiua particula ante τέχνη ponetur. Videtur tamen aliquid præterea ad huius loci emendationem deſiderari.

V. δὲ διόδου] πλησιαζούσης. Malim πλησίας οὔσης. Nam πλησιάζειν dicitur qui appropinquat & propius accedit, vt & pag. 125, οἱ δὲ, πλησιάζοντος αὐτοῦ, πάνυ ἔδεισαν. At quicquid in propinquo ſtat immobile, illud πλησιάζειν neſcio quiſnam dixerit. Procliuis autem fuit lapſus ex πλησιαζούσης in πλησίας οὔσης. Fieri tamē poſſit vt hanc ἀκυρολογίαν quiſpiam exemplo aliquo defendat.

P. 129. V. τες, ἐπὶ] ἀδεῶς διέδραμον. In exemplari legitur ἀεὶ ἢ ὡς, quæ tres voculæ aliquandiu me torſerunt: quum nullo modo congruere poſſe loco intelligerem, nec tamen errorem prima fronte deprehenderem. Poſtea autem reperi etiam quæ meam in caſtigando hoc loco coniecturā confirmarēt. Sed quis rei tam certæ fidem me facere velit?

V. ἐστρατοπ.] ὄφιδον. In exemplari erat ὄφιλον, poſito λ pro δ & ο pro αυ. primā ſyllabā mutaui, nō poſtremā: quòd ſcirem quantum diſcrepent plerunque hiſtorici Græci à Latinis in multis non hominū modò ſed etiam regionum, vrbium, fluminum nominibus. de qua re alibi dicam quod ſentio. Quod autem ad hoc fluuii nomen attinet, apud Strabonem legitur vno in loco αὐφίδιον in accuſatiuo: vbi rurſus aliud mendū, διον pro δον. Nam & Henricus Scrimgerus Scotus ex vetuſtis exēplaribus repoſuit αὔφιδον.

P. 130. V. ἵνα] δῃῶτο. In exemplari διῶτο. Notum eſt & ex hoc & aliis hiſtoricis quid ſit δῃοῦσθαι χώραν.

P. 131. V. χορβολογοῦσιν] In exemplari legitur σκορβολογοῦσιν. hoc nihil ſignificat: illud loco conuenien-

tem ſignificationem habet, & alibi non raro vſurpatur.

V. ὁ δὲ] συμφέροντα μάτην] Legendum puto μαθεῖν. Si μάτην retineas, dices eſſe traiectum, & cum εἶπεν coniunges: vt ſit, εἶπεν μάτην. ſed hoc non placet.

P.132. V. πονούμενον] ἐς δευτέραν παρέτεινεν ὥραν. Ita correxi hunc locum, quum in exemplari eſſet, ἐς δευτέραν πάρεστιν ἐν ὥραν.

P.133. V. εἰκῇ] Deeſt hîc ſubſtantiuum.

V. τῆς δὲ] ἐπῆρε. Ita correxi pro ἐπῆ, quod erat in exemplari.

V. γὰρ] αἱ διαλλάξασαι. Mirabar cur addidiſſet articulum. dum illud mirarer, cœpi ſuſpicari legendũ eſſe συναλλάξασαι, quod apud alios hiſtoricos obſeruaram: & aliquot pòſt diebus apud hunc ipſum id reperi, pag. 205.

P.134. V. ὅτε] ἐπιπλήσσοντος. pro ἐπικήσσοντος repoſui hoc ἐπιπλήσσοντος.

P.135. V. τὸ πεδίον] δύο ὄντα καὶ σύμπαντα. Hæc verba καὶ σύμπαντα mihi non placent: ſi tamen σύμπαντα retinere quis velit, legendum τὰ σύμπαντα. ſcimus enim vt Græci poſt numerum eleganter hoc nomen addãt. Sed ne hoc quidem modo ſcripſiſſe Appianum mihi perſuadeo, & latere aliquod mendum ſub hac voce exiſtimo.

P.136. V. στάσις] ἔτι μήνιμα ἐνοχλεῖ. In exemplari reperi μήνυμα per υ. pro quo μήνιμα poſui, memor loci Homerici, ad quem hîc fortaſſe alludit Appianus, ſicut præcedentibus verbis item ad alium. Quum enim dicit, οἱ ἄρχοντες θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς ἱλάσκοντο τοὺς θεούς, expreſſit Homerica verba quæ ſunt ἰλ. ι, in his verſibus quibus loquitur de diis,

Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι
Λοιβῇ τε κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι

λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ καὶ ἁμάρτῃ.
Addens autem ἔτι μηνίματα ἐνοχλεῖ, ad illa verba reſpexiſſe poſſit videri, quibus poſtremùm Hector moribundus affatus eſt Achillem,
Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Vt autem exiſtimem ad illum Homeri locum eum reſpexiſſe, facit quòd obſeruauerim hæc verba veluti prouerbii loco iactata apud antiquos fuiſſe. Nam quòd τῷ μήνιμα poetica atque adeo Homerica voce vtitur, hoc meam coniecturam nihil adiuuat: quum alibi μηνίων vſurpet.

P.137. V. υἱοῖς] καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς. In exemplari deeſt ἀδελφούς. Verſu ſequenti antè ἔτι ὄντα aptiſſime addetur articulus τὰ, vt ſit τὰ ἔτι ὄντα. In exemplari legitur ἐπιόντα.

V. πελιδένοις] Exemplar noſtrum hîc duas alias lectiones margini adſcriptas habebat, πετηλιδένοις & πετηδένοις. ſed hæc poſterior videtur, perperam omiſſa ſyllaba λι, ex illa eſſe facta. Infrà autem, nimirum pag. 154, habes πετηλίαν & πετηλίων, & pag. 156, πετηλινοί. Athenæus autem lib. δειπνοσοφ. x i i, Πεπλίνους vocat: cuius locum proferam, vt ex eo quãta fuerit illa ἀτροφία cuius meminit Appianus, intelligatur. Verba eius ſunt hæc, Πεπλῖνοι δὲ τηρήσαντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, εἰς τοσοῦτον καρτερείας ἦλθον πολιορκούμενοι ὑπ' Αννίβα, ὥστε μετὰ τὸ πάντα μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν δέρματα καταφαγεῖν, ἁπάντων δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν δένδρων τοὺς φλοιοὺς καὶ τοὺς ἁπαλοὺς πτόρθους ἀναλῶσαι, καὶ ἕνδεκα μῆνας ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, οὐδενὸς βοηθοῦντος τῶν συνδοκούντων Ῥωμαίων, παρέδοσαν ἑαυτούς. Obſerua autem, in veteribus Athenæi exemplaribus pro τῶν συνδοκούντων legi οὐδὲ συνδοκοῦντος: legi etiam ἁπλοῦς, vt hîc, quod tamen mihi ſuſpectum eſt, & in ἁπαλοὺς mutãdum videtur. Et hæc quidẽ obiter. Porrò apud Stra-

bonem legitur πετηλία. Quid Liuius? imò verò quid illi qui Liuium excuderũt? Dec.3.lib.3, apud eũ legitur, Dũ hæc in Hiſpania geruntur, Petellia in Brutiis aliquot pòſt menſibus quàm cœpta oppugnari erat, ab Himilcone præfecto Annibalis expugnata eſt: multorúmque ſanguine, &c. Et paulo pòſt, Recepta Petellia Pœnus ad Conſentiam copias traducit: quã minus pertin. &c. At circa finẽ lib.9, Eadẽ æſtate in Brutiis iam Petilia à conſule vi capta, Conſentia & Pandoſia & ignobiles aliæ ciuitates voluntate in deditionem venerunt. Et hæc quidem ita in Germanica editione: at in Veneta poſtrema, cui præfuit vir doctiſſimus & diligentiſſimus Carolus Sigonius, Petilia non ſcribitur, ſed vtrobique Petelia, idque vnico l. Quid igitur hîc facias, aut quid certi in tam varia & incerta re ſtatuas? quámve rationẽ quærendæ veræ harum vocũ ſcripturæ inire queas? Nimirum hic ideo paulo lõgior fui, vt oſtẽſa ſemel in vno nomine tãta varietate, cur in cæteris huiuſmodi minus curioſus fuerim, declarem. Sed ne hoc quidẽ prætermittendum, quod Annoni Appianus tribuit, id Himilconi à Liuio tribui.

V. πίμπρασαν] οὐκ ἦσαν αὐτοὺς τῶν γῶν. Non dubito quin legendum ſit οὐχ ἧσσον pro οὐκ ἦσαν, & αὐτοῖς aut αὐτῶν pro αὐτούς.

P.142. V. δίου] Αννίου. In exemplari habetur Αννίβου. ego ex ſequentibus audacter repoſui Αννίου.

P.144. V. ἐπειχθεὶς] διέκτω τά- ἀντισρ. Mihi non dubium eſt quin legendum ſit τάχα.

P.145. V. πίσκτας] βυκανητάς τινας ἐξ ὁλ. Infrà ſcriptum habes βυκανιστάς. Apud Athenæum alicubi (locum deſignare non poſſum) κυβανητῶν legitur: vbi vetus exemplar habet βυκανιστῶν. Poteſt tamen, ſine vlla mutatione, repoſitis tantùm in ſua ſede ſyllabis,

legi

legi vt hîc βυκανητῶν.

P.146.V.χαίως.] αἰφνιδίως συνῶν. Lego αἰφνιδίᾳ, & expungo στιγμὴν poſt ἀμηχάνως.

V.χαναῖς] ἐς πλευκανοὺς διελ. Puto ſcribendum eſſe λευκανούς.

P.147. V.ἄλλων] ἰαπυδῶν ἐν πόλει σαλαπίᾳ λιβ. Vide an legendum ſit ἰαπύγων. ego certè ex ſequētibus & ex Strabone ac Plinio ita legendum eſſe mihi perſuaſi. Hîc autem ſequutus meum exemplar, in σαλατίᾳ & alibi in σαλατῖνοι reliqui τ, quod in π mutandū fuerat, ſequendo Plinium, Liuiū, & alios. quanquā apud Strabonem variant vetera exemplaria.

V.περὶ] οὐ καὶ πῶς. Legendū eſt ὃ, vt pag. ſequente, ἃ μοι δοκεῖ περιϊδών.

P.148.V.ναμθύου] ψιθύρως. In exemplari ſcriptum eſt, ψιθύρας, pro quo hoc aduerbium repoſui.

P.153.V. μδροι] ἐς πεσινοαῦτα. Hæc duo verba feci ex tribus his quæ in exemplari erant, ἔπεσιν οἰῶ τά. Scribunt autem alii πεσινοαῦτα, alii πεασινοαῦτα.

P.154.V.τίων] μὲν ἀνάγκην. Expungendum eſt μὲν, quod turbat ſententiam. Fortaſſe ſcripſerat Appianus πιθανάγκην.

V.ἐκείνων] ἵνα δὴ ἔφη μηδ' ὕπον. Non malè forſitan legeretur, ἵνα δ' ἐξῇ μηδ' ὑπ. &c. Illa certe lectio quomodo ſtare poſſit, non video.

P.156.V.λίας] ὅσοι. Sic habet noſtrum exemplar, & ſic aliquando loquuntur Græci.

P.160.V.ἐπὶ] διαβαίνειν. Ex διαμθύειν, quod ſcriptū eſt in exemplari, feci hoc διαβαίνειν. Rectius etiam legeretur τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν ἰβ. &c.

P.161.V. βου] κουφόνῳ. In exemplari eſt κουφῶ νῳ. Ex quo fortaſſe aliquis faciendum putaſſet κούφῳ νῷ. ſed quum τὸ κουφόνοον eleganter dicatur vt τὸ μεγαλόνοον, quin vera ſit hæc lectio ne dubitandū quidē

puto. Fortaſſe autem & pro ἐπὶ τῷ legēdum ὑπὸ τῷ.

V. ουῶ] ἐ θοῦσαν. Corruptus eſt hic locus, & inter ε ac θοῦσαν deeſt ſyllaba aliqua, aut fortaſſe duæ. Quin etiam fieri poteſt vt vox illa quam Appianus ſcripſerit, non incipiat ab ε. Ego ex præcedentibus & ſequentibus coniicio ſignificare illum voluiſſe pace & otio fruentem Libyam: ſed quam potiſſimum è multis vocem ad id exprimendum delegerit, in ea diuinatione mihi nō ſatiſfacio. nec placet εὐθοῦσαν.

V. 3ηερα] ζακανθαίων περὶ οἷ καταβοᾶν. Certum eſt corruptum eſſe hunc locum. quò enim feretur infinitiuus καταβοᾶν, quid verò ſignificabit περὶ οἷ? Lege igitur, meo periculo, περιάγει pro περὶ οἷ, & habebis non magna mutatione verbū huic loco appoſitiſſimū, & in eadē qua alibi, ſignificatione vſurpatū.

P. 164. V. διῆλθεν] τὸν ἀδελφὸν ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβ. &c. Locum hūc deprauatum eſſe & mutilum nemo non videat: ſed vnde natus ſit error, non cuiuſuis fuerit fortaſſe animaduertere. Ego planè exiſtimo librarium ex vno ἰβηρίᾳ ad alterum excurriſſe. hæc enim verba aut his ſimilia reliquiſſe ſcripta Appianum credo, τὸν ἀδελφὸν ἐν ἰβηρίᾳ καταλιπών. οἱ δὲ ῥωμαῖοι προορῶντες καὶ ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβύῃ, &c. hæc autem omnino per parentheſin poſita eſſe intelligendum eſt, οὐ γὰρ δὴ μὴ λίβυές ποτε ἐς τὴν ἰταλίαν ἐσβάλωσιν, οὐδὲ ὑπενόουν. Sed & illa verba καὶ ὅσα Λόγγος vſque ad συγγέγραπται, eſſe per parentheſin addita, ſcire oportet. vt omiſſa vtraque parentheſi, huius periodi membra ita coniūgamus, οἱ δὲ ῥωμαῖοι προορῶντες καὶ ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβύῃ τὸν πόλεμον ἔσεσθαι, Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον Λόγγον ἐπὶ νεῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα σὺν δύο στρατοῦ τέλεσιν ἐς λιβύην ἐξέπεμπον, Πούπλιον δὲ Κορνήλιον, &c. Repono autem hîc participiū προορῶντες potius quā aliud, quòd id ſcriptori huic familiare eſſe ob-

ſeruauerim. Quod autē attinet ad nomen Λόγγον, in eo diſcedere à meo exēplari (quod in nullis fere aliis nominibus propriis auſus eram) non dubitaui: quòd etſi authores iſtos in ſcribēdis Romanis nominibus magna licentia ſcirē vti ſolitos, hoc tamē nō licenter ab Appiano fuiſſe ſcriptum vnico γ, ſed à librario ex duobus alterū omiſſum eſſe dicerē. quippe qui in inſcriptionibus quatuor librorū Λόγγου ποιμενικῶν (cuius ego ſcriptoris lepores ſoleo ſeuerioribus meis ſtudiis ἐπιπραγματίζεσθαι, & aliquādo fortaſſe fruendos illos lectori φιλοποίμενι dabo) quater à librario neſcio quo ita peccatum fuiſſe cognouiſſem. duo enim vidi illius ſcriptoris exemplaria, in quorum vno titulus erat vnicuique libro Λόγγου ποιμενικῶν, quum in altero eſſet Λόγγου.

V. νήλιον] ὁ μὲν Πούπλ. Rectius legeretur ὁ μὲν δὴ Πούπλιος, vel ὁ μὲν οὖν Πούπλιος, aut, καὶ ὁ μὲν Πούπλιος. Eſt enim initium ſententiæ: & rectè illi μὲν reſpondet δὲ, (licet pauculis interiectis) poſt Γναῖος:

P. 165. V. ἀμφοτέρως] ἑκοῦσαι μετεπίθεντο. In exemplari legitur ἀκοῦσαι, quum aut ἑκοῦσαι ſcribendum ſit, aut ἄκουσαι. Eſſe autem legēdum illo non hoc modo, cū ex verbo μετεπίθεντο apparet (quo & alibi ita vtitur, nimirū de iis qui ſponte ſe dedunt & alias partes ſequūtur) tū ex iis quæ addit, καὶ γὰρ ἦσαν πιθανωτάτω. neque enim is qui aliquid facit ἄκων, dicitur πείθεσθαι.

V. γονα] ὃς Γίσκωνος. In exemplari reperi ὅς ἔλις κω νος: ſed mea emendatio, ipſius etiam exemplaris fide alio in loco comprobatur.

P. 166. V. ἔνθους] οὐκ ἰσηγορίαν. Videtur neceſſaria eſſe copulatiua particula ante οὐκ.

V. γῆσαι] τὸν δὲ δῆμον ἀνέλαβε καπεσηκότα. Si quorundam in corrigendis libris temeritatem ſequi voluiſſem, hoc loco nullam mēdi ſuſpicionem tibi re-

liquiſſem.ſtatim enim in καπεστηκότα dixiſſem perperam à librario tenuem pro aſpirata poſitam fuiſſe,& pro καπεστηκότα repoſuiſſē καθεστηκότα.nec fortaſſe me ob vnicam literā immutatā, quiſquā audacē iudicaturus erat. At vide quātū erudito lectori negotii exhibuiſſem,& in quantum errorem, occultatis veræ lectionis veſtigiis, illum impuliſſem. Nam quid me ad veræ lectionis cognitionem deduxit? nimirum illud π.ſi enim καθεστηκότα ſcriptum reperiſſem , certè παράλογον quādam ſignificationem habere hîc participium iſtud dixiſſem:ſed tamen,quum nulla mendi ſuſpicio adfuiſſet,illi tandem acquieuiſſem. Nūc autē quū viderem illud π,dixi quidē ſi à καθίστημι eſſet,θ pro π reponendum eſſe: verùm poſtquam conſideraſſem qua ratione hoc verbum in ſignificationem aliquam huic loco conuenientem traherepoſſē,(id enim re vera trahere fuiſſet)cœpi apud me cogitare num π illud ex aliquo alio verbo deprauato ſaluum manſiſſet. Tandem in omnem partem verſatis his ſyllabis, animaduerti,nō ibi vbi quis putaſſet, nimirū in ſecunda ſyllaba, ſed in tertia & quarta erratum eſſe : ac ſyllabam πε rectè ſcribi, dummodo πλη pro στη,& χο pro κο legeretur,vt ex καπεστηκότα fieret καπεπληχότα.cū quo participio huic loco appoſitiſſimo (quum ſequatur δεδιότες)& quo etiam ipſe Appianus alibi ita vtitur,illud ἀνέλαβε in vſitatiſſima ſignificatione accipietur:nimirū pro eó quod dicūt alio modo Græci,eleganti metaphora,ἀναπληρῶσαι. Sed cur ego tā multa de hoc loco? nimirū vt oſtēdam quàm grauiter illi peccent qui veterum exemplarium voces corruptas quidem,ſed tamen aliqua veræ lectionis veſtigia ſeruantes, ita emendant ex coniectura, vt ne mendi quidem ſuſpicionem illic vbi vel maximus error eſt , relinquant, & hoc modo lectorem

miſerè ſe cruciare cogãt. Nam ex eorum hominum numero aliquis ſtatim ita hunc locum correxiſſet vti dixi, faciendo καθεστηκότα ex κατεστηκότα. Quod deinde legens aliquis vir doctus, poſtquã diu multúmque ſe torſiſſet, licet nullã tandem participii καθεστηκὼς ſignificationem huic loco congruam reperiens, nõ tamen corruptam eſſe vocem ſuſpicari fas ſibi eſſe putauiſſet. Ah, quot locos habemus hoc modo corruptos, in quibus intelligendis multi nimium laborant, ἀνήνυτα μοχθοῦντες. Sed de his aliâs.

V. καὶ εἴκοσι] παραλαβὼν δὲ τ. In exemplari legitur παραλαβόντες τὴν, quod manifeſtiſſimum erratũ ita correxi. In verſu autem proximè ſequenti, pro ἐκάθηρε, quod loco huic nullo pacto conuenire poteſt, videri poſſit alicui legendum ἐκάθισε.

P. 167. V. τέλον] ἔξων ἐπὶ ὅλ. In exemplari legitur ἐξ ὧν, & iungitur cum ſequẽtibus, manifeſto errore.

P. 168. V. Σκιπίων] πελιθέων. In exemplari male ſcriptum eſt πελιθέαν, vt & verſu ſequenti ἕλεως, pro quo repoſui ἕλος.

V. λαγος] ἔθει πάντων βοῶν. Exiſtimo legendum ἔθει διὰ πάντων. quod alibi præpoſitione cũ verbo iuncta dicitur διατρέχειν. modò dixerat πάντη πελιθέων. at pag. 162 vtitur τῷ ἐπιθέειν cum accuſatiuo.

P. 171. V. ζόντων] ἐπελαυνόντων. Lege ἀπελαυνόντων, ex alio ipſius Appiani loco.

V. πίων] ἐς ἐπήκοον. In exemplari, ἐσεπήκοον, vna voce.

P. 172. V. Μάγγον] Μασσανάσσης. In exemplari, hoc nomen modò vnico σ ſcriptum erat in principio, modò duplici. Ego ſemper vnicum σ ponendũ cenſui, quòd apud poetas ſyllaba prima corripiatur: hîc tamen neſcio quomodo ex illo noſtro exemplari irrepſerunt illa duo σσ. quorum alterum expunge.

173.V.νος] μεταποιούμενος ἐπὶ καρχ. Eſt bonum & bene Græcum verbum μεταποιεῖσθαι, ſed aut addēdus hîc articulus τοῦ, aut certè pro μεταποιούμενος legēdum μέγα ποιούμενος. Magnū in omnia momētum Syphax affectanti res Africæ erat. Liu.

P.177.ὦ] ἐπελάσαντος. Sublata voce ἐπελάσαντος, quæ in exemplari erat, hanc in eius locum repoſui.

P.180. V. δὲ σωτ.] οὐκ ἐλπίσας. Melius, aut vſitatius ſaltem eſſet ἐπελπίσας.

V.νοι] ἀκαταφρόνητον. μετὰ τῶν ἄλλων, μὴ, &c. Non dubito quin legendum ſit ἀκαταφρόνητοι. μετὰ δὲ τῶν ἄλλων, μὴ, &c.

P.185.V.λιν] τὰ πολεμικὰ ὤν. Pro πολέμια quod repericbam in exemplari, repoſui hoc πολεμικά.

V.των] ἥττω. In exemplari ſcriptum eſt ἢ τοῖς.

P.86. V. Σιβήρων] διέτειβον. Omnino legendū exiſtimo διέτειβεν, actiua ſignificatione, non neutra.

P.187.V.σαντος] οὐακκαίων. Valde falletur quiſquis credet, quòd præceſſerit καύκαν πόλιν & ſequatur ſæpius καυκαῖοι, hîc quoq; legendū καυκαίων. Certè ſi hîc legendū ſit καυκαίων, pag. itē præcedēte & pag. 189 & 191 & 201 & alibi ita legendū fuerit. Sed cur hanc ſcripturam mutemus quum conſtet Vaccæos ita differre à Caucenſibus vt totum à parte? Quod ni ita eſſet, cur Caucenſibus dixiſſet, καρπητανοῖς ὑπὸ οὐακκαίων ἀδικουμένοις, ac non potius, ὑφ' ὑμῶν;

V. ἰντερκατίαν] Hoc loco in exemplari ἐντερκατίαν ſcriptū eſt, ſed poſtea ἰντερκατίων. quam ſcripturā potius ſequor, vtpote apud alios authores repertam.

P.188.V. τοφῶν] ἀγῶν. In exēplari ἀλλῶν, poſito duplici λλ & tenui ſpiritu, tanquam ab ἄλλα, ſed circunflexo in fine, vt ab ἄγεις.

P.190.V. ἔκτεινεν] τὴν τε λείαν. τὴν ἥρπ. In exemplari ſcriptum eſt πελείαν, ſatis manifeſto errore.

V. τὴν] ὄκιλιν. Alibi legitur ὄκιλις, hîc tamē exē-

plar ὀκίλλω & paulo pòſt ὀκίλλης habet.

P.191.V.ρεβεβ.] ὑπεκρίνατο. In exemplari legitur ἐπεκρίνατο. ex quo ὑπεκρίνατο aut ἀπεκρίνατο faciendum fuit:illud malui.

P.192.V.δίῳ] πολήσειεν. Quin corruptus ſit hic locus,nulli dubiũ eſſe poteſt. Ego verò quin ita emendandus ſit, non dubito, πωλήσειεν αὐτοὺς ἐπανελθών. Sic alibi vendi ſolent ab imperatoribus captiui.

V.φασὶν] In exemplari φησί. ſed quis φησίν;

P.194.V.λίους] ὀλίγων. In exẽplari ſcriptũ eſt ὀλιίων.

V.ἠσάαις] Πλαύτιος καταλαβών. Fortaſſe legendũ eſt αὐτὸν καταλαβών. Nam cur hîc potius quàm alibi accuſatiuũ omittere potuerit Appianus,nõ video.

P.196.V.ἐν] Pro πολεμίοις legendum conſtat πολέμοις. ſed de illo ἐπιποιοῦσι nihil certè adhuc conſtitui. Videtur aliquis in noſtro exemplari voluiſſe pro eo reponere ἐπιστείουσι,neſcio quis,nec quã rectè:& an ex ſua coniectura,an ex alîus veteris libri fide.

P.197.V.καὶ δημ.] συνεγίνωσκεν. Ita correxi illud verbum quod in exemplari reperi συνεγγύμνωσκεν.

V.νυκτὸς] ἐπέκειτο. In exẽplari legitur ἐπέχειτο, poſito χ tanquã ab ἐπιχέομαι, accentu verò tanquã ab ἐπίκειμαι. Sed quid ſignificaret ἐπεχεῖτο? Lege potius ἐπέκειτο. vt pag.127, πολιορκεῖν δ' οὐδένα εἴα, παραφυλάσσων δὲ ἐπικειμένους. & pag.187, ξυλιζομένῳ δὲ αὐτῷ καὶ χορτολογοῦντι ἐπέκειντο. Quinetiã pag.202, cum hoc ipſo participio, οἱ δὲ ἐργαζομένῳ τε ἐπέκειντο.

V.μαίοις] οὐχ ὑβίρησεν. Omnino legere neceſſe eſt ὕβρισεν. ſignificat autẽ τὴν ἀτυχίαν ὑβρίζειν idẽ quod καταισχύνειν. ſed duriuſculum eſt illud loquendi genus.

P.199.V.δὴ Βρ.] τοῦ Οὐελάθου. Legendum puto τὼ περὶ Οὐελάθου.

P.205.V.αὐτῷ] αὐτῷ ἀπολογῶν. Videtur aut αὐτῷ aut ἀπολογῶν mendoſũ eſſe. Fortaſſe etiam neutrum

errore vacat.

P.207.V.νομαντίαν] κατὰ λόγον. Melius καταλόγῳ aut κατάλογον legetur adiectiué. quorum tamen neutrũ mihi valde probatur.

V.καταλέξας] φιλονίλην. Quomodo linguæ Græcæ conſuetudo compoſitionem hanc admittere poſſit non video. Lego igitur ſeparatim φίλων ἴλην.

V.για.] παραθεῖναι. Mihi dubium non eſt quin legendum ſit παραθῆναι.

V.ἐπικαθ.] προσδοκᾶν. Poſt hũc infinitiuũ videtur opus eſſe τῷ δεῖ aut χρή.

P.208.V.ἤλειφον] Non debet eſſe στιγμὴ τελεία poſt ἤλειφον, ſed tantùm ὑποδιαστολή.

P.209.V.ἐπὶ τὰ] συντόμως malim quàm συντόμφος.

V.τὸ φαν.] Non Ρουτίλιον ſed Ρουπίλιος erat in exemplari, ſatis manifeſto errore.

P.210.V.ῥ, μαθὼν] Non dubito quin legendum ſit δυσπενέδρατον pro δυσέδρευτον.

V.ὧν τὰ] In exemplari erat τὰ πλέον ἄπικρα, ego audacter repoſui τὰ πλέονα πικρά. Fortaſſe autem & εὑρίσκετο legendum fuerit.

V.λοί.] αὐτοὺς ἀπεμάχοντο. Vide an malis αὐτοῖς.

P.211.V.παῖ] Pro οἶκα non video quid aliud legi poſſit quàm δίχα.

V.ἂν εἴη] ὁ δὲ πρῶτος. &c. Mihi magis placeret ὧδε, aut certè ὅδε. vtrouis modo legas, expungenda fuerit interpunctio poſt Σκιπίων.

V.διαπομπὴν] κολυμβηταί τε καὶ σκάφεσι μικροῖς ἐλάνθανον. Videtur ſubaudiendum ἦσαν. niſi fortè aliquantum deprauatum ſit hoc nomen, & in datiuo ipſum quoque poſitum, nauigii genus aliquod ſignificare debeat.

P.212.V.ἡμέρας] παρ' ἄλλοις habet exemplar, non παρ' ἄλλων.

P.213.V.ἀφεστῶσα] ἢ οἱ μὲν,&c.Rectius, ἐν ᾗ.

P.215.V.μέρεσιν] νιϐῶν. Veniat aliquis qui me hîc adiuuet.

V.ἐς γὰρ] οἷα μὲν καὶ ὅσα,&c.Niſi admiratiuè hæc pronũtiãda intelligãtur,ſuſpectus fuerit locus falſó.

V.τὰ καὶ] ἀρύπτων tibi affirmo legi in exemplari: quàm rectè,tu videris.

V.πείτης] ἐς τὸ δεδομένον χωρίον.Fortaſſe δεδεγμένον ſcripſerat Appianus. Nec non δεδομένον tamen ferri poteſt.

V.δέσαν] ἐπέκειτο ἀτελής, πιναρὰ καὶ ἤδε καὶ οὐχ ἧσσον δυσώδης. Exemplar ἀτελής illud additum habet in margine: ibidem & pro πιναρὰ, πανιχρά. pro quo tamen legendum πενιχρά: aut potius retinendum πιναρά.quod & feci.Et veram eſſe eam lectionem oſtẽdit illud καὶ ἤδε. nimirum ὥσπερ τὰ σώματα τοῦ ῥύπου μεστὰ, οὕτω καὶ ἡ ἐσθὴς πιναρά. Interpunctionem igitur quæ eſt poſt πιναρὰ,pone poſt ἤδε.

V.ἔτι] αὐτοὺς ἐνεώρων ἔκ τε ὀργῆς καὶ λύπης καὶ πόνου καὶ συνειδότος ἀλληλοφαγίας. Nimirum in primis huius periodi verbis ſubeſt error.ſignificat quidem certè αὐτοὺς aliquid & ἐνεώρων aliquid.Sed qualis eſt iſta ratio? φοβεροὶ ἀπὸ βλεμμάτων. ἔτι γὰρ αὐτοὺς ἐνεώρων,&c. & vt his verbis nõ deberet reddi ratio præcedentiũ, quid iſtud eſt? αὐτοὺς ἐνεώρων ἐξ ὀργῆς καὶ λύπης,&c. Vis dicam quod ſentio? credo ſcripſiſſe Appianum ἔτι γὰρ ἀτενὲς ἑώρων.cuius lectionis non parua relicta hîc videntur eſſe veſtigia. nam ex poſtremis nominis ἀτενὲς ſyllabis ενες confuſis cum verbo ἑώρων,factum fuiſſe ἐνεώρων mihi fit veriſimile:quum autem ατ ſyllaba prima reſtaret nihil ſignificans, mutatam fuiſſe in αὐτοὺς,quod aliquid ſignificaret. Quid autẽ ἀτενὲς ὁρᾷν valeat,nemo linguæ Græcæ peritus ignorabit.

P.216.V.χίτοις] Non περσκαθίους erat in exẽplari,

ſed προκαθίσαι, ſatis manifeſto errore. Alibi dicitur προσκαθέζεσθαι.

P.217. V. ζορδύοις] ταῦτα μὲν τε * ἔσκοντας ἥκειν, &c. Omnino hunc locum, qualis eſt in exemplari, tibi repræſento: tu quomodo corrigi poſſit, videbis. Quanquam vereor ne nobis melioris alicuius exemplaris auxilium expectare neceſſe ſit: quòd non ſolùm corrupta ſint hìc verba, ſed aliqua etiam deſint. Quòd ſi ex particula μὲν locum mutilum eſſe non coniicerē, ei fortaſſe ex coniectura opem afferre poſſem. quū enim alibi etiam ſoleat ab iis qui ſe dedunt exigi vt arma ſua tradant, non dubito quin hìc ſcriptum ab Appiano fuerit τὰ ὅπλα ἐνεσκόντας ἥκειν, aut potius συνενεσκόντας. Si melius quid habes, lector, hoc profer: ſi non, his vtere mecum.

V. δισμωείοις.] ἐν δὲ Βεληνίδη πόλει ὁ δὲ δῆμος, &c. Mihi dubium non eſt quin poſt δισμωείους expungēda ſit στιγμὴ τελεία & poſt πόλει reponenda. ſcio etiam illud δὲ Βεληνίδη ex vrbis nomine corrupto eſſe: ſed in cuius appellatione quum varient authores, quam potiſſimum ſcripturam ſequi debeam, neſcio.

HAEC habui, lector, quæ ad caſtigationem locorum in Appiano deprauatorum afferre poſſem. Scito autem & ſexcenta alia in contextu à me emendata fuiſſe errata, de quorum ſingulis & valde longum ac tædioſum & ſuperuacaneum etiam fuiſſet mentionem facere. Sed ea fere omnia huius generis ſūt: vt ἐπεὶ pro ὅτι, & ὅτι pro ἐπεί. ἀλλὰ pro ἄλλα, & viciſſim. ἔστι pro ἔτι, & cōtrà: & hæc certe duo omniū ſunt frequentiſſima. Nonnunquam & ἐστὶ pro ἔς τι, & ἔς τι pro ἐστί. Sic δὴ οὖν pro δηοῦν. Sic ἃ δὲ ὡς pro ἀδεῶς, & ἐντὸς τῶδε pro ἐν τοσῷδε. Item, ἀλλ' ὡς pro ἄλλως, & viciſſim ἄλλως pro ἀλλ' ὡς. Verùm ita ſemel habeto, in

illo noſtro exemplari,quæcunque fere diſiungenda erant,coniuncta: quæ autem cõiungenda, diſiuncta eſſe : ſæpe etiam ſingularem pro plurali, pluralẽ pro ſingulari,& caſum pro caſu haberi. vt ἔργον pro ἔργων,& ἔργων pro ἔργον. Denique quæcũque corrũpendæ ſcripturæ ratio ab vllo homine fingi aut excogitari poteſt, à noſtro librario nequaquã prætermiſſã fuiſſe exiſtimato:cuius ego manũ, vt pretioſũ ſcilicet aliquod κειμήλιον, apud me diligenter aſſeruo:eã, quũ opus fuerit,libẽtiſſime repræſentaturus. Sed de his erratis ſatis ſupérque. Vnũ fuit à me initio harum in Appianũ caſtigationũ prætermiſſum : ἰβηρικὴν præcedere debere,ἀννιβαϊκὴν ſequi,vt ipſis etiam Appiani apertè docemur verbis. Eo tamẽ quo à me collocati fuerunt ordine hi libri, non in meo tãtùm exẽplari,ſed in aliis etiã nõ paulo antiquiorib⁹ libris collocatos eſſe exiſtimo. Et de Appiano hactenus.

Meas autem in Cteſiam, Agatharchidem, Memnonẽ pauculas caſtigationes etſi antea tibi dare nõ decreueram(alioqui enim caſtigationibus in Appianum præponi debuiſſent) mutata nũc ſententia, vel ob eas quæ cum illis adnotatæ ſunt variæ lectiones, à te haberi volo.

P.1.V.αὐτὸν ἀποκαλῶν] Videtur prius hoc participium eſſe expungendum.

P.3.V.καὶ τὸν] τὸν εὐνοῦχον, ſic & in aliis omnibus locis in quibus ἡμιάρρενα habes.

V.Πεποσάκα] Puto legendum Γεποσάκαν, vt ſit accuſatiuus.

P.6.γαπάτης] Καμβύσης τελευτήσας] Melius τελευτήσει.& verſu ſequente pro ἐβασίλευσε legendum puto ἐβασίλευσεν.nimirum ὁ μάγος.nam illos duos regnaſſe,falſum comperietur.

V.ἐκεῖθέν τε] ἀπετμήθη.Aut addẽdum τὴν κεφαλὴν, aut ſubaudiri dicendum eſt.

P.7.V.ἱερεῖς] εἶδον οἱ ἀνέλκοντες. In veteri libro inter εἶδον & οἱ inſertum erat ſupernè ὄφεις. ſed locus hic neque emēdari neque intelligi niſi ex aliorum hiſtoria non poteſt.

P.8.V.σας, καὶ] ἔτη ιϚ´ περὶ &c. In altero exemplari, non ſine magno errore, ſcriptus eſt inuſitato modo numerus σω´. pro quo hîc ιϚ´, vbi etiam mendum eſſe quis ſuſpicari poſſit.

P.11.V.λις] Ἀπολλωνίδου. In vtroque exemplari legitur hîc Ἀπολλωνίου. at contrà in iis locis qui ſunt pag. 14 & 15, vtrunque Ἀπολλωνίδης & Ἀπολλωνίδην ſcriptum habet.

P.18.V.δέτης] Τερτούχμου. Sic in vtroque exemplari. & in vtroque rurſus ſtatim pòſt Τερτούχμεω. Illud linguæ communis, hoc Ionicæ terminationem habet.

P.19.V.πολλὰ] μεταμελήσειν αὐτήν. Rectius dicetur αὐτῇ.

P.23.V.τοῦ] Malim του ſine accentu, pro τινός.

P.26.V.μω] Videntur hæc verba ἔχει δὲ ἡ λίμνη καὶ ἰχθύας, non ſuo loco eſſe poſita: & pro ποταμῷ nō dubito quin legendum ſit ποταμίνῳ.

P.30.V.κοιλίᾳ.] Malim interpunctionem ponere poſt ἑσπέραι quàm poſt φώγοντες. nam vt πρωῒ καὶ εἰς μέσον ἡμέρας πίνουσι τοῦ γάλακτος, ita εἰς ἑσπέραν φώγουσι τὴν ῥίζαν.

P.32.V.περίμετρος] Videri poſſet legendum eſſe τὸ περίμετρον, niſi & antea ita loquutus fuiſſet.

P.34.V.ΕΚ ΤΩΝ] γρ. Ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ πέμπτου λόγου Ἀγαθαρχίδου, ἐν οἷς περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἑτέρων παραδόξων ἔργων ἐν κεφαλαίῳ διαλαμβάνει.

V.να] σκεπτέον. Verba ſūt τοῦ ἐκλογὴν ποιησαμένου.

P.35.V.καὶ θι] ἐφ᾽ ἑκάτερα. γρ. ἐφ᾽ ἑκατέρας. Vide pag.38. verſu παντας.

V. μέγας] Pro τῇ δὲ δόξῃ γράφεται τῇ δ᾽ ἀποδείξει.

P.37.V. βαγικῶς] Pro πρόσωπον legendum puto προσωπεῖον.

P.40.V. ση] Pro ἐδέκαζε γράφεται ἐδίκαζε perperam. Pro παρ᾽ ἑαυτῇ γράφεται παρ᾽ ἑαυτῆς. vtrunque non malé.

V. τὴν αἰσχ.] Pro μετασταθῆναι γράφεται κατασταλῆναι.

P.42.V. δυνάτοις] ἢ ἀληθείας &c. Si author nō præfixit μᾶλλον τῷ ἤ, nimirum Homerica elleipſi vti voluit: quam & alii vſurparunt.

P.43.V. μετὰ] διὸς πόλις τὴν καλοῦσι μικράν. Vide Stephanum.

V. μυθίων] Pro γνησίων γράφεται χρισίων. Ego χρυσείων malim. quod verbum legebam nuper apud Theophraſtum, excudens eius cū alia, tū quædam excerpta ex eius libro Περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζώων. Hæc enim verba illic habes pag.54, Οἱ μύες ἱστοροῦνται καὶ σίδηρον κατεσθίειν καὶ χρυσίον. διὸ καὶ ἀνατέμνοντες αὐτοὺς οἱ ἐν τοῖς χρυσείοις, τὸν χρυσὸν ἀνιμῶνται. Sed & apud hūc authorem, ni fallor, infrà hoc videbis, vbi etiam τὸ ει ſcribi debet. Quod tamē apud λεξικογράφους nō reperio, ſicut nec illud quod paulo pòſt ſequitur χρυσωρυχίων. Fortaſſe autem melius χρυσωρυχείων. retinendo autem ο verbi ὀρύσσειν, ſcriberetur χρυσορυχείων.

V. Οὐ] Pro ἐσχάτους legendum eſt ἔσχατον.

V. πως] Pro ἀνειμένα fortaſſe melius ἀνιέμενα. ferri tamen illud poteſt. Quod autem χαῦνον ſignificat apud hunc, id ſignificare ψαφαρὸν apud Appianū in re ſimili exponenda, comperies pagina huius voluminis 122.

V. ἄλλων] Pro μεταλλεύουσι γράφεται μεταλλεῦσι.

P.44.V. πάλιν] Pro διεσπαρμένην γράφεται διερρηγμένην.

P.45.V. ἐκρίπτει] Pro ἀποκεκρυμμένον γράφεται ἀποκεκριμένον.

P.47.V. παράκ.] μακραῖς ἠιόσιν. γράφεται μικραῖς ἠιόσιν.

P.48.V.ἐκ πενῶς] Pro σπόρον γράφεται καρπόν. In ſequenti verſu pro ποῦ πολὺ vno verbo γράφεται πάμπολυ. neutrum ſatis placet: & locus mihi eſt ſuſpectus: etſi vtcũque ſenſus intelligitur.

V.πολὺ] Pro οἷον ἡδύσματος γράφεται οἱονεὶ διέμικτος. hæc lectio ex illa prauè detorta videtur facta eſſe.

V.σι] Pro ποιήσαντες γράφεται διαπλάσαντες.

V.ἀνάρθροις] Pro παιδιᾶς γράφεται παιδείας. Quarum vocum permutatio ſæpe occurrit.

P.50.V.πε] τεθεισῶν. Hoc repoſui in locũ τοῦ τεθέντων.

P.54.V.μα] Pro ἰσχνότητα γράφεται ἰσχυρότητα, perperam.

V.νη] ἰσχύον ἄγαν καὶ ἰσχυρὸν ἀπολείποιτο. Videtur horum ἰσχύον & ἰσχυρὸν alterum abundare. Hoc enim dicere vult (de verbo ad verbum) Neque nimium fortis [ſeu valida] relinquatur ipſa arbor. Id eſt, hærens fortiter [ſeu validé.] In altero exẽplari legitur, ἰσχύον, ἄγαν ἰσχυρὸν, ſine copulatiua particula.

P.57.V.νέμεται] Malim νέμονται, contra fidem tamen vtriuſque codicis.

P.58.V.ἐαν] ὡς τοῖς περὶ ἰταλίαν, γράφεται ὡς τὶς, &c. μυῶν ἀρουραίων meminit Theophraſtus ἐν τῷ περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζώων. Vide pag.54 libelli nuper à me editi, in quo ſunt cum ex hoc, tum ex aliis eiuſdem libris ἐκλογαί. Ariſtoteles quoque χερσαίους μύας nominat ἐν τῷ περὶ θαυμ. ἀκουσμ. & Sotion poſt eum, vt videbis pag. eiuſdem libelli 139. Nec Plinius horum mentionẽ prætermiſit. Siue autem legas τὶς, referẽs ad μύας, ſiue τοῖς, ſubaudito aliquo participio, eodem videtur res redire. In ſequenti autẽ verſu pro περὶ μηδίαν in altero exemplari legitur ὥσπερ μήδιαν.

P.59.V.ται] Ὅτι κέχρηται ὁ συγγραφεὺς, ἀττικιστὴς καίτοι ὤν, τῇ τῆς καμάρας λέξει. Hoc quum ſibi adnotaſſet is qui ἐκλογὴν hanc confecit, non debuit authoris ſcriptis admiſcuiſſe.

P.61.V.μαιώπιδος] Rectius φορτηγοῖς quàm φορτηγαῖς, vt φορτηγοὺς pag.114 huius voluminis.

V.Τῶν δὲ] Pro μυρμήκων γράφεται μυρμηκολεόντων. & ita etiam in titulo legitur Περὶ μυρμηκολεόντων.

P.62.V.Οὗτος] ἐλέφαντος μὲν οὐ λείπεται. Videtur deeſſe datiuus πλάτει aut πάχει, aut μήκει aut μεγέθει. Sed ex duobus his poſterioribus alterutrum malim, hoc modo, Οὗτος ὁ ῥινόκερως ἐλέφαντος τῷ μεγέθει μὲν οὐ λείπεται, τῷ δὲ ὕψει καταδεέστερος ὑπάρχει. id eſt, τῷ δὲ ὕψει λείπεται. Melius etiam τῷ μεγέθει, addito articulo, vt addidi. Plinius de rhinocerote, Lōgitudo ei par, crura multo breuiora. Quàm elephāto, videlicet. Fateor autem longitudinem ſonare potius μῆκος, quàm μέγεθος. ſed Græcè dici μῆκος ζώου potius quàm μέγεθος, nego. In ſequēti verſu γράφεται πύξῳ παρεμφερὲς ἀπελεῖ. καὶ τὸ &c. Plinius ſubiūgit illis verbis hæc, Color buxeus.

P.63. V. θμίαν] ὁ δὲ κυνοκέφαλος. De Cynocephalis Cteſias ſuprà, pag.29.

V. Θηρεῖ] Aut in locum trium datiuorum reponendi ſunt tres genitiui, vt pro λέοντι, πάνθηρι, δορκάδι, ſcribatur λέοντος, πάνθηρος, δορκάδος. aut addendum ὅμοιον ſiue παραπλήσιον poſt δορκάδι.

P.64.V.τος] καλοῦντες. Videtur legendum καλοῦσι, & poſt προσιόντας expuncta diſtinctione legendum οἵδε pro οὗτοι. dicit autem τοὺς δὲ, ſubaudiens ἀνθρώπους ex ſuperioribus, perinde ac ſi dixiſſet τὴν τῶν ἀνθρώπων non τὴν ἀνθρωπίνην.

V.Οὗτος] ἐν τοῖς τόποις. Fortaſſe ſcriptū fuit primò, ἐν τούτοις τοῖς τόποις. Pro κυνηγίας autē malim κυνηγεσίας.

V.σιν] Pro περισκειμένης γράφεται περικειμένης.

P.65.V. μῆκος] aut δὲ addito ante ἔχουσα, aut μὲν tollito ante θέσει.

P.66.V.ρος] νηὶ μὲν μακρᾷ καὶ τοῖς ἐπήρεσι πλοίοις γίνεται ἀνάρμοστος. Omnino cenſeo pro μὴ legendum eſſe μὲν,

& κωπήρεσι pro ἐπήρεσι. Sic apud alios authores nõ ſemel hũc errorem obſeruaui, poſitæ particulæ μὴ ἀντὶ τῆς μὴ, & viciſſim. ἐπῆρες autem πλοῖον ſiquis vſquã dictum reperit, pro κωπῆρες, hîc κωπήρεσι retinere per me illi licebit. Nam ἐπηρέτμοις πλοίοις hunc dixiſſe vt ἐπήρετμοι νῆες à poetis vocantur, ne cogitare quidem auſim.

P.67.V.καταῤῥυτος] Pro μηδικῇ γρ' μηδικῆ. Qui accentus diſcriminis gratia mihi magis placet, & certe eum in hac ſignificatione magis vſitatũ eſſe video.

P.68.V.δευτέραν] Pro ϭύκκαϐαν γρ' ϭυκαϐίαν.

V.κόλπος] ἀναγκαία καταφυγή. Hoc dicitur per appoſitionem quam vocant. Fortaſſe ſine appoſitione rectius ἀναγκαία καταφυγῆ.

P.69.V.δ',πε] καί τις ἄλλη πρόσφατος μὲν, &c. Ita legitur in vtroque exemplari: contra quorũ fidem non dubitem reponere ὕλη pro ἄλλη. aut certè hoc poſt illud addere: vt ſit ἄλλη ὕλη πρόσφατος. & ita malim: nimirum enim & balſamum & caſia ὕλης nomine cõprehendẽtur. Itidẽ antè dixit φύκει πρὸς σφάτῳ. Eodem modo & apud Strabonem comperi poſt ἄλλη omiſſum fuiſſe hoc ipſum nomẽ ὕλη, lib. x v i i, vbi legitur, ξύλων οὐδαμοῦ καταμεμιγμένων, οὐδ' ἄλλης οὐδεμιᾶς. quum legendum ſit, οὐδ' ἄλλης ὕλης οὐδεμιᾶς. Sed & apud Athenæum locum quendam vbi hæc duo nomina coniunxerat, in Aldina editione mendoſum reperio.

V.θνητῶν] Malim ἀπολαύειν quàm ἀπολαμϐάνειν.

P.71.V.μιῶντες] ἐπιφορᾶς legitur in ambobus exẽplaribus: quibus tamen ego repugnans, audacter repono ἀποφορᾶς.

P.72.V.τὴν] Pro ἀναπώπιδος alterũ exẽplar habet hîc ἀναπόπιδος. at pag. 74 habes primùm ἀμπώπεων, deinde ἀμπώπιδος, poſtremò ἀναπώπεως, ex conſenſu

vtriuſque

vtriuſque. quibus & ego aſſentiri volui.

V. καὶ καθόλου] τοῖς παρὰ τῶν ἄλλων πλούτοις. γρ. τοὺς παρ' αὐτῶν τῶν ἄλλων πλούτους. Fortaſſe legendum τοῦ παρὰ τῶν ἄλλων πλούτου. & paulo pòſt ἀπαγγέλλεται pro ἐπαγγέλλεται. Nec multo pòſt, βεπόντων pro βεφόντων.

P.73. V. λακῆς] ποσειδῶνι eſt in exemplaribus: pro quo à me repoſitum fuit ποσειδεῶνι.

P.76. V. μὲν ἦν] τοῖς ἄλλων &c. Mihi ſuſpectum eſt hoc ἄλλων.

V. φυγεῖν] Μάτειδος malim quàm Μάτειος.

V. σῶν] εἶτα καὶ Ὦχος. Vide ſuprà apud Cteſiam, pag. 15.

P.78. V. δῶν] καὶ μετὰ χρόνον, &c. Videtur deeſſe τελευτᾷ aut ἐτελεύτησε.

V. περιόντ.] Rectius δημοκρατικώτερον quàm δημοκρατικώτατον.

P.80. V. το, Κρατ.] Niſi hîc ponenda ſit parentheſis quam poſui, non video quomodo intelligi poſſit hic locus.

V. μὲν γὰρ] Ἀμαστριν, Sic in ambobus exemplaribus hîc & aliis omnibus in locis, per ι. vno tãtùm in loco, videlicet pag. ſequente, Ἀμάστρης ſcriptum habent. quam διπλογραφίαν in hoc & in aliis nõnullis nominibus conſultò retinui: non ignorans Ἄμαστρις quàm Ἀμάστρη, rectius ſcribi.

P.83. V. Ἀρσινόη] Vt hîc ex cõſenſu vtriuſque exẽplaris impreſſi Ἡράκλειτον, ita etiam ambobus conſentientibus pag. ſequente, Ἡρακλείδη. quanuis de vno eodémq; agi ſcirem, & ad vnam ſcripturã magis quàm ad alteram (vtpote magis teſtatam) inclinarẽ.

V. δεσπότη] δεσμωτηρίῳ. Fortaſſe καὶ γὰρ δεσμωτηρίῳ, aut δεσμωτηρίῳ γὰρ, &c. Alibi tamen ita reperiuntur apud hunc male inter ſe connexæ ſententiæ, eius forſitan qui ex eo deſcripſit, culpa.

P.84.V.κατακοπῆναι] Malim αὐτοὺ καταψυσάμενος.

V.προν] αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν. Legitur in altero codice μὴ pro μὲν. Vnde diſcis verũ eſſe quod dixi, corrigens locum quendam ex pag. huius voluminis 66 apud Agatharchidem. nam vt illic μὲν pro μὴ erat in vtroque exemplari, ita hîc μὴ pro μὲν, ſed in altero duntaxat.

V.τεις] Videtur deeſſe verbũ ἤλπιζον aut προσεδόκων poſt ἐστέρηντο.

P.85.V.ερακλῆς] καρῶν Σέλβυκι. καρῶν δὲ ὁ ἰσχυρότερος παρὰ δωρεὰν εὖσι. Scribere malim ex Plutarcho κάῤῥων. & vera hæc ſcriptura videtur eſſe: nam καρῶν eſſet genitiuus à nominatiuo κᾶρες. Plutarchi locus in Apophthegmatis eſt hic, Βρασίδας μὲν γὰρ ἦν ἀνὴρ ἀγαθός· ἁ δὲ Λακεδαίμων πολλὼς ἔχει τήνου κάῤῥονας.

P.88.V.προς] ὅς τῆς θυνιακῆς. Sic legitur hîc in vtroque exemplari: alibi βιθυνιακῆς. Sed audi quid dicat Claudianus, Thyni Thraces erant, quæ nũc Bithynia fertur. Aliter tamen cum alii, tum Plinius.

P.91.V.διαμακτ.] Pro κἂν videtur legendum εἰ καί. nam cum particula κἂν, huius loci ſenſus eſſet, Et irritus eorum fuiſſet conatus. imperfecta manente ſentẽtia. ſolet enim ſequi εἰ μὴ aut tale quid poſt hãc particulam ita poſitam.

V.παραπλέντων] Pro τὴν ἡράκλειαν. γράφεται Γαλατίαν. quam ſcripturam, ni fallor, ſequi debemus.

P.92.V.μαῖοι] εἰ μὴ Κάμιλος ἐπιβοηθήσας, &c. Mendi mihi ſuſpectus eſt hic locus.

P.93.V.στλῆς] Videtur abundare μὲν ante ἔτυχον. In vno exemplari ſcriptum eſt φιλοφρονούμενοι, in altero φιλοφρόνου μὲν, vbi etiam ſatis manifeſto errore φιλοφρόνου pro φιλόφρονος poſitum eſt. quid ſi φιλοφρονουμένης legendum ſit?

V.πως] Pro ἡρακλεωτῶν γράφεται ἡρακλεώταις. Malim

ἢ ἐγκλειστῶν, vt dicebatur, ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ.

P.97.V.κίδα] Λουκίνιον Ορπίνιον. Scio Lucium eſſe non Λουκίνιον, ſed Λούκιον. nihil tamen immuto. Græcis enim nomina Romana corrumpere per me licet. Sed de alia re te admoneo. pro χιλιάδας legi in altero exēplari μυριάδας, profectò non ſine impudenti hyperbole.

P.98.V.σεν] Pro ὑπατείαν legendum exiſtimauerim ἀνθυπατείαν. vt antea dixit de Scipione, Σκιπίων στρατηγὸς, ἀνθύπατος ῥωμαίων. Scimus autem quantum ſit inter Conſulem & Proconſulem & Conſularem ac Proconſularem dignitatem diſcriminis.

P.99.V.θέντος]. Pro ἀντιστασιωτῶν γράφεται στασιωτῶν.

P.102.V.θριδάκτην] ὁ δὲ ἕρμαιον τὴν πρόσκλησιν ἡγησάμενος. In altero codice γράφεται κλῆσιν in locum τοῦ πρόσκλησιν. At mihi neutrum placet, qui legendum exiſtimo πρόσκλισιν per ι. quod nomen & alibi ita vſurpatum legere me memini. Sic pag. ſequente habes τὸν νοῦν τῶν ἐν νικαίᾳ συνιδόντες ἐπὶ ῥωμαίους ἀποκλίνοντα.

P.104.V.ἔργον] Pro γεγονὼς legendum puto γέγονεν. nam nec γεγονὸς per ο video quomodo legi poſſit. quale enim illud erit? αὕτη ἡ πόλις ἔργον γεγονός, &c.

V.δόνος] Pro ἐν ᾧ videtur legendum ἐν ᾗ. Niſi dicamus ἐν ᾧ τόπῳ, aut addito aut certè ſubaudito illo datiuo. quorum neutrum placet.

P.105.P.πονηκοῖς] Pro αὐτὸν legendum puto αὐτῶν.

V.περισκεῦ.] καὶ ταύτῃ &c. Melius καὶ ἐν aut κἀν ταύτῃ.

P.106.V.κόλλου] Vt cohæreat oratio, ponendā putauerim ante πολύτροποι particulam ἐπί.

P.110.V.ῥᾷον] Legendum ῥάδιον, niſi comparatiuum gradum poſitiui locum obtinere dicamus.

P.111.V.καὶ] ὡς ὀγδοήκοντα &c. Videtur addendum eſſe μέχρι ante ὀγδοήκοντα. Fortaſſe & pro ὡς melius

legeretur ὥστε.

P.113.V.ἄελον] ἀφαιρησόμενον αὐτῶν. Legendum puto αὐτόν.

P.115.V.κτῶ] Pro κατέστη legendum videtur καθεστήκει. Pro Τιγράνης profectò neceſſe fuerit legere Τιγράνει ſi ſerues αὐτὸν pro ἑαυτόν. Sin hoc mutare velis in αὐτὸν, Τιγράνης retinere poteris.

P.116.V.δὲ ἐστὶ] τήν τε Τιγρανοκέρταν &c. In fine pag. præcedentis & circa finem huius habes Τιγρανόκερτα, numero plurali, genere neutro: ea forma qua dicitur τὰ Ἀργύριππα, & τὰ κάστακα, aliáque multat. Sephanus quoque tale ponit huius vrbis nomen. Atqui vides hîc Τιγρανοκέρταν, præpoſito etiã articulo, qui nos poſitum eſſe hoc pro illo ne ſuſpicari quidẽ ſinit. Quid igitur dicemus? nimirum hoc nomen, vt multa alia, διπλογραφεῖσθαι.

V.ξάρμνος] εἰς ὑπ' αὐτόν. Malim εἰς ὑφ' αὐτόν.

DVO ſunt præterea, lector, de quibus te admonitum volo: vnum, quod ad nomina multa, in Cteſiæ præſertim exemplaribus, διπλογραφούμενα: Alterum autem, quod ad vocem ἐκλογαὶ attinet. Exemplũ huius διπλογραφίας ponam ex multis vnum, Πετίσας pag. 13. in vno codice cum ι ſcriptum, quum in altero ſcribatur cum η. Certè huius nominis & aliorum huiuſmodi quærere ſcripturam, neſcio cuius laboris, imò verò neſcio cuius curioſitatis eſſet. Nam ſi tandẽ reperiretur (quod tamen nullo fieri modo poſſe credo) quid tale repertum commodi nobis afferre poſſet, non video. Vnum tamẽ optabile foret, vt quo modo apud vnum hiſtoricum nomen aliquod propriũ ſcribitur, eodem apud alios quoque ſcriptum eſſet: ne erroris (vt ſæpe accidere videmus) diuerſa ſcriptura nobis occaſionem præberet: dum quod de vna ea-

démque perſona dicitur, de diuerſis dici exiſtimamus. Sed illud quî fieri poſſit? Si tamẽ & hîc cõiectura locum habere debet, credo, quo longiora ſunt, eo magis Perſicæ linguæ characterem ſeruare nomina. ſcimus enim Perſas, in ſuis denominãdis, nequaquã id quod quidam dixit, curaſſe, πάντα δοῦλον εἶναι τῷ δεσπότῃ μονοσύλλαβον, imò potius καὶ δοῦλον καὶ δεσπότην εἶναι πολυσύλλαβον ἢ μακροσύλλαβον. Quam rem videmus vt facetè Plautus etiam notet. Hæc igitur ratio videtur idonea ad probandũ magis veram eſſe ſcripturam (duplex enim in hoc nomine reperitur) σφενδαδάτης quàm σφενδάτης, vtpote longiorẽ: eandémque in id genus aliis eſſe debere rationem. Itidem in nonnullis nominibus, in quibus diuerſa ſcriptura, nimirum & per ζ & per ξ, quæ eſt per ξ meis auribus neſcio quid Perſicum magis ſonat, ideóque magis mihi probatur. vt Ιξαβάτης quàm Ιζαβάτης, ſic Αρτιβαρξάνης quàm Αρτιβαρζάνης. nã etiam Αρξάνης non Αρζάνης dicitur. In nonnullis melioris exẽplaris fidem vbique ſequutus ſum. vt Σκυθάρκης vbique nõ Σκυθάρχης. Item Αμυτις non Αμωτις. quam Ανουτιν à Dinone appellatam reperio, ſi quidem non mendoſum eſt exemplar. De duplici autem ſcriptura Αρτοξέρξης & Αρταξέρξης non habeo quod dicam. Quin & ἐθνικῶν in dubium vocari ſcriptura poſſit. Nam quos δέρβικας conſenſu vtriuſque exemplaris appellatos hîc habes, Stephanus ait ipſum Cteſiam appellaſſe δερβίοις, ἢ τερβισσοίς. Sed & malè illic δελβίκκαι legitur pro δερβίκαι per ρ & vnũ κ, prius. Alicubi certe exẽplari alteri fidẽ audacter derogaui. vt in iis locis qui ſũt pag. 7 & 8. habebat enim καρχηδονίων & καρχηδονίοις pro χαλκηδονίων & χαλκηδονίοις (cuiuſmodi mẽdũ in hoc ipſo nomine in aliorum authorũ antigraphis, vt Strabonis, mihi occurrit) quod exẽplar etiã

male & graui cū errore permutatas nōnunquā habebat nominū quorundā ſedes. vt pag.10. V. ἐγγίνεται] in eo ſcriptum eſt Δαρειαῖος vbi habes Ἀρτοξέρξης,& Δαρειαίου vbi habes Ἀρτοξέρξου. Nec in propriis nominibus tātùm,ſed vbique à partibus melioris(vt mihi quidē videbatur)exēplaris ſtare volui:in incertis,alterutrū ſine delectu,ſequutus ſum:ſed ita vt alterius quoque lectionem tibi adnotatam in fine libri dederim,non in Cteſia ſolùm, ſed & in Agatharchide, & Memnone. Nam quod ad Appianum attinet,eius vnicum exemplar nanciſci potui. Sed hoc addere oblitus erā,non eſſe quòd in nonnullis & propriis & appellatiuis nominibus, Ionici idiomatis terminationes in his ex Cteſiæ libris ἐκλογαῖς reperiri mireris,quum Ionica dialecto illos conſcripſiſſe dicatur. quanquam,vt harum ἐκλογῶν teſtatur author, ἐν τοῖς ἰνδικοῖς μᾶλλον ἰωνίζει ἢ ἐν τοῖς περσικοῖς.

Alterū autē quod te ſcire tua intereſſe exiſtimo, hoc eſt. Ex Cteſiæ ſcriptis hæc ita fuerunt excerpta, vt is qui excerpſit,aliquādo verba ipſius ſola poſuerit:interdū autē,& ſanè plurimùm, ſua illis admixta nobis dederit, ſimul etiā in pauca & velut in arctū ea quæ ille latius ac fuſius expoſuerat, contrahens. Vtro igitur potius an ἐκλογῶν an ἐπιτομῆς appellanda ſint ea nomine, videamus. ἐπιτομῆς appellationē dare ſolitos Græcos exiſtimo iis quæ ex ſcriptore aliquo ita deſcribūtur, vt primùm ordo idem qui apud eū eſt,ſeruetur: deinde verò ipſa etiā verba (quantū fieri poteſt)ſed ex multis pauca,aut ex paucis pauciſſima,retineātur. Eos autē locos qui ex aliquo authoris libro hinc inde,prout viſum eſt,ſed αὐτολεξεὶ deſcribuntur,ἐκλογὰς ab iis vocitari ſolitos fuiſſe arbitror. Nec verò Athenæum cum alibi, tum verò vbi ἐκλογὰς δραμάτων ποιησάμενος dicit, aliud hoc nomine

ſignificare voluiſſe crediderim. Quo fit etiam vt iis quæ nouiſſimè in Germania editæ fuerunt poſteriorum Polybii librorum particulis, nequaquam ἐπιτομῆς ſed ἐκλογῶν imponendum fuiſſe nomen putem, & ita putem, vt affirmare audeam. Nam quin illic habeantur illa ipſa Polybii verba, mihi, qui locos aliquot ex iis à quodã Græco authore (ab Athenæo, ſi bene memini) quales illic ſunt, ex Polybio citatos repererim: minime dubiũ amplius eſſe poſſit. Sed quod ad hæc ex Cteſiæ libris excerpta attinet, quũ, vti dixi, nõnunquã ipſa authoris verba & eũ ipſum velut loquentem à nobis audiri faciat (vt pag. 31, τὸν δὲ ἀστράγαλον, κάλλιστον ὧν ἐγὼ ἑώρακα, οἷον περὶ βοὸς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος) interdum verò, & multo frequentius idquidem, non μιμητικῶς, vt ita dicam, id eſt, nõ ipſum ſcriptorẽ loquentẽ inducendo, & verba quaſi ex eius ore excipiẽda nobis relinquẽdo, ſed διηγηματικῶς, id eſt, ipſe nobis quid apud Creſiam legerit, narrans (vt pag. 23, quum dicit, ἐξ οὗ [σιδήρου] καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἓν παρὰ βασιλέως, καὶ ἓν παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι &c. Pag. item 32, καί φησιν ἰδεῖν αὐτὸ [τὸ δένδρον] ὁ Κτησίας, καὶ ὀσφρανθῆναι ὀσμῆς οἵας οὔτε εἰπεῖν ἦν, οὔτε εἰκάσαι.) Quũ, inquã, hæc ita ſint, nomen ἐκλογαῖς hîc admittere nos ita oportet, vt quum quid propriè hac in re ſignificet, nõ ignoremus, ad receptum tamen apud authores vſum ſignificationem eius hîc non eſſe reſtringẽdam, ſed paulo latius extendendã ſciamus. Quod autem de ἐκλογαῖς ἐκ τῶν Κτησίου dixi, idem & de ἐκλογαῖς ἐκ τῶν Ἀγαθαρχίδου dictum tibi eſſe puta. At in Memnone paulo alia ratio eſt. quia is qui ex eius ſcriptis hæc ἐξελέξατο, hîc quoque, fateor, modò μιμητικῶς, modò διηγηματικῶς eius nobis orationem proponit, ſed ita vt hîc non ita vt in epitome, multa ver

ba in pauca contrahat: ſed potius eius narrationes, vt opinor, integras nobis, ſi non vbique, plurimis certè in locis proferat. Hoc autem vt credam, eo adducor, quòd minutiſſima quæque plerũque in his narrationibus perſequi eum videam, & certũ quẽdam ſermonis characterem vno eodémque quaſi tenore continuatum eſſe animaduertam.

Corrige & hæc. Pag.12. Verſu αἰπεῖται] Pro ἐνδίδωσιν reponendum puto ἐκδίδωσιν. P.13. V. λήλοις] Lege Μενοστάνης. aut, vt hìc, ita etiam antè, verſu abhinc quarto, Μενοστάτης. nam duplex eſt ſcriptura. P.26. V. τοδ] Lege ἐλαίου. P.101. V. ἐφορμεῖν] Lege χαλκηδονίων. P.128. V. δων] Lege κατέπιπλον.

PA
3948
.C9
1557

PA
3948
.C9
1557
c.1

4402571

12973

D. 61 31

~~E.IX.7.~~